P. PAPINI STATI

S I L V A E

KROHNI COPIIS USUS

EDIDIT

ALFREDUS KLOTZ.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MCM.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

MAURICIO · KROHN · ALFREDUS · KLOTZ · S.

Constat te, mi Krohni, de Statio praecipue esse meritum, quippe qui eximia diligentia assiduaque industria quicquid ad eius Silvas conlucandas pertinet congesseris librorumque collationes et ipse diligentissime confeceris et ab aliis conquisiveris. me vero non Stati tantum, sed meo quoque nomine summas tibi habere gratias libere et libenter profiteor. non dico quod apparatus critici copias locupletissimas per longum tempus comparatas mihi tradidisti et in defendendo Statio a coniectatorum libidine strenuus exstitisti adiutor, sed insuper amicitiae sincerae vinculo me tibi coniunxisti. quae cum ita sint, summopere laetor, quod tibi hanc Stati Silvarum editionem, quam ipse fueras perfecturus, nunciam offerre possum. scis enim me hoc opus a te optimis auspiciis incohatum, dein propter negotiorum grave onus diu sepositum, denique in me translatum maxime fovisse. quamobrem licet non dubitem, quin tu totam rem melius fueris expediturus, dummodo per temporis angustias licuisset, tamen spero te quoque gavisurum, quod quae tu ante tria lustra susceperas, ea nunc tandem in publicum emittuntur non absoluta, sed ad finem quendam perducta. neque apud te haec omnia exponere opus est, qui nosti, sed et ceteris indico, ut sciant, cui debeatur potissimum, si quid inest boni in nostro opusculo. vale.

Stati silvas per medium quod dicitur aevum oblivione fere obrutas[1]) a Poggio Florentino inter concilium Constantiense ad lucem protractas esse ipsius testimonio licet firmare. scripsit enim anno 1417 exeunte vel 1418 ineunte Francisco Barbaro cum alia tum haec: *ago tibi gratias pro XX florenis quos dedisti Matthaeo: liberatus enim sum aere alieno, utque aliquid incipiam referre, mitto ad te per Presbyterum Brandinum Pisanum, qui est ex familia Cardinalis Pisani. Silium Italicum, libros V Statii Silvarum, item M. Manilii Astronomicum. is qui libros transcripsit ignorantissimus omnium viventium fuit, divinare oportet* (var. lect. *opus*), *non legere, ideoque opus est ut transcribantur per hominem doctum. ego legi usque ad XIII librum Silii, multa emendavi, ita ut recte scribenti facile sit similes errores deprehendere eosque corrigere in reliquis libris; itaque da operam ut transcribantur, postea mittas illos Florentiam ad Nicolaum.*[2])

Ex quibus verbis apertissimum fit codicem a Poggio prope Constantiam repertum non ipsum in Italiam esse delatum, sed eius apographon ab homine parum docto scriptum. atque ne hoc quidem quisquam, opinor, negabit, ab uno eodemque librario exaratos fuisse Silium Statium Manilium ad Barbarum missos. de ea autem re dubitat Clarkius, utrum Poggius solum XIIII Sili libros legerit et emendaverit an praeter eos Stati quoque Silvas

1) locis a Vollmero collectis (p. 33 sq.) adde potissimum Alchuini locum: Traube, Karolingische Dichtungen 1888 p. 49 adn. 1.

2) *cf.* A. C. Clark, 'the litterary discoveries of Poggio' in 'the classical review XIII (1899) p. 119 sq.

et Manilium. si me consulis, considerato ordine quo laudantur a Poggio illi poetae, ad solum Silium illam emendandi h. e. ad exemplar aliquod corrigendi operam spectare censeo. tamen fieri potuisse minime nego, ut in Statio quoque Manilioque hic illic nonnulla adnotaret Poggius. sed de hac re, quatenus ad Statium pertinet, infra accuratius erit agendum.

codex igitur ille Silvarum quem Poggius scribendum curavit, cum ipsum exemplar non posset acquirere, in Italiam missus ibique descriptus est. ex quo omnes quibus continentur Silvae, codices manavisse auctor est Politianus praeter Laurentianum ab ipso postea repertum, quem Baehrentis fortuna iterum investigata est.

quae cum ita sint, primum codices perlustremus, qui nunc supersunt, omissis scilicet eis quos ab antiquioribus criticis adoratos minimi pretii esse inter omnes iam constat et quorum pars post editiones typis impressas conscripta est. deinde quae inter eos intercedat ratio quoque modo cohaereant cum exemplari illo Poggiano studebimus indagare. tum de notis illis, quas Politianus ad Corsinianum editionis principis exemplar adpinxit, quaestionem instituere e re erit. denique accito codice Laurentiano altius ascendere conabimur, ut quale fuerit commune et huius et Poggianae familiae archetypon, quoad fieri poterit, enucleemus.

§ 1. SILVARUM CODICES DESCRIBUNTUR.

codices potui adhibere eosdem quos Krohnius in Vollmeri editione p. 39 enumeravit. eximia enim ille benignitate, cum officii negotiis distractus Statio non satis sibi videretur posse operam dare, quicquid collegerat, mihi utendum permisit. quod autem certiora et clariora quam ipse Krohnius l. l., potui proferre, eiusdem merito factum est. contulit enim codicem Matritensem Zittaviam transmissum summa cum diligentia ita ut de eius lectione fere nusquam sit dubium. id autem ei maxime debetur quod

correctores accuratius discernuntur, quod officium Souter non probe explevit.

vetustissima Silvarum memoria libris manuscriptis servata — licet solius eclogae II 7 — exstat in **codice Laurentiano plut. 29, 32 (L)** exarato, ut Blandinio placuit, saeculo undecimo, rectius ut videtur, cum recentioribus decimo saeculo tribuitur. post agrimensorum, Frontini potissimum Iunique Nipsi, scripta nonnulla, quibus altera manus orationem dominicam et quosdam de Lazaro versus interspersit, tertius librarius paulo recentior scripsit haec:

1. fol. 28ᵃ—29ᵃ med.: Epistolam Hieronymi ad Dardanum de generibus musicorum.

2. fol. 29ᵃ med. tribus versibus de gradibus dignitatum brevem hanc notitiam: *Decanus sub centurione. sub tribuno centurio tribunus sub vicario. sub comite vicarius comes* | *sub duce. Dux sub patricio. patricius sub rege* (*sub re* in ras.) ł *imperatore. consul & proconsul pene unum* ē | *consul qui dona consulat regis. & super quem unū annum donat ne elatio subripiat.*

3. fol. 29ᵃ med. — fol. 30ᵃ med.: GENEThLIACON; LUCANI AD OPPIAM. fol. 29ᵃ margini adscripsit saeculo sexto decimo doctus quidam — fortasse Christophorus Bartholinus, cuius quondam codex fuisse videtur — 'Statij'.

sequuntur minutiae quaedam alia manu exaratae, quas hic enumerare nec opus est nec placet. Lucani, quem fortasse carminis Statiani auctorem esse putavit, nomine commotus videtur esse librarius ut Genethliacon seorsim exscriberet cum aliis quae ipsi notitia digna visa erant. versus sunt continuo scripti, sed punctis lineolisve ferme in fine singulorum versuum additis distincti. maiusculis litteris usus est librarius initiis v. 40. 47. 55. 61. 62. 63. 64. 81. 83. 93. 98. 102. 111. 117. 121. 126. 134. itaque exemplar, unde hoc carmen petitum est, versus singulos singulis lineis exhibuisse apparet. primus Politianus hoc codice usus est et ex eo quaedam ad exemplaris sui, quod nunc in bibliotheca Corsiniana conservatur, marginem ad-

notavit nonnumquam addita nota *Δ*.[1]) Baehrenti demum contigit ut librum diu quaesitum reperiret. praeter eius collationem in editione publicatam in meum usum potui convertere eam, quam Hermannus Goehl Krohnio permisit nec non Vollmeri, qui tabulas photographicas Heidelbergenses a Zangemeistero sibi transmissas inspexit.

in ceteris carminibus recensendis nitimur solis codicibus noviciis, quorum nullus saeculo quinto decimo antiquior est. quorum agmen merito ducit

codex Matritensis bibliothecae nationalis M 31 (nobis **M**), qui ineunte saeculo quinto decimo conscriptus anno 1879 a Gustavo Loewe Matriti repertus et collatus est. postea anno 1895 Mauricius Krohn librum accuratissime excussit. praeterea usus sum ea collatione quam Alexander Souter publici iuris fecit in commentariis qui inscribuntur 'The classical review' vol. XII (1898) p. 400—406, p. 441—445, cf. vol. XIII (1899) p. 35. sed cum manus correctrices ille non distinxisset, eius fide uti non potui, nisi ut Krohnii testimonia confirmarem. ubi re vera distant, utriusque lectiones adnotavi. constat codex foliis chartaceis 115, altis 30,5 cent., latis 20,7 cent. quorum duodena cohaerent; primum autem primi senionis folium abscissum est. post quintum senionem sequitur quaternio (fol. 60—67); sed cum fol. 60—63 alius chartae sint et in calce fol. 64ᵃ legatur numerus 9, et hunc fuisse quondam senionem apparet, cuius octo paginae nescio qua de causa excisae posteaque alia charta ex parte suppletae sunt. quadrageni autem ferme versus in singulis paginis scripti sunt. involucrum non ab initio adfuisse et primorum foliorum sordibus demonstratur et schedulis typis inscriptis, quae ad tergum fulciendum glutino sunt insertae. continentur autem codice sicut in tergo scriptum est: *Manilii Astronomicon et Statii Papini*

1) ad II 7, 1 haec adscripsit: Inveni hoc genethliacon in libro quodam vetusto in quo erat c̄r (*an* ēt = *etiam*?) liber M. Juni Nypsi et contuli. Erat in pagina r̄ev (?) lucani ad oppiam. signatur littera (?) *Δ* quod in eo legitur.

Sylvae M. S. — eadem manu utrumque opus conscriptum est — ac Manilii quidem I 82—V 745 leguntur fol. 1ª—54ª; I 1—81 folio primo, ut supra commemoravi, abscisso perierunt. sequuntur vacua folia usque ad fol. 63ª. fol. 63ᵇ manu quinti decimi saeculi exaratum est: *continet folia · LI ·*; haec nota ad Stati Silvas spectat, quae fol. 64ª—114ᵇ sine titulo exaratae sunt. antequam liber membrana vestiretur, initiales in Manilio singulae rubra linea ad perpendiculum ducta ornatae sunt; in Statio lineae illae plerumque in unam coaluere minore diligentia nonnumquam ductam, ita ut hic vel illic fere tegerentur eis litterae. supra primos Manilii versus manus recentior — certe post amissum primum folium — scripsit '*Manilii Astronomicon et Statii Papinii Sylvae et Asconius Pedianus in Ciceronem Flacci nonnulla.*' verba '*Asconius — Ciceronem*' linea per medias litteras ducta deleta, item linea infra ducta sequentia expuncta sunt. ex qua inscriptione codices Matritenses **M** 31 et **X** 81 — hoc enim continentur Asconius et Valeri Flacci I 1—IV 317 — olim unum librum fuisse cum alii[1]) concluserunt tum Clarkius l. l. p. 128. id quod non pro certo venditaverim. certe inter eos codices olim relationem quandam fuisse mihi quoque persuasum est. nam uterque codex comitis cuiusdam de Miranda fuit nec non simillimo involucro tegitur; alter (**X**) autem numero 1 in exteriore parte est insignitus, alter (**M**) numero 2. tamen non inde sequitur, ut ab initio uno volumine comprehensi fuerint illi duo libri. sed haec mittamus, cum in praesens nil lucri inde nobis redundet.

codicem **M** 31 non ab homine docto scriptum esse facile apparet. atque quos commisit errores librarius, ei partim difficultate exemplaris, unde Silvas ille transcribebat, explicantur, partim neglegentia scribentis. hoc maxime sub finem operis invenies, illud primis potissimum Silvarum paginis. maxime vero, ut ferme fit, in nominibus propriis peccavit librarius. inde a tertio fere libro eum

1) cf. R. Ellis Hermathena XIX (1893) p. 263 adn.

melius agnovisse archetypi litteras eo perspicitur, quod menda rarescunt; ultimis vero paginis cum aperte ad finem properaverit, augetur numerus corruptelarum. sed quae primis paginis commisit, ea parum familiarem ei fuisse ostendunt usum linguae Latinae: verba falso contraxit, falso secrevit, litteras similes inter se commutavit; veluti constanter fere in prima praefatione 's' scripsit pro 'r'. haud paucis locis videtur consulto in medio reliquisse, utrum 't' an 'c', 'r' an 'y', 'n' an 'u', 'e' an 'o', 'cl' an 'd', 'm' an 'ni', 'n' an 'ti' vel 'it' vel sim. intellegendum esset. littera 'i' initio vocis simillima nonnunquam est litterae 'l', litterae 'i' raro titulum adpinxit **M**^{1}, saepe **M**^{2} et **m**. ex his rebus graviora tantum in apparatu critico notavi, similitudinis signo usurpato quale mathematici adhibere solent. compendiis usus est paucis librarius et eis plerumque tritissimis. quamquam notandum est eum nota ꝗ non ut ferme librarii vocem *quod*, sed *-que* particulam significare. unde in apographis non numquam *quod* legitur loco particulae *-que*. praeterea miro compendio particula sive syllaba *et* exprimitur, cuius plures imagines in tabula photographica apparent. utitur autem scriba ea ligatura in particula *et* decies sive addito *et iam* I *praef.* 13, undecies, decies et ter in voce *pietas*, quinquies in voce *laetus*, quater in formis quales sunt *quietem* vel *quietus*, bis paulo mutata eadem adhibetur ad praepositionem *ex* significandam: I *praef.* 41 et V 5, 59; decies praeterea passim. atque praebet eam codex

in *praef.* I. quater et decies
libro I. quinquies
libro II. quinquies
libro III. septies
libro V. quater et decies — ex quo numero novies in voce *pietas*, bis in *quietem*, semel in *et*, item in *laetus* et *expers.*

ex his numeris id puto licet concludere non ipsius librarii propriam esse hanc ligaturam, sed ab exemplari translatam.

alia ligatura satis mira utitur etiam ad litteras *-nt-* ex-

primendas. nam cum quinquies sine ulla obscuritate N̄ scriptum sit e. g. I *praef.* 18. 21. 29, octies adeo difficile est cognitu compendium, ut Souter nonnumquam *tt* testatus sit pro *nt.* exemplari etiam hoc deberi videtur. adde quod IV 8, 46 *-nx-* exaravit librarius pro *-nt-*, id quod optime explicatur si ligaturae N̄ lineam horizontalem paulum ad dexteram declinatam fuisse ponimus.

maxime sub finem libri litterae *-s* et *-m* finales saepius inter se commutantur: in exemplari igitur simili nota supra lineam posita expressae fuisse videntur. item confusio quae est inter syllabas *-us* et *-is* ex ligatura archetypi quadam explicatur, qualis legitur e. g. in codice Monacensi scholiorum Statianorum (cod. Monac. Lat. 19482), ubi *-us* sic fere scribitur: ʃ. de vocabulis in praefationibus singulorum librorum perperam distinctis postea verba faciam, sed ne sine causa librarium neglegentiae coarguisse videar, quae in ultimo libro peccavit, profero vera lectione in parenthesi addita: V 1, 4 moretur (meretur). 15 aut (haut). 34 cithonida (Tithonida). 45 nuptuque (nuptumque). 51 proavi (proavis). 93 fumosa (famosa). 100 librae (Libye; *idem error saepius occurrit*). 106 velut (vehit). 115 cuius (cui ius). 122 movet (monet). 126 redeuntibus (redeuntis). 133 Caesari (Caesarei). 139 notavit (notabit). 180 Poctora (pectora). 181 mostis (mortis). 197 flamnatus (flammatus). 207 Sec (sed). 211 ciliciumque (Cilicumque). 215 serium (Serum). 230 Sic catum (siccatam). 232 Effugies (effigies). 238 haec (hac). 245 augusta (angusta). 255 eoridas (heroidas). 261 Placantem (*ex versu antecedente pro* 'pacantem'). V 2, 7 longon (longo). 17 tretus (cretus). 22 generosiss (-sus). 23 stammate (stemmate). 39 exorto (exerto). 48 nemea (Nemeaea). 56 potentes (-is). 58 tibi (bibe). 65 Occidio (occidit). 77 nefonda (nefanda). 81 mercioque (meritoque). 84 ire (ira). 88 Excitat (excidat). die saevo (dies aevo). 93 fatis (satis). 100 crimiae (crimine). 103 leges (legesque). 117 distis (dictis). 128 acceaque (Actaeaque). 129 eques (-os). 131 Nubigeras (nubigenas). cedimus (caedibus). 134 librae

(Libyae). 137 pauce (Peuce). 138 solidum (Solymum). 140 magne (-o). 142 calidonios (caledonios). 145 specula (-as). 150 parentis (paranti). 157 et cordia (haec concordia). 166 cingitque (-ique). 175 Unde (vade). 180 Cassidad (-ide). alater (-cer). V 3, 6: Quitquid (quicquid). monstrabrat (-bat *vel* -rat). 7 meus (*sive* mens) pernasia (meos Parnasia). 12 carda (corda). 13 produxa (praeduxit). 14 sonantē (-tes). 21 semina (semita). 33 immunera (in munera). 35 habente (labente). 46 quam (quas). 54 unda (nuda). 62 magniloquio (-quo). 77 Astranacta (Astyanacta). 85 Nata (nota). 99 oroos (heroos). 102 ceu (seu). 107 prestantias (-us). artes (arces). 112 seris (sertis). 119 amittus (-ctus). 132 Versus (verus). 133 ubi (ibi). 135 festina sed ut dux (festinus et audax). 140 clausero (clausere). 157 ari (atri). 168 ausoni (Ausonii). 174 duum (divum). canebant (-at). 178 oportae (opertae). 181 Monstrastis aliis (-sti Saliis). 182 volucre (volvere). 197 Proeligia (proelia). rhedis (taedis). 199 duorum (deorum). 207 monte (-tem). 223 hausti (-stu). 241 sî iungere (seiungere). 242 et (te). 253 crinisque (trinisque). 258 segnes (-is). 278 caedas (taedas). 280 Centaurus bydraeque (Centauros Hydraeque). 289 monstrat (-stra). V 4, 5 trucibiss (-bus). V 5, 8 lacestis (lacertis). 9 animaque (-amque). 33 Sciēdo (scindo). 44 faucia (saucia). 51 nox (vox). 52 maestu (-ta). 53 duro (-rus). 75 ingatus (ingratus).

ex quibus si quis nonnulla librarium iam in exemplari invenisse contenderit, non renuam, tamen eius peccata restant sat multa. qualis autem ordinis fuerit ille, ex ipsa subscriptione elucet: FINIS · ADEST · VERE · PRECIUM · VULT · SCRIPTOR · HEBERE (sic!): conducticius igitur quidam fuit scriba, non homo doctus. litterarum autem formae non ad Italum librarium, sed ad Germanum potius redire iam Loewio visae sunt. similes eis sunt quas exhibet Arndti tabula 66 (Schrifttafeln zur Erlernung der lateinischen Palaeographie[3] 1897).

videtur is qui librum scripsit etiam rubricatoris munere

functus esse. hic initiales versuum litteras linea rubra ad perpendiculum ducta ornavit vel potius obtexit nonnumquam carminumque titulos et subscriptiones librorum addidit. praeter ipsum librarium qui haud paucis locis leviusculos quosdam errores correxit (**M**[1]) nec non ordinem versuum incuria sua turbatum statim restituit (cf. I 1, 37 sq. III 1, 172 sq. III 2, 134 sq.) complures correctores ipso saeculo quinto decimo in codice grassati sunt. quorum vetustissimum cano atramento usum signo **M**[2] notavi, reliquos quos accuratius discernere interdum difficile neque operae est pretium, nota **m** comprehendi. horum correcturae fusco colore adpictae sunt partim in margine partim in ipsis litteris, ita ut plus semel quid prima manu scriptum sit non satis liqueat. correctoris **M**[2] manus non invenitur nisi his totius operis particulis:

I *praef.* I 1, 2.[1])
II *praef.* II 1, 6. 125. II 3, 1—II 4, 21.
III *praef.* III 1, 4. III 4, 1—12. III 5, 1—9.
IV *praef.* IV 1, 6. IV 3, 6. 106. 151. IV 6, 37. IV 9, 1—6. 35.
V *praef.* V 1, 32.

in praefationibus igitur maxime carminumque insequentium initiis operam collocavit. unde non otiose, sed festinantius eum egisse iure concluseris. reliqui correctores (**m**) non ultra III 2 processerunt, sed usque ad III 1 omnia carmina nec non praefationes I. II. III. tractaverunt. correcturae autem doctos homines sapiunt, veluti ex eis, quos **m** nominavi, unus qui potissimum Genethliaco (II 7) operam dedisse videtur, adnotavit ad eius v. 30: *Lucanus, Seneca, Gallio,* ad v. 76 *Lucretius, Setinius;* alius ad eiusdem carminis v. 34 adscripsit: '*nimia laus sed forte tempori et auditoribus data cum alibi* (nempe Theb. XII 812) *divinum Maronem adoret.*' eos correctores multis locis coniecturis bene consuluisse non nego.

1) in I 2 nonnumquam corruptelae locos cruce ad marginem adposita notavit.

post medium saeculum quintum decimum videtur exortus esse **codex Oxoniensis** Auct. F 5, 5 (apud Barlowium 23, nobis **F**) membranaceus forma minoris, quem primus Robinson Ellis ad Silvas emendandas adhibuit, cf. 'Journal of philology' XX (1892) p. 17—24. idem vir doctus huius libri paginas duas (silv. I 6, 1—50) photographica imagine reddidit in 'XX facsimiles from latin manuscripts of the Oxford library (Oxford 1891).' unde apparet codicem in Italia scriptum esse, id quod firmatur Hirtzelii testimonio, qui librum in Krohnii usum excussit eumque alteri quinti decimi saeculi dimidio tribuit. teste eodem litterarum initialium ornamenta Italum sapiunt. quini et viceni versus in unaquaque pagina exstant. constat codex post primum folium scriptura vacuum agglutinatum septem quinionibus, uno quaternione, uno unione continetque Silvas solas, nullo titulo addito nec spatio eius relicto, usque ad V 5, 21, quibus recentior manus Anglica saeculi insequentis ad supplendum paginae spatium V 5, 22—36 ex codice novicio addidit. eadem (F^2) paucas correcturas adscripsit. fuit liber quondam in bibliotheca episcopi Barlow.

sequitur **codex Budensis** (**B**) olim Budae in Matthiae Corvini regis bibliotheca servatus, deinde inter Iohannis Alexandri Brassicani, professoris quondam Vindobonensis libros, nunc in bibliotheca Palatina Vindobonensi 140 (apud Endlicherum 252). quinionibus compositus est; singulas paginas triceni seni versus complent, involucrum rubri corii putide fere auro ornatum exhibet titulum SILVE STATII, nam solae Silvae hoc libro foliis 56 continentur. proprium autem erat librarii, qui hunc codicem exaravit, ubicumque quid in exemplari suo minus distincte accurateve legebatur, spatium relinquere plerumque maius quam ut ipsis verbis manu simillima additis expleretur. hunc correctorem (B^{sim}) ipsum librarii exemplar ante oculos habuisse certum est. contra quae postea in codice emendando grassata est manus (B^2), variis eum coniecturis foedavit, quas cum mirum in modum cum Rehdigerani lectionibus consentirent, maximam partem ex illo libro fluxisse, iam Otto Müller adnotavit, cf.

eius Quaestiones Statianas p. 5 adn. paucis tantum locis tertia manus occurrit, quam Brassicani esse censet Krohnius.

in eadem qua Budensis bibliotheca alius codex Stati servatur, numero 76 insignitus (apud Endlicherum 251), olim inter **Salisburgenses** 2 (S). hic constat fol. 206, altis circiter 30, 5 cm, latis 18, 5 cm, quae quinionibus ferme compacta sunt. exstant autem in eo sola Stati opera ac Thebais quidem fol. 1—133 (fol. 111 bis numerato), sequitur Achilleis quae quinioenm explet et quaternionem fol. 134—150 (ultimum folium iterum bis numeratur); claudunt librum Silvae fol. 151—206. scriptus est codex pulcherrime a librario mercennario, id quod demonstratur monstris illis, quae haud pauca in eo exstant. pauca ego affero ex primis carminibus: I 1, 25 Discidet. 46 sonites. 48 tam colla (stant c.). 79 prelia rhenia. 96 misceturque. 107 docio *vel* dorio. I 2, 4 De migran (*sic!*). 8 absuetuo. 18 te graticus. 26 celant. 49 crato. 54 te ve℞. 69 nec iam exclamante. 105 togari. 128 glacum. 133 per euhan (et euhan). 146 planserunt. 168 in duos (viduos). 173 Carminina. 236 imagine (in agmine). I 3, 2 aniente. 11 Pelmulsitque. 19 tandem (eadem). 23 Pierosoqꝫ. 50 mare (in aere). 53 Calcaliam. 86 ulata.

deinde de **Rehdigerano libro** (in bibliotheca Vratislaviensi signato inter Rehdigeranos numero 125, a nobis **R**) verba sunt facienda, cuius Italia videtur esse patria[1]), id quod fortasse certius poterit demonstrari, si quis subscriptionem Silvarum explicaverit. scripsit enim post Silvas peractas librarius haec:

P. PAPINII. STATII. SILVARVM. LIBER.
QVINTVS &VLTIMVS FELICITER.
EXPLIT SIT DEO LAVS. P. T. C. S. Eꝫ.
FINIS

quae hoc libro contineantur accuratissime expositum est ab Ottone Ribbeck in appendicis Vergilianae editione priore

1) cf. A. Imhof, de Statii Silvarum condicione critica 1859 p. 40 adn. 1.

(Lipsiae 1868) p. 26. Silvae leguntur fol. 1ᵃ—85ᵃ foliisque 85ᵇ et 86 adseruit v. II 1, 207—II 2, 35 suo loco omissos idem librarius, qui et notam ad II 1, 206 de hac re addidit. codex nitidissime scriptus ab homine et neglegentissimo et indoctissimo — exemplum autem est apud Aemilium Châtelain (Paléographie des classiques latins II 164) continens V 5, 1—48 — diu virorum doctorum iudicium frustratus est. exeunte saeculo XIII eum exaratum esse placuit Queckio (cf. edit. praef. p. V); non ante saeculi quinti decimi alteram partem eum esse ortum iam constat. praeter errorum primae manus emendationes rarae leguntur alterius manus correcturae **R**² partim inter lineas, partim in margine additae. librarius haud paucis usus est compendiis, sed eis vulgaribus eumque non fuisse virum doctum cuivis intellegere promptissimum est. graviora elegi exempla imprudentiae eius vel neglegentiae haec ex primi libri carminibus I—IV: I 1, 27 captis datisque (dacisque **R**²). 38 grevat (*corr.* **R**²). 51 crimen (*pro* crinem). 79 Rumuleae. 92 horror (*pro* -et). 106 vivet (*pro* iuvet). I 2, 1 lacu (latii **R**²). 18 manilia (*corr.* **R**²). 40 traneos (*pro* cyaneos). 49 errato (*corr.* **R**²). 63 voce (*pro* dulce). 86 palebat (*corr.* **R**²). 89 Praeulsi. 91 transgessus (*corr.* **R**²). 91 durase. 95 ire (*pro* ille). 128 vincla (*pro* Inda). 152 colunnis. 161 recliven. 173 dedicere. 175 attolere. 187 rerrum. 191 possuisset. 199 hyllas (*corr.* **R**²). 204 Annus (*pro* Amnis). 206 ploratus (*pro* prolatus). 211 cũnubia. 236 verosque (*pro* utrosque). 238 intanctum. 249 redimitta. I 3, 30 equis (*pro* aquis). 54 deferentes aerea (*pro* referentes aera). 56 fuguris. 78 accessere (*pro* accersere). I 4, 8 Exivit (*pro* Exuit). 31 cȩteri (*pro* Cereri). 52 cuntante. 92 tancti. 103 Spuma tui. 113 me tueris (*pro* metuentis). unum nolim praetermittere, quod huius libri proprium est: saepius enim ipsa littera initialis minuscula forma repetita est. mirum autem est, quod in litteris T et E solis hoc factum est. hos vero exscripsi locos: I 1, 88 E explores. I 2, 81 E ex (e *exp.* **R**²). II 1, 23 T teque. II 1, 177 T transvehit. IV 2, 36 T triptolemi

(*hoc loco idem occurrit in* **M**). IV 2, 53 T talis. V 1, 196 T transtulit. ceterum codicum **BSR** collationes a Krohnio qua solet diligentia confectae mihi praesto sunt.

iam qui restant codices, Romae conservantur. primus est **Urbinas** 649 (U), quem Schenkelius in Ausonii editione p. XXV descripsit: formae est maximae foll. 176. continentur eo f. 1^a—70^a Statii Silvae, f. 71^a—123^a Ausonii opuscula, denique a fol. 123^b Apollinaris Sidonius. et hic liber mira pulchritudine scriptus est in Italia: eiusdem scribarum scholae videtur esse cuius **S**, quocum mendorum similitudine cohaeret.

Vallicellianus quoque (C 95, nobis **G**) papyraceus fol. 89 in Italia conscriptus est, neglegenter quidem nonnumquam, sed ab homine docto, id quod probatur coniecturis ex parte minime spernendis. ipse librarius postquam codicem confecit, cum exemplari eum comparasse videtur. praeterea complures diversorum temporum correctores passus est codex, quorum adnotationes nonnumquam vix distinguuntur. in singulis paginis scripti sunt versus circiter 31. praeter Silvas quae exstant fol. 1^a—66^b, continet liber Achilleidem fol. 66^a—85^b nec non fragmentum rustici calendarii astronomici fol. 88^a—89^b. reliquae paginae rebus memorialibus undique congestis completae sunt.

iam codex **Reginensis** 1976 (**H**) papyraceus non ita nitide scriptus continet foliis 249 formae maximae Statii Silvas (fol. 1—67) deinde 'P. Victoris opusculum' quod dicitur Curiosum urbis (68—71), porro Ovidi Fastos (72—152) tum Iuvenalem sine titulo (153—207), quaedam de calendariis (208—210), denlque a fol. 214 Vergili Georgica sine titulo.

tres restant libri **Vaticani**, quorum primus formae octavae numero insignitus 3875 (nobis **I**) post Silvas (fol. 1—77) Stati Achilleidem (fol. 78—100) continet. in **Vaticano** 3282 (**K**) — formae maximae est constatque foliis 89 — Silvae coniunguntur cum nonnullis carminibus quae Gallio cuidam tribuuntur. fuit liber quondam Antonii Panormitae. multa in eo corrector

emendavit (K[c]). iam codex **Vaticanus** 3283 (**Q**), quem librarius die vicesimo mensis decembris 1463 finivit, solas Silvas continet fol. 84. codicum **UGHIKQ** collationibus utor iis quos Foerstemannus in Imhofii usum confecit. De Vallicelliano (**G**) cum Krohnio accuratiora K. K. Müller Jenensis, de Reginensi mecum intercedente Ernesto Lommatzsch collega Georgius Karo communicavit. Mihi quaedam benevolentissime enotavit Ricardus Opitz collega Lipsiensis nec non Drerupius meus Monacensis aliquot locos examinavit.

horum igitur codicum integrae collationes mihi in promptu sunt. ex deterioribus quosdam usque adeo cognovi, ut quid de eis sit iudicandum mihi liqueat. atque his copiis instructo iam ad principalem quaestionem licet accedere et inquirere qua ratione cohaereant libri manuscripti et inter se et cum Poggiano apographo.

§ 2. QUAE RATIO INTER CODICES SILVARUM INTERCEDAT.[1])

ac primum quidem hoc velim teneatur communes esse omnibus libris lacunas omnium virorum doctorum consensu probatas velut II 2, 147. V 3, 129; communem etiam transpositionem illam versuum quam in exitu Villae Surrentinae factam esse iam Antonius Amiterninus et post eum Gronovius cognovit, communes deinde corruptelas minores numero haud paucas. praeterea ne hoc quidem videtur esse neglegendum in nullo codice versus exstare qui non item legantur in Matritensi. atque ut iam indicem quo tendat nostra demonstratio: hunc librum archetypon omnium quinti decimi saeculi codicum ipsumque apographon Poggianum esse certissimis argumentis firmare licet.

atque a reliqua turba secernendos esse libros **GHIKQ**

1) quae priores de codicibus Silvarum disseruerunt, ea hic transire possum, cum post Matritensem repertum plane aliud sit factum iudicii fundamentum. honoris tamen causa nomino Imhofii de Statii Silvarum condicione critica libellum scholasticum 1859 et Skutschii disputationem in Fleckeiseni annalium vol. CXLVII (1893) p. 469 sq.

(= γ) iam Krohnius adnotavit, ubi quam brevissime de Silvarum codicibus egit.[1]) artiore quodam vinculo inter se eos contineri, vel quibusdam versibus et verbis in eis omissis manifestum fit. in nonnullis verborum lacunae ad libidinem expletae sunt. haec autem exempla profero:

I 6, 22. 23 in **M** in fine paginae collocatos om. γ, add. Q^2 mg.

III 2, 134—136 sic exstant in γ:

Incumbens e puppe novus servataque reddes
Colloquia inque vicem euphratrē[2]) et bactra sacrasque.

ortus autem est error ex confusione, quam exhibet codex **M**, ubi sic leguntur hi versus:

135 Colloquia inque vicem medios narrabimus annos
134 Incumbens epuppe novus servataque reddes
136 Tu rapidum eufraten et regia bactra sacrasque etc.

litteris **b** et **a** praescriptis ipse librarius in **M** statim ordinem genuinum restituit, quem exhibent **FRBSU**. praeterea omittitur

in γ II pr. 28 libenter

IV pr. 22 *alterum* et

III 2, 10 vobis (add. I^2, versum supplevit proprio Marte **Q** sic: pontusque polusque serenus.)

III 2, 13 ponti (omisere hiante lacuna **GHI**[1]**K**, *divae* addidere I^2**Q**).

III 2, 51 ecce ('inde', margini codicis **G** adscriptum, in reliquos huius familiae libros migravit, nisi quod **K** 'unde' exhibet).

III 2, 76 hiems (sine lacuna omisere **GHI**, in **KQ** ante 'surrexit' lacuna hiat; 'hyems' addidit Q^2, 'mare' corrector codicis **K**).

III 4, 58 graves (omisere sine lacuna **GHIK**, 'puer' substituit **Q**).

IV 1, 45 dei (in **G** lacuna indicata omissum, voce 'fores' in margine addita, quae manavit in libros **HIKQ**).

1) in Vollmeri editione p. 39.
2) sic **G**: euphratem **H**: -tē **I**: eufratē **K**: Eufraten **Q**. omittitur v. 135/6. etiam in Parisino 8282.

addatur etiam IV 2, 61 ubi in **Q** id quod genuinum est 'Ianum' exstat, omissum spatio relicto in **GHIK**.

quae lacunae partim neglegentia librarii eius, qui archetypon huius familiae conscripsit, ortae sunt — nempe ubi spatium vacuum ille non reliquit—partim obscuritate eius exemplaris explicantur, quo ille in describendo usus est.

consentiunt autem huius familiae codices in coniecturis bonis ex parte, sed etiam aliis nequissimis. ex harum numero quaedam fortasse licet neglegentiae eius tribuere qui patrem huius familiae confecit. sat magnus autem numerus exemplorum praesto est, ex quibus haec elegi (nota ω reliquos praeter γ codices significavi. quae in parenthesi collocantur lectiones, eas subtrahas de ω vel γ):

I 1, 18: amplius γ: altius (altior **R**) ω
26: extremos (-as **H**) γ: externos ω
37: pugnas γ: pugnes ω
37: laevam γ: lavium $M^1F^1RB^2$: latium mB^1SUF^2
73: trepidus γ: trepidas M^1F: trepidans **mRBSU**
83: sed γ: et ω
I 2, 105: vultu γ: vultum (multum **F**) ω.
I 3, 57: micet (mutet K^cQ^1) γ: mirer ω
I 4, 11: togatae γ: rogatae ω
II 3, 51: Et . . et . . et γ: Ut . . ut (et **F**) . . ut ω
II 3, 55: servatur (sinuatur **Q** *mg*) γ: scrutatur ω
II 7, 22: Evinctae γ: Et vinctae (Et iunctae **FB**) ω
III pr. 10: penetrasti γ: penetrali ω
III 1, 145: viventibus γ: umentibus **MFB**: humentibus mRB^{sim} **SU**
III 2, 56: Serius (Serius **KQ**) e p. γ: Saevus e p. MFB^1: Saevus et e B^{sim} **SU**: Sęvus ubi e **R**
III 2, 123: hic γ: his ω
III 3, 32: animasque (aĩasque **HI**: aeternasque **Q**) γ: aoniasque (aonicisque **U**: aoniaasque **R**) ω
130: ubi γ: tibi ω
165: referas γ: reseras ω
193: phryga γ: stiga ω
194: aut (haud Q^1: h' Q^2) γ: hoc ω

III 4, 19: petenti γ: potenti ω
32: ilus γ: ibis ω (in **M** facile legitur 'ilus')
48: quo (quos **Q**²) γ: quos ω
III 5, 66: Gaudia γ: Candida ω
IV pr. 8: sequitur γ: se quam (nisi quod **RB**²) ω
pr. 34: aut (at **K**) γ: qui ω
IV 2, 20: super γ: stupet ω
IV 3, 22: exuit γ: exuuit (exuunt **SU**) ω
36: Et γ: Ac (At **BRS**) ω
66: linterna γ: literna ω
159: obviusque γ: abnuesque (annuesque **R**) ω
IV 5, 17: iapigeri (iapigii **I**) γ: lapigeri (lanigeri **R**) ω
IV 6, 9: hiberia (hiberia **Q**) γ: hiberna ω
6, 52: tele (telae **G**) γ: taleae ω
6, 86: domos γ: domus ω
6, 87: Cenabat γ: Ornabat ω (in **M** pro 'Ornabat' potest aliquis 'Cenabat' legere)
IV 7, 9: Maximum γ: Maximo ω
44: artis γ: actis ω
IV 8, 10: qua γ: quem ω
51: tanti γ: taciti (~ tanti **M**) ω
58: Monstrat γ: Monstret ω
62: Nomina (Limina **Q**) γ: Numina ω
IV 9, 49: dixero γ: dixere (dissere **R**) ω
V pr. 8: merito γ: marito ω
V 1, 20: nunc γ: tunc ('t' ex 'n' ut vid. **M**¹) ω
76: qui (diu **K**ᶜ**Q**) γ: pii ω
189: De γ: Da ω
V 2, 3: vellantur γ: velluntur (velluatur **F**) ω
115: Pendentem (-tem in **Q**) γ: Tendentem ω
129: Flectet γ: Flectere ω
V 3, 5: Desine γ: Te sine ω
78: et γ: at (ac **F**) ω
103: tumbos γ: nimbos ω
142: germina (-ne **Q**) γ: gramine ω
225: quid γ: quod ω
234: urgebant γ: urguebat (urgebat **RBU**) ω

V 3, 237: rursus (versus K^{c}: cursus Q rubr.) γ: cursus ω
278: auferre γ: auferte ω blanda γ: laudanda ω
quibus locis manifestissime comprobatur illos quos γ nominavi codices ad unum communemque fontem redire. quid? quod vel in orthographicis rebus plus semel consentiunt? haec adnoto exempla:

I pr. 29: hercule γ: hercles ω
I 2, 165: submittere γ: summittere ω
I 3, 74: tyburnus γ: tiburnus ω
II 2,111: theramnei γ: therapnei ω
III 1,103: penatis γ: penates ω
III 4, 21: idalios γ: id alios ω
IV 5, 38: aphricae γ: africae ω.

ex his locis quos sat multos me exscripsisse arbitror, et hoc dilucide apparet eum qui archetypon familiae γ exaravit, neglegentem quidem fuisse (cf. I 1, 26. II 3, 55. II 7, 22. III pr. 10. III 5, 66. IV 2, 20 al.) sed doctum hominem; sunt enim nonnulla quae feliciter sagaciterque coniecta sunt, velut I 1, 37. I 4, 11. IV 9, 49.

iam vero hos mihi considera locos:

Au
I 1, 87: Mirata ω: ~~Mi~~rata G: Aurata HIKQ
on
I 1,103: tarans (terens RB^{2}) ω: tirans G: tonans HIKQ^{1}
ou
I 2,154: deuissa M^{1}F: demissa mRBSU: deurssa G: decussa HIQ: decussa *ex* decursa *corr.* K
mi
I 2,203: mtiade M (nitidae RB^{2}): turrade (rr *parum perspicue scripta sunt*) G: tumidae HIK^{1}Q: tuciade Kmg
I 3, 50: minori ω G^{1}: myronis G^{1}mgHIKQ
I 3, 92: genitor (geniter U: nitor R) ω: genitor G^{1}: decor G^{1}mgHIKQ
e
I 4, 57: pigra ω: pigra (e *add. atr. pallidiore* G^{1}) G: pigrae HIKQ
o
II 1, 27: versa ω: versa G: verso HIKQ^{1}: vexo Q^{1}mg
diri
28: diu ω: diu G: diri HIKQ

II 3, 22: cervae (terve U: cerne B^1) ω: ter$\overset{r}{\text{n}}$ę G: terrę HIKQ

II 7, 82: genitalibus ω: genitalibus G: genialibus HIKQ

III 1, 96: Fixisti ω: Finxisti G: Finxisti HIKQ

his
162: hic ω: hic G: his HIKQ^1 hic Q^2

a
III 5, 28: nitidis ω: nitidis G: nitidas HIKQ

fasces
IV 1, 29: fastos ω: fastos (fasces *suprascr.* G^1 *al. atr.*) G: fasces HIKQ

IV 2, 43: tamen ωG^1: tantum G^{1}mgHIKQ

66: flaca ω: fladca G^1: daca G^{1}mgHIKQ

IV 3, 11: cereri ω: cereri^s G: cereris HIKQ

e
IV 5, 34: Raptasse (Reaptasse R) ω: Raptasse G: Reptasse HIKQ

laborata
6, 25: vigilata ω: ~~vigilata~~ G: laborata HIKQ

siccata
V 1, 35: exsaciata (exsatiata U: exsaciata R) ω: exaciata G: exsiccata HIKQ

pturbet
141: proturbet ω: proturbet G: perturbet HIKQ

V 2, 1: tagetis ω: ta///geni (g *et* ni *in ras.*) G: tageni HIKQ

129: quatere ω: quatete G^1: quatet G^{1}mgHIKQ

V 3, 71: nec ω: neꝃ G: ne HIKQ

or
V 4, 19: leviter ω: leviter G: levior HIKQ

quibus exemplis perspicue cognoscitur, unde fiat ut cohaereant familiae γ libri cum reliquis: codicem G huius classis archetypon esse hinc fit verisimillimum. atque solus G omnes versus continet qui in HIKQ exstant (nisi quod I 6, 22. 23 in Q alia manu in inferiore margine suppleti sunt et I 4, 86^a in KQ alio atramento additus est). contra omisere H: I 3, 106. I 4, 124. II 7, 86. III 1, 114—120. IV 4, 19 al. I: I 2, 166. III 3, 80. V 1, 26. K: II 2, 92. 93. III 1, 94. 95. nec non codicem H ex G manavisse comprobatur vel summa amborum similitudine nisi quod in H multa librarii stoliditate male intellecta in corruptelam

abierunt. plerumque autem **H** id recepit quod in **G** primitus in textu fuit neglectis vel non cognitis quae postea in **G** correcta sunt. de codice **K** conferas III 4, 46, ubi notam memorialem in **G** margini adpictam 'olorinus' librarius codicis **K** in textum recepit, scripta voce 'olorinusque' pro 'olorinaque'; quae sit origo codicis **Q** his e. g. locis illustratur:

librorum
IV pr. 29: liberorum **G**: librorum **Q**

um
IV 2, 55: Dux (*sscr.* G^2) **G**: Dum **Q**

ra
V 2, 149: tributa **G**: tribrata **G**

uo
V 3, 199: duorum **M**: diorum **G**: divorum **Q**.

I 2, 231 cum **Q** exhibeat 'et fervent', nota marginis **G** quae spectat ad v. 230 'fervent' perperam in sequentem versum inlata est. posse igitur ad codicem **G** reduci libros **HIKQ** satis opinor demonstratum est eis quae adhuc exposuimus: esse eum revera communem fontem illorum librorum inde efficitur, quod **G** ex ipso codice Matritensi descriptus est. nam quae in **G** exstant diversa a Matritensis lectionibus, ea vel neglegentiae vel doctrinae librarii debentur. unum adferam locum unde clare perspicitur, **G** nullo intercedente membro ex **M** haustum esse. finis versus, qui est I 3, 78, in **M** haud facile legitur: voluit vel debuit librarius scribere 'lyceis', sed ita litterae scriptae sunt, ut 'breis' posset legi, si quis non nimia diligentia utebatur. unde in codice **F**, quem ex ipso Matritensi fluxisse infra probabitur (cf. Clark l. l. p. 128), legitur reapse 'breis'. idem in Matritensi legerat qui codicem **G** exaravit. quod cum nihili esse cognosceret ex vili coniectura substituit 'beatis', sed addidit statim iuxta hanc vocem 'breis'. deinde cum quae scripserat examinaret — toto opinor codice perfecto — simillimis litterarum lineamentis eodemque ut videtur atramento, sed pallidiore aliquantillum, delevit 'breis' et 'licęis' adpinxit. unde in exemplari eius 'lyceis' vel 'liceis' ita scriptum esse manifestum est, ut 'breis' aliquis legere posset: en ipsius Ma-

tritensis lectio! alia manus cum 'beatis' metro sufficere videret, illud 'licęis' iterum delevit. similes locos adferre supersedeo, cum unus mihi videatur sufficere. saepissime autem quae in codice **G** prima manu scripta sunt, ex Matritensi difficili interdum lectu explicantur.

alio insuper vinculo cum reliquis codicibus (ω) liber **Q** coniunctus est, quocum nonnumquam consentit corrector codicis **K** (**K**^{c}). conferas quaeso hos locos:

I pr. 25: postera die **GHIK**: postero die (postridie **F**) ω**Q**
I 2, 9: quātunq̄ **G**: qua////////q̃ **I**: quantumque **HKQ**^{1}: quatiuntque ω**Q**^{1}mg
I 2, 81: ignis **GHIK**: ignes ω**Q**
I 2,161: reclivem **GHIK**: reclinem ω**Q**
181: recentis **GHIK**: recentes ω**Q**
225: ingressa **GHIK**^{1}: iniere ω**QK**^{c}
I 4 *tit*: Rutilii **GHIK**^{1}: Rutuli (Putuli **SU**: Rutulli **B**) ω**Q**
I 4, 43: invictum **GHIK**: invitum ω**Q**
I 5, 58: Aditura **GHIK**: Auditura ω**Q**
63: suadere **GHIK**^{1}: sudare ω**QK**^{c}
I 6, 63: graves **GHIK** (*sed in* **K** v *deletum est*): grues ω**Q**
II 1, 78: nec **GHIK**: ne ω**Q**
II 2, 14: prerumpunt **GHIK**: perrumpunt ω**Q**
21: timid(a)e **GHIK**^{1}: tumidae ω**QK**^{c}
23: tuentur **GHIK**: tuetur ω**Q**
38: referetque **GHIK**^{1} (-atque **K**^{c}): reseretque ω**Q**
40: inversa **GHIK**^{1}: immersa ω**QK**^{c}
II 3, 76: Nec **GHIK**: Hoc ω**Q**
II 5, 8: massilio **GHIK**: massylo **MFBSU**: massilo **RQ**
II 6, 79: ferenda **GHIK**^{1}: verenda ω**QK**^{c}
III 1, 77: Arripiunt **GHIK**: Abripiunt ω**Q**
III 2,113: aequant **GHIK**: aequent ω**Q**
III 3, 3: comani **G**: comas **HIK**: comam ω**Q**
III 4,104: penatis **GHIK**: penates ω**Q** (*item* III 5, 12. 58)
III 5,109: qui *om.* **GHIK**^{1}: *habent* ω**QK**^{c}
IV 2, 66: germanicas **GHIK**: germanas ω**Q**
IV 9, 51: me *om.* **GHIK**: *habent* ω**Q**

V 1, 181: carum GHIK: tamen ωQ (*in* M *potest legi*: carū, *sed voluit procul dubio librarius* tam̄)

V 3, 154: Stersicorus GHIK: Stesichorus ωQ.

quibus ex locis licet nonnulli coniecturam sapere videantur, tamen restant, ubi minime explicaveris, cur a ceteris eius familiae codicibus recesserit librarius Q nisi quid eum praeter hanc classem aliunde petivisse statuas.

accedit ut in libris Q et K alio atramento sit additus versus I 4, 86ᵃ omissus in GHI et in Q versus I 6, 22. 23 alia manu in margine suppletae sint. consentit igitur Q nonnumquam cum reliquorum (praeter GHIK) turba, ubi coniectura eorum lectionem nemo potuit assequi. tamen vix operae pretium esse arbitror accuratius inquirere quae inter codices G et HIKQ intercedat ratio quaeve inter illos ipsos; manifestum enim est nihil valere classem γ ad textum recensendum. unum adnoto: non videri cognovisse librarium libri G eas codicis M correcturas quas m nota comprehendi, licet hic illic idem assecutus sit coniectura, quod m. restant enim loci ubi post correcturam m in Matritensi quid prima manu fuerit scriptum, non satis liqueat: eis haud raro codex G cum codice F primariam lectionem conservavit. cuius rei exempla infra in tabulam collecta adponam.[1])

Iam ad codicem Oxoniensem (F) transeamus. quem Clarkius l. l. et ante eum Krohnius ex ipso Matritensi transcriptum esse cognovit. atque si quis utriusque libri lectiones accurate inter se comparaverit, non dubitabit quin revera Matritensis ipse codicis F exemplar fuerit. redire autem F ad

---

1) ad familiam γ pertinet etiam praeter codices Oxoniensem D'Orv. X 1, 5, 34 et Neapolitanum ubi I 6, 22. 23 desunt codex Parisinus 8282, qui e. g. ut supra adnotavi III 2, 135. 136 eundem verborum defectum exhibet quem GHIKQ. eodem modo peccatum est in editionibus principe (a) et Domitii (c), unde libros ex quibus illae expressae sunt, et ipsos classis γ fuisse evincitur. non tanti est accuratius illos indagari, nolim tamen omittere c maxima similitudine adplicari ad codicem Q, a ad codicem K. ex c pendet is, qui in libro F V 5, 22—36 supplevit.

codicem **M**, vel eo fit verisimile quod in **F** omittitur v. I 1, 38: ordo versuum in **M** turbatus, licet restitutus ab ipso librario, huius omissionis ansam dedit. non magni pendo quod compluries particula 'que' in **M** inusitato compendio scripta omittitur. nam aliarum quoque vocum defectus librarium neglegentiae arguit. iam vero quod pro ea falso scripsit 'quod' II 1, 152 ubi aliquanto remotius a voce 'tibi' exstat in **M**, minime videtur praetermittendum. accedit quod haud raro librarius **F** eas litteras quae in **M** simillimae sunt permutavit, veluti plus semel 'ti' legit pro 'n': cf. I 4, 93 noti **F**: non (-n ∼ -ti) **M**, item I 5, 34. 'tertio' **F** pro 'terno' **M** II 1, 184. I 2, 21 'tumbo' **F** pro 'nimbo' **M** (cf. G^1: 'tymbo', unde 'tymbra' effectum est corrigendo)

III 1, 67: discens **M**: discetis **F**
I 5, 11: chelyn **M**: chelyti **F**
IV 5, 43: immens os **M**: mimetis os **F**.

nonnumquam quae in **M** difficilius erant ad legendum omisit **F**, sive quia quid scriberet nesciebat, sive quia atramento confluente verba deleta esse videbantur; hoc factum est IV 1, 29, ubi 'nec' deest in **F**, illud II 1, 164 ubi 'exosus', III 3, 201 ubi 'linea' desideratur, al. est etiam ubi librarius **F** lectioni libri **M** perperam acceptae coniecturam de suo superstruxerit. veluti I 2, 60 quod est 'deprenso' in **M** potuit legi 'de pretiso', unde ille fecit 'de pretioso'. item III 4, 63 'osidere (**M**) „correxit" in 'obsidere'. III 2, 61 legerat 'ammantibus' pro 'animantibus' subposuitque 'amantibus'. I 5, 9 'Pomte' invenerat in **M** sibique visus est emendare 'Ponte'. sed omnes inter **M** et **F** discrepantias tractare non licet: exemplis illustrandum est qua scribendi ratione librarius **F** usus sit. plurimis autem locis **F** ab initio id scripserat quod primo obtutu poterat legi in **M**, deinde postquam loco attentius perlecto errorem intellexit, statim genuinam lectionem revocavit. longum est omnia haec exempla proferre, sed paucis lectorem fraudari nolui. I 2, 108 in voce 'patrum' litterae 'p' superiore parte non conclusa,

sed distante potuit legi ł (= vel): scripserat igitur **F** 'vel atrum': cognito errore prima manus 'vel' delevit et 'p' supplevit. II 2, 47 'dımı ttere' exstat in **M**. duo vocabula esse ratus librarius scripsit 'dū terrę': versu completo errorem emendavit deletis his verbis et substituta voce 'dimittere'. IV 2, 19: 'atlante' in **M** ita scriptum est, ut 'n' facile aliquis legat pro 'tl': id quod in **F** factum est: exhibet enim hic liber: 'an atlante'. V 1, 12 in libro **F** 'perenni' exstat correctum ex 'pereum', hoc neglegenter legens ex Matritensis lectione aliquis potuit elicere. V 3, 209 quam difficilis lectu sit codex Matritensis apparet. Krohnius enim 'biotaque' scriptum esse testatur, id quod et mihi probatur, Souterus vero 'luotaque' legit. cum Oxoniensis 'bi luotaque' exhibeat, videtur haesisse librarius, utrum praeferret. iam ut ad finem demonstratio perveniat, duos locos tracto quibus errores librarii eo nati sunt, quod in charta codicis Matritensis quaedam sunt asperitates. V 3, 151 **F** inter ipsum scribendum ex 'siculisque' 'siculusque' effecit ('i' correctum est, antequam 'q' scriberetur). in Matritensi autem dilucide exstat 'siculusque', sed super alterum 'u' in charta ruga exigua est, qua altera hasta litterae 'u' deleta esse videbatur librario **F**. similiter V 3, 287 ruga quadam exstante in **M** infra prius 'l' vocis 'simillimus' hanc litteram deletam esse arbitratus 'similimus' scripsit.

ex libro Matritensi **F** esse transcriptum iam opinor apparuit. tamen unum restat quod moneam: solas alterius manus correcturas ($\mathbf{M}^2$) cognitas habuit librarius, easque ad unam omnes in textum recepit. contra quae correctores **m** in Matritensi mutaverunt, codex **F** penitus ignorat. unde antequam illi in Matritensi grassarentur, **F** ex eo descriptum esse liquido comprobatur.

apte hoc loco subiungitur codex Budensis (**B**): nam et hic ab ipso Matritensi descendit. quam diligenter librarius exemplar suum secutus sit, vel inde intellegitur, quod nullum versum omisit neque ubi in **M** ordo turbatus ab ipso librario statim restitutus est, quidquam peccavit.

adde quod tam caute egit librarius B, ut lacunas aliis explendas mallet relinquere, quam temere falsa transcribere. quas lacunas, ut iam supra diximus, manus non eadem — nam ut alia omittam, alio particulae 'que' compendio utitur corrector quam B^1 — sed simillima (B^{sim}) supplevit. eadem minores quosdam librarii lapsus emendavit, velut 'lucorum' restituit I 3, 39 pro 'lucrorum', 'Catillum' pro Catullo I 3, 100. II 1, 72 ubi B^1 deceptus marginali nota codicis M (catasta M^2 *mg*) nominativum scripserat, genetivum revocavit. iam gratum esse opinor de nonnullis illarum lacunarum fusius agi, ut qualia potissimum librarius B^1 reformidaverit, fiat manifestum. duobus locis spiritum Graecum quo ad litteram 'h' exprimendam correctores Matritensis usi erant, B^1 ignoravit: ^{h}elicone I 2, 4 in M nunc exstat: telicone scripserat B^1 quod B^{sim} correxit. II 4, 28 cum '^{h}umenti' minime clarum esset in M, B^1 solum finem vocis '-ti' scripsit, cetera correctori B^{sim} relinquens. plurimas autem difficultates librario B^1 praebuisse videtur compendium minus usitatum quo syllaba 'et' non raro in M significatur: compluribus enim locis in ea anceps haesit vocesque illas vel totas vel ex parte omisit. omnes locos quibus lacunas B^{sim} explevit enumerare fere immensum est: pauca tamen proponere e re erit. quod IV 2, 36 in M initio versus legitur 'T triptolemi', post initialem T nihil iam scripsit B^1: B^{sim} versum addidit. etiam I 3, 78 in voce 'lyceis' quae reliquis quoque librariis difficultates praebuit (cf. G supra p. XXIV) haesit B^1: B^{sim} igitur versum recte explevit. III 3, 189 post 're' finem fecit scribendo B^1, cum quod in M exstat 'reventia' non intellegeret. I 2, 157 aNNū quid in M sibi vellet, nesciebat B^1: noluit periclitari, ergo omisit vocem. III 3, 210: in M legitur 'sitiss'. quod cum nihil esse videret B^1, omisit non ausus 'situs' corrigere. etiam IV 6, 83 quod in M exstat 'sgunti', adeo librarium B^1 terruit, ut vocem omitteret: B^{sim} 'sagunti' supplevit (cf. F). — correctorem B^{sim} eodem exemplari unde B^1 transcripserat, usum esse manifestum est. fluxisse autem librum B ex

M vel eo apparet quod ubicumque **B**[1] lacunas patefecit, in **M** aliqua latet difficultas. pro certo vero evincitur versu II 1, 59 ubi lectione libri **M** '~~ur~~ira', male intellecta **B**[1] 'urna' scripsit, **B**[sim] 'ira' restituit. post codicem **F** librum **B** ex Matritensi transcriptum esse eo comprobatur, quod **B** non solum correctorem **M**[2] respexit, sed posteriorum quoque ad unam fere omnes sive correcturas sive notas margini vel inter lineas adpictas in contextum recepit.

iam Rehdigeranum (**R**) non ex ipso Matritensi fluxisse vel omissis suo loco illis versibus II 1, 207 — II 2, 35 satis abundeque patet. nam cum sexaginta quattuor versus — addito nempe titulo Villae Surrentinae — librarius omiserit, apparet eum duas paginas exemplaris sui (ϱ) transisse. hoc igitur tricenos binos fere in quoque pagina continuit. quamquam quin per aliquot gradus a Matritensi descenderit **R** dubium esse non potest. nam licet multi loci parum conveniant inter **R** et **M**, tamen ubi in **M** ordo mutatus erat neglegentia librarii, is qui codicem **R** exaravit, bis peccavit. turbatum archetypi ordinem indicant v. I 1, 37 sq., qui in **R** sic leguntur:

Dextra vetat pugnes lavium tritonia vulgo
Va stimulis accendit equū vacat
Non grevat & sectę prętendit colla medusę
Ceu stimulis accendit equū nec dulcior us$\overset{u}{q}$ etc.

unde conicio in ϱ sic eos fuisse scriptos:

Dextra vetat pugnes lavium tritonia vulgo
Va Ceu stimulis accendit equum cat
Non gravat et sectae praetendit colla medusae
Ceu stimulis accendit equum nec dulcior usquam

e. q. s. deinde III 1, 172—174 hoc ordine exhibet **R** 174. 172. 173, eodem quo ab initio librarius **M** eos scripserat, qui statim ordinem verum redintegravit. neglexerat igitur ϱ notulas c b a versibus praefixas falsumque ordinem retinuit. non tanti facio quod in alterius libri praefatione quae in **R** ipse librarius inter lineas et in margine addidit 'trado conditio sic posita ẽ ut totus

hic alter liber', in **M** unum versum efficiunt. quod argumentum per se gravissimum hic minus valere eo efficitur quod versuum distinctio qualis in **M** hoc loco exstat ad huius libri fontem redire videtur. quod codex **R** haud raro lectiones praebet multo elegantiores quam **M**: ϱ correctorem nanctus esse videtur satis doctrina pollentem, cuius etiam in apographo (**R**) certissima vestigia indagamur. neque enim cotidianam doctrinam sapit — ut exemplum proponam luculentissimum, — quod in **R** IV 4, 79 legitur 'vesulus' pro corrupta codicis **M** lectione 've suus'. ex Vesulo enim monte Padus flumen originem ducit, cf. Plin. hist. nat. III 117. Pomp. Mel. II 4, 4. Verg. Aen. X 708.

qua re diligenter considerata, ne emendationes quidem egregias, quibus **R** fere abundat, ipsi codicis librario tribuemus, sed correctori exemplaris ϱ. nam et eum qui hoc scripsit, ineptissimum hominem fuisse manifestum fit ubicumque eius manum certo deprehendimus. quid? quod in **R** legitur IV 7, 2 'creato' pro 'erato', nonne ex tali lectione libri ϱ explicatur '^{e}crato'? similiter explicatur V 2, 75: 'credere': fuit in ϱ 'redere', quod corrector huius libri 'c' littera suprascripta sanaturus erat. sic III 3, 89 'ad bauriferis' videtur ortum esse ex lectione ϱ: 'ad ^{b}auriferis', III 4, 84: 'sanucia' ex 'sa^{u}ncia' (ϱ), V 2, 37 'Bolanumque ac' ex 'Bolanum^{at}que' (ϱ). quod si verum statuimus, optime explicantur lectiones codicis **R** velut:

I 2, 234: 'teriturus' (us *exp.* **R**²): 'teritu^{ur}s' ϱ

I 4, 4: Et **M**: Est **R**: E^{s}t ϱ

I 4, 92: tanti **M**: tancti **R**: tan^{t}ci ϱ

I 5, 10: cyatos et enumerare **M**¹: ciatos atque et enumerare **R**: cyatos et^{atque} enumerare ϱ

II pr. 28: de hec **M**: de debeo **R**: de hec^{debeo} ϱ.

III 2, 111: therapnei **M**: therampnei **R**: thera^{m}pnei ϱ

l'ac
IV 2, 51: adclinare **M**: adiacclinare **R**: addinare ϱ

IV 5, 34: Raptasse **M**: Reaptasse **R**: Råptasse ϱ

sed haec hactenus, ne nimium videamur lusisse in re lubrica atque incerta; cf. etiam Nohlii quaestiones Statianas (1861) p. 33. restat ut in codice **R** certa vestigia correctorum **m** non occurrere adnotemus, licet nonnullis locis idem exhibeat **R** quod illi emendaverunt; tamen haec etiam correctorem ϱ invenisse censuerim, nam quibusdam locis ubi quid ante correcturam **m** fuerit in **M**, parum liquet, **R** cum lectionibus libri **F**, nonnumquam etiam cum **G** consentit, quos ante illam correctorum invasionem ex **M** profluxisse supra contendimus.

denique supersunt codices Salisburgensis (**S**) et Urbinas (**U**) quos non ex ipso Matritensi transcriptos esse, sed artissime inter se cohaerere et vocibus quibusdam omissis in utroque libro, et mendorum similitudine probatur. nam quod in **S** et in **U** versum I 2, 198 incuria scribentis praeteriit, minime per se quidquam facit, propterea quod simile initium est v. 197 et v. 198. Sed desunt in utroque libro vocabula haec: I pr. 28 scis. 31 certe. I 5, 20 hinc. II 1, 181 in. II 5, 19 dedere. III pr. 9 expaveris. III 2, 53 in. III 4, 63 que. IV pr. 39 *alterum* et. V 2, 38 metus. V 2, 40 vera. III 1, 82 vocis 'casa' sola littera finalis in utroque superest. accedit quod nonnumquam in verborum collocatione mutata consentiunt **S** et **U**: cf. I 2, 257: similes tecum iunctaeque Camenae **SU**: tecum similes iunctaeque Camenae *ceteri*. II 6, 32: circum phoebi (phebi **U**) fugientem moenia sevi **SU**: circum saevi f. m. phoebi *ceteri*.

denique quanta necessitate libri **S** et **U** sint coniuncti, dilucide apparet ex multis lectionibus quae horum codicum propriae sunt. ex innumerabili serie ea potissimum exempla deligenda censui, quibus nullo pacto fortuitus esse potest consensus.

I 2, 8 absuetuo **SU**: adsueto **M** 18 te graticus **SU**: tegeaticus **M** 153 rubent **SU**: lucent **M** 277 senecte (-ę **U**) **SU**: senescat **M** I 3, 31 et **SU**: sic **M** I 4 *tit.*

PUTULI SU: RUTULI M 97 astro SU: ostro M I 6, 10 velaria SU: vellaria M 18 armenia SU: amerina M 61 inani SU: manu M II 1, 75 tandemque SU: tardeque M 101 transversos SU: transertos M II 2, 10 pollet SU: pollae M 54 feruntur SU: fuerunt M 89 aera SU: area M II 3, 23 fides SU: fidas M II 4, 21 socer SU: soror M II 6, 3 assurgere SU: accedere M II 7, 6 Dotalis SU: Vocalis M III 1, 63 Una SU: Unda M 144 Lapsae SU: Ipsae M 174 viridique SU: viridi M III 2, 59 enim SU: omni M III 3, 28 egregium errat SU: egregiis eat M 40 silvis SU: similis M 41 vides SU: dies M 61 colidius SU: quo lilius M 119 et SU: a M 174 moderarunt SU: moderantur M III 4, 45 secum SU: sic M III 5, 83 torperat SU: temperat M IV pr. 9 martia SU: quarta M 10 Primum SU: Primo M IV 3, 29 Sordebatque totas SU: Sorbebatque rotas M 91 fertur SU: serpit M IV 4, 98 More SU: Mole M IV 5, 17 levant SU: lavant M (genuina lectio est 'balant') 30 Ieptis SU: Leptis M 33 cumuli SU: romuli M IV 4, 47 thelemes SU: thelcines M 51 adunsata SU: admisata M (pro genuino 'admirata') IV 7, 23 Rhector (in S 'R' exp.): Rector M 55 troiani SU: timavi M IV 8, 21 pedis SU: prolis (sed ita ut 'o' et 'l' fere coalescant) M IV 9, 17 Et SU: Te M 43 patulas SU: patinas M V 1, 50 Aut nimium SU: Autumnum M 64 Non SU: Nec M 118 Intumet SU: Intumuit M 152 modo SU: malo M 205 erepte SU: ᵉrecte//// M V 2, 59 Auris SU: Auribus M 116 minantem SU: minacem M 149 theatra SU: thoraca ('h' supra lineam add., 'c'∼'t') M 152 felix SU: fidens M V 3, 4 echydnam SU: cyrrham (sed 'yrr' parum dilucide) M 29 totque SU: terque M 85 minus SU: nimis M 172 operta SU: opaca M 229 qua SU: quod M V 4, 4 carmina SU: cacumina M 11 nullo SU: mille M V 5, 36 tędasque SU: thebasque M 59 infelix SU: felix M. hos locos ex omnibus fere carminibus elegi. addo nonnullos

quibus neglegentia quaedam librarii etiam magis appareat, vocabula enim quae similem sensum exhiberent ille substituit, velut I 2, 52 'via lactea' scribi maluit, quam 'plaga lactea'. item IV 1, 17 de suo edidit 'sancta parens mundi' pro 'magne parens mundi' (nempe Domitianum dicit poeta) nec non IV 2, 61 'larem' pro Iano, IV 3, 50 'montes' pro nemoribus, V 2, 109 'senes' pro patribus aliaque hoc genus. sed mittamus istas ineptias miseruli librarii: nemo opinor codices S et U artissime cohaerere negabit. ex uno eodemque codice (σ) eos transcriptos esse contenderim. iam eos ad communem reliquorum fontem, ad Matritensem nimirum, redire demonstrandum est. nil contra hanc sententiam facere in propatulo est; immo certissime evincitur eam veram esse eis locis quibus lectiones librorum S et U ex Matritensis litteris male intellectis explicantur. cuius rei haec in promptu sunt exempla: II 1, 175 'flere' exhibent SU, ceteri libri praeter R (in quo item 'flere' legitur) 'flerunt', M habet 'fler̄' quod compendium alius aliter solvit. quod II pr. 6 in SU exstat 'morum': in M fere confluxere voces 'in omni' minusque clarae sunt litterae 'mn'. II 1, 96 ligatura 'et' quam in voce 'pietate' admisit librarius M, factum est, ut 'picirate' exhiberet σ. II 1, 161 'palam est iactique' (sic SU) post correctores m neglegentem librarium legere potuisse testatur Krohnius. II 2 *tit.* ubi 'et elieis' SU praebent, in M litteras F et C non prorsus alienos esse ab E et e idem auctor est. II 2, 66 in voce 'Phydiaca' rubra linea per litteram P ducta effectum est, ut aliquis posset legere O pro P. hinc lectiones codicum SU natae sunt: exhibet enim S Ohrdiacę, U Hordiace. quod III 1, 13 'hyrtaque clivis' in SU legitur, Matritensis lectione 'hyrtaque clunıſſ' explicatur. III 4, 90 'madere' (sic SU) librarium parum diligenter legentem elicere potuisse ex M (incidere) in collatione adnotavit Krohnius. IV 1, 29 particula 'nec' parum perspicue scripta turbatum esse librarium F supra[1]) commemoravimus: qui patrem

1) cf. p. XXVII.

librorum SU exaravit 'que' legit pro 'nec'. nam infra litteram 'n' in M atramentum difluxit, ita ut 'q' legi possit.

sed taedet in illis ineptiis diutius versari: argumentum in fine collocavi non infimum. in libro S alterius praefationis versus licet non expleto solito spatio eodem modo dividuntur qua in M isdemque locis magnae litterae occurrunt in S et in M — de U nihil certi in hac re affirmare possum, cum Foerstemannus, cuius collatione usus sum, de talibus rebus nihil adnotavit, sed cum ad eundem fontem U redeat atque S, non opus est longiore de hac re inquisitione.[1]) accedit quod S maiusculis litteris utitur et in ceteris praefationibus ubicumque vel eis librarius M usus est vel graviore interpunctione posita M^2 enuntiati finem indicavit. quae cum ita sint, etiam S et U ex eodem fonte, unde ceteri libri sunt orti, nempe ex M, fluxisse sole clarius est. qui librum, unde descenderunt S et U, ex M transcripsit ei praesto erant vel recentissimi ex m correctoris notae in M adpictae. nam cum ille I 2, 221 ad versum explendum in margine adnotaverit 'celer', haec vox et in S et in U eadem versus sede exstat.

ex ceteris exemplis nonnulla infra in tabulam collecta proponam. illud tamen non ausim certo diiudicare — ac re vera parum refert — utrum illud librorum S et U exemplar σ ex ipso Matritensi manaverit an alius codex inter σ et M intercesserit. consideranti autem lectionem σ I 2, 8 'absuetuo' pro eo quod in M satis dilucide exstat 'adsueto' probabilius semper visum est M non patrem, sed avum codicis σ esse. nam licet in apographo libri M sic illa vox scripta esse potuerit 'absuet$\overset{o}{u}$', miratus sum utrumque librum S et U hinc 'absuetuo' fecisse, quod contra usum certe librarii S est, qui compluribus locis correcturas quas in σ supra lineam adscriptas fuisse concludendum

---

1) U initia versuum non eadem exhibere in praefationibus quae M, ipse cognovi cum codicem Romae evolverem.

est, in textum recepit. sed utut est nihil valere libros **SU** ad recensionem faciendam manifestum est.[1])

iam cum singulos libros manuscriptos ex Matritensi libro profluxisse demonstraverimus, eo res redacta est ut illum archetypon iure appellare possimus. atque quod in singulorum codicum recensione adnotavimus, alios codices immunes esse correcturis **m**, alios eisdem esse refertos iam tabula composita illustramus, qua et M^2 et **m** correcturae continentur: nota ψ omnia apographa significantur. omisi eos locos quibus corrector M^2 palmares librarii errores, velut 's' pro 'r' scriptum emendavit vel verba ab illo perperam distincta recte coniunxit.

I praef. 6: peste et M^1: parte M^2ψ
7: calare M^1: calore M^2ψ
14: novaliquid M^1: non aliquid M^2ψ
16: nosceste M^1: vos certe M^2ψ (*nisi quod* noscere *male intellecta correctura* **SU**)
20: quamı meone M^1: *linea sub litteras* qua *ducta* $\overset{u}{\text{q}}$uís M^2 mg.: quamvis mimeone **RBSU**: quamvis meone **F** (metuo ne **Q**) γ
23: centum M^1: ceterum M^2ψ
24: mecum M^1: in ecum M^2: in equum (equm **F**) ψ
28: dubio M^1: biduo M^2mg ψ
33: gloriar illam M^1: gloriari villam M^2ψ
35: $\overset{fce}{\text{valenti}}$ M^1: valenti M^2ψ (*nisi quod* vallenti **S**)
37: domomum M^1: *del.* M^2: *om.* ψ

---

1) ad librum **U** proxime videtur accedere codex quidam Ravennas 312, cuius partem (III 4, 1—50) Skutschius in Vollmeri usum contulit. hic qua est benignitate mihi collationem transcripsit.

cf. III 4, 29 patet **Ra**(**vennas**): pater **U**: putat **SM**
30 mille **Ra SU**: nullae **M**
45 secum **Ra SU**: sic **M**
50 prior **Ra SU**: proprior **M**

idem est codex Classensis 312, Ferrara oriundus, de quo conferas Sabbadinium, riv. di filol. 1899, p. 400.

I 1, 2: pa **M**^{1}: pactum (*sed* ctum *admodum tenui scriptura, quam* m *clariorem reddidit*) **M**^{2}: pa **F**: per auras **RB**^{2}: peractum **B**^{1}**SU**γ

II praef. 21: psittacum **M**^{1}: psitacum **M**$^2\psi$

30: rarissima **M**^{1}: carissima **M**^{2}**FB**^{1}**SU**γ: rarissima **R**: clarissima **B**^{2}

II 1, 6: manus **M**^{1}: mavis **M**^{2} mg ψ (*nisi quod* **B**^{1} manus, *unde* mavis *effecit* **B**^{sim})

39: Hic **M**^{1}: Hinc **M**$^2\psi$

51: Bracchiaq **M**$^1\gamma$: que (*h. e.* quae) *sscr.* **M**^{2}: Brachia (-cchia **U**) que **B**^{1}**U**: Brachia quae **FS**: -que et **RB**^{2}

63: artis **M**^{1}: arctis **M**$^2\psi$

83: ora **M**^{1}: oro **M**$^2\psi$

94: caesaret **M**^{1}: ſ *ante* s *inseruit* **M**^{2}: cessaret (caesar et **G**^{1}**H**) ψ

110: Sine **M**^{1}: Sive **M**$^2\psi$

112: ımıtare **M**^{1}: mutaret **M**^{2} (muparet **F**) ψ

113: Alcïdet **M**^{1}: Alcides **M**$^2\psi$

125: iuxta **M**^{1}: mixta **M**$^2\psi$

III 3, 3: Curvata vadis **M**^{1}: nodis **M**^{2}mg: Curvata vadis **SU**: Curvata nadis **B**^{1}: Curvata nodis **FB**^{sim} mg **HIK**: Curavata nodis **G**: Curvata in nodos **Q**: Incurvata nodis **R**

II 3, 25: pe^{c}tus (^{c}. **M**^{2}) **M**: pecus **RBSUIKQ**: pectus **FGH**

29: levamque **M**^{1}: levaque **M**^{2}**FRBSU**: levumque γ (levamque **G**^{1} *s. v.*)

59: unos **M**^{1}: imos **M**$^2\psi$

68: Incorruptae **M**^{1}: -pte **M**^{2}**FRBSUQ**^{c}: -pta **GHIKQ**^{1}

III praef. 5: haec **M**^{1}: hac **M**$^2\psi$

25: quoscumque **M**^{1}: quos cum **M**^{2}mg ψ (*praeter* **R** *qui habet* quoscumque)

IV praef. 14: quo **M**^{1}: quoque **M**$^2\psi$ (*nisi quod* que **B**^{1} *unde fecit* quoque **B**^{sim})

16: septimum **M**^{1}: septimium **M**$^2\psi$ (*exceptis* **RSU** *qui habent* septimum)

19: artissime **M**^{1}: arctissime **M**$^2\psi$ (*praeter* **G**)

IV 1, 5: gaudere **M**[1]: gaudete **M**[2]**φ**
V 1, 4: moretur **M**[1]: meretur **M**[2]**φ**.

omnibus apographorum librariis cum correcturas **M**[2] notas fuisse ex hac tabula appareat, hunc correctorem in libro **M** versatum esse probatur, antequam vel unus ex eis quos manibus tenemus libris, ex Matritensi transcriptus sit. aliter rem se habere in reliquis correcturis iam supra contendimus, nunc simili tabula sed quae gravissima tantum contineat, testimonia congessimus (pro familia γ patrem **G** adesse iussimus):

I 1, 1: gemmata **M**[1]**FRG**: geminata **mBSU**
6: Effigere **M**[1]**FRG**[1]: Effinxere **mBSU**
37: lavium **M**[1]**FR**: laevam **G**: latium **mB**[1]**SU**
I 2, 7: elegea **M**[1]**FRG**[1]: elegia **mSUG**[c]: elegeia **B**
38: vivo **M**[1]**FR**: viva **G**[1]: iuno **mBSU**
44: nec **M**[1]**FRG**: hec **mBSU**
220: Lethous **M**[1]**FRG**[1]: Lathous **mBSUG**[2]
I 3,27: Sesciacos **M**[1]**R**: -tos **F**: -thos **G**: Sestiacos **mBSU**
35: -ve **M**[1]**FRG**[1]: -ne **mBSUG**[2]
71: artano **M**[1]**FRG**[1]: arcano **mBSU**
96: peciisse **M**[1]**F**: petiisse **RG**: pecus isse **mSU**: pecus esse **B**
101: pindaricis **M**[1]**FRG**: pyndaricis **mBSU**
I 4, 3: radit **M**[1]**F**: cadit **RG**: redit **mBSU**
29: Cui **M**[1]**F**: Qui **RG**: con **m** *mg* **BSU**
60: precidem **M**[1]**G**: prędicem **FR**: pretium **mBSU**
61[1]): Progressus **M**[1]**FRG**: Pregressus **mBS**
hunc **M**[1]**FRG**: nunc **mBS**
64: ne **M**[1]**FR**: te **G**: nec **mBSU**
77: per **M**[1]**FRG**: perque **mBSU**
99: Verba **M**[1]**FRG**[1]: Herba **mBSUG**[2]
5,58: pilas **M**[1]**FRG**: pylas **mBSU**
6, 9: vovebat **M**[1]**F**[1]**RG**[1]: movebat **mBSUG**[c]
II 1,34: tu **M**[1]**FRG**: te **mBSU**
78: quaerere **M**[1]**FR**: querere **G**: quererere **m** *mg* **BU**: quereret **S**

---

1) I 4, 61 in **U** omittitur.

II 1, 116: Fregisset M^1FRG: Pressisset mBSU
143: ad hoc M^1FR: ad h$\overset{u}{o}$c G: ad hunc mBSU
145: et M^1FRG^1: e mBSUG^c
II 2, 119: trahunt M^1FR: trahuntque G^1: trahuntur mBSU
II 3, 26: Decrescit M^1FRG: -et mBSU
II 6, 10: utse M^1FRG: urse mBSU
43: herrore M^1FG^1: errore R: horrore mBSUG^c
93: quid M^1FRG: quin mBSU
II 7, 55: Laudes M^1FRG: Laudas mBSU
79: Quid M^1FRG: Quin mBSU
III 1, 155: digna M^1FG^1: dignata R: dignare mBSU

hac tabula perspicitur libros FGϱ ex M descriptos esse, antequam correctores m in eo grassarentur: vel hinc licet concludere correcturas m non ex libro aliquo vetustiore esse petitas, sed coniectura licet saepius felicissima ortas esse. id quod comprobatur consensu librorum L et M^1: nam II 7, 55 L exhibet 'Ludes', unde 'Laudes' librarii errore in M ortum esse in propatulo est. 'Laudas' male hinc fecit m. II 7, 79 'Quid' legitur etiam in L: quod igitur m suprascripsit 'quin' coniectura inventum est. denique illi correctores ipsi quales essent, aperuerunt notis ad commendandas lectiones additis. nam ad II 1, 38 ubi 'lumine' falso scripsit M^1, adscriptum est: 'potius limine', ad II 1, 58 'timentem' adnotatum 'timendum potius'. ad II 6, 93 ubi 'quid' rectissime exstat in M, 'hic melius quin'.

quibus rebus probatur correcturas illas ad recensionem nihil valere, sed divinationi quorundam doctorum deberi.

sed si correcturae m nullius sunt pretii, non statim sequitur et correctorem M^2 de suo hausisse quae emendavit. huius igitur notae iam in examen vocandae sunt. omissis eis quibus leviuscula menda librarii corriguntur vel res memorabiles adnotantur, illas potissimum contemplari opus est, quibus gravius aliquod mendum tolli videtur. sunt autem hi:

I praef. 6: qua peste et M^1: qua parte M^2

I praef. 20: qua mimeone M^1: *linea infra* qua *ducta margini adscripsit* M^2 quís (a *supra* i)
†23: centum M^1: ceterum M^2
*28: dubio M^1: biduo M^2
†35: valenti (fce *supra*) M^1: valenti M^2
†36: mentiri (-nt- *compendio illo scripta parum usitato*): *super* e — *add.* M^2 *non intellecto compendio*
*37: claudie   ei M^1: etrusci *suppl.* M^2 mg.
†domomum M^1: *del. linea infra ducta* M^2
I 1, 2: pa M^1: pactum M^2 (*quamquam non ab omni parte certum est reverane supplementum debeatur* M^2)
†II praef. 30: rarissima M^1: carissima M^2
*II 1, 6: manus M^1: mavis M^2 mg.
*39: Hic M^1: Hinc M^2
†63: artis M^1: arctis M^2
125: iuxta M^1: mixta M^2
†II 3, 3: vadis M^1: nodis M^2
†29: levamque M^1: levaque M^2
*III praef. 25: quoscumque M^1: quos cum M^2 mg.
*IV praef. 14: quo M^1: quoque M^2
*16: septimum M^1: septimium M^2
†19: artissime M^1: arctissime M^2
*22: uuuum M^1: vivium M^2
†IV 6, 37: Indulsit (l *ex* s) M^1: l *expuncto effecit* Inclusit M^2
*V 1, 4: moretur M^1: meretur M^2

quibus locis asteriscum adposui, eis vel de suo vel ex carminibus eorumque titulis emendationem edidisse videtur corrector. cruce addita eos locos notavi quibus genuinam lectionem ille delevit. nam — ut a vilibus ad graviora ascendamus — quod recte 'artis' et 'artissime' scripserat semper sibi constans librarius, contra codicis usum formas 'c' littera auctas M^2 substituit. II 3, 29 'levamque' recte intellegitur recepta Krohnii emendatione splendidissima

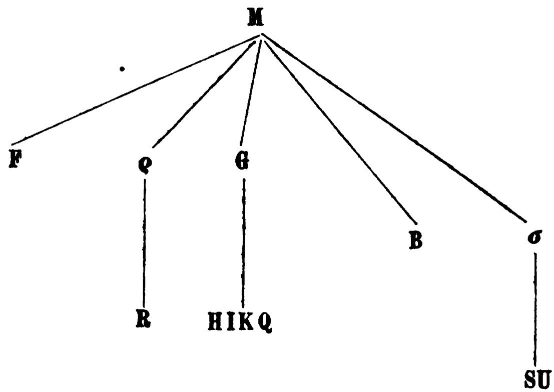
'soporae': cur laeva manu dea iaculum mittat, non liquet: deinde II praef. 30 carissimam uxorum Statius Pollam nullo pacto potuit appellare: rarissima vero est uxorum sicut V 1, 11 'laudati iuvenis rarissima coniux'[1]) et IV 8, 32 'iuvenum rarissime'.

quod porro **M**^{2} ad II 3, 3 adscripsit 'nodis', metro laboranti minime succurrit neque sensui aptum est. falsissimum vero est quod IV 6, 37 'inclusit' scribi voluit: 'Indulsit' unice verum est. I praef. 35 leviorem lectionem videtur effecisse **M**^{2} deleta syllaba 'ſce': genuinam explosit. apparet enim 'est' quod legitur ante '$\overset{\text{ſce}}{\text{valenti}}$' in archetypo fuisse 'ē' quod pro '⁊̄' (= con) corruptum est: quamobrem Heinsium, qui 'convalescenti' restituit, verum vidisse nemo negabit. 'valenti' autem ad Rutilium Gallicum minime quadrat. I praef. 23 'centum' versus Statium dixisse primus Krohnius perspexit: male intellecta ligatura 'nt' nonnullis locis mire formata locum laborare corruptela ratus corrector 'er' supra vocem scripsit, ut esset 'ceterum'. denique ut finem faciamus eius castigatione I praef. 37 'domomum' licet corruptum necdum certa medela sanatum minime debuit deleri neque a correctore neque a Vollmero. plane enim necessaria est aliqua notio qua illud macrum enuntiatum augeatur neque qui illud monstrum in textum pervenire potuerit, satis perspicitur. iam quid de eis locis iudicabimus quos ut dubios reliqui? I 1, 2 'peractum' potuisse coniectura inveniri nemo infitias ibit. II 1, 125 quod in **M** legitur 'iuxta' teneri potest: immo Marklandus 'iuxta' coniecit pro eo quod in suis libris invenerat 'mixta'. nec non I praef. 20 sine illa coniectura **M**^{2} ad liquidum perduci potest: Politiani enim coniectura probata legendum esse censeo: 'quam timeo ne — probent!' unus locus restat quem quomodo explicem anceps haereo: I praef. 6, ubi quod corrector **M**^{2} elicuit, 'qua parte voluisti' per se sensum probissimum praebet. sed quomodo haec in verba 'qua peste et voluisti' abire potuerunt? certe si in exem-

1) quae significatio etiam in titulis occurrit.

plari suo invenisset 'parte' librarius, nullo modo transcripsisset 'peste et'. manifestum igitur est correctorem levitati magis consulentem quam fidei exemplaris emendationem admisisse.

iam ut summam huius disputationis faciamus, ne **M**[2] quidem exemplar adhibuit, unde **M** fluxit. quoniam igitur in sola prima manu Matritensis recensionem niti debere ostendimus, e re erit uno obtutu proponere quali vinculo singuli codices cum Matritensi cohaereant, id quod hoc stemmate effici volui:

denique ut illustretur cognatio codicum primam primi libri eclogam cum pleno apparatu critico ita hic proposui, ut primae in **M** manus textum exscriberem.

ECVS · MAXIMVS
DOMITIANI · IMP ·

Quae super inposito sedes moles gemmata colosso
Stat latium complexa forum celone pa

EQVS · MAXIMVS · DOMITIANI · IMP · m mg **A**: EQVVS · MAXIMVS · DOMITIANI · IMPERAris **F**: EQVVS · MAXIMVS · DOMITIANI · IMPERATORIS **BSU** (**SU** *litteris minusculis*): Domitiano Aug. Aeneus Equs in foro dicatus **G**: Aeneus equus Maximus Domitiani **H**: Equus

Fluxit opus siculis an conformata caminis
Effigies lassum steropem brontemq reliquit
Ante palla die talem germanice nobis
Effigere manus qualem modo frena tenentem
Rhenus & attoniti domus vidit ardua Daci
Nunc age fama prior Notum p saecula Nomen
Dardanii miretur equi cui vertice sacro
Dindimon & caesis decrevit frondibus iden
Nunc neq discissis cepissent pergama muris
Nec grege permixto pueri innuptaeq puellae
Ipse nec aeneas nec magnus duceret hector
Adde quod ille nocens saevosq amplexus achivos
Nunc mitis commendat equos iuvat ora tueri
Mixta notis belli placidamq gerentia pacem

---

maximus Domitiani Augusti **I**: Domitia. Aug. Imp. indulgentissimo equus aeneus in foro latio dicatus **K**: Equus maximus Dom. Caesaris **Q**: *om.* **R**: In Equū Maximū Imp. Domici. **a**: EQVVS MAX · DOMITIANI **c** 1 super imposito **FRB** (**B** *mai. litt.*) **SHKQac**: sup imposito **GI**: superimposito **U** sedes (*del.* **M**^{1} (?) *et* **m**) moles **MF**: sedes **RB**^{2}: moles **B**^{1}**SUGHIKQac** gemmata **AFGHIKQc**: gemma^{ta} **R**: geminata **mBSUa** coloso **R** 2 lacium **F**: latum **R** celone **B**^{1}: cęlone **M**^{2}(**m**?)**B**^{2}**S**: caelone **UR** (n *ex* u **R**^{1}) **GHIKQc** pa **F**^{1}: pactum **M**^{2} *(sed tenui ductu litterarum) et* **m**: peractum **F**^{2}**B**^{1}**SUGHIKQac**: per auras **RB**^{2} 3 sictis **R** coformata **R** 4 lapsum **B**^{1} steropen **GHIQ** 5 Ante **FRSUa**: An te **M**^{2}**BGHIKQc** palladie **FBSU**: palladię **Ra**: palladiae **GHIKQc** 6 Effigere **F**^{1}**RG**^{1}**a**: Effixere **G**^{c}: Effinxere **mmg ABSUF**^{2}**HIKQc** modo: non **R** 7 Rhemis **F**^{1}**B**^{1}: Renus **R** domus vidit **F**: vidit domus **mRBSUGHIKQac** actoniti **K** ardua *om.* **K**, *suppl.* **K**^{1} *mg* dati **F**^{1}**R**^{1} 8 secula **SBQ**: scl'a **R** nom̄ **S** 9 Dardami **F**: Dardanii (ii *ex* u) **R** mirentur **SU** (*in* **U** n *exp.*) 10 Dindymon **H**: Dyndymon **R** cesis **S** iden **F**^{1}**B**^{1} (n *exp.* **F**^{2}**B**^{2}) **U**: idęn **R**: idem **S**: ida **GHIac**: idę **K**: Ide **QA** 11 Nunc **FB**^{1}**S**: Hunc **mRB**^{2}**GHIKQac**: Nunc **U** cępiss& **F**: cępissent **Ha**: coepissent **c** 12 innuptęque **R** (in *s. v. add.* **R**^{2}): innupteque **Q** 13 ęnęas **R** 14 sevos complexus **SU** 15 Nunc **FRB**^{1}**SU**: Hunc **mB**^{2}**IKQac**: Nunc **GH**: hic **G**^{1} *mg* equos **FRSB**^{2}: equ^{os}es **G**: eques **H** *(alterum* e *ex* i *rubr.)* **IKQac**: honos **m** *mg* **B**^{1}**U**

Nec veris maiora putes par forma decorq
Par honor exhaustis martem non alcius armis
Bistonius portat sonipes magnoq superbit
Pondere nec tardo raptus prope flumina cursu
Fumat et ingenti propellit strymona flatu
Par operi sedes hinc obvia limina pandit
Qui fessus bellis adsectae munere prolis
Primus iter nostris ostendit in aethera divis
Discit et evultu quantum tu mitior armis
Qui nec in externos facilis saevire furores
Das cattis dacisq fidem te signa ferente
Et minor in leges ir& gener et cato castris
At laterum passus hinc iulia tecta tuentur
Illinc belligeri sublimis regia pauli
Terga pater blandoq videt concordia vultu
Ipse autem puro celsum caput aere septus
Templa super fulges et prospectare videris
An nova comtemptis surgant palatia flammis
Pulchrius an tanta uigilet face troicus ignis
Atq exploratas iam laudet uesta ministras

---

17 forma: fama **Q** 18 altius **mFBSUa**: altior **R**: amplius **GHIKQc** 19 Bisconius **B**: Bystonius **H** Bistonius portat soni **S**^{1} *in ras. (aberraverat librarius a fine v.* 18 *ad finem v.* 25 *et versus* 26 *initium substituerat)* 20 raptos **R**: rapto **a** c̃su **R** 21 strimona **B** 22 huic **G**^{1}**I** lumina **G**^{2} 23 adsectae (e *prius inter scribendum ex* c **M**^{1}) **F**^{1}**RG**^{1}**a**: adserte **B**^{1}**H**: assertę **UG** *mg* **KQc**: asserctę **I**: asserte **B***sim.* **S**: adscite **F**^{2} *mg* 24 ostendit *om.* **R**^{1}: õndit *suppl.* **R**^{2} *supra lineam* ethera **S** 25 Discidet **SU**: Discitur **G***mg***IKQc** 26 extremos **GIKQ**: ex͠mas **H** sevire **SR**^{1} 27 Dat **S** captis **RB**^{2}**Ka**: cactis **H**^{1}: catis **c** datisque **FR**^{1} fidem: sidera **F** 28 minor:
in
timor **F**: miror **S** in: tu **F**: ~~tu~~ **G**^{1} 29 hinc *ex* huic **F**^{1} tecta: templa **Qc** 30 Illūc **F** 31 blandoque (q *add. s. v.* **G**^{1}) 32 celsum: cęlum **a** septus **B** 33 superfulges **UKQc**:
re
super fulgens **GIR**^{2}: superfulgens **Ha** prospectaṇṭẹ **K** 34 contemptis **FBSUGHIQc**: cotemptis **R**: contentis **Ka** flamis **GHIQ** 35 tanta **FGHIKa**: tacita **mRBSUG***mg***Qc** face *om.* **R**^{1}, *suppl.* **R**^{2} *supra lineam* troius **a** 36 exploratos **R**^{1} (*corr.* **R**^{2})

Non grauat et sectae praetendit colla medusae b
Dextra uetat pugnes lauium tritonia uulgo fol. 65r a
Ceu stimulis accendit equum nec dulcior usquam
Lecta deae sedes nec si pater ipse teneres
Pectora quae mundi ualeant euoluere curas
Et qui se totis themes edidit ha(u)sta metallis
Et tergo demissa chlamys latus ense quieto
Securum magnus quanto mucrone minatur
Noctibus hibernis et sidera terret orion
At sonipes habitus animosq̧ imitatus equestris
Acrius attollit uultus cursumq̧ minatur
Cui regidis stant colla iubis uiuusq̧ per armos
Impetus et tantis calcaribus ilia late
Suffectura patent uacuae procespite terrae
Aenea captiui crinem tegit ungula rheNi
Hunc et adrasteus uisum extimuisset arioN
Et pauet aspiciens ledeus ab aede propinqua

---

37 pugnas **GHIKQac** lauium **F**[1]**RB**[2]: latium **m** *mg* **F**[2] *mg* **B**[1]**SU**: laevam **GHIK**: levam **Qac** virgo **F**[2]**G**[1]**H** *rubr*. **Qc** 38 *de* **M** *cf. editionis textum*: *om.* 38 **F**: *post* 37 Va stimulis accendit equū uacat **R**: 38. 40. 39 **S** (*corr.* **S**[1]?) 38 grevat **R**[1] (*corr.* **R**[2]) pretendit **SQ** 39 equm **F** dulicior **G** 40 Lęta **a** 41 ualeant: pateant **R** euoluere: deducere **a** 42 que (cui *sup.*) **G**: cui **I**: quis **AG***mg***KQc**: quę **a** themes aedidit **G**: themes addidit **I**: phemes edidit **SU**: themese dedit **Qc**: temese dedit **AK** hausta *ω* 43 It **AQc** demisa **R**: dimissa **a** chlamis **FB**: clamis **RGHIK** lacus **a** 44 *om.* **K** magnis **a**

45—47 *om.* **G**[1] *additi sunt alio atramento in ima margine*

45 hybernis **RGQ** et: cū **I** *in ras.* sydera **RBSUGQac**

terreạt **F** 46 sonites **SU** habitus: initus **a** mutatus **R** ~~equestris~~ eq̃ſt's **G** 47 uultum **I** 48 Cui (C *ex* Q **B**[2]) rigidis **m**(?)*ω* stant: tam **SU** nimiusque **a** aunos (r *sup.*) **K** 50 uacue — terre **B** cespice **U** 51 Aenia **S**: Enea **U** crimen **FRB**[1]**G**[1]**H**[1]: crinen **B**[2] terit **Q** 52 Nunc **RSUHa** achaltreus **K**: Acasteus **a** extimuissent (n *del. et exp.* **B**[1]?) **B** 53 aspitiens **F**: adspiciens **GIK** ledeus (u *ex* n *in ras.*) **B**[1]: leđus **F**: lędęus **R**: ledens **S**: ledaeus **UIK**: ledus **G**: lędus **H**: lędeus **Q** ab *in ras.* **I**: sub **GH** ede **BSc**: ore **a** propinquum **a**

Cyllarus hic domini numquā mutauit habenas
Perpetuus frenis atq uni seruiet astro
Uix sola sufficiunt ~~suff~~ ius essaq pondere toto
Supter anhelat humus aeterna crepido nec ferro aut aere laborant
Sub genio teneat quamuis aeterna crepido
Quae super ingesti portaret culmina montis
Caeliferiq attrita genu durasset atlantis
Nec longae traxere morae iuuat ipsa labores
Forma dei presens operiq intenta iuuentus
Miratur plus posse manus strepit ardua pulsu
Machina continuus septem per culmina montis
It fragor et magnae fingit uaga murmura romae
Ipse loci custos cuius sacrata uorago
Famosiq lacus nomen memorabile seruant
Innumeros aeris sonitus et uerbere crudo
Ut sensit mugire forum mouet horrida sancto
Ora situ meritaq caput uenerabile quercu

---

54 Cillarus **R** nunquam **FRBSUHQac** mutabit **SUF²H** 55 Perpetuús **G**: Perpetuis **SUHKQac** åstro **Q** 56 Vis **G¹** (l' uix **G** *mg*) Viscera **a** insesaaque **mF²BG²IKQ**: insexaque **SU**: ınsesaaque **F**: uix esaque **R**: uis sessaque **G¹** (*primum* s *del.* **G¹**): vi fessaque **H**: vi sessaque **a**: in sessaque **c** tanto **AIQc** 57 Subter **FRSUKQac** laborat **AIK^cQc** 58 Sed **AQ** gremio **HIa** quanuis **SU** crepido (c *ex* t **F¹B²**) 59 Que **S** super ingentis **a** 60 Celiferique **S**: Coeliferique **GHIK** atrita **K** durasset (r *supra* s) **Q** athlantis **FSGHQa** 61 longe **BSIQ** more **B** ipse **G¹I** 62 presens **BSQc**: pn̄s (*ex* pr̃is) **G**: pat^is q̄: **I** *in ras.*: pressis **a** operaque **a** 64 continuos **m** (*an* -uo *voluit*?) **SB**: continuis **Ia** 65 magne **B** fingit **U**: figit **Sa**: fingit (c *supra* n) **Q** 67 Famosusque **Q^c** servent (a *supra* e) **B**: servat **HIKQac***) 68 eris **SU** 69 nugire **F**: mugire (mu *in ras. alio atr.*) ^horrida **G**

---

*) mirarer si in **G** exstaret 'servant'; tamen in collatione qua utor nil de hoc loco notatum.

Ac primum ingentes habitus lucemq coruscam
Expavit maioris equi terq ardua mersit
Colla lacu trepidas laetus mox praeside uiso
Salue magnorum proles genitorq deorum
Auditum longe numen mihi nunc mea felix
Nunc ueneranda palus cum te ppe nosse tuumq
Immortale iubar uicina sede tueri
Concessum semel auctor auctor ego inuentorq salutis fol. 65v
Romuleae tu bella iouis tu proelia rheni
Tu ciuile nefas tu tardum in foedera montem
Longe marte domas quod s. nostra tulissent
Saecula temptasses me non audente profundo
Ire lacus et roma tuas tenuisset habenas
Cedat equus latiae qui contra templardiones
Caesarei stat sede fori quem traderis ausus
Pelleo lysippe duci mox caesaris ora
Mirata ceruice tulit uix lumine fesso
Explores quam longus inhunc despectus ab illo
Quis rudis usq adeo qui non ut uiderit ambos

---

71 At RBSUG[1] (Ac G *mg*) HIKa primum *om. sine lac.* K coruscam (s *ex* l *rubr.*) H 72 M″aioris ″expavit Q tibique a 73 latu F trepidas F: trepidans mA*?RB (*in ras. ex* predicans B[1]) SU: trepidus GHIKQc: tepidus a letus BSU preside BSU 74 genitor prolesque (proles *suprascr.*) K çelọ ꝗ (*exp.* F[1]) deoꝗ F 75 michi U foelix Fc 76 quom F: ~~que~~ (cū *suprascr.*) G: quum HIKQ nosce a 77 Inmortale RGHIK 78 simul a autor c 79 Rumuleę R: Romule B: Romulee U pręlia Rac: prelia BSU rhenia SU 80 federa SU 81 si nostra F[1]: si modo nostra RB[2]: si te nostra mF[2]B[1]SUGHIKQac 82 Secula BSU tentasses mFRSHKQac profundos mBSUGHIKQac 83 Ire (e *ex* a M[1]) latus et F: lacus sed GHIKQac romạ (a *ex* e *corr.* F[2]) F: çoma (r *suprascr.*) G 84 Cędat (̨ *add.* R[2]) R: Caedat H: Cedet a equs F latie Ua rdiones (d ∼ el) M: reliones F: diones mBSUGHIKQac: dyones R 85 Cesarei U traddere es K: tradere es QF[2] 86 Pellaeo FGIK lysippe (y *ex* i I): lisippe FR: lisyppe Kac cesaris SU 87 Aurata G[c]HIKQac limine SU flexo H 88 E explores R

Tantum dicat equos quantum distare regentes
Non hoc imbriferas hiemes opus aut iouis ignem
Tergeminum aeolii non agmina carceris horret
Annorumue moras stabit dum terra polusq̧
Dum romana dies hoc et sub nocte silenti
Cum superis terrena placent tua turba relicto
Labetur caelo miscebitq̧ oscula iuxta
Ibit in amplexus natus fr̃q̧ paterq̧
Et soror una locum ceruix dabit omnibus astris
Utere perpetuum populi magniq̧ senatus
Munere pelleae cuperent te scribere cerae
Optassetq̧ nouo similem te ponere templo
Atcicus elei senior iouis et tua mitis
Ora tarans tua sidereas imitancia flammas
Lumina contempto mallet rhodos aspera phoebo
Certus ames terras et quae tibi templa dicamus
Ipse colas nec te caeli iuuet aula tuosq̧
Laetus huic dono uideas dare iura nepotes

---

90 quantum (quã *in ras.* **I**) 91 himbriferas **I**: hymbriferas **H**: nubiferas **R** hyemes **mBSUHQ** opus *om.* **ac** haut **R** 92 eolii **RSUQ** horror **R** 93 Armorumve **SUH** 94 huc **Q**^{2}: hac **a** 95 Quum **GHIKU** 96 miscebaitque **G**: misceturque **SU** obscula **B** (b *exp.* **B**^{2}) **U** iusta **KQ**^{1} (iuxta *corr.* **Q**^{2}): ịụṣṭạẹ iuxta **I**: iuncta **a** 97 Ibi **S** n$\overset{a}{\text{ọ}}$tus **G** frater natusque **H** 99 ~~Vture~~ (utere **G** *mg*) **G** magnum̤que **H** (*exp. rubr.*) 100 pellee **U**: peleę **R**: apelleae **G**^{2}**I**^{c}**Q**: Appelleae **c** cęrę **R**: cere **U**: carę **S**: coenę **a** 101 Optassentque **a** 102 Atticus **mωc**: Actius **a** ebei **RB**^{2}: elaei **GIKc**: aelei **Q** 103 ta$\overset{t}{\text{r}}$ans **U**: terens **RB**^{2}: ti$\overset{on}{\text{ṛ}}$ans **G**: tonans **HIKQac** sidereas (*alterum* e *add.* **B**^{sim}): sydereas **RSUQa** imitantia **RB**^{2}**GHIKQac**: mutantia **FB**^{1}**SU** flamas **H** 104 cotempto **F** phebo **SU**: phębo **H** 105 Cęcus **a** amos **F** que **U**: q̄ **S** 106 celi **U**: coeli **GIK** vivet **R** 107 Letus **SU**: Letius **G** *mg* **K**: Laetius **Iac** hinc **B**^{2}**F**: hoc **a** dotio **SU** tura **Qc**

§ 3. DE EXEMPLARI POGGIANO.

omnes codices novicios ad Matritensem redire demonstravimus. sequitur ut inquiramus, quaenam intercedat ratio inter eum et apographon Sangallensis qui dicitur libri a Poggio in Italiam transmissum. atque Matritensem in Italia non scriptum esse ipsae litterarum formae docent. quid? quod codicem a Germano conscriptum esse Loewio ipsi visum est? ac revera ipse Matritensis idem liber est quem Poggius per Brandinum Pisanum ad Franciscum Barbarum misit. una cum Manilio Stati Silvae ab eo inventae sunt: una cum eodem exstant in Matritensi. maximi vero momenti est quod correcturae M^2 ipsius Poggi manu factae sunt. id quod fit perspicue comparatis eis codicibus, quos ab illo conscriptos esse inter omnes constat. cohaesisse quondam quolibet modo libros Matritenses M 31 et X 81 supra monuimus p. IX: X 81 autem continet Asconi Pediani in nonnullas Ciceronis orationes commentarios et Valeri Flacci I 1—IV 317. hos auctores a Poggio paulo ante Manilium, Silium Silvasque repertos esse scimus. subscriptio autem post Val. Flacc. IV 317 in X 81 exstat haec: *C. valeri flacci argonauticon. Hoc fragmentum repertum est in monasterio sancti galli prope constantiam XX milibus passuum una cum parte Q. asconii pediani. deus concedat alteri ut utrumque opus reperiat perfectum. Nos quod potuimus egimus.*

Poggius florentinus.

hic codex ab eodem exaratus est, qui notas M^2 in Matritensi addidit totusque character scribendi quam maxime accedit ad notas interlineares vel marginales codicis Hamiltonensis 166, quem a Poggio ipso transcriptum esse ex Mediceo illo Ciceronis ad Atticum epistularum nemo nescit. notae autem eiusdem manus sunt atque textus ipse. adde quod in X 81 fol. 1—17 nonnulla ex Chronico Sigisberti Gemblacensis sat velociter, ut videtur, exscripta sunt, quem a Poggio in suum usum excerptum esse

constat.[1]) ne vero in eo haeseris quod discrimen est inter Matritensis X 81 et Hamiltonensis 166 scripturam: hunc librum 'bellissima' manu scriptum sicut Laur. plut. 67, 15. quasi vendituras exaraverat: Matritensem veloci manu ut sibi amicisque servaret thesauros modo repertos. atque ipse Poggius se non uno charactere in scribendo usum esse compluribus locis testatur. idem epistola anno 1430 scripta (ep. IV 4) codicem Silvarum a Nicolao Niccoli repetit, quem illi cum aliis libris anno 1418 se mutuum dedisse contendit. sed fusiore haec egent disputatione, quam Krohnius alio loco prolaturus est. ego paucis verbis totam quaestionem adumbrasse, quantum praesens usus poscit, sat habeo. hoc tamen ab omni dubitatione remotum iam esse debet, quin Matritensis illud exemplar Poggianum sit. hinc etiam cognoscitur verum esse, quod nos supra adnotationes M^2 non esse petitas ex antiquo quodam codice conclusimus; id quod ex Poggi epistula, unde exordium fecimus, satis dilucide apparet.

at de illo libro Poggiano etiam aliunde constat, nempe ex notis quas Politianus ad Corsinianum editionis principis exemplar adscripsit inter annos 1475 et 1494. iam igitur quaerendum est, quomodo illae consentiant cum Matritensi.

proficiscendum autem est a Politiani testimoniis. atque adnotavit sub finem Silvarum haec:

Incidi in exemplar Statii sylvarum: quod ex Gallia Poggius Gallica scriptum manu: attulerat, A quo videlicet uno[2]) *licet mendoso depravatoque: et (ut arbitror) etiam dimidiato: reliqui omnes codices qui sunt in manibus, emanarunt. Quare cautio mihi fuit: ne quid in corrigendo hoc nostro: ab illo mutarem. Ne nimia (ut*

---

1) *cf.* Poggi epist. VIII 9. Voigt-Lehnerdt, Wiederbelebung des klass. Altertums[3]. 1893. I p. 247.

2) additum supra lineam, nimirum ut molestus sonus evitaretur.

adsolet) diligentia: aut mihi aut ceteris studiosis noceret. Quem si modum tenerent, ceteri librorum emendatores, tenuissentque priores minus multo laboris in hac re quam nunc habemus haberemus. vale, qui legis: et quod sedulo fecimus: quęso Boni consule.

Tuus Angelus Politianus.

alterum testimonium ad versum I 4, 86[a] adscriptum est: *hic versus deest ī libro vetustissimo poggii qui e germania in Italiā ē relatus.*

quod videtur esse discrimen inter utrumque locum — altero ex Gallia, altero ex Germania codicem in Italiam transportatum dicit Politianus — iamdudum a Wachsmuthio et Blassio[1]) explicatum est: Helvetia librum oriundum esse ipsa Poggi epistula demonstratur.

notis autem illis (**A**) exemplaris Corsiniani (**a**) plurimi viri operam dederunt. primus de eis verba fecit Handius edit. praef. p. XXI. unde sua hausit Queckius edit. praef. IV. tum Foerstemannus notas inspexit in Imhofii usum, qui centum fere locis manifesta codicis Poggiani vestigia se deprehendisse ait. Nohlius denique qui male Imhofium intellexit (p. 29) collatione earum accuratissima usus est quam Adolphus Kiessling et Ulricus Koehler Hauptio suppeditaverant. cum vero illi propter temporis aestivi iniquitatem librum cuius folia spongia detrita difficillime cognoscuntur, non ea qua fieri posse putabant perspicuitate legisse sibi visi essent, Henricus Kruse iterum illam editionem consuluit, cuius adnotationes Hosius denuo examinavit. horum collationes Krohnio mihique praesto erant. quaedam olim mihi Drerupius amicus enotavit. praeterea Zangemeister totum exemplar Corsinianum depingendum curavit photographice, quibus tabulis Vollmer usus est, qui et ipse collationem suam mihi benevolentissime permisit. atque ut unum praemoneam multo plus Vollmer sibi perspexisse visus est quam qui ante eum illas notas

1) *cf.* Mus. Rhen. XIX (1874) p. 355. XXX (1875) p. 461.

contulerunt. sed vereor ne nimium oculorum acie fretus ex tabulis se elicuisse putaverit. tamen ad criticam factitandam parum interest utrum disertum de codice Poggiano testimonium adscripserit Politianus necne. nam etiam ex eis lectionibus quae indice non ornatae sunt, plurimas ad Poggianum redire admodum mihi probabile est. cavendum autem est, ne pro certis ea venditemus quae Vollmer ex tabulis adnotavit, omissa ab eis, qui ipsum librum inspexerunt. accedit quod ille ubicumque lectioni cuidam tale fere signum additum est ∟, testimonia ex Poggiano proferri sibi persuasit; id quod non certum est.

contulit autem Politianus suum exemplar cum libro Poggiano ita, ut nonnumquam lectionibus adderet 'co pog, ī l° pog, antiq° cod, ī antq°, ãto' vel sim., quibus notis diserte testatur lectionem pertinere ad librum illum Poggi. contra ubi ex Domitiana editione (c) aliquid exscripsit, hic illic usus est nota 'Do'. pauca nota 'c°' vel 'c°' h. e. *corrige* vel *corrigo* adscripta significavit. hoc modo eum suas ipsius coniecturas indicavisse vulgaris opinio est. quae tamen stare non potest. modo enim lectiones cum Domitiana editione congruentes sic significavit velut V 3, 98 'c° tenuare'. II 2, 82 'c° limen vł λειμὼν'. IV 3, 11 et 13 'c° qui', modo lectiones hac nota insignivit, quae quin itidem in libro Poggiano fuerint, non est dubium, cf. I 1, 53 'c° ęde'. III 5, 87 'c° leges'. V 1, 189 'c° Da'. V 4, 19 'c° (levi)ter'. II 2, 36 ad lectionem editionis a quae est 'annos', adscripsit: 'c° amnes Do/pog', si Vollmeri oculis fides est, neque enim 'Do' neque 'pog' agnoscunt, qui ipsum exemplar Corsinianum viderunt. illud tamen concedo adscriptis verbis 'ego c°' — nam nudum 'c°' vix potest discerni a 'c°' — Politianum suas coniecturas notasse, sed vix bis terve hac perspicuitate usus est. plurimis vero notis nihil omnino adpinxit saepissimeque lectiones editionis correxit ne verbo quidem addito, unde de origine quicquam appareret. exoritur igitur quaestio, unde illa petita sint, quae nota careant. quod si certa ratione quis diiu-

dicare velit, primum mea quidem sententia ipsas notas accurate oportet contempletur. nam inter eas sunt quae nisi ex libro manuscripto fluxisse non possunt. velut cum III 2, 135. 136 versuum partes omissas et in **a** et in **c** supplevit Politianus, unde eas putas esse sumptas nisi ex codice? vel ubi lectiones aperte corruptas adnotavit, cur eas adscripsit nisi propterea quod eas invenerat in eo codice quem ducem sequendum esse sibi persuaserat? vel ubi lectiones, quae in **ac** extant, per se probas mutavit, cf. I 2, 22 violis **A**: mollis **ac**. II 1, 150 omnes **A**: omnis **ac** (*idem* III 4, 44). III 5, 59 Circuit **ac**: Circumit **A** al. itaque ubicumque quod ille adnotavit, neque in **a** legitur neque in **c**, accuratius erit inquirendum, potueritne coniectura inveniri ex lectione **ac** an non. tamen ab altera parte restant loci quibus nihil correxit Politianus, ubi quin lectiones **a** discrepantes a suo libro improbaverit non est dubium, velut I 1, 27 captis, 33 superfulgens, 34 contentis, 48 nimiusque, 53 propinquum, 67 servat, I 2, 21 tymbra, 143 vehemẽsque al.

non ea quae nunc desideratur in philologo diligentia Politianum usum esse in libris conferendis apparet etiam ex codicis Laurentiani 29, 32 (L) collatione, ubi vel graviora silentio praeteriit. haec adnoto quae a Politiano quamvis secus legatur in **a** atque in L, non correcta sunt:

II 7, 9 tae L: Letę **a**
20 iste L: ista **a**
28 atheras L: athenas **a**
34 m&ele b&is L: melethe betis (h *del. Politianus*) **a**
36 aquę L: atque **a**
38 caliope L: calliope **a**
46 elonquente L: eloquente **a**
63 Iocunda L: Iucunda **a**
79 loquar L: loquor **a**
ipse L: ipsa **a**
87 pótes////// L: postes **a**
112 tenis L: tenes **a**

II 7, 117 nocentu **L**: nocentum **a**
126 frequent̃ **L**: frequentat **a**

contra quaedam adnotavit ex **L** omissa littera *Δ*: ter enim in voce 'orpheus' litteram *f* correxit pro eo quod **a** exhibet (cum **M**) *ph*: orfeos legitur in **L** 40 et 99, orfeus 59. tum 'adlocutione' ex **L** fluxit, in **aM** exstat 'allocutione'.[1])

atque hoc si probe tenebimus, ratione ac via opinor procedemus vitato errore et eorum, qui cuncta quae nota carent, ad Poggianum referenda censuerunt, et eorum, qui sola ea quibus disertum de codice Poggiano testimonium est adscriptum, fide digna esse arbitrantur.

quae cum ita sint, antequam ad quaestionem sat implicatam solvendam accedamus, eas lectiones una cum Matritensis et editionum **ac** scriptura proponere e re videtur, quas ex codice Poggiano promptas esse Politianus diserte testatus est (**A***)

I 2, 44: Sedisses **A*M**: Dixisses **a**: Venisses **c**
84: fodi **A*M**: facti **a**: fixi **c**
147: viridis **A*Ma**: nitidis **c**
203: nitidȩ **A***: mtiade **M**: mie **a**: tumidae **c**
I 3, 63: demet **A*M**: damnet **a**: demit **c**
84: Lucrinȩ **A***: -ae **M**: laciniȩque **ac**

1) ceterum Laurentiani collationem videtur Politianus post Poggiani adscripsisse; certissime autem cognoscitur eam non ante notas ex Poggiano codice petitas in exemplari **a** fuisse. nam II 7, 134 deleta voce 'fessus' quae exstat in **a** eademque in **c** in margine haec adnotavit 'festus ī ãtiq° festus *Δ*'. nec non adnotatio ad v. 55 facta videtur suadere ut **L** post Poggianum adhibitum esse statuamus. 'Laudes' enim quod legitur in **a** suprascripto 'a' super 'e' videtur esse effectum 'laudas', id quod hodie in **M** exstat post correctorem m. margini sinistrae adscriptum est: 'Do ludes', dextrae 'ludes *Δ*': si Laurentianum statim habuisset in promptu, 'non eum lectionem genuinam 'ludes' Domitii prius auctoritate defensurum fuisse putaverim. accedit quod adhuc vivente Domitio adnotationes ad 'domestici codicis' marginem se adscripsisse ipse Politianus auctor est (epist. VI 1). quem domesticum codicem esse ipsum exemplar Corsinianum Vollmer mihi persuasit.

I 4, 23: Quis **A*Ma**: Qui **c**
numine **A*M**: carmine **ac**

60: precidem **A***(?)**Ma**: pridem **c**

66: phebeiam **A***(?)**M**: plebeiam **ac**

86^{a}: *om.* **A*** *habent hunc versum* **Mac**

88: lacera **A***: laeta (‘et’ *ligatura coniunctum*) **M**: latea **a**: laeta **c**

90: veldae **A***: vel det **Ma**: Veledę **c**

I 6, 10: Iam velaria linea **A***: Iam vellaria linea **M**: Iam velaria borea **a**: Iam bellaria adorea **c**

20: pregnãtes **A***: Praegnates **M**: Praegrandes **ac**

II praef. 29: consuleremus **A***(?)**M**: consideramus **a**: consyderaremus **c**

II 1, 72: turbo **A*M**: turba **ac**

88: Elegisse **A***: Flegisse **M**: Et flevisse **a**: At legisse **c**

218: init **A*M**: habent **ac**

229: Glaucia insontes **A*M**: Glaucias insontes **a**: Glaucia nam insontes **c**

II 2, 82: liman (*sive* -au) **A***: limau **M**: limen **ac**: limon *Domitius in commentario*

116: hinc **A*Ma**: huc **c**

II 3, 3: vadis **A*M**: in nodos **ac**

hęc
10: et **A*** (*ut videtur*): et **M**^{1}: haec **m** *mg*: et **a**: haec **c**

55: umbris *mg.* humeris **A*M** (*sed* umeris): umbris **ac**

II 4, 15: convicia **A*M**: convivia **ac**

II 6, 3: accedere **A*** (cc *incerta*) **M**: accendere **ac**

48: pudor unde (undae **M**) **A*M**: puer inde **a**: pudor inde **c**

58: causas **A*M**: creas **a**: casus **c**

104: habiture **A*M**: habitare **a**: habitũque **c**

105: amori **A*M**: amorem **a**: amari **c**

II 7, 134: festus **A*M**: fessus **ac**

III praef. 14: metium **A***: mecium **M**: Novium **ac**

III 1, 86: coitus **A*M**: cetus **ac**

144: puniceis **A*Mc**: pumiceis **a**

III 2, 56: sevus et A*: Saevus e M: Serius e ac[1])
124: numine A*M: munere ac
III 3, 18: implicitor A*M: implicitos ac
32: aoniasque A*M: aut animasque a: ęternasque c
114: Vultibus et sibimet similis A*M: Vultibus et sibimet a: Vultibus et similis c
III 4, 70: corpeus A*M: torpens ac
81: crinis A*M: victor a: vertex c *mutato verborum ordine*
84: Paucia A*: faucia M: saucia ac
III 5, 57: intracia A*M: intrantia a: trachinia c
IV praef. 8: se quam quod quarta A*M: sequitur quarta quae ac
IV 1, 23: aris *mg* astris A*M: aris ac
IV 2, 27: *lacuna fuit in* A*, *quae est et in* M *et in* a: et c
IV 3, 81: sed grates ago servitusque tanti est A* (*sed videtur dubius haesisse in voce* servitus *Politianus, pro qua antea* strictus *scripserat*): sed grates ago struitusque tanti est M: S. g. a. strictiusque (strictus atque c) tanti est ac
106: *ad* primę carbasa ventilantis aurae *adscripsit Politianus* sic h̃t ãtiqus codex: Primae carbasa ventilatis (*super* a˜ *et scripsit et delevit* M²) aurae M: Primae carbasa ventilantur aura c
159: Sandes ⟨A*⟩M: Scandes ac[2])
abnuesque A*M: obviusque a: obviosque c
IV 5, 17: lavant A*M: balant ac
43: *lacunam testatur Politianus in* A*, *quae exstat in* Ma: raro c

---

1) verbis textus: 'Serius e puppi' suprascripsit Politianus 'sevus et in l° pog'. unde non satis patet quid in A fuerit, sed videtur fuisse 'Sevus et puppi'.

2) quod Politianus ex Poggi codice adscripserat, partim deletum est; restant tantum haec fragmenta : '-ſṭ ị̃ cod ãtiq° ſ////////ẹṣ c° pandes (punctis infra lineam positis incertas esse litteras indicavi)', unde conicias non fuisse 'Scandes' in antiquo.

IV 6, 35: artus **A*M**: actos **a**: arcus **c**
52: taleę **A***: taleae **M**: tilię **a**: elee **c**
87: Ornabat **A*M**: Coenabit **a**: Coenabat **c**
V praef. 17: invenisse **A*M**: intervenisse **ac**
V 1, 82: rotage **A***: rotagae **M**: rogate a: togaeque **c**
V 2, 48: nemea **A*Mc**: vectita **a**
137: coniuge **A*Ma**: gurgite **c**
153: vallumque subibis (*alterum* b *ex* ll **M**[1]) **A*M**: illumque sub illis **a**: veniamque sub illis **c**
V 3, 105: crinemque **A*M**: cineremque **ac**
180: probatur **A*M**: probare **ac**
181: monstrastis **A***(?): Monstrastis **M**: Monstratis **ac**
209: luotaque (*litterae primae incerta manu videntur esse scriptae*) **A***: biotaque (*sed ita ut* luotaque *facile possit legi*) **M**: luctataque **a**: lustrataque **c**
219: Quam uuıs **A*M**: Quamvis **a**: Qualis et **c**
240: siiungere **A*M**: subiungere **a**: seiungere **c**
263: vovit **A*M**: novit **ac**
V 5, 8: lacescis **A***: lacestis **M**: lacertis **a**: lacessit **c**
14: crimina **A*M**: carmina **ac**
24 sq.: *lacunas in* **A*** *easdem fuisse quae in* **M** *exstant, testatur Politianus.* **c** *lacunas explevit*
31: nec eburno **A*M**: ignavo **ac**
38: quotiens **A*M**: totiens **ac**
53: si **A*M**: mihi **a**: sic **c**
58: rependis **A*Ma**: rependit **c**
76. 77. 84: *lacunae fuere in* **A*** *quae et in* **M**. **c** *versus supplevit.*

quos locos si cum Domitii editione comparaveris, facile apparebit, quid potissimum Politianus in eligendis testimoniis spectaverit: omnes notae faciunt contra Domitium exceptis duobus III 1, 144 'puniceis', ubi certe Politianus lectionem edit. princ. probavit, et V 2, 48 ubi lectionem 'nemea' a versu abhorrentem emendavit. itaque ne his quidem locis Domitio videtur assensus esse.

locos octoginta unum ex codice Poggiano haustos

certo disertoque Politiani testimonio constat. accedit IV 9,47 quem (epist. VI 1) 'domi suae' h. e. in exemplari suo domestico sic esse scriptum enarrat Politianus: 'nil mutas sed idem mihi remittas.'[1]) praeter hos octoginta duos locos multa ex codice Poggiano petita esse licet nulla nota addita mihi persuasum est. nam et exstant notae quae nisi ex libro quodam hausta esse non possunt, veluti ubi lacunas hiantes et in **a** et in **c** Politianus explevit cuius rei iam supra exemplum attuli. praeterea cum id potissimum Politianus egisse videatur, ut Domitium corrigeret, ubicumque contra **ac** faciunt notae, eum exemplar Poggianum consuluisse coniciendum est, licet uno vel altero et ipse Politianus verum videre potuerit. quos locos iam congestos propono:

*I *praef.* 4: PROHOEMIVM AD STELLAM **a**: *om.* **c**: Statius Stell/ę (STELLAE **M**) suo salutem **AM**[2])
*35: Gallico valenti **ac**: gallico est valenti **AM**
I 1, 87: Aurata **ac**: Mirata **AM**
91: opus *om.* **ac**: *add.* **A**: *habet* **M**
107: Lętius **ac**: Lętus **AM**
*I 2 *tit.*: Epithalamion in Stellā Poetā & Violentillā Stellę cōiugem **a**: EPITHALAMION STELLAE ET VIOLANTHILLAE **c**: Epithalamium in stellam et violētillā **A**: EPITHALAMION IN STELLAM ET VIOLENTILLAM **M**
I 2, 22: mollis **ac**: violis **AM**
60: repserunt deprehenso **a**: r. deprenso **c**: *litteris* b *et* a *suprascriptis genuinum ordinem restituit* **A**; *eundem exhibet* **M**
63: profatus **ac**: profatur **AM**
*80: inermi **ac**: inerti **AM**
*89: Praelusi **ac**: Praeluxi **AM**

---

1) vel hinc cognoscitur Politianum non omnia quae discrepabant inter **a** et **A** enotavisse.

2) ubi Vollmer testimonium de codice Poggiano vidit, asteriscum praeposui notae.

I 2, 103: Dempserat in **a**: Dixerat et **c**: Finis erat **Am**: Emis erat **M**[1]
105: vultu **ac**: vultum **AM**
135: Falsus **ac**: Falsus **AM** *Priscianus*
144: vas **a**: tam **c**: iam **AM**
180: doctasque & **a**: Dacas quę est **c**: Dacasque que et **A**1)): dacasque et **M**
.225: ingressa **a**: ingere **c**: iniere **AM**
I 3, 71: archana **a**: arcana **c**: arcano **Am**: artano **M**[1]
I 4 *tit.*: Rutillio Gallico **a**: SOTERIA PRO RUTILIO GALLICO **c**: SOTERIA RUTILII (RUTULI **M**) GALLICI **AM**
I 4, 11: togatae **ac**: rogatae **AM**
52: cunctate **ac**: cunctante **AM**
*58: pigrae **ac**: pigra **AM**
76: ingens **ac**: vigens **AM**
99: quidcumque **a**: quocumque **c**: quodcumque **AM**
102: Dicteam in **a**: Dictami **c**: Dictamni **AM**
I 5 *tit.*: Claudii Etrusci balneum **a**: BALNEVM ETRVSCI **c**: Balneum Claudii Etrusci **AM**
I 5, 15: liquidos **ac**: liquidosque **AM**
I 6 *tit.*: Decembris kalendę **a**, *quod* b **a** *suprascriptis transponendum indicat* **A**: KAL.DECEMBRES SATVRNALES **c**: KALENDAE · DECEMBRES **M**
I 6, 12: Quicquid **ac**: Quitquid **A**(?)**M**
15: quod **a**: quas **c**: quo **AM**
pręcoquit **ac**: percoquit **AM**
67: hemi **ac**: emi **AM**
73: senica **ac**: scenica **AM**
II *praef. tit.*: Statius Meliori suo sal. (salutem **M**) **AM**: *om.* **ac**
27: puero amisso **ac**: amisso puero **AM**
28: libenter *om.* **ac**: *add.* **A**: *habet* **M**
*II 1 *tit.*: Epicedium Glaucię Melioris **a**: EPICEDION IN GLAVCIAM MELIORIS **c**: Glaucias Atedii Melioris dedicatus (DELICATVS **M**) **AM**

1) hoc loco calamo videtur erravisse Politianus 'que' bis posito.

II 1, 78: querere **acM**: quererere **Am**
145: esset **ac**: flesset **AM**
150: omnis **ac**: omnes **AM**
164: exutus **ac**: exosus **AM**
182: Recisum **a**: Prȩcisum **c**: Rescissum **AM**
*191: blesi **ac**: blessi **AM**
201: blesi **a**: blaesi **c**: blessi **AM**
220: geminus **ac**: gemimus **AM**
226: sonent **ac**: sonet **AM**
II 2 *tit.*: Villa Surrentina **a**: SVRRENTINVM POLLII **c**: Villa Surrentina Pollii felicis **AM**
II 2, 40: in versa **a**: in mersa **c**: immensa **AM**
53: mansuescit **ac**: mansuevit **AM**
112: tibi **ac**: ubi **AM**
134: chias **a**: tuas **c**: duas **AM**
*140: blandamque **ac**: placidamque **AM**
II 3, 14: iam **ac**: ibi **AM**
23: terrae **ac**: cervȩ **AM**
51: Et . . et . . et **ac**: Ut . . . ut (?) . . ut **AM**
55: servatur **a**: sinuatur **c**: scrutatur **A**(?)**M**
77: blesi **a**: Blȩsi **c**: blessi **AM**
II 4 *tit.*: Psitacus Atedii Melioris **a**: PSITACVS MELIORIS **c**: Psitacus (PSITTACVS **M**) eiusdem **AM**
II 4, 10: nec **ac**: non **AM**
36: fusus **ac**: fessus **AM**
II 5, 16: At **ac**: Ac **AM**
II 6 *tit.*: AD VRsum iuvenem amicissimum **a**: EPICEDION PILETI VRSI **c**: . . . . olatio[1]) ad flavium ursum **A**: CONSOLATIO AD FLAVIVM · VRSVM DE AMISSIONE PVERI DELICATI **M**
II 6, 6: et **ac**: at **AM**
10: et se **a**: usque **c**: urse **Am**: ut se **M**[1]
34: e **a**: heu **c**: en **AM**

---

1) initium vocabuli cum margine recisa periit.

II 6, 62: Ructasset ac: Ructassent AM

71: tendebat ac: tentabat A: temptabat M

82: clamanti a: clamante c: clamate AM

98: carpsitque ac: carpitque AM

II 7, 55: Laudes aM^1: Ludes cL⊿: Laudas mA(?)

112: helisiis ac: -s *del.* A: helysii M

III *praef. tit.*: Statius Pollio sua salutem AM: *om.* ac

6: probandam diu ac: diu probandam AM

9: expaveri a: expaveas c: expaveris AM

10: penetrasti ac: penetrali AM

11: omnes ac: omnis AM

33: Vale AM: *om.* ac

III 1 *tit.*: Hercules Surrentinus a: *idem mai. litt.* c: Hercules Surrentinus po/////// f///////////s[1]) A: HERCVLES SVRRENTINVS · POLLII | FELICIS M

III 1, 13: Aspersum ac: Ad sparsum AM

16: Dictavit a: Ductavit c: Ditavit Am: Ditasit M^1

18: angusto bisseni ac: angusti bisseno AM

*58: tergit ac: terget AM

*60: hecateias ac: d *ins. inter* i *et* a A: echateidas M

69: gravati a: gravamus c: gravatis AM

72: et ac: ac AM

74: illiaco ac: iliaco AM

99: ubi a: ibi c: tibi AM

103: penatis ac: penates AM

105: lumina ac: limina AM

120: invida a: uvida c: humida Am: umida M

137: victae ac: iunctae AM

145: viventibus ac: humentibus Am: umentibus M

157: nudare ac: nodare AM

158: Indulgere a: Indulge his c: Indulge AM

III 2 *tit.*: Pro Novio Celere Iuvene Amicissimo a: PROPEMPTICON METLI CELERIS c: Propempticon Mecio (c *an* t *incertum* A) celeri AM

---

1) haec admodum dubia sunt.

III 2, 3: avertite **ac**: advertite A: advertice **M**
37: quotiens patriis **ac**: patriis quotiens **AM**
51: unde **a**: inde **c**: ecce **AM**
85[1]): torva **ac**: torsa **AM**
87: gerit **ac**: gerat **AM**
101: quondam **ac**: olim **AM**
114: prosternat **ac**: praesternat **AM**
120: cathenas **ac**: catenas **AM**
123: hic **ac**: his **AM**
129: Hac **a**: Hoc **c**: At A: Ac **M**
135/136: *complevit* A; *in* **ac** *idem exstat quod in* γ
137: zirna **a**: Zeugma **c**: zeuma **AM**
141: sudant **ac**: sudent **AM**
143: claudit **a**: claudet **c**: claudat **AM**
III 3, 3: Hunc **c**: Nunc **c**: Huc **AM**
comas **ac**: comam **AM**
13: Diique **ac**: Dique **AM**
46: neque **ac**: nec **AM**
66: tymbreia **a**: tibereia **c**: tybereia A: ṭhybereia **M**
76: arcus **ac**: artus **AM**
87: omnes **ac**: omnis **AM**
95: unique **ac**: uni **AM**
109: et **ac**: ac **AM**
112: aut (haut **c**) umquam **ac**: haud quaquam **AM**
122: manusque **ac**: manuque **AM**
129: Rubentesque **ac**: Pubentesque **AM**
193: phryga **ac**: styga **AM**
*194: at **a**: ah **c**: hoc **AM**
200: dulcia **ac**: lucida **AM**
*214: atque **ac**: eque **AM**
215: meritis **ac**: meritus **AM**
*III 4 *tit*: Iearinus Germanici nostri libertus **a**: COMA EARINI **c**: Capilli flavi earini (IERINI **M**) **AM**

---

1) fortasse hic enumerandus est etiam v. 81 Quasque **a**: Quęque **c**: Quaque **M**. videtur enim Politianus litteram -s- delevisse in **a** Domitiique lectionem addito ɩ suprascripsisse.

III 4, 8: Intonsosque **ac**: Intonsoque **AM**
11: Premeret **a**: Proferet **c**: Praemetet **AM**
44: omnes **ac**: omnis **AM**
68: molire **ac**: mollire **AM**
70: haut **ac**: haud **AM**
83: repetebat **a**: petebat **c**: pectebat **AM**
84: cedat **ac**: cedet **AM**
91: geminisque **ac**: gemmisque **AM**
III 5, 5: haec **ac**: hoc **AM**
21: haud penetrabile **ac**: inpenetrabile **A**: ut p. **M**
32: dolorem **a**: dolebas **c**: doleres **AM**
43: optatosque **ac**: optandosque **AM**
46: illiacas **a** (ilicitas **c**): -os **AM**
50: fictamque **a**: firmamque **c**: victamque **AM**
53: ingentis **ac**: ingentes **AM**
54: notae **a**: reatae **c**: natae **AM**
59: Circuit **ac**: Circumit **AM**
*66: Gaudia **ac**: Candida **AM**
68: pudebat **ac**: pudebit **AM**
72: vesuinus **ac**: vesuvinus **AM**
77: cupis **a**: capis **c**: capys **AM**
87: solo **ac**: foro **AM**
stricte iurgia **a**: scita lycurgia **c**: strictae in iurgia **AM**
95: circum **ac**: circa **AM**
111: Perveniesque **ac**: Prȩveniesque **AM**
IV *praef. tit.*: AD MARCELLVM **c**: *om.* **a**: Statius Marcello suo salutem **AM**
7: inveni **a**: inveniri **c**: meum **AM**
21: de *om.* **ac**: *add.* **A**: *habet* **M**
22: iunium **ac**: vivium **AM**^{2}*mg.*
38: socco **a**: iocos **c**: ioco **AM**
45: Vale **AM**: *om.* **ac**
IV 1 *tit.*: Germanici Consulatus **a**: XVII. CONSVLATVS IMP. **c**: Septimus Decimus consulatus imp. aug. Germanici **AM**
IV 1, 24: mihi **ac**: tibi **AM**

IV 1, *29: fasces **ac**: fastos **AM**
38: revocabitur **ac**: renovabitur **AM**
40: Restant **ac**: Restat **AM**
*45: fores **ac**: dei **AM**
IV 2 *tit.*: de Convivio habito per Domitianum **a**: EPVLVM DOMITIANI EVCHARISTICON **c**: Eucharisticon ad Imp̂. Aug̃. Germ̃. Domitianum **A** *itemque fere* **M**
IV 2, 9: laurus **ac**: lauros **AM**
*15: et te spes et te **ac**: te spes hominum te **AM**
20: super **ac**: stupet **AM**
25: Aethereos **a**: Aethereos et **c**: Aetheros et **AM**
30: super **ac**: supra **AM**
34: laborant **ac**: laborat **AM**
51: aclinare **ac**: acclinare *vel* adclinare **A**: adclinare **M**
67: induat **a**: induit **c**: induet **AM**
IV 3, 20: sęvis **a**: ceno **c**: senis **A** (*sic vel* sevis) **M**
53: topho **ac**: tofo **AM**
71: Paucis **a**: Pandis **c**: Raucis **AM**
74: In ripis **ac**: Et ripas **A**: It ripas **M**
82: iam **ac**: te **AM**
89: obruit **a**: obruat **c**: obluat **AM**
*114: imo **ac**: uno **AM**
119: cheli **ac**: chely **AM**
136: flammiferos **ac**: flammigeros **AM**
150: odisse **a**: obisse **c**: adisse **AM**
IV 4 *tit.*: Ad Marcellum **ac**: Epła ad Victorium Marcellum **A**: EPISTOLA · AD · VICTORIVM · MARCILLVM **M**
IV 4, 43: indicis **a**: iudiciis **c**: iudicis **AM**
51: et **AM**: *om.* **ac**
55: acanto **a**: accanto **c**: adcanto **AM**
67: paras **ac**: pares **AM**
73: Noscit **ac**: Poscit **AM**
98: assueta **ac**: an sueta **AM**
IV 5 *tit.*: carmen lyricum ad Septimium Severum **a**:

LYRICVM AD SEP. SEVERVM **c**: ode lyrica ad Septimium Sev . . .[1]) A: ODE LYRICA AD SEPTIMIVM SEVERVM **M**

IV 6 *tit.*: Hercules Epitrapezion Vindicis **a**: HERCVLES VINDICIS EPITRAPEZIOS **c**: Hercules Epitrapezios novii (NOVI **M**): Vindicis **AM**

IV 6, 6: e **ac**: a **AM**

20: ubi **ac**: ibi **AM**

28: iussum est **ac**: est *del.* A, *non agnoscit* **M**

41: hoc **ac**: haec **AM**

57: et haec **a**: adhuc **c**: at haec **AM**

58: occultum **ac**: et cultum **AM**

65: victor semper **ac**: semper victor **AM**

81: ipse **a**: isse **c**: ire **AM**

83: tonantis **ac**: sagunti A: sgunti **M**

97: Alcides **ac**: Alcide **AM**

102: et **ac**: te **AM**

105: (scithiae)ve **ac**: -que **AM**

IV 7 *tit.*: Ode lirica ad Maximum Iunium **a**: LYRICVM AD MAX: IV · **c**: . . de[2]) l////////// ad vivium maximum A: ODE · LYRICA · AD · VIVIVM · MAXIMVM **M**

IV 7, 1: saciata **ac**: sociata **AM**

47: aulae **ac**: alae **AM**

55: troiani **a**: torani **c**: timavi **AM**

IV 8 *tit.*: Iulio Menecrati Congratulatio **a**: AD IVLIVM MENECRATEM OB PROLEM **c**: Gratulatio (GLA- **M**) ad Iulium menecratẽ (-TEN **M**) **AM**

IV 8, 10: quam **ac**: quem **AM**

*19: lauros **ac**: lauro **AM**

58: monstrat **ac**: monstret **AM**

62: Nomina **a**: Limina **c**: Numina **AM**

IV 9 *tit.*: Plotio Grippo **a**: RISVS SATVRNALICIVS AD PLOTIVM **c**: Endecasyllabi iocosi ad plocium grippum (PLOTIV̄ · GRYPVM **M**) **AM**

1) finis vocis una cum margine periit.

2) initialis littera cum margine recisa abiit.

IV 9, 17: sequentis **ac**: sequenti **AM**
24: pilea **ac**: pillea **AM**
25: mantilia **ac**: mantelia **AM**
36: oxyferumve **a**: oxiporumve **c**: oxyforumve **AM**
37: positis **a**: psytiis **c**: psithiis **AM**
47[1]): mitis **a**: mittis **c**: mutas **AM** nihil **ac**: mihi **AM**
V *praef. tit.*: Statius abascanto suo ////////////// A (*cf.* **M**): *om.* **ac**
8: merito **ac**: marito **AM**
V 1 *tit.*: De Priscilla uxore castissima **a**: ABASCANTII IN PRISCILLAM PIETAS **c**: Epicedion in priscillam uxorem **AM**
V 1, 32: etiam nunc **ac**: etiamnum haec **AM**
35: exsiccata **ac**: exsaciata **AM**
37: iste **ac**: ista **AM**
45: nuptumque **ac**: nuptuque **AM**
51: pulchro **ac**: pulchrę **AM**
60: babylonis a: babilonis **c**: babylonos **AM**
66: natasset **a**: vocasset **c**: vatasset **AM**
91: et e **ac**: et **AM**
102: ex celsis **a**: e celsis **c**: excelsis **AM**
111: pectora **ac**: pectore **AM**
117: Non **ac**: Nec **AM**
137: cum sanguinitate **ac**: consanguinitate **AM**
141: perturbat **ac**: proturbet **AM**
146: ius **ac**: vis **AM**
147: iumenta **ac**: vincta **AM**
161: nequicquam **ac**: nequiquam **AM**
166: q(u) te **ac**: quantae **AM**
176: unanimem **ac**: unanimum **AM**
179: nec **ac**: ne **AM**
183: omni iam pridem in **a**: omni te pridem in **c**: omni pridem te **AM**
193: ad **ac**: in **AM**
198: penatis **ac**: penates **AM**
205: recte **ac**: ᵉrecte **AM**

1) cf. supra p. LVIII

V 1, 224: annos **a**: omnes **c**: amnis **AM**
230: Siccatam **ac**: Siccatum **AM**
233: loco **a**: tholo **c**: tolo **AM**
236: cum **ac**: tunc **AM**
258: ubi **ac**: ibi **AM**
V 2 *tit.*: De Crispino **a**: PROTREPTICON AD CRISPINVM **c**: Laudes Crispini Vectii (*vel* -ttii **A**: VETTI **M**) Bolani filii **AM**
7: oculis **ac**: oculos **AM**
queat **ac**: querar **AM**
18: trabeęque et **a**: trabe &: trabeque ac **AM**
27: dare **a**: care **c**: clare **AM**
te **ac**: sibi **AM**
39: Frontibus **ac**: Fraudibus **AM**
43: Mentiri **a**: Metari **c**: Metiri **AM**
56: Intravit **ac**: Intrarit **AM**
80: omnes **ac**: omnis **AM**
81: iubet **a**: iussat **c**: libet **AM**
110: tenebat **ac**: timebat **AM**
115: Pendentem **ac**: Tendentem **AM**
116: minantem **ac**: minacem **AM**
121: aut **a**: haut **c**: haud **AM**
129: Flectet **ac**: Flectere **AM**
quatit **a**: quatet **c**: quatere **AM**
136: iam **ac**: an **AM**
149: tributa **a**: vibrata **c**: thoraca **AM**
179: tortique **a**: torvique **c**: torvaque **AM**
V 3 *tit.*: Epicedion in patrem suum **AM**; suum *om.* **ac**
V 3, 9: trepidumque **ac**: trepidamque **AM**
23: doctique **ac**: notique **AM**
46: quas **ac**: quam **AM**
64: ęquaeva **a**: et saeva **c**: et ahena **A**: et aena **M**
78: et **ac**: at **AM**
92: dolor **a**: honor **c**: labor **AM**
129: et **ac**: at **AM**
142: germina **a**: germine **c**: gramine **AM**
237: surgebant **a**: urgebant **c**: urgebat **A**: urguebat **M**

V 3, 251: Index **ac**: Iudex **AM**
275: sit **ac**: sic **AM**
281: cadent **a**: cedant **c**: celent **A**: caelent **M**
V 4 *tit.*: Ad Somnum **ac**: Somnus **AM**
8: recusent **a**: revisunt **c**: revisent **AM**
V 5 *tit.*: Ad Musas **a**: EPICEDION IN FILIVM **c**: Epicedion in puerum suum **AM**
73: artus **a**: arctus **c**: ortus **AM**
75: penetraverit **a**: properaverat **c**: properaverit **AM**
87: e **ac**: a **AM**.

quibus locis tres addo ubi lectioni suae 'c^{e}' adscripsit Politianus, quos tamen ex codice Poggiano sumptos esse probabile est:

V 1, 189: De **ac**: Da **AM**
V 3, 24: tibi **ac**: tu **AM**
V 5, 19: levior **ac**: leviter **AM**

ex his igitur locis fere trecentis multae nisi ex codice notae promptae esse non possunt, plerarumque de origine admodum probabilis coniectura est, paucis locis et de suo potuit haurire Politianus genuinam lectionem.[1])

quod Lundstroemius (quaestiones Papinianae. Upsaliae 1893 p. 1 sq.) demonstrare studuit omnes correcturas quae nota carent, ex Poggiano haustas esse non recta via videtur esse progressus. damnavere igitur viri docti quod ille assecutus erat, cf. Skutschium, Berl. philol. Woch. 1894 p. 1514 et Jahrb. f. Philol. CXLVII (1893) p. 469 sq. tamen cum idem fere ego docuerim sed alia et ea certiore ratione usus, pauca adnoto. profectus autem est Lundstroemius a collatione Politiani ad Columellam confecta anno 1493. subscripsit enim Parisino Columellae exemplari[2]): *contuli hos Columellę libros ego Angelus Politianus cum duobus exemplaribus altero quidem vetustissimo, langobardis exarato litteris, ex privata Medicę gentis biblio-*

1) in universum de Politiani notis recte iudicavit Skutschius.
2) cf. Häussner, die handschriftliche Überlieferung des L. Iunius Moderatus Columella. progr. Caroliruh. 1889 p. 10.

theca cuius nota est · **a** · *altero Nicolao Nicoli manu descripto ex vetusto item codice ex publica eiusdem familie libraria. Servavi autem vetus institutum meum, ut etiam que falsa putarem, non respuerem. Adiutoribus Nicolao Baldello et Roberto Minutio ac Lactantio Politiano familiaribus meis. III. Id. Februarias. ipso bacchanaliorum die 1493. florentiae, anno horribili, transituris in Italiam Gallis.'* haec quidem Politianus anno antequam moreretur scripsit. cognoscimus autem optimum fuisse quod sibi praecepit. quod quomodo tenuerit, hic nihil ad rem. ex verbis '*servavi .. vetus institutum meum*' Lundstroemius Politianum semper eadem praecepta sibi proposuisse conclusit. quod quam falsum esset, ipse poterat cognoscere ex eiusdem collatione ad Catonem Varronemque facta[1]) cui subscripsit haec: *Contuli ego Ang. Politianus Catonis hos ac Varronis rerum rusticarum libellos: cum vetustissimo codice: ex Divi Marci, Florentina bibliotheca: sic ut ne ea quidem non ascriberem si qua depravatiora*[2]) *viderentur. hoc enim nobis emendandi novos codices institutum placuit: ne quid ex nostro temere adiceremus, neu quid omitteremus, quod in antiquioribus exemplaribus invenissemus. Quodsi hoc priores librarii institutum probassent, non tantum profecto negotii laborisque posteris reliquissent. Sicubi ergo nostrum adhibuimus iudicium, relictis tamen antiquae lectionis vestigiis aliquibus: suum cuique liberum reliquimus. Vale lector: et meum hunc laborem Boni Consule. Florentiae In divi Pauli ipso bacchanaliorum Die. MCCCCLXXXII: Anno altero scilicet nostrae publicae professionis etc.* iam primo obtutu apparet, quo sit collocanda Silvarum collatio. proxime earum subscriptionis verba absunt a subscriptione Catoniana. quae coniectura eo egregie firmatur quod anno 1481 publice interpretatus est Politianus Stati Silvas et vivente adhuc Domitio —

1) cf. M. Porci Catonis de agricultura liber. M. Terenti Varronis rerum rusticarum libri tres ex rec. H. Keil vol. I. p. V.

2) non negat Politianus leviuscula menda se tacite correxisse, id quod supra de Stati collatione statuimus.

qui obiit a. 1478 — marginibus domestici codicis adnotationes se adscripsisse testatur epist. VI 1, ubi Vollmer suo iure concludit, ipsum exemplar Corsinianum significari.

summa igitur adfinitate conexos esse libros Poggianum et Matritensem ex his tabulis dilucide perspicitur. licebit ergo etiam eis locis ex adnotatione Politiani Poggiani codicis lectionem coniectura indagari quibus **A** et **M** non congruunt. paucis exemplis rem inlustro: I 1, 10 'ida' legitur in **ac** per se probum, tamen Politianus 'ide' correxit, unde in Poggiano vel hoc vel 'iden' fuisse conicias, quae est lectio codicis **M**. similiter Politianus III 5, 21 in emendandis poetae verbis non ex **ac** (haud penetrabile) profectus est, sed 'inpenetrabile' correxit: vel hoc vel 'ut penetrabile' fuit in Poggiano. conicere autem licet Politianum res minutiores tacite correxisse, cum dixerit cautionem sibi fuisse ne quid ab illo (nempe codice Poggiano) mutaret. quae verba sic interpretor eum mutationem facere non noluisse, sed emendationem petiisse ex libri sui lectione. sed talia utpote minus certa iam linquamus. sufficiunt illi quos attuli loci ut claram imaginem Poggiani libri nobis proponamus.

cum Matritensem exemplar Poggianum fuisse demonstraverimus eodemque nomine Politianus librum suum nuncupaverit, poterit aliquis contendere eundem esse librum Matritensem ac Poggianum. id quod speciosi aliquid habet, sed ferri nequit. discrepant enim haud uno loco inter se **A** et **M**. ex quibus graviora tantum hoc loco tractanda censeo: I 2, 203 'nitidae' potest esse emendatio Politiani nisa in lectione **M**: 'mtiade'. item potest statui I 4 *tit.* Rutilii **A**: Rutuli **M**, I 6, 20 pregnātes **A***: Praegnates **M**, II 1, 88 Elegisse **A***: Flegisse **M**, IV 3, 81 servitusque **A***: struitusque **M**, IV 3, 74 Et **A**: It **M**. paucis locis licebit de Politiani errore cogitare, veluti cum II 1 *tit.* scripserit: 'dedicatus' pro 'delicatus' cf. etiam I 2, 180. nonnumquam re vera id quod Politianus Poggiano tribuit, in **M** potest legi; e. g. V 3, 209 ubi 'biotaque' exhibet **M** 'luotaque' Souter legit. I 4, 88 in voce 'laeta' compendio con-

iunctae sunt litterae *e* et *t*, ita ut vel Loewius videatur legisse 'lacera', quae vulgata lectio fuit. III 4, 84 in codicis **M** lectione 'faucia' littera *f* sic fere scripta est uti Politianus litteram *P* scribere solebat. alia alia ratione explicantur. I 6, 10 'velaria' testatus est Politianus; sed potuit lectione editionis principis induci ut scriberet illud pro 'vellaria'.

restat ut eos locos contemplemur quibus Politianus spreta ea lectione quam in suo codice repperisse eum probabile est, coniecturam de suo edidisse videtur. atque hic omittere licet eos locos quibus c^e vel c^o adposuit: nam eis coniectura Politianum usum esse per se veri simile est, ubi rationes ex ipsa re petitae non obstant. item abicio quae postea vel ab ipso Politiano addita sunt vel ab alio quodam. nam legi in Corsiniano exemplari notas etiam praeter Politiani qui librum ipsum viderunt, diserte testantur viri docti. de I 1, 10 iam verba feci, item de III 5, 21. restant praeter notas ex Domitii editione petitas hae:

I 1, 54: mutabit **A**: mutavit **Mac**
2, 123: Angustum **A**: Augustum **Mac**
267: regant **A**: legant **Mac**
3, 41: tuta **A**: tota **Mac**
74: Tiberinus **A**: Tiburinus **a**: Tiburnus **Mc**.

de hoc loco certum iudicium ferri nequit. duabus enim rationibus quod in **a** legebatur correctum est. alio tempore in voce 'tiburinus' i expunctum est, alio e super prius u scripto 'tiberinus' effectum est. quoniam punctum quo *i* pellebatur e textu facile aliquis potuit neglegere, 'tiberinus' postea ortum esse censuerim. certe falsa coniectura est.

76: abiungere **A**: adiungere **Mac**
102: tollas **A**: tollis **Mac**
4, 71: qua **A**: quoque **Mac**
II 6, 103: fileton **A**: pyleton **ac**: pileton **M**
II 7 *tit.*: ad Pollam **A**: ad Oppiam **LMac**
III 1, 149: limon **A**: limo **Mac**
3, 40: gemui **A**: gemini **M**: geminum **ac**

III 3, 47: famulatur **A**: famulantur **Mc**: simulantur **a**
176: Tereos **A**: Thereos **Mac**
V 2, 141: Accipiet (?) **A**: Accipiat **Mc**: Aspiciat **a**
142: caledonios **A**: calidonios **Mac**
157: nobis **A**: vobis **Mac**
3, 237: versus **A**: rursus **a**: cursus **Mc**

omnia haec coniecturam redolere facile unusquisque concedet.

iam statuamus eundem esse librum **M** et **A**: tunc Politianum correctorum **m** notas cognitas habuisse necesse est. atque exhibet revera I 2, 103 **A** Finierat = **m**, II 1, 78 **A** quererere = **m**, II 6, 10 **A** urse = **m**, III 1, 16 **A** ditavit = **m**, ut spiritum asperum hic illic a correctoribus additum omittam, ubi **A** formas a littera h incipientes agnoscit. II 3, 10 **A*** videtur habuisse utramque vocem et 'haec' et 'et': 'et' **M**[1] scripsit, 'haec' **m** in margine addidit. licet igitur veri simillimum videatur Politianum ipsum Matritensem adhibuisse, tamen scrupulus restat gravissimus quem iam supra tetigi. nihil autem dico quod III 2, 56 lectioni **a** 'Serius e puppi' supra scripsit: 'sevus et in 1° pog', propterea quod non ab omni parte certum est quid Politianus in Poggiano fuisse contenderit. multo maioris momenti est alterum: abesse enim disertis verbis testatur Politianus a suo codice versum I 4, 86ª qui legitur et in **M** et in **ac**, cf. supra p. LI. hoc solo loco cecidit quod posuimus: non potest **M** idem codex esse qui in Politiani manibus fuit. versum autem illum plerique editores ne Vollmero quidem excepto tacite e contextu removerunt. qua in re gravissime mihi videntur peccavisse. neque enim per se versus interpolationem sapit — quis enim umquam Italus tam ineptam et inelegantem interpolationem fecit! — neque perspicitur, quomodo et unde in codicem **M** inrepserit. nam minime statuere licet ipsum librarium eum finxisse pro tota eius indole, quae est pingentis nonnumquam verba exemplaris sui et peccantis ex stultitia vel neglegentia, sed minime temere novantis. immo etiam hoc loco sicut alibi neglegentiae

reus est, cum a medio v. 86 aberraverit ad sequentem huiusque alteram partem bis scripserit. itaque eum versum non abiciendum, sed mordicus retinendum esse censeo. sententiam autem cuius librarii **M** culpa amisimus partem, talem fere fuisse suspicor: ⟨sed quid tua, Gallice, facta⟩ attollam cantu: gaudet Thrasymennus et Alpes eqs.

sed qua ratione explicabitur difficultas? illum versum propter similem sequentis versus exitum et facile potuisse omitti a librariis in propatulo est et desideratur in libris **UGHI**.[1]) quae cum ita sint, nihil restat nisi ut coniciamus Politianum et ipsum usum esse apographo Matritensis codicis huic libro simillimo. quod si quis non probaverit tenueritque eundem esse codicem Poggianum et **M** — id quod minime suadeo — is summae arguet neglegentiae Politianum, qui versum I 4, 86^{a} in suo exemplari scriptum deesse contenderit. sed sive hoc sive illud ponimus, unum, opinor, manifestum est, pretii illas notas post Poggianum codicem **M** recuperatum nullius esse, quamobrem eas ab apparatu critico exsulare iussi.[2])

Gallica autem scriptum manu exemplar suum Poggianum testatur Politianus. quod scribendi genus quale sit, cognoscitur ex codice Laurentiano plut. 30, 10, quem Politianus[3]) semiveterem dicit, Petrus autem Victorius *aliud volumen non adeo vetustum neque adeo fidele quod litteris Gallicis scriptum videbatur,* Gallicam igitur scripturam esse minusculae illius formae qua Galli inde ab unde-

---

1) margini adscriptus est in codice **R**: unde in ϙ ab initio eum omissum esse conieceris.

2) hic breviter etiam de eis notis agere placet, quas in Stati libro Florentino, scripto anno 1480, exstare breviter adnotavit Lindsayus in 'The Classical Review XII (1898), p. 446 adn. 1. unam exscripsit notam quae est ad V 2, 48: 'in antiquo erat venivea.' qualis autem ille liber 'antiquus' fuerit, cognoscitur ex uno loco: 'venivea' exstat in **G**^{1}**HIK**^{1}. nil igitur ex his notis lucri capere possumus. ac ne in ea quidem editione de qua verba fecit Hosius in mus. Rhen. XLVI (1891) p. 585, quicquam probi latere mihi persuasum est.

3) cf. Keil l. l.

cimo fere saeculo utebantur cognovi et libro ipso inspecto et uno folio photographice excusso. scimus autem et ipsum Poggium littera antiqua assuetum fuisse, cuius etiamnunc plura exstant monumenta ab eo pulcherrime scripta et fuisse ei amanuensem, quem scribere littera antiqua h. e. minuscula illa Gallica instituerat. cf. epist. II 27. O. E. Schmidt, Gian Francesco Poggio Bracciolini Zeitschr. f. allgem. Gesch. 1886. p. 415 quamobrem sic facillime rem intricatam explicabimus, ut Politianum codicem Gallica manu scriptum, fortasse ex ipsius Poggi officina profectum — nam Silvas Poggium ipsum transcripsisse non tradit Vespasianus Strozza (cf. A. Mai, Spicil. Roman. I p. 548) qui in plus uno auctore hoc adnotat — pro exemplari Poggiano habuisse statuamus. sed utut est, totam quaestionem pendere ex v. I 4, 86ᵃ facile concedes.

§ 4. DE MATRITENSIS EXEMPLARI.

Matritensem librum non solum communem fontem ceterorum codicum esse, sed ipsum exemplar in Poggi usum transcriptum cognovimus. atque cum in eo unicum fundamentum textus constituendi sit positum — excepto nempe II 7, quo antiquiore libro L uti licet — quale fuerit exemplar (X), unde descendit Matritensis, quaeramus. Sangallensem hunc codicem vulgo vocaverunt viri docti, donec Krohnius monuit de hoc nomine testimonium exstare nullum. nam ex Valeri Flacci subscriptione nihil lucri capitur, cum hunc una cum Asconio non eodem tempore quo Silium Silvas Manilium invenerit Poggius.[1]) neque ullum mihi innotuit testimonium, quo hos quoque poetas in monasterio Sancti Galli repertos esse demonstretur.[2]) quamobrem de loco quaestionem seponamus; de tempore satis constat, quo Silvae cum Silio Manilioque luci sunt redditae.

1) cf. Clark l. l. p. 129.
2) nam Asconi Florentini codicis subscriptio nihil valet. cf. Krohnium ap. Vollmernm p. 41.

iam ut de exteriore forma codicis **X** primum quid sciri posse videatur dicamus, Krohnius circiter quadragenis quaternis versibus paginas eius conscriptas fuisse perspexit. id quod pro certo efficitur ex nota marginali ad IV 3, 78 et 79 addita, quae ad v. 35 referenda est: quod ibi perperam in textu legitur 'Repit' h. e. Reperit, corrigitur voce 'Repit' adscripta. unde conclusit Krohnius duas fuisse in illo libro columnas. id quod verissimum est in eis carminibus, quae hendecasyllabis conscripta sunt. sed de ceteris licet idem sit veri simillimum, certum iudicium ferre non ausim. nam quae Krohnius protulit exempla, de eis licet dubitare. V 1, 81 pro genuina lectione 'auster' in contextum inrepsit 'arctos' quod versui 127 adscriptum fuisse in **X** Krohnius ad lectionem 'arctus' emendandam. sed ut ipse vidit, in **M** ibi 'arctos' exstat, ita ut quid sibi velit correctio non liqueat. accedit quod v. V 1, 82—84 in fine gravissimis mendis laborant. quamobrem veri simile est damno exteriore, ut ita dicam, eodem quo V 1, 82—84, corruptum esse finem versus 81, quam glossa in textum inlapsa. non tamen videtur esse praetermittendum titulum ultimo tertii libri carmine additum esse perperam a rubricatore VIA DOMITIANA id quod facilius fieri potuit, si utrumque carmen ab eodem fere paginae loco, e. g. ab initio paginae cuiuslibet ordiebatur. sunt autem inter III 5 et IV 3 versus circiter 278 — certum numerum non licet proferre, quoniam quot versuum praefatio quarti libri fuerit coniectura tantum inveniri potest — h. e. tria folia quadragenis senis in quaque pagina versibus scriptis. adde quod utrumque carmen voce *Quis* incipit. sed non premo talia post certissimum argumentum. quibus autem praeterea ad hanc sententiam demonstrandam Krohnius usus est exemplis, ea utpote minus certa transeo. itaque licet possint etiam heroicorum versuum carmina binis columnis scripta fuisse — atque magnitudo codicis **X** admodum faveret huic opinioni — pro certo hoc tantum contendo: in codice **X** scriptos fuisse quadragenos quinos fere versus in quaque pagina, hendecasyllabos

autem binis columnis.[1]) codicem illum X continua scriptura exaratum fuisse videtur demonstrari eo quod in prima praesertim praefatione multa male coaluere verba, multaque falso sunt distincta. in altera praefatione videtur librarius retinuisse versuum distributiones, quales fuerunt in exemplari. nam sicut in hexametris, fluctuat versuum ambitus nec non uniuscuiusque versus initium magna initali exornatum est. huius rei etiam alia exstant vestigia in praefationibus, e. g. in quarta praefatione ex vocibus disruptis et initialibus magnis hic illic positis versuum initia coniectura indagare licet. transcribo ad hanc rem illustrandam primos versus:

Inveni librum marcelle carissime quem pietati
Tuae didicarem reor equidem aliter quam invo[2])
cato numine maximum imperatoris nullum opus[2])
culum meum coepisse sed hic liber tres habet
. . . .
se quam quod quarta ad honorem tuum pertinet.
Primo autem septimum decimum germanici n̄ri
consulatum adoravi secundo gratias egi sacratis[2])
simis eius epulis honoratus.

sed mittamus haec ne ingenii lusum ultra debitum modum propagemus: unum adnoto longitudinem illorum versuum quam in X fuisse statuimus, quadrare ad hexametri ambitum.

codicem X et in initio et in fine situ adesum fuisse concludere licet. nam et titulus primi libri in eo desiderabatur et finis primae paginae videtur mancus fuisse: primae praefationis extrema pars periit. nec non in fine libri situs exstant vestigia versus mutili V 5, 24—27. 76.

1) binis columnis si hexametri quoque exarati fuerunt, breviter adnoto sic eas scriptas fuisse, ut non alter versus sinistra, alter dextra exstaret, sed ut priorem librarius expleret, antequam alteram adiret. hinc explicantur errores I 1, 57 'humus ạẹṭẹṛṇạ c̣ṛẹp̣ịḍọ nec ferro aut aere laborant' et I 4, 77 'timuit pamphilia f̊ụgạc̣ị messes', ubi scribentis oculi ad proximum versum aberraverant. cf. etiam I 4, 86 sq.

2) nota hic librarium M[1] male verba distraxisse!

77. 84. de exitu ultimi carminis dubitant viri docti: sunt qui paginarum interitu eum periisse dicant, sunt qui carmen imperfectum a poeta relictum esse censeant. cum vero archetypum in fine mutilum deprehenderimus, illorum sententia magis probabilis videtur esse. sed pro certo hoc nequit diiudicari. certe finis tantum epicedii haustus est nec ullum exstat vestigium quo antiquos plura carmina, quam nos manibus tenemus, cognita habuisse probetur. nam quo de hac re utebantur priores Stati interpretes testimonio Sidoni Apollinaris (*carm.* 22 *ep.* 6), id dudum emendatione certissima remotum est.

iam de Lundstroemii sententia dicendum est, qui codicis 'Sangallensi' antiquioris vestigia relicta esse censet, cuius paginis quinquageni bini versus exstiterint. ad hanc sententiam probandam mire grassatus est in poetae verba. V 3, 289 lacuna nulla est: legitur enim in **M** sic fere: 'uumagine' h. e. in imagine. ac ne eae quidem lacunae, quas V 3, 237 et V 5, 32 odoravisse sibi visus est — utroque loco vocem 'incertus' interpolatione in textum inrepsisse sibi, non aliis persuasit, cf. Skutschium Berl. philol. Woch. 1894, 1514. — revera exstant. restant solum versus V 5, 24—27, 76, 77, 84. ac si quis hinc concludere velit cum Lundstroemio, in exemplari Matritensis fuisse hoc loco quinquagenos binos in quaque pagina versus, non renuo. sed haec sententia minime pugnat cum Krohniana, cui utpote certioribus argumentis nisae et ipsi adstipulati sumus. nam fieri potuit, ut sub finem codicis scripturam magis coartaret librarius. sin autem cum Krohnio etiam hexametros binis columnis scriptos fuisse statuimus — id quod probabilitate quadam minime caret — plane nil efficitur ex illis ultimi carminis lacunis.

sed haec non multum valere concedo. certiora aggrediamur et graviora. iam enim quaestio exoritur, quo scribendi genere fuerit exaratus ille codex Matritensis libri antecessor.

una cum Manilio et Silio repertae sunt Silvae. cum vero non eaedem litterarum commutationes in Manilii textu

occurrant, quas in Silvis admodum frequentes esse in primis potissimum paginis supra adnotavimus, non ex uno eodemque libro hos auctores fluxisse statuerim. accedit alterum: Manilii codex foedis interpolationibus turpatus est, quo genere Silvae fere carent. ac ne hoc quidem videtur praetermittendum esse. quae in Silvis inveniuntur ligaturae vocum '*et*' '*ex*' et litterarum '*nt*', eas non exstare in Manilio: ergo eas ex Stati exemplari translatas esse est concludendum. contra summa similitudo intercedit inter Silvarum et Sili corruptelas. cum hi poetae una reperti sint a Poggio ab eodemque librario in eius usum transcripti, hoc summi momenti videtur mihi esse. etiam compendi illius &, quod Matritensis librarium ab exemplari suo transtulisse censeo, exstant certa vestigia in codicibus noviciis Sili, quos ad librum illum a Poggio e tenebris protractum redire constat, pluraque latent in codicibus. cf. e. g.

I 166: leti **CLOV**: lateri **F**: la&i **S**(angallensis Sili qui dicitur)
170: lęta *om.* $\mathbf{F}^1$: *suppl.* $\mathbf{F}^{sim}$ (*cf. Stati codicem* **B**)
286: letali *suppl.* $\mathbf{F}^{sim}$, *om.* $\mathbf{F}^1$
IX 504: laetatur **CL**: laceratur **FOV**
XI 95: laeta **CL**: latea **F**: lacera **OV**
XII 201: laeta **CLOV**: latea **F**
XIII 563: et exundantibus **LOV**: ex exundantibus **F** (*in exemplari fuit nimirum* $\overset{\text{ex}}{\&}$undantibus)

etiam de *-s* et *-m* finalibus dubitavere librarii Siliani, cf.

XV 83: fratrem **F**: fratres **LOV**
802: Actutum **FL**: Actutus **OV**
XVII 480: truculentum **FL**: truculentus **OV**

-us et *-is* inter se saepissime commutantur — cuius rei etiam in Silvis exempla exstant — cf. e. g.

Sil. XII 335: violentus **CLFV**: violentis **O**
XVII 478: perculsus **FOV**: perculsis **L**

'*n*' fuit etiam in Sili archetypo nonnumquam simillimum litteris '*ti*': cf.

XIIII 6: tante **FL**: tacite **OV**
XIV 204: virens **FV**: viretis **LO**

litterae '*i*' longae initialis multa exstant exempla (cf. Stat. Silv. III 1, 36):

Sil. XIIII 247: iacuit **FL**: latuit **OV**
814: Intravit **CFL**: Lustravit **OV**

litterarum '*u*' et '*a*' sicut in Silvis (cf. e. g. III 2, 37) ita in Silio frequens est commutatio:

cf. Sil. II 400: unam **CFL**: unum **VO**
rupti **CFL**: rapti **VO** al.

initiales littera *N* et *H*, quae totiens in Silvis permutantur ita ut e. g. pro *Hunc* ferme sit scriptum *Nunc* et invicem pro *Nunc Hunc*, in Silio quoque fuere simillimae, cf.

I 458: Hunc **VO**: Nunc **FL**
595: Hunc **FL**: Nunc **VO**.

ne sim longus: non solum eodem loco eodemque tempore sunt reperti Silius et Statius, sed etiam scripturae similitudine artissime cohaeret Sili codex 'Sangallensis' cum Statiano archetypo. quid? quod in bibliotheca quadam Helvetica fuisse 'ovidii metamorfoseon Sili et stacii volumen I' antiquo saeculi noni catalogo traditum est?[1]) licetne hanc notam referre ad illos libros a Poggio in lucem protractos?

sed ne in nebulis videamur navigare haec quidem linquamus. restat autem inquirendum quo vinculo cohaereant codices **L** et **M**. ex uno fonte eos manavisse iam Baehrens cognovit, demonstratur mendorum similitudine. fortasse quaedam ex litterarum charactere explicari possunt, quo usus erat communis archetypi librarius. mirum enim videtur in '*s*' et '*m*' finalibus utrumque librarium, et **L** et **M** vel haesisse nonnumquam vel erravisse.

cf. II 7, 108: levatum **M**: levatu **L**: levatus ς
117: nocentum **M**: nocentu **L**

1) mus. Rhen. XXX (1875) p. 462. Ad bibliothecam Constantiensem catalogum pertinere putavit Iosephus de Lassberg (Serapeum I. 1840 p. 81 sq.).

unde illas litteras supra lineam positas mutata forma a vulgari, sed simili inter se scriptas fuisse coniecerim. adnoto etiam '*t*' litteram erroris ansam dedisse librario **L**: 'gravum' scripsit pro 'gratum' (sic **M**). idem saepius in **M** quoque peccatum (cf. V 5, 63 'devincas' **M** pro 'detineas'. V 3, 21 'semina' pro 'semita' al.) nec non in Silio. sed cum unum tantum carmen in **L** exstet, non ausim certi quicquam concludere materia parum sufficiente. duas tamen res teneri velim ad eandem originem redire **L** et **M**, dein aliquam relationem intercedere inter traditionem Sili et Silvarum.[1])

§ 5. ADNOTATIONES CRITICAE.

quod in apparatu critico quaedam apposui, quae fortasse minus erant necessaria, erunt qui vituperent. sed ut cognationis vinculum quo iuncti sunt libri **L** et **M** patefieret, ne ad orthographicas quidem minutias nonnumquam descendere veritus sum. contra non solum Politiani notas omisi, sed etiam codices novicios ex **M** ortos nota ς comprehendi. in ipsius **M** lectionibus hanc secutus sum normam, ut orthographica ubi antiquitatis speciem prae se ferre videbantur, diligenter servarem, reliqua ferme abicerem. neque igitur commutationes litterarum 'e' et 'ae' et, quae rarior est, 'oe' adnotavi neque de 'h' posito sive omisso mihi constans usus fuit. sed haec et similia me sprevisse nemo vituperabit. in reliquis vero Matritensis lectionem retinui, non quod sic semper poetam ipsum scripsisse censerem — quotiens contendere audebimus hoc nos scire! —, sed ne textum ad unam formam redigendo sincera delerem. legis igitur 'solemnis' et 'sollemnis', 'haut'

1) falso Clarkius l. l. Sili codicem **F** (Flor. bibl. aed. eccl. 196) ipsum exemplar in Poggi usum e 'Sangallensi' transcriptum esse contendit. neque enim correctrix manus eius libri Poggi est neque codex Laurentianus qui ad familiam Poggianam pertinet, ex eo natus esse potest. sed fortasse alia occasione de hac re fusius agere licebit.

et 'haud', 'circumeo' et 'circueo' — de quo verbo cf. Prisc. I p. 45, 13 H. — aliaque hoc genus. huc illud quoque pertinet, quod bis formam 'ecus' in textum admisi. nam duobus locis eam antiquitus traditum esse manifestum est. I *praef.* 24 'in ecum' latet in Matritensis lectione, 'mecum' itemque in titulo primi carminis ECVS scripsit M[1]; quae vestigia nolui deleri. nam primum quidem librarios temere *-qu-* in talibus scripsisse pro *-c-*, etiam aliunde apparet, cf. II 1, 178 ubi 'aevoque' abiit in 'ac voce' neque explicantur diversitates in codicibus Silianis velut XII 296 — ubi Poggiana familia FL exhibet 'nosco' unde 'nos quo' fecere VO —, nisi librarii etiam in similibus vocibus vulgares formas cum *-qu-* restituere adsueti fuerunt. in ipsa autem voce 'ecus' hoc factum esse discimus ex Silio I 485 ubi genuina lectio: 'Fer tecum' male separatis verbis immutata est in 'Fert equm' F vel 'Fert equum' LVO. plura possum huius rei exempla proferre, sed sufficere censeo haec. accedit quod inde ab Augusti aetate ante 'u' scribebatur 'c' pro 'qu'; grammaticorum autem doctrina nominativo atque accusativo ad ceterorum casuum formam exaequatis paulatim succrevere formae velut 'equus' et sim. quas a Traiani temporibus regnavisse auctor est Lindsayus (cf. Lindsay-Nohl, Die lateinische Sprache p. 99). antea igitur fluctuabat scriptura et potest saltem 'ecus' genuina poetae manus esse. quod Vollmer 'Equs' Statium scripsisse dicit ex Probi praeceptis (cf. Prob. p. 119, 4. app. Probi p. 197, 30 Keil, quamquam cf. p. 108, 20), iusto fundamento caret. nam tertia manus (m) codicis M titulo repetito EQVS MAXIMVS scripsit, cuius pretium nullum.

Matritensem etiam in praepositionum cum verbis compositarum formis mihi sequendum esse duxi. neque enim ei qui ubique praepositionis finem adaequant verbi initiali, neque qui ubique verbo iuxta ponunt praepositionem servata eius primaria forma, mihi videntur recta procedere. licet sit argumentum non ita grave, tamen non prorsus abiciendum ad usum alicuius vocabuli statuendum. nam quae trita et vulgaria sunt, ea ocius pronuntiationis com-

moditati student, quam quae recondita sunt et remota a vitae cotidianae consuetudine. accedit quod in **M** plenam formam observavisse mihi visus sum eis potissimum locis, ubi localis praepositionis vis effertur. certissime autem e. g. scimus Stati temporibus dici solitum esse 'alligo' non 'adligo', id quod ex Plinio apparet qui adalligandi verbum finxit. cf. Lindsay-Nohl p. 355 adn. 1. Plut. aet. Rom. 67. Romul. 26. in **M** exstat 'alligare' IV 3, 48. tamen non nimii hoc faciendum. etiam accusativorum pluralium formas in -is exeuntes ubicumque in **M** leguntur servavi. unum moneo eas voces quae Augusti aetate -is habebant (cf. O. Keller, zur lateinischen Sprachgeschichte II p. 289), ferme -es, contra quae apud Vergilium Horatiumque fluctuant, eas -es tantum habere in **M**. solum *reducis* II 7, 49 contra hunc usum facere videtur, sed cf. quae de adiectivis in x exeuntibus Keller disseruit l. l. p. 305 et Prisc. I p. 361 H. tamen incerta est res, cum librarii non nulla suo Marte videantur mutavisse; scriptum enim est 'fratres' loco genetivi III 4, 9, similiter 'veteres' pro 'veteris' III 4, 47[1]); item 'ditis' nominativus V 3, 42 librariis debetur. itaque licet certi quicquam non possimus enucleare — nam in utramque partem aperte librarii peccaverunt, mutantes et -is in -es et -es in -is — a Matritensis lectione in accusativorum forma recedendum mihi non esse arbitratus sum. denique quod nominum propriorum indicem, quem abesse noluit bibliopola honestissimus, addidi, haud ingratum fore spero legentibus. maximo vero ad eum conficiendum usui fuere indices editionis Kohlmannianae et quem Saftienus ad Vollmeri editionem summa cum diligentia composuit.

iam finem faceremus praefando, nisi de paucis locis separatim hic quaedam, maxime orthographica, exponere animus iuberet.

---

1) nam 'veteresque' coniungere cum nominativo 'penates' vetamur cum aliis rebus tum ingrato sonu: mont*es* veter*es*que penat*es*.

I 1, 37 sq. magno cum gaudio cognovi Karstenum[1]) eandem probare enuntiatorum partitionem, quam ego recepi quamque Alexander Souter litteris ad me datis commendavit. ille I 1, 64 quoque 'montis' a Vollmero male defendi contendit. sed fingendi notionem retinendam esse mihi non persuasit.

I 1, 82 quam Ericus Staaff[2]) commendat interpretationem eam stare non posse vix quisquam infitias ibit. plane enim aliter comparatus est locus Catullianus, quo suam interpunctionem illustraturus erat. recte videtur Behotius locum explicasse.

I 2, 122 etiam hic errare censeo Staaffium.[3]) nam quam ille verbis 'vincit opes animo' subesse notionem statuit, ea a totius loci sensu abhorret quam maxime. sed utrum 'querimur' cum Peyraredo an 'queritor' cum Vollmero scribamus, parum refert. hoc ut lenius malui edere.

I 3, 9 quae hic Staaffius[4]) elicuit, fere incredibilia sunt. sic enim censet scribendum hunc locum:

ipsa manu tenera tectum — scripsisse voluptas —
tunc Venus Idaliis unxit fastigia sucis.

nil dico de molesta tautologia 'tectum fastigia', nil de parenthesi 'scripsisse voluptas': genetivum pluralis numeri 'tectum' quo iure statuerit, quaero. an cuiuslibet vocis censet hanc formam fingi posse, quae nisi in paucis vocibus traditione quadam poetarum sancita non iuvenitur? accedit quod 'tectum' a librariis in 'tecum' mutatum esse parum probabile est. debuit igitur saltem sic scribere: *ipsa manu tenera* — *tecum* (scil. cum Vopisco) *scripsisse voluptas* (fuit Veneri) — *tunc Venus etc.* sed ne hoc quidem mihi placet propter particulam 'tunc'.

I 3, 87 nomen oppidi Anxuris sic in textum recepi ut prima manu scriptum est in **M**. nam licet apud Graecos nominetur *Ἄγξωρ* (Diod. XIV 16, 5), tamen etiam formam

1) mnem. vol. XXVII (1899) p. 344.
2) Eran. Suev. vol. III (1899) p. 108.
3) ib. p. 109. 4) ib. p. 113.

'Anxyr' exstitisse docet Probus (p. 17, 30 K.). cf. etiam Serv. Aen. VII 799: 'puer Iuppiter qui Anxyrus dicebatur quasi ἄνευ ξυρᾶς id est sine novacula. quia barbam numquam rasisset...est autem fons in Campania iuxta Terracinam, quae aliquando Anxyr est dicta.'

I 4, 88 'lacera' vulgo legitur, pro quo lectionem traditam 'laeta' revocavi, quae toti loco multo mihi videtur aptior esse quam illud miserum 'lacera'.

I 5, 39 nuper negat Karstenus[1]) et hoc loco et I 2, 148 marmor Tyrium Sidoniumque intellegendum esse ac revera satis est mirum hoc genus uni Statio fuisse notum neque quicquam usquam eius exstare praeter hos duos locos vestigium. cum autem aperto mendo laboret locus — 'Quoque' enim haud dubie corruptum est — vulgatam priorum editionum lectionem 'quasque' revocavit locumque sic interpretatur: 'et ⟨nitent⟩ rupes niveae, quas secat purpura Tyri et Sidonia'. notus est Plini locus (n. h. XXXV 3): 'Neronis (principatu inventum est)..maculas quae non essent in crustis inserendo unitatem variare, ut ovatus esset Numidicus, ut purpura distingueretur Synnadicus, qualiter illos nasci optassent deliciae.' tota quaestio pendet ex interpretatione vocis 'secat'. quae si ad pictas tantum lineas spectare potest, tractas per candidos abacos, bene est. I 2, 148 marmor Tyrium non intellegendum esse concedo. nam lapides quibus purpura Laconica saepe invidet, non possunt esse illi Laconici, qui viridis coloris sunt hodieque audiunt 'verde antico'. quamobrem ne in altera quidem enuntiati particula: 'saxa ⟨nitent⟩ quibus.. Tyrii moderator livet aeni' de marmore cogitare opus est. immo tinctor muricis dolet purpuram quam coquit non tam boni coloris esse, quam lapis quidam purpureus, cuius ei modo in mentem venit.

I 6, 13 Idyme, quod prima in Matritensi manu exaratum — a correctoribus 'hidumes' factum est — re-

1) l. l. p. 345 et 348.

tinendum esse censui. videtur enim ea forma fuisse familiaris eius aevi poetis. non solum praeter hunc locum ter exstat in **M** (III 2, 138. III 3, 140. V 2, 139), sed etiam apud Silium (III 600) 'Idyme' fuit in archetypo et apud Valerium Flaccum haec forma latet in apparatu critico I 12. adde quod apud Vergilium (Georg. III 12) in antiquissimis optimisque libris ferme legitur 'Idymaeas'.

II *praef.* 12 lacunam quam statueram, hiare et Karstenus[1]) cognovit conceditque etiam Vollmer. sed prorsus abdicandum reiciendumque est, quod ille de explenda sententia excogitavit. neque enim lacunam tantum statuit, sed etiam quae ei finitima sunt, coniectura temptavit: 'tunc' enim proposuit pro 'non'. itaque de eius supplemento verba facere vix operae pretium est. mihi tale quiddam videtur haustum esse lacuna: *iam non tibi ⟨tam funesta et plorata memoria est quam cum⟩ huius amissi recens vulnus, ut scis, epicedio prosecutus sum.*

II 1, 64 Vollmer frustra temptavit traditam lectionem defendere. nam quae protulit exempla, ea plane aliter comparata sunt. collocatur enim haud raro praepositio post substantivum vel coniungitur cum eius attributo. ad illud loci spectant quos Vollmer ipse addidit Leonis ad Culicis v. 92 exemplis: Prop. III 1, 4. Aetn. 326 al. huius rei exempla ex sescentis propono haec Lucr. VI 683 *multaque sunt ignis prope semina aquai,* I 740 *principiis tamen in rerum fecere ruinas.* at Stati loco plane aliter res se habet. interponitur enim inter attributum et praepositionem verbum. accedit quod parum placet Glauciam oscula Melioris ad postes revocare. contra quam lepida imago, si fingimus animo sequentem usque ad limina dominum ibique insistentem quasi veritum postes egredi et abeuntem revocare ad oscula! itaque cum Italis singularis ablativum 'ipso — poste' probavi, quo numero utitur ad ianuam significandam et alibi Statius e. g. IV 1, 44. breviter moneo me Elteri coniecturam v. 71 'dulcis — cura' ('dulces — curae'

1) l. l. p. 350.

exhibet M) sprevisse propterea quod hic iuxta pluralem 'deliciae' haud inepte videbatur exstare pluralis 'curae'.

II 1, 176 ad scripturam 'Molvius' quam retinui, firmandam poteram afferre etiam Trebell. Gall. 18, 5 ubi hanc formam Peter intactam reliquit.

II 6, 49 intricatissimus est locus. recepi Krohnio suadente lenissimam mutationem quam Poggius in M effecit: *nam pudor unde notae menti etc.* pudorem autem notae intellego vituperationis timorem.

II 7, 45 ut secundum L 'Thymbrim' in textum reciperem non potui a me impetrare licet hoc probante Bonneto (rev. de philol. XVI (1892) p. 184).

III 2, 137 'Zeuma' sicut V 3, 187 'Zeumate' edidi Matritensem secutus. hodie enim teste Georgesio vocari oppidum Zima apte monuit Krohnius. littera autem 'g' ante 'm' non satis videtur tenuisse propriam suam vim, cum in vitae cotidianae lingua haud raro vel 'u' sit facta effeceritque diphthongum cum antecedente vocali — exempla Schuchardtius collegit (Vokal. des Vulgärlateins I 146. II 499, cf. etiam Lindsay-Nohl p. 103) — vel ubi hoc fieri nequibat, cum sequente consonanti confluxerit. cuius rei unum certum exstat exemplum, nempe vox 'sigma' quam 'simma' scripsere Sidonius Apollinaris (carm. 17, 6, ubi Martinus Dumiensis quoque 'simma' legit) et Gregorius Turonensis, ubi (de curs. stell. 21 et 39) 'symma' et 'sima' exstat.[1]) cf. Prob. p. 121, 34 K. aumentum licet ex posteriore aetate attulit Schuchardtius I 146. ad hoc exemplar formatum est 'Zeuma'. contrarium exemplum exstat in Glossis ubi 'fluxus' explicatur voce 'regima' hoc est *regma* = ῥεῦμα cf. Goetz, Thesaurus Glossarum emend. s. v. fluxus.

IV 2, 19 sq. retinui sicut in M leguntur, id quod defensione eget cum plerique v. 22 verba tradita corrigenda esse censuerint. proficiscendum autem ex v. 19 interpretatione. ad Vergili locum (Aen. VII 170) hoc versu ad-

---

1) adde Spart. Hadr. 17, 4 ubi Peter *simmatibus* recte edidit. cf. Lampr. Heliog. 25, 2. Gromat. I p. 250.

ludere poetam nemo non videt, sed dubium esse potest, utrum plus an minus centum columnas in Domitiani cenatione fuerint. illud statuit nuperrime Vollmer. tamen si Domitianae domus in Palatino reliquias contemplati erimus, centum columnis in uno conclavi locum non esse liquebit. 'non centum' igitur 'minus quam centum' significat. hinc efficitur, ut sequens 'quantae' ad magnitudinem, non ut Vollmero placuit ad numerum spectet. hoc Domitiani palatium Iovem Capitolinum admirari contendit porro poeta. caeli deorumque mentione eo ducitur ut imperatorem utpote deum caelum petiturum meminerit: orat ut quam diutissime terris contentus sit. hanc sententiam haud inepte adnexam — cf. 60. I 1, 106. Theb. I 30. Luc. I 46 — subesse censeo verbis v. 22 nec magnum properes (cf. astra petes s e r u s Luc. l. l.) excedere caelum. totum hoc enuntiatum quasi parenthetice interpositum est. magnum caelum intellego directionis accusativum cui non opus est praepositione 'in' quam Lundstroemius[1]) addendam censuit. excedendi autem verbo quod moriendi notionem idem inesse voluit, parum feliciter mihi videatur egisse. relinquendi vis latet me iudice in hoc verbo: petit Statius ut Domitianus palatium diu habitare dignetur.

V 2, 11 Vollmer traditam vocem 'propinqui' retinuit. at cur Statius hoc loco alloquatur propinquos Crispini, plane non perspicitur. mihi persuasum est 'propinquis' substituendum esse et sic explicandum: suntne optanda etiam ea, quae propinquis tristia sunt? nam 'propinquis' ad Crispinum referri nequit, cum ille cum Statio non fuerit coniunctus propinquitate.

V 5, 67 paulo fusius Krohni sententia, licet mihi minime adrideat, exponenda est quam in adnotatione critica fieri potuit. aedituos vel aedituas explicare conatur eo quod huius generis homines summa fuerint loquacitate. eos enim hospitibus quicquid in quaque urbe memorabile exstat monstravisse.

---

1) l. l. p. 73.

sed finem imponamus huic de singulis locis disputationi. quid restat nisi ut gratias agam eis quorum auxilium mihi in Silvis edendis praesto fuit? atque imprimis nominandus est Fridericus Leo, qui quaerenti mihi de locis haud paucis quid sentiret per litteras benignissime aperuit, sequitur Fridericus Vollmer, cuius editione quantopere Silvarum interpretatio sit provecta non meum est laudare. idem vir doctus et multa quae ipse collegerat ex codicibus, imprimis notarum Politianearum collationem mihi permisit et in typothetarum erroribus emaculandis magnopere me adiuvit. idem munus et sescenta alia debeo Mauritio Krohn, cuius cum de Statio tum de hac editione merita iustis efferre laudibus vix penes me est.

Scribebam Monachii Id. Dec. 1899.

Alfredus Klotz.

addenda et corrigenda.

p. XVII l. 29 *lege* denique *pro* denlque.

p. XVII de codice K cf. Nolhac, bibliothèque de Fulvio Orsini p. 220, de codice Q ib. p. 241. 364.

p. 5 deleas interpunctionem post v. 42, item p. 23 post v. 60.

p. 49 v. 39 *nisu* substituas pro *visu*.

p. 55 v. 64 adn. pro *Madvigius* legas *Heinsius*.

p. 114. 8, 8 *lege* Dicarcheo *pro* Dicearcheo.

p. LXXVII l. 18 *odoratus esse* legas pro *odoravisse*.

mea culpa in paginarum librorumque titulis STATII editum est: reponas quaeso STATI.

Krohni benignitate ad Matritensis libri speciem inlustrandam imaginem fol. 64[a] addere potui, quod continet primi libri praefationem, modulo ad dimidium fere redacto (165 : 90, 2).

P. PAPINI STATI

SILVARUM

LIBRI V.

INDEX NOTARUM.

M = codex Matritensis bibliothecae nationalis M 31.
  M^1 = ipsius librarii manus.
  M^2 = manus altera.
  m = reliquae manus correctrices.
L = codex Laurentianus plutei 29, 32.
  L^2 = manus antiqua eiusdem correctrix.
ς = Italorum doctorum in ceteris codicibus coniecturae.
a = editio princeps Romana 1472.
c = editio Domitii Calderini 1475.
exp. = expunxit.
del. = delevit.
sep. = separavit.
coni. = coniunxit.
dist. = distinxit.
suprascr. = suprascripsit.
add. = addidit.
om. = omissum *vel* omittitur.
† corruptelam indicat, * * * * * lacunam, ////////// rasuram.

INDEX CARMINUM.

P. PAPINI STATII
SILVARUM
LIBER I.

STATIUS STELLAE SUO SALUTEM.

Diu multumque dubitavi, Stella, iuvenis optime et in studiis nostris eminentissime, qua parte voluisti, an hos libellos, qui mihi subito calore et quadam festinandi voluptate fluxerunt, cum singuli de sinu meo pro . . . ., congregatos ipse dimitterem. quid enim . . . . quoque auctoritate editionis onerari, quo adhuc pro Thebaide mea, quamvis me reliquerit, timeo? sed et Culicem legimus et Batrachomachiam etiam agnoscimus, nec quisquam est inlustrium poetarum qui non aliquid operibus suis stilo remissiore praeluserit. quid? quod haec serum erat continere, cum illa

Nulla inscriptio nec eius spatium relictum, sed in summo fol. 64[a] litteris rubris maioribus STATIVS STELLAE SVO | SALVTEM   5 DIV · MVLTVM · Q3 · DVBITAVI · STELLA · IVVENIS *atr.*   6 instudiis   qua parte **M**[2]: quapeste et   7 anhos   calore **M**[2]: calare   8. 9 desinumeo (*sep.* **M**[2])   9 pro . . . . (*lacuna 13 fere litterarum,* spacium **M**[1] *in mg.*): prodiissent ς: prodierint *Politianus, alii alia*   9. 10 quidenim . . . . quoque: *lacunam 11 litterarum varie suppleverunt e. g.* ⟨eodem tempore⟩ *Elter*, ⟨oportet hos⟩ ς *O. Müller*   11 quo: quom *Marklandus*: quoniam *Krohnius*   quamvis: quae vix *Wachsmuthius et Krohnius*   reliquerit **M**[2]: seliquerit   12 batracho machiam (b *exp. et* u *suprascr.* **M**[1], *coni.* **M**[2])   13 & iam (*coni.* **M**[2])   inlustrium ς: inlustrum   14 non aliquid **M**[2]: noualiquid   suis: seriis *Marklandus*   remissiore **M**[2]: semissiose   15 haec: et *Heinsius*   serumerat (*sep.* **M**[2])

vos certe, quorum honori data sunt, haberetis? sed apud ceteros necesse est multum illis pereat ex venia, cum amiserint quam solam habuerunt gratiam celeritatis. nullum enim ex illis biduo longius tractum, quaedam et in singulis diebus effusa; quam timeo, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent!

primus libellus sacrosanctum habet testem: sumendum enim erat 'a Iove principium'. centum hos versus, quos in ecum maximum feci, indulgentissimo imperatori postero die, quam dedicaverat opus, tradere iussus sum. 'potuisti illud' dicet aliquis 'et ante vidisse'. respondebis illi tu, Stella carissime, qui epithalamion tuum, quod mihi iniunxeras, scis biduo scriptum. audacter mehercles, sed tantum tamen hexametros habet et fortasse tu pro collega mentieris. Manilius certe Vopiscus, vir eruditissimus et qui praecipue vindicat a situ litteras iam paene fugientes, solet ultro quoque nomine meo gloriari, villam Tiburtinam suam descriptam a nobis uno die. sequitur libellus

---

16 vos certe **M**^{2}: nosceste 17 illispereat 20 quam timeo ne *Politianus*: quam ı meone (*lineam infra* qua *subduxit et in mg. scripsit* quamvis **M**^{2}): quamquam (quamvis *vulgo*) timeo ne *Baehrens* 22 narrat que continentur | in hoc libro **M**^{2} *in mg.* 23 enimerat (*sep.* **M**^{2}) centum: ceterum **M**^{2} 24 in ecum **M**^{2}: mecum (equum *supra v. add.* **m**) 25 dedi caveratopustradere (*dist.* **M**^{2}) 26 iussus sum ς: iussum: ausus sum *Sandstroemius* dicet ς: di& ant evidisse (*dist. et* ante *in mg. repetiit* **M**^{2} 27 respondebis **M**^{2}: sespondebis 27. 28. epithalamion **m**: *quid* **M**^{1} *exhibuerit incertum est, fortasse* -mum 28 mihilunnxerasscis (*sep.* **M**^{2}; *eadem medias litteras plus uno modo clariores reddere studuit et* iniunxeras *in mg. posuit*) biduo **M**^{2} *in mg.*: dubio 29 tantum tamen: ter centum tamen *Elter*: tamen CCLXXII c exam& (*exp.* **M**^{1}, *del. etiam rubricator*) | exam&ros 30 et: at *Bernartius* fortasse **M**^{2}: fostasse tuprocollega (*sep.* **M**^{2}) Manilius ς: Manlius (*repetiit* **m** *in mg.*) 31 certe vopiscus **M**^{2}: cestevopiscus vir eruditissimus **M**^{2}: ıure ruditissimus 31. 32 quip̄cipuevindicat asitulitte- | ras- iampenefugientes (*dist.* **M**^{2}) 33 ultroquoque (*sep.* **M**^{2}) meo gloriari villam **M**^{2}: meogloriar (*exp.* **M**^{1}, *del. etiam rubricator*) | meo gloriar illā tiburtinam **M**^{2}: tibustinam 34 nobis **M**^{2}:

Rutilio Gallico convalescenti dedicatus, de quo nihil dico, ne videar defuncti testis occasione mentiri. nam Claudi Etrusci testimonium †domomum est, qui balneolum a me suum intra moram cenae recepit. in fine sunt Kalendae Decembres, quibus utique creditur: noctem enim illam felicissimam et voluptatibus publicis inexpertam . . . .

I.

ECUS MAXIMUS DOMITIANI IMP.

Quae superinposito moles geminata colosso
stat Latium complexa forum? caelone pera⟨ctum⟩
fluxit opus? Siculis an conformata caminis
effigies lassum Steropem Brontemque reliquit?
an te Palladiae talem, Germanice, nobis
effinxere manus, qualem modo frena tenentem
Rhenus et attoniti vidit domus ardua Daci?
nunc age Fama prior notum per saecula nomen
Dardanii miretur eqùi, cui vertice sacro

---

vobis 35 convalescenti *Scriverius et Heinsius*: est ualenti (ſce superscript) (ſce *del. et* valenti *in mg. add.* **M**[2]) 36 mentiri (‾ *supra* e *add.* **M**[2]) 37 claudi etrusci (*hoc in mg. expuncto* c . . . . . ei) **M**[2]: claudic . . . . . ei domomum (*linea infra ducta del.* **M**[2]): vadimonium *Leo*: documentum *Klotzius* 37. 38 quibalne olūamesuū (*dist.* **M**[2]) 38 intrā (*corr.* **M**[1]) cenaerecepit (*utrum* r *an* s *voluerit librarius, non liquet*) 38. 39 In fine sunt kl. de|cembres **M**[2] *in mg.*: Infinestint kł. dēc. 39 creditur **M**[2]: escditur (?) 40 felicissimam ς: felissimam 40. 41 in&ptā (inexpertā **M**[2] *infra add.*) 41 *septem octove huius paginae versus praeter mg. vacui relicti sunt*

I. ECVS · MAXIMVS | DOMITIANI · IMP · *litteris rubris* (EQVS · MAXIMVS · DOMITIANI · I̅M̅P̅ · **m** *iuxta posuit atr.*) 1 superimposito moles *vulgo*: super inposito sedes (*hanc vocem del.* **M**[1] *vel* **M**[2] *et* **m**) moles geminata **m**: gemmata 2 peractum **M**[2] *et* **m**: pa: per auras ς 5 Ante (*sep.* **M**[2]) palla die 6 Effinxere **m** *in mg.*: Effigere 7 vidit domus **m**: domus vidit

Dindymon et caesis decrevit frondibus Ide:
hunc neque discissis cepissent Pergama muris
nec grege permixto pueri innuptaeque puellae
ipse nec Aeneas nec magnus duceret Hector!
adde, quod ille nocens saevosque amplexus Achivos,
hunc mitis commendat eques: iuvat ora tueri
mixta notis belli placidamque gerentia pacem.
nec veris maiora putes: par forma decorque,
par honor. exhaustis Martem non altius armis
Bistonius portat sonipes magnoque superbit
pondere nec tardo raptus prope flumina cursu
fumat et ingenti propellit Strymona flatu.
par operi sedes. hinc obvia limina pandit,
qui fessus bellis adsertae munere prolis
primus iter nostris ostendit in aethera divis;
discit et e vultu, quantum tu mitior armis,
qui nec in externos facilis saevire furores
das Cattis Dacisque fidem. te signa ferente
et minor in leges iret gener et Cato castris.
at laterum passus hinc Iulia tecta tuentur,
illinc belligeri sublimis regia Pauli,
terga pater, blandoque videt Concordia vultu.
ipse autem puro celsum caput aere saeptus
templa superfulges et prospectare videris,
an nova contemptis surgant Palatia flammis
pulchrius, an tacita vigilet face Troicus ignis

10 Ide ς: iden 11 *et* 15 Hunc **m**: Nunc 15 commendat (a *ex* o **M**[1]) eques ς: equos: honos **m** *in mg.* 22 hinc: huic ς 23 assertae ς: adsectae (sec *inter scribendum ex* sci *mutatum*): adscitae ς 25 Discit et: Discitur ς armis: adsis *Bursianus* 28 *lacunam post hunc versum statuit Schwartzius; plerique* castris *corruptum censuere, pro quo* castus *Bursianus*: constans *Doellingius*: concors *Stangius, alii alia* 33 super fulges 34 comtemptis 35 tacita **m**: tanta *an* tacita *fuerit, non liquet* 38 *ultimus in fol.* 64^{b}, 37 *primus in fol.* 65^{a}. *ante 38* **M**[1] b, *ante 37* a *adscripsit. librarius enim cum* Dextra vetat et sectae pr. c. m. *scripsisset, perspecto statim errore totum v.* 37 *addidit, ordinem*

atque exploratas iam laudet Vesta ministras.
dextra vetat pugnas, laevam Tritonia virgo
non gravat et sectae praetendit colla Medusae:
ceu stimulis accendit equum; nec dulcior usquam
lecta deae sedes nec si, pater, ipse teneres.
pectora, quae mundi valeant evolvere curas,
et cui se totis Temese dedit hausta metallis;
it tergo demissa chlamys. latus ense quieto
securum, magnus quanto mucrone minatur
noctibus hibernis et sidera terret Orion.
at sonipes habitus animosque imitatus equestris
acrius attollit vultus cursumque minatur;
cui rigidis stant colla iubis vivusque per armos
impetus et tantis calcaribus ilia late
suffectura patent. vacuae pro caespite terrae
aerea captivi crinem tegit ungula Rheni.
hunc et Adrasteus visum extimuisset Arion
et pavet aspiciens Ledaeus ab aede propinqua
Cyllarus. hic domini numquam mutabit habenas
perpetuus frenis atque uni serviet astro!
vix sola sufficiunt insessaque pondere toto
subter anhelat humus, nec ferro aut aere: laborant
sub genio, teneat quamvis aeterna crepido,
quae superingesti portaret culmina montis
caeliferique attrita genu durasset Atlantis.

---

restituit praescriptis b a, *post radendo* Dextra vet *delevit*, Non grav *substituit* 37 pugnas ς: pugnes (*quod defendit Vollmer*) laevam ς: lavium: Latium m *Baehrens*, (*qui et* pugnis) *qua coniectura accepta cum Brandesio ordo versuum mutandus est; voluit ille:* 38. 41. 42. 39. 40. 43. (et quis) virgo ς: vulgo 39 accendit: accendat *Aldus* 40 nec sic pater ipse teneres pectora ς 42 et (en *Baehrens*) cui ς: et qui: et quis ς Temese dedit ς: themes edidit hausta (u *supra v.* M[1]) 43 it ς: Et 48 rigidis m (?): regidis 51 aerea *Marklandus*: Aenea tegit: terit ς 54 mutabit ς: mutavit 56 insessaque m: uiss (*del.* M[1]) uis essaque toto: tanto ς 57 Supter humus aeterna crepido (*exp.* M[1]) nec ferro laborant: laborat ς 59 super ingesti

nec longae traxere morae. iuvat ipsa labores
forma dei praesens operique intenta iuventus
miratur plus posse manus. strepit ardua pulsu
machina; continuus septem per culmina ⟨longe⟩
it fragor et magnae vincit vaga murmura Romae.

ipse loci custos, cuius sacrata vorago
famosique lacus nomen memorabile servant,
innumeros aeris sonitus et verbere crudo
ut sensit mugire forum, movet horrida sancto
ora situ meritaque caput venerabile quercu.
ac primum ingentes habitus lucemque coruscam
expavit maioris equi terque ardua mersit
colla lacu trepidans, laetus mox praeside viso:
'salve, magnorum proles genitorque deorum,
auditum longe numen mihi! nunc mea felix,
nunc veneranda palus, cum te prope nosse tuumque
immortale iubar vicina sede tueri
concessum. semel auctor ego inventorque salutis
Romuleae: tu bella Iovis, tu proelia Rheni,
tu civile nefas, tu tardum in foedera montem
longo Marte domas. quod s⟨i te⟩ nostra tulissent
saecula, temptasses me non audente profundo
ire lacu, sed Roma tuas tenuisset habenas'.

cedat equus, Latiae qui contra templa Diones
Caesarei stat sede fori — quem traderis ausus
Pellaeo, Lysippe, duci, mox Caesaris ora

---

61 longae: longe *Barthius* 64 continuus (o *super alterum* u *scripsit* **m**): continuo *Marklandus* culmina ⟨longe⟩ *e. g. cum Krohnio*: culmina montis (*ex v. 59*): culmina ⟨caelo⟩ *Handius, alii alia* 65 vincit *Heinsius*: fingit: linquit *Vollmer*

69 mugire **m**: nugire (*vel etiam* mugire) 71 Ac (c ∼ t)

73 trepidans **m**: trepidas: trepidus ς 81 quod si te (si modo ς) nostra **m**: quod s . . . nostra 82 temptasses: tentasses **m** profundo (s *in fine add. s. v.* **m**) 83 Ire (e *ex* a **M**^{1})

lacu sed *Marklandus*: lacus et (sed ς) 84—90 *post* 55 *collocandos censet Wolfgangus Meyer* 84 templa diones **m**: templa relıones (*litterae* rel *incertissimae*) 85 traderis: tradere es ς

mirata cervice tulit — vix lumine fesso
explores, quam longus in hunc despectus ab illo.
quis rudis usque adeo, qui non, ut viderit ambos,
tantum dicat equos quantum distare regentes?
non hoc imbriferas hiemes opus aut Iovis ignem
tergeminum, Aeolii non agmina carceris horret
annorumve moras: stabit, dum terra polusque,
dum Romana dies. hoc et sub nocte silenti,
cum superis terrena placent, tua turba relicto
labetur caelo miscebitque oscula; iuxta
ibit in amplexus natus fraterque paterque
et soror: una locum cervix dabit omnibus astris.
utere perpetuum populi magnique senatus
munere. Apelleae cuperent te scribere cerae
optassetque novo similem te ponere templo
Atticus Elei senior Iovis, et tua mitis
ora Tarans, tua sidereas imitantia flammas
lumina contempto mallet Rhodos aspera Phoebo.
certus ames terras et quae tibi templa dicamus,
ipse colas; nec te caeli iuvet aula, tuosque
laetus huic dono videas dare tura nepotes.

II.

EPITHALAMION IN STELLAM ET VIOLENTILLAM.

Unde sacro Latii sonuerunt carmine montes?
cui, Paean, nova plectra moves umeroque comanti
facundum suspendis ebur? procul ecce canoro

I 107 Priscianus II p. 10 Hertz. 'Statius quoque huic videtur protulisse per diaeresin in primo silvarum: Laetus — nepotes'.

---

87 Mirata: aurata ϛ 94 hoc: huc ϛ 96 *cum Barthio ante* iuxta *distinxi* 100 Appelleae ϛ: pelleae cerae: curae *Polster* 103 tarans: Taras *Politianus, sed cf.* Atlans *Verg. A. I 741 al. Stat. Th. V 430 al. Sil. V 271. Aus. ad nep. 21,* elephans *Luc. IX 732, Buecheler, Grundrifs der lateinischen Deklination p. 5* 107 tura ϛ: iura (*sic etiam Prisciani libri fere omnes*)

demigrant Helicone deae quatiuntque novena
lampade solemnem thalamis coeuntibus ignem
et de Pieriis vocalem fontibus undam.
quas inter vultu petulans Elegea propinquat
celsior adsueto divasque hortatur et ambit
alternum fultura pedem decimamque videri
se cupit et medias fallit permixta sorores.
ipsa manu nuptam genetrix Aeneia duxit
lumina demissam et dulci probitate rubentem,
ipsa toros et sacra parat coetuque Latino
dissimulata deam crinem vultusque genasque
temperat atque nova gestit minor ire marita.
  nosco diem causasque sacri: te concinit iste —
pande fores! — te, Stella, chorus; tibi Phoebus et Euhan
et de Maenalia volucer Tegeaticus umbra
serta ferunt. nec blandus Amor nec Gratia cessat
amplexum niveos optatae coniugis artus
floribus innumeris et olenti spargere nimbo.
tu modo fronte rosas, violis modo lilia mixta
excipis et dominae niveis a vultibus obstas.
  ergo dies aderat Parcarum conditus albo
vellere, quo Stellae Violentillaeque professus
clamaretur hymen. cedant curaeque metusque,
cessent mendaces obliqui carminis astus,
Fama tace: subiit leges et frena momordit
ille solutus amor. consumpta est fabula vulgi
et narrata diu viderunt oscula cives.
tu tamen attonitus, quamvis data copia tantae
noctis, adhuc optas permissaque numine dextro
vota paves. pone, o dulcis, suspiria, vates,
pone: tua est. licet expositum per limen aperto

II 7 elegea: elegia **m** 9 fultura ς: futura: factura **m** 11 genetrix: genitrix **m** duxit: ducit ς 12 lumina ς: Lumine 13 coetuque: cultuque *Tan. Faber*: cinctuque *Barthius* 17 euhan **m**: euhun 23 dominae ς: dominis 32 permissaque *Heinsius*: depremissaque (de *exp.* **m**): promissaque ς dextro ς: dextra

ire, redire gradu: iam nusquam ianitor aut lex
aut pudor. amplexu tandem satiare petito —
contigit! — et duras pariter reminiscere noctes.
    digna quidem merces, et si tibi Iuno labores
Herculeos, Stygiis et si concurrere monstris
Fata darent, si Cyaneos raperere per aestus.
hanc propter tanti Pisaea lege trementem
currere et Oenomai fremitus audire sequentis.
nec si Dardania pastor temerarius Ida
sedisses, haec dona forent, nec si alma per auras
te potius pensa veheret Tithonia biga.
    sed quae causa toros inopinaque gaudia vati
attulit? hic mecum, dum fervent agmine postes
atriaque et multa pulsantur limina virga,
hic, Erato iocunda, doce. vacat apta movere
colloquia et docti norunt audire penates.
    forte, serenati qua stat plaga lactea caeli,
alma Venus thalamo pulsa modo nocte iacebat
amplexu duro Getici resoluta mariti.
fulcra torosque deae tenerum premit agmen Amorum;
signa petunt qua ferre faces, quae pectora figi
imperet; an terris saevire an malit in undis,
an miscere deos an adhuc vexare Tonantem.
ipsi animus nondum nec cordi fixa voluntas.
fessa iacet stratis, ubi quondam conscia culpae
Lemnia deprenso repserunt vincula lecto.
hic puer e turba volucrum, cui plurimus ignis
ore manuque levi numquam frustrata sagitta,
agmine de medio tenera sic dulce profatur
voce — pharetrati pressere silentia fratres —:

---

35 nusquam ge(*del.* M[1])ianitor   41 pisea m: pisca   43 Nec: Hec m   44 nec: hec m   45 pensa veheret *Gevartius*: prensa veheret: prensum (*sic iam Parrhasius*) aveheret: *Baehrens*   46 vati o: vatis   48 limina ς: lumina   55 qua *Nodellius*: quas   60 deprenso: deprensae *Handius*   lecto: furto *Marklandus*: coetu *Barthius*   62 manuque levi: manusque levi *Morellius*: manusque levis *Cruceus*

'scis ut, mater', ait 'nulla mihi dextera segnis
militia; quemcumque hominum divumque dedisti,
uritur. at quondam lacrimis et supplice dextra
et votis precibusque virum concede moveri,
o genetrix: duro nec enim ex adamante creati,
sed tua turba sumus. clarus de gente Latina
est iuvenis, quem patriciis maioribus ortum
nobilitas gavisa tulit praesagaque formae
protinus e nostro posuit cognomina caelo.
hunc egomet tota — quondam tibi dulce — pharetra
improbus et densa trepidantem cuspide fixi.
quamvis Ausoniis multum gener ille petitus
matribus, edomui victum dominaeque potentis
ferre iugum et longos iussi sperare per annos.
ast illam summa leviter — sic namque iubebas —
lampade parcentes et inerti strinximus arcu.
ex illo quantos iuvenis premat anxius ignes,
testis ego attonitus, quantum me nocte dieque
urguentem ferat. haud ulli vehementior umquam
incubui, genetrix, iterataque vulnera fodi.
vidi ego et immiti cupidum decurrere campo
Hippomenen, nec sic meta pallebat in ipsa;
vidi et Abydeni iuvenis certantia remis
bracchia laudavique manus et saepe natanti
praeluxi: minor ille calor, quo saeva tepebant
aequora: tu veteres, iuvenis, transgressus amores.
ipse ego te tantos stupui durasse per aestus
firmavique animos blandisque madentia plumis
lumina detersi. quotiens mihi questus Apollo,
sic vatem maerere suum! iam, mater, amatos
indulge thalamos. noster comes ille piusque

---

68 virum: viri *Bernartius* 71 maioribus (a *ex* u **M**[1]) 72 tulit (*ex* fuit **M**[1]) 74 quondam: quoniam *Parrhasius* 75 densa: tensa *Koestlinius* 80 parcentes (c *supra v. add.* **M**[1]) 82 attonitus ς: attonito 83 Urguentem (u *exp.* **m**) 85 immiti **M**[2]: inmitti 86 Ippomenen 87 abydeni: abydei **m** 89 Praeluxi: praelusi ς 95 indulge ς: Indulget

signifer; armiferos poterat memorare labores
claraque facta virum et torrentes sanguine campos,
sed tibi plectra dedit mitisque incedere vates
maluit et nostra laurum subtexere myrto.
hic iuvenum lapsus suaque aut externa revolvit
vulnera; pro! quanta est Paphii reverentia, mater,
numinis: hic nostrae deflevit fata columbae.'
finierat; tenera matris cervice pependit
blandus et admotis tepefecit pectora pennis.
illa refert vultum non aspernata rogari:
'grande quidem rarumque viris, quos ipsa probavi,
Pierius votum iuvenis cupit. hanc ego formae
egregium mirata decus, cui gloria patrum
et generis certabat honos, tellure cadentem
excepi fovique sinu nec colla genasque
comere nec pingui crinem deducere amomo
cessavit mea, nate, manus. mihi dulcis imago
prosiluit. celsae procul aspice frontis honores
suggestumque comae. Latias metire quid ultra
emineat matres: quantum Latonia nymphas
virgo premit quantumque egomet Nereidas exto.
haec et caeruleis mecum consurgere digna
fluctibus et nostra potuit considere concha
et si flammigeras potuisset scandere sedes
hasque intrare domos, ipsi erraretis, Amores.
huic quamvis census dederim largita beatos,
vincit opes animo. queritor iam Seras avaros
augustum spoliare nemus Clymenaeaque deesse
germina nec virides satis inlacrimare sorores,
vellera Sidonio iam pauca rubescere tabo
raraque longaevis nivibus crystalla gelari.

---

98 sed *Politianus*: sic (*quod fortasse potest defendi*): hic c 103 finierat ς: Emis erat: Finis erat m 105 vultum: vultu ς 107 cupit: capit *Marklandus* 111 pugui (*del.* M[1]) pingui 113 honores: honorem ς 118 conca 121 Huic *an* Hinc *incertum* 122 queritor *Vollmer*: queritur: querimur *Peyraredus* 123 Augustum: angustum ς

huic Hermum fulvoque Tagum decurrere limo,
— nec satis ad cultus — huic Inda monilia Glaucum
Proteaque atque omnem Nereida quaerere iussi.
hanc si Thessalicos vidisses, Phoebe, per agros
erraret secura Daphne. si in litore Naxi
Theseum iuxta foret haec conspecta cubile,
Gnosida desertam profugus liquisset et Euhan.
quod nisi me longis placasset Iuno querelis,
falsus huic pennas et cornua sumeret aethrae
rector, in hanc vero cecidisset Iuppiter auro.
sed dabitur iuveni, cui tu, mea summa potestas,
nate, cupis, thalami quamvis iuga ferre secundi
saepe neget maerens. ipsam iam cedere sensi
inque vicem tepuisse viro.'
sic fata levavit
sidereos artus thalamique egressa superbum
limen Amyclaeos ad frena citavit olores.
iungit Amor laetamque vehens per nubila matrem
gemmato temone sedet. iam Thybridis arces
Iliacae: pandit nitidos domus alta penates
claraque gaudentes plauserunt limina cygni.
digna deae sedes, nitidis nec sordet ab astris.
hic Libycus Phrygiusque silex, hic dura Laconum
saxa virent, hic flexus onyx et concolor alto
vena mari rupesque nitent, quis purpura saepe
Oebalis et Tyrii moderator livet aeni.
pendent innumeris fastigia nixa columnis,

---

135 Priscianus II p. 10 Hertz: 'Statius quoque huic videtur protulisse per diaeresin in primo silvarum . . . . idem in eodem: Falsus — aethrae'.

---

128 inda: uda m 129 Protheaque 131 Daphne si in *Baehrens*: dafnes in: Daphne si *Tollius* 135 pennas: pinnas *Prisciani codd. optimi* 136 vero: verso *Herzogius*: iterum *Burmannus* 142 Lymen (Ly ~ Ir) 144 arces *an* artes *voluerit librarius, dubium est* 147 nitidis ɛ: viridis 149 flexus: fuscus *Heinsius*: flavus *Herzogius*

robora Dalmatico lucent satiata metallo.
excludunt radios silvis demissa vetustis
frigora, perspicui vivunt in marmore fontes.
nec servat natura vices: hic Sirius alget,
bruma tepet versumque domus sibi temperat annum.
exultat visu tectisque potentis alumnae
non secus alma Venus, quam si Paphon aequore ab alto
Idaliasque domos Erycinaque templa subiret.
tunc ipsam solo reclinem adfata cubili:
'quonam hic usque sopor vacuique modestia lecti,
o mihi Laurentes inter dilecta puellas?
quis morum fideique modus? numquamne virili
summittere iugo? veniet iam tristior aetas.
exerce formam et fugientibus utere donis.
non ideo tibi tale decus vultusque superbos
meque dedi, viduos ut transmittare per annos
ceu non cara mihi. satis o nimiumque priores
despexisse procos. at enim hic tibi sanguine toto
deditus unam omnes inter miratur amatque
nec formae nec stirpis egens. nam docta per urbem
carmina qui iuvenes, quae non didicere puellae?
hunc et bissenos — sic indulgentia pergat
praesidis Ausonii — cernes attollere fasces
ante diem; certe iam nunc Cybeleia movit
limina et Euboicae carmen legit ille Sibyllae.
iamque parens Latius, cuius praenoscere mentem
fas mihi, purpureos habitus iuvenique curule
indulgebit ebur Dacasque — et gloria maior —
exuvias laurosque dabit celebrare recentes.
ergo age, iunge toros atque otia deme iuventae.
quas ego non gentes, quae non face corda iugavi?
alituum pecudumque mihi durique ferarum

154 demissa m: deiussa: decussa ς 157 bruma m: Ruma 164 numquamne m: -ve 169 cara ς: clara 176 Cybeleia: Phoebeia *Volckmar* movit: novit ς 180 dacasque et: Dacasque ea (haec *Otto*) *Baehrens*: Dacas quae *Gevartius* 183 iugavi ς: iugali

non renuere greges, ipsum in conubia terrae
aethera, cum pluviis rarescunt nubila, solvo.
sic rerum series mundique revertitur aetas.
unde novum Troiae decus ardentumque deorum
raptorem, Phrygio si non ego iuncta marito,
Lydius unde meos iterasset Thybris Iulos?
quis septemgeminae posuisset moenia Romae
imperii Latiale caput, nisi Dardana furto
cepisset Martem, nec me prohibente, sacerdos?'
his mulcet dictis tacitaeque inspirat honorem
conubii. redeunt animo iam dona precesque
et lacrimae vigilesque viri prope limina questus,
Asteris et vatis totam cantata per urbem,
Asteris ante dapes, nocte Asteris, Asteris ortu,
quantum non clamatus Hylas. iamque aspera coepit
flectere corda libens et iam sibi dura videri.
macte toris, Latios inter placidissime vates,
quod durum permensus iter coeptique laboris
prendisti portus. nitidae sic transfuga Pisae
amnis in externos longe flammatus amores
flumina demerso trahit intemerata canali,
donec Sicanios tandem prolatus anhelo
ore bibat fontes; miratur dulcia Nais
oscula nec credit pelago venisse maritum.
quis tibi tunc alacri caelestum in munere claro,
Stella, dies, quanto salierunt pectora voto,
dulcia cum dominae dexter conubia vultus
adnuit! ire polo nitidosque errare per axes
visus. Amyclaeis minus exultavit harenis
pastor ad Idaeas Helena veniente carinas;

---

190 thibris (b *ex* lı m) 191 quis ς: Qui septem geminae 192 nisi ς: si: ni *Baehrens* 194 tacitaeque *Vollmer*: tacitoque: taciteque *Otto*: tacitumque ς 196 limina ς: lumina 199 aspera m: asperit 203 Prendisti (e *ex* o M[1]) nitidae ς: nitiade: tumidae ς 204 amnis ς: Annus 211 caelestum in (en *Baehrens*) munere: caelestum munere c 212 Adnuit: Annuit m

Thessala nec talem viderunt Pelea Tempe,
cum Thetin Haemoniis Chiron accedere terris
erecto prospexit equo. quam longa morantur
sidera! quam segnis votis Aurora mariti!
  at procul ut Stellae thalamos sensere parari
Letous vatum pater et Semeleius Euhan,
hic movet Ortygia, <movet> hic rapida agmina Nysa.
huic Lycii montes gelidaeque umbracula Thymbrae
et Parnasis hiems, illi Pangaea resultant
Ismaraque et quondam genialis litora Naxi.
tunc caras iniere fores comitique canoro
hic chelyn, hic flavam maculoso nebrida tergo,
hic thyrsos, hic plectra ferunt; hic enthea lauro
tempora, Minoa crinem premit ille corona.
  vixdum emissa dies, et iam socialia praesto
omina, iam festa fervet domus utraque pompa.
fronde virent postes, effulgent compita flammis,
et pars immensae gaudet celeberrima Romae.
omnis honos, cuncti veniunt ad limina fasces,
omnis plebeio teritur praetexta tumultu:
hinc eques, hinc iuvenum questus, stola mixta laborat.
felices utrosque vocant, sed in agmine plures
invidere viro. iamdudum poste reclinis
quaerit Hymen thalamis intactum dicere carmen,
quo vatem mulcere queat. dat Iuno verenda
vincula et insigni geminat Concordia taeda.
hic fuit ille dies: noctem canat ipse maritus!
quantum nosse licet, sic victa sopore doloso

---

215 pelea **m**: palea 216 thetin **m**: thean 219 at ς: Ac 220 Lethous: Lathous **m** 221 movet ς: *om.*: celer **m** *in mg.* 223 Parnasis hiems *Schwartzius*: Parnasis honos (*quod defendit Buecheler*) 231 effulgent *Marklandus*: et fulgent: ecfulgent *Baehrens* 234 plebeio ς: phebeio territur 235 iuvenum questus hasta (*del.* $\mathbf{M}^1$): iuvenum coetu *Bernartius*: coetus *Marklandus* 237 reclinis $\mathbf{M}^2$ (**m**?): reclivis

240 insigni geminat c. taeda: insignis geminat C. taeda *Parrhasius*: insignis geminat C. taedas *Boxhornius* 242 nosse ς: nosce

Martia fluminea posuit latus Ilia ripa;
non talis niveos tinxit Lavinia vultus,
cum Turno spectante rubet; non Claudia talis
respexit populos mota iam virgo carina.
  nunc opus, Aonidum comites tripodumque ministri,
diversis certare modis: eat enthea vittis
atque hederis redimita cohors, ut pollet ovanti
quisque lyra. sed praecipui, qui nobile gressu
extremo fraudatis opus, date carmina festis
digna toris. hunc ipse Coo plaudente Philetas
Callimachusque senex Umbroque Propertius antro
ambissent laudare diem, nec tristis in ipsis
Naso Tomis divesque foco lucente Tibullus.
  me certe non unus amor simplexque canendi
causa trahit: tecum similes iunctaeque Camenae,
Stella, mihi, multumque pares bacchamur ad aras
et sociam doctis haurimus ab amnibus undam;
at te nascentem gremio mea prima recepit
Parthenope, dulcisque solo tu gloria nostro
reptasti. nitidum consurgat ad aethera tellus
Eubois et pulchra tumeat Sebethos alumna;
nec sibi sulpureis Lucrinae Naides antris
nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.
  heia age, praeclaros Latio properate nepotes,
qui leges, qui castra legant, qui carmina ludant.
acceleret partu decimum bona Cynthia mensem,
sed parcat Lucina precor; tuque ipse parenti
parce, puer, ne mollem uterum, ne stantia laedas
pectora; cumque tuos tacito natura recessu
formarit vultus, multum de patre decoris,
plus de matre feras. at tu, pulcherrima forma
Italidum, tandem merito possessa marito,

---

244 tinxit *Guyetus*: strinxit 250 praecipui: praecipue ς 252 choo philytes 253 antro: arvo *Cluverius* 255 thomis foco (f *in ras. ex* v M[1]) 262 nitidum ς: uindum 267 legant: regant *Politianus* 271 natura: nativa m 272 Formarit: formabit *Baehrens* 273 at ς: ac

vincla diu quaesita fove: sic damna decoris
nulla tibi; longe viridis sic flore iuventae
perdurent vultus, tardeque haec forma senescat.

III.

VILLA TIBURTINA MANILII VOPISCI.

Cernere facundi Tibur glaciale Vopisci
si quis et inserto geminos Aniene penates
aut potuit sociae commercia noscere ripae
certantisque sibi dominum defendere villas,
illum nec calido latravit Sirius astro,
nec gravis aspexit Nemeae frondentis alumnus:
talis hiems tectis, frangunt sic improba solem
frigora, Pisaeumque domus non aestuat annum.
ipsa manu tenera tecum scripsisse Voluptas
. . . .
tunc Venus Idaliis unxit fastigia sucis
permulsitque comis blandumque reliquit honorem
sedibus, et volucres vetuit discedere natos.
o longum memoranda dies! quae mente reporto
gaudia, quam lassos per tot miracula visus!
ingenium quam mite solo! quae forma beatis
ante manus artemque locis! non largius usquam
indulsit Natura sibi. nemora alta citatis
incubuere vadis; fallax responsat imago
frondibus, et longas eadem fugit umbra per undas.
ipse Anien — miranda fides — infraque superque
saxeus hic tumidam rabiem spumosaque ponit
murmura, ceu placidi veritus turbare Vopisci

III. VILLA · TIBVRTINA · M · ANILII · VOPISCI · 2 inserto **M**: insertos 9 tecum scripsisse: te vult scripsisse *Krohnius*: tectum inscripsitne *Wachsmuthius, cf. praef.; nulla lacuna in* **M**, *quam statuit Schwartzius:* te conscripsisse *Leo* 11 reliquit **M**[1](?): relinquit 14 lassos: lassus *Heinsius* 16 ante *Bursianus*: arte 20 ipse anien ς: Ipsa autem

Pieriosque dies et habentes carmina somnos.
litus utrumque domi, nec te mitissimus amnis
dividit. alternas servant praetoria ripas,
non externa sibi fluviorum opstare queruntur.
Sestiacos nunc Fama sinus pelagusque natatum
iactet et audaci victos delphinas ephebo!
hic aeterna quies, nullis hic iura procellis,
numquam fervor aquis. datur hic transmittere visus
et voces et paene manus. sic Chalcida fluctus
expellunt reflui, sic dissociata profundo
Bruttia Sicanium circumspicit ora Pelorum.
quid primum mediumve canam, quo fine quiescam?
auratasne trabes an Mauros undique postes
an picturata lucentia marmora vena
mirer, an emissas per cuncta cubilia nymphas?
huc oculis, huc mente trahor. venerabile dicam
lucorum senium? te, quae vada fluminis infra
cernis, an ad silvas quae respicis, aula, tacentis,
qua tibi tota quies offensaque turbine nullo
nox silet et pigros imitantia murmura somnos?
an quae graminea suscepta crepidine fumant
balnea et impositum ripis algentibus ignem?
quaque vaporiferis iunctus fornacibus amnis
ridet anhelantes vicino flumine nymphas?
vidi artes veterumque manus variisque metalla

---

23 habentes: alentes *Heinsius* 24 domi: domus *cum Lipsio Baehrens; locus multimodis, sed frustra vexatus* 25 servant: ornant *Marklandus* 26 fluviorum optare (obstare ω): fluvio se (*sive* te *nempe Vopiscum*) optare *Krohnius*

27 Sestiacos **m**: Sesciacos 31 *et* 32 sic: sed *Leo* 31 calchida expellunt reflui (refugi *Cruceus*: flavi *Baehrens*: dubii *Bischofskyus*) *Lindenbrogius*: expellunt fluvii: et pellunt Aulim *Vahlenus*: expellentem Aulin *Schwartzius* 34 ṛẹquiescam 35 Auratasne **m**: Auratasve 41 tota: tuta *Politianus*: muta *Lenzius* 42 nox ς: Mox pigros *Peyraredus*: nigros imitantia (*sic vel* mutantia): simulantia *Polster*

44 ripis: rivis *Baehrens* 45 quaque: quasque *Polster*: quique *Marklandus*

viva modis. labor est auri memorare figuras
aut ebur aut dignas digitis contingere gemmas,
quicquid et argento primum, vel in aere minori
lusit et enormes manus est experta colossos.
dum vagor aspectu visusque per omnia duco,
calcabam necopinus opes. nam splendor ab alto
defluus et nitidum referentes aera testae
monstravere solum, varias ubi picta per artes
gaudet humus superatque novis asarota figuris:
expavere gradus.
                    quid nunc iungentia mirer
aut quid partitis distantia tecta trichoris?
quid te, quae mediis servata penatibus arbor
tecta per et postes liquidas emergis in auras,
quo non sub domino saevas passura bipennes?
et nunc ignaro forsan vel lubrica Nais
vel non abruptos tibi demet Hamadryas annos.
   quid referam alternas gemino super aggere mensas
albentesque lacus altosque in gurgite fontes
teque, per obliquum penitus quae laberis amnem,
Marcia, et audaci transcurris flumina plumbo?
an solum Ioniis sub fluctibus Elidis amnem
dulcis ad Aetnaeos deducat semita portus?
illic ipse antris Anien et fonte relicto
nocte sub arcana glaucos exutus amictus
huc illuc fragili prosternit pectora musco,
aut ingens in stagna cadit vitreasque natatu
plaudit aquas. illa recubat Tiburnus in umbra,
illic sulpureos cupit Albula mergere crines;
haec domus Egeriae nemoralem abiungere Phoeben

---

48 modis labor **M**[1]: labor modis   57 iungentia **e**: ingencia   60 tecta ς: Testa   62 Et: at *Gronovius*   ignaro (*scil.* domino *abl.*): ignoro *Politianus*: ignarae *Heinsius*   63 tibi ς: ubi   demet: debet *Heinsius*   70 illic ipse antris Anien et f. r. *Krohnius*: Illis ipse antris anienem (Anienus ς *vulgo*) f. r.   71 arcana ς: artano: arcano **m**   76 egeriae: Egeria *Handius*   abiungere ς: adiungere

et Dryadum viduare choris algentia possit
Taygeta et silvis accersere Pana Lycaeis.
quod ni templa darent alias Tirynthia sortes,
et Praenestinae poterant migrare sorores.
quid bifera Alcinoi laudem pomaria vosque,
qui numquam vacui prodistis in aethera, rami?
   cedant Telegoni, cedant Laurentia Turni
iugera Lucrinaeque domus litusque cruenti
Antiphatae, cedant vitreae iuga perfida Circes
Dulichiis ululata lupis arcesque superbae
Anxyris et sedes, Phrygio quas mitis alumno
debet anus; cedant, quae te iam solibus artis
avia nimbosa revocabunt litora bruma.
   scilicet hic illi meditantur pondera mores,
hic premitur fecunda quies virtusque serena
fronte gravis sanusque nitor luxuque carentes
deliciae, quas ipse suis digressus Athenis
mallet deserto senior Gargettius horto;
haec per et Aegaeas hiemes Hyadumque nivosum
sidus et Oleniis dignum petiisse sub astris,
si Maleae credenda ratis Siculosque per aestus
sit via: cur oculis sordet vicina voluptas?
hic tua Tiburtes Faunos chelys et iuvat ipsum
Alciden dictumque lyra maiore Catillum,
seu tibi Pindaricis animus contendere plectris
sive chelyn tollas heroa ad robora sive
liventem satiram nigra rubigine turbes
seu tua non alia splendescat epistola cura.

---

78 Taygeta m: Targeta lyceis (∾ breis) 85 uicreae 86 Duluchiis artesque 87 Anxyris: Anxuris m 89 avia: Antia *Marklandus*: Alsia *Krohnius*: Daunia *Heinsius* 92 sanusque nitor ς: sanusque genitor 93 Diliciae 94 Gargetius e: gargeticus (*cf. II 2, 113*) 95 aegeas M[1]: aegras Hyadumque *Heinsius*: plyadumque 96 peciisse: pecus isse m *in mg.* 98 Voluptas (*ut sit nomen villae*) *Krohnius* 102 tollas *Politianus*: tollis: tolles ς *Wachsmuthius*
103 rubigine turbes: rubigine turpes (vibres *Scriverius*) *Gevartius*: lolligine tinges *Wachsmuthius* 104 alia: alta

digne Midae Croesique bonis et Perside gaza,
macte bonis animi, cuius stagnantia rura
debuit et flavis Hermus transcurrere ripis
et limo splendente Tagus! sic docta frequentes
otia, sic omni detectus pectora nube
finem Nestoreae precor egrediare senectae.

IV.

SOTERIA RUTILI GALLICI.

Estis, io, superi, nec inexorabile Clotho
volvit opus, videt alma pios Astraea Iovique
conciliata redit dubitataque sidera cernit
Gallicus. es caelo, dives Germanice, cordi
— quis neget? —: erubuit tanto spoliare ministro
imperium Fortuna tuum. stat proxima cervix
ponderis immensi damnosaque fila senectae
exuit atque alios melior revirescit in annos.
ergo alacres, quae signa colunt urbana, cohortes
inque sinum quae saepe tuum fora turbida questum
confugiunt, leges urbesque ubicumque togatae,
quae tua longinquis implorant iura querelis,
certant laetitia, nosterque ex ordine collis
confremat et sileant peioris murmura famae!
quippe manet longumque aevo redeunte manebit,
quem penes intrepidae mitis custodia Romae.

Lindenbrogius 107 ripis: rivis *Bischofskyus* 108 splendente (l *supra v. add.* **M**^{2}? **m**?) 109 detectus: detersus *Heinsius*

IV. SOTERIA · RVTVLI · GALLICI 1 cloto **m**: eloto 3 redit **m**: radit: cadit ς 4 es ς: et dives: dis es ς 6 tuum **m**: tuā 9 cohortes **m**: chohortes 10 questum *Marklandus*: questu 11 togatae ς: rogatae 13 Certant: certent ς *vulgo* nosteque (nosterque ς) ex ordine collis | Confremat: vos terque (aeque *Nohlius*) ex ordine colles confremite *Imhofius* 15 manet ς: manent

nec tantum induerint fatis nova saecula crimen
aut instaurati peccaverit ara Tarenti.
ast ego nec Phoebum, quamquam mihi surda sine illo
plectra, nec Aonias decima cum Pallade divas
aut mitem Tegeae Dircesve hortabor alumnum:
ipse veni viresque novas animumque ministra,
qui caneris; docto nec enim sine numine tantus
Ausoniae decora ampla togae centumque dedisti
iudicium mentemque viris. licet enthea vatis
excludat Piplea sitim nec conscia detur
Pirene: largos potius mihi gurges in haustus,
qui rapitur de fonte tuo, seu plana solutis
quom struis orsa modis seu quom tibi dulcis in artem
frangitur et nostras curat facundia leges.
quare age, si Cereri sua dona merumque Lyaeo
reddimus et dives praedae tamen accipit omni
exuvias Diana tholo captivaque tela
Bellipotens: nec tu, quando tibi, Gallice, maius
eloquium, fandique opibus sublimis abundas,
sperne coli tenuiore lyra. vaga cingitur astris
luna, et in oceanum rivi cecidere minores.
quae tibi sollicitus persolvit praemia morum
Urbis amor! quae tum patrumque equitumque notavi
lumina et ignarae plebis lugere potentes?
non labente Numa timuit sic Curia felix
Pompeio nec celsus eques nec femina Bruto.
hoc illud: tristis invitum audire catenas,
parcere verberibus nec qua iubet alta potestas

---

17 induerint: indiderint *Morellius* 18 Aut **M**^{1}: Haut Tarenti: Terenti ς 23 qui ς: quis tantus: tantis *Hirschfeldius* 24 togae m: rogae centumque: certumque *Hirschfeldius* 25 vatis: vati *Heinsius* 26 piplea: Pimplea e *vulgo* 27 potius: potior *Nic. Faber* haustus (*prius* u *supra v.* **M**^{1}) 29 quom struis e: Cui struis: Cuōstruis m (con m *in mg.*) quom m *in mg.*: quam artem: artum *Barthius* 34 quando: quamquam *Heinsius et Bentleius* 37 rivi **M**^{1}: rivii 41 timuit sic curia felix: maduit (tumuit ς) sic curia fletu *Heinsius* 44 verberibus (*alterum* b *ex* f **M**^{1})

ire, sed armatas multum sibi demere vires
dignarique manus humilis et verba precantum,
reddere iura foro nec proturbare curules
et ferrum mulcere toga. sic itur in alta
pectora, sic mixto reverentia fidit amore.
ipsa etiam cunctos gravis inclementia fati
terruit et subiti praeceps iuvenile pericli,
nil cunctante malo. non illud culpa senectae
— quippe ea bissenis vixdum orsa excedere lustris —,
sed labor intendens animique in membra vigentis
imperium vigilesque suo pro Caesare curae,
dulce opus. hinc fessos penitus subrepsit in artus
insidiosa quies et pigra oblivio vitae.
tunc deus, Alpini qui iuxta culmina dorsi
signat Apollineos sancto cognomine lucos,
respicit heu tanti pridem securus alumni.
praegressusque moras: 'nunc mecum, Epidauria proles,
hinc' ait 'i gaudens: datur — aggredienda facultas! —
ingentem recreare virum. teneamus adorti
— tendatis iam fila! — colos; ne fulminis atri
sit metus: has ultro laudabit Iuppiter artes.
nam neque plebeiam aut dextro sine numine cretam
servo animam. atque adeo breviter, dum tecta subimus,
expediam. genus ipse suis permissaque retro
nobilitas; nec origo latet, sed luce sequente
vincitur et magno gaudet cessisse nepoti.
prima togae virtus illi quoque: clarus et ingens

---

45 sed **M**^{2}(?): sec 49 fidit amore *Krohnius*: fidit amori: sidit amore *Bentleius* 55 vigilisque — curae dulce opus *Gronovius* 59 apollineos sc̄o: Apollineo sanctos *Marklandus*

60 pridem ς: precidem: pretium **m** *in mg.* 61 praegressusque **m**: Progressusque nunc mecum e. p. hinc **m**: hunc mecum e. p. hinc: hunc mecum E. p. hunc *Vollmer* epidaurea 62 ait i *Bursianus*: alti: ait en *Heinsius* *interpunxi cum Krohnio* 64 ne: nec **m** 65 laudabit ς: laudavit 66 plebeiam ς: phebeiam 67 atque adeo breviter **m**: adeo breviter atque 69 nobilitas: nobilitat *Sandstroemius* (*cl. Apoll. c. 7, 162*) *qui* praemissaque *cum* ς

eloquio; mox innumeris exercita castris
occiduas primasque domos et sole sub omni
permeruit iurata manus nec in otia pacis
permissum laxare animos ferrumque recingi.
hunc Galatea vigens ausa est incessere bello
— me quoque — perque novem timuit Pamphylia messes
Pannoniusque ferox arcuque horrenda fugaci
Armenia et patiens Latii iam pontis Araxes.
quid geminos fasces magnaeque iterata revolvam
iura Asiae? velit illa quidem ter habere quaterque
hunc sibi, sed revocant fasti maiorque curulis
nec permissa semel. Libyci quid mira tributi
obsequia et missum media de pace triumphum
laudem et opes? tantas nec qui mandaverat ausus
expectare fuit * * * * * * * * * *
attollam cantu: gaudet Thrasymennus et Alpes
Cannensesque animae; primusque insigne tributum
ipse palam laeta poscebat Regulus umbra.
non vacat Arctoas acies Rhenumque rebellem
captivaeque preces Veledae et, quae maxima nuper
gloria, depositam Dacis pereuntibus Urbem
pandere, cum tanti lectus rectoris habenas,
Gallice, Fortuna non admirante subisti.
hunc igitur, si digna loquor, rapiemus iniquo,
nate, Ioui. rogat hoc Latiae pater inclitus urbis
et meruit; neque enim frustra mihi nuper honora
carmina patricio pueri sonuistis in ostro.

---

72 exercita m: exercitia 73 occiduae primaeque domus *Guyetus* 75 retingi 77 Me quoque: mox quoque *Krohnius*: hunc quoque c perque m: per pamphilia fugaci (*hoc del. et exp.* M[1]) messes 80 revolvam (l *ex* s M[1]) 83 permissa *Heinsius*: promissa 86 *et* 86[a] attollam cantu *nullo lacunae indicio om. vulgo*: Expectare fuit gaudet thrasymennus et alpes At tollam cantu gaudet thrasymennus et alpes 88 laeta: lacera ς *vulgo* poscebat: noscebat *Baehrens* 90 Veledae ς: vel dae (*cf.* id alios III 4, 21; Ante palla die I 1, 5; Sal magis I 5, 21 *al.*) 92 lectus: lectu *Bernartius* 94 hunc ς: Nunc rapiemus: rapiamus ς 95 urbis (s *ex* l M[1]) 97 sonuistis

si qua salutifero gemini Chironis in antro
herba, tholo quodcumque tibi Troiana recondit
Pergamus aut medicis felix Epidaurus harenis
educat, Idaea profert quam Creta sub umbra
dictamni florentis opem, quoque anguis abundat
spumatu: iungam ipse manus atque omne benigne
virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis
aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsit.'
dixerat. inveniunt positos iam segniter artus
pugnantemque animam; ritu se cingit uterque
Paeonio monstrantque simul parentque volentes,
donec letiferas vario medicamine pestes
et suspecta mali ruperunt nubila somni.
adiuvat ipse deos morboque valentior omni
occupat auxilium. citius non arte refectus
Telephus Haemonia, nec quae metuentis Atridae
saeva Machaonio coierunt vulnera suco.
quis mihi tot coetus inter populique patrumque
sit curae votique locus? tamen ardua testor
sidera teque, pater vatum Thymbraee, quis omni
luce mihi, quis nocte timor, dum postibus haerens
assiduus nunc aure vigil nunc lumine cuncta
aucupor; immensae veluti conexa carinae
cumba minor, cum saevit hiems, pro parte furentis
parva receptat aquas et eodem volvitur austro.
nectite nunc laetae candentia fila, sorores,
nectite! nemo modum transmissi computet aevi:
hic vitae natalis erit. tu Troica dignus

(s *finale supra v. add.* m) 99 Herba m: Verba quodcumque: quamcumque *Barthius*: quocumque ς 103 benigne: benignum *Lindenbrogius* 105 carpsit: carpsi ς *vulgo* 108 Paeonio ς: Poeonio (o *medium add. supra v.* m) 110 ruperunt m: rupuerunt: rapuerunt ς 112 arte ς: aste 113 nec quae ς: nequae 115 coetus: questus *Marklandus* 116 sit ς: Sic 117 tymbree omni ς: omnis 118 haerens ς: haeret 120 aucupor *Heinsius*: Auguror cōnexa (˜ *num sit primae manus, admodum dubium est*) 121 cumba: cymba m

saecula et Euboici transcendere pulveris annos
Nestoreosque situs! qua nunc tibi pauper acerra
digna litem? nec si vacuet Mevania valles
aut praestent niveos Clitumna novalia tauros,
sufficiam. sed saepe deis hos inter honores
caespes et exiguo placuerunt farra salino.

V.

BALNEUM CLAUDII ETRUSCI.

Non Helicona gravi pulsat chelys enthea plectro,
nec lassata voco totiens mihi numina, Musas;
et te, Phoebe, choris et te dimittimus, Euhan,
tu quoque muta ferae, volucer Tegeaee, sonorae
terga premas: alios poscunt mea carmina coetus.
Naidas, undarum dominas, regemque corusci
ignis adhuc fessum Siculaque incude rubentem
elicuisse satis. paulum arma nocentia, Thebae,
ponite: dilecto volo lascivire sodali.
iunge, puer, cyathos, †et enumerare labora
cunctantemque intende chelyn; discede Laborque
Curaque, dum nitidis canimus gemmantia saxis
balnea dumque procax vittis hederisque, soluta
fronde verecunda, Clio mea ludit Etrusco.
ite, deae virides, liquidosque advertite vultus
et vitreum teneris crinem redimite corymbis,
veste nihil tectae, quales emergitis altis

V. BALNEVM · CLAVOII · ETRVSCI 3 dimittimus † (*del. et exp.* M[1]) 4 Tegeaee sonorae ς: tegees honore 10 cyatos et (et *exp. et* atque *supra v. add.* m) enumerare: c. sed (i, *Krohnius*) ne numerare *Scriverius*: octo numerare *Sandstroemius; an* c. septem numerare (*cf. Friedländer ad Mart. VIII 51, 21*)? 11 incende 14 fronde verecunda *Baehrens et Vollmer*: fronde verecundo: fronte, verecundo ς 15 advertite ς: avertite 16 redimite m: redeunte 17 nih tectae (*del.* M[1]) nihil (*ex* nichil M[1])

fontibus et visu Satyros torquetis amantes.
non vos, quae culpa decus infamastis aquarum,
sollicitare iuvat; procul hinc et fonte doloso
Salmacis et viduae Cebrenidos arida luctu
flumina et Herculei praedatrix cedat alumni.
vos mihi, quae Latium septenaque culmina, nymphae,
incolitis Thybrimque novis attollitis undis,
quas praeceps Anien atque exceptura natatus
Virgo iuvat Marsasque nives et frigora ducens
Marcia, praecelsis quarum vaga molibus unda
crescit et innumero pendens transmittitur arcu —:
vestrum opus aggredimur, vestra est, quam carmine molli
pando, domus. non umquam aliis habitastis in antris
ditius. ipsa manus tenuit Cytherea mariti
monstravitque artes; neu vilis flamma caminos
ureret, ipsa faces volucrum succendit Amorum.
non huc admissae Thasos aut undosa Carystos,
maeret onyx longe, queriturque exclusus ophites:
sola nitet flavis Nomadum decisa metallis
purpura, sola cavo Phrygiae quam Synnados antro
ipse cruentavit maculis lucentibus Attis,
cumque Tyri niveas secat et Sidonia rupes.
vix locus Eurotae, viridis cum regula longo
Synnada distinctu variat. non limina cessant,
effulgent camerae, vario fastigia vitro
in species animosque nitent. stupet ipse beatas
circumplexus opes et parcius imperat ignis.
multus ubique dies, radiis ubi culmina totis

---

21 Salmacis m: Sal magis (*cf. I 4, 90*) Cebrenidos ς: crebre cuidos 29 molli ς: nulli *an* molli *voluerit librarius, non liquet; certe in archetypo codicis* **M** molli *fuit ita ut litterae* o *et* l *fere coirent* 30 habitascis 34 Non *inter scribendum* **M**[1]: Noti charistos 35 oficis 38 lucentibus: liventibus *Politianus, Marklandus* (*cl. Apoll. Sid. c. 22, 137*) 39 cumque Tyri *Vollmer*: Quoque tiri: quasque Tyrus c 41 distinctu ς: distinctum limina: lumina ς 43 animosque ς: animoque: auroque *Queckius*

perforat atque alio sol improbus uritur aestu.
nil ibi plebeium; nusquam Temesaea notabis
aera, sed argento felix propellitur unda
argentoque cadit labrisque nitentibus instat
delicias mirata suas et abire recusat.
extra autem niveo qui margine caerulus amnis
vivit et in fundum summa patet omnis ab unda,
cui non ire lacu pigrosque exsolvere amictus
suadeat? hoc mallet nasci Cytherea profundo,
hic te perspicuum melius, Narcisse, videres,
hic velox Hecate velit et deprensa lavari.
quid nunc strata solo referam tabulata crepantis
auditura pilas, ubi languidus ignis inerrat
aedibus et tenuem volvunt hypocausta vaporem?
nec si Baianis veniat novus hospes ab oris,
talia despiciet — fas sit componere magnis
parva — Neronea nec qui modo lotus in unda,
hic iterum sudare neget. macte, oro, nitenti
ingenio curaque puer! tecum ista senescant
et tua iam melius discat fortuna renasci!

VI.

KALENDAE DECEMBRES.

Et Phoebus pater et severa Pallas
et Musae procul ite feriatae:
Iani vos revocabimus Kalendis.
Saturnus mihi compede exsoluta
et multo gravidus mero December

47 Temesaea ς: teuinessa 52 in fundum summa patet omnis ab unda *Krohnius*: in fundum summo patet omnis ab imo: in summum fundo patet omnis ab imo ς 53 exsolvere (l *ex* s m?) 54 mallet m: mollet 56 echate 57 tabulata: tubulata *W. A. Becker* 58 pilas (y *ex* i *fecit* m) 59 ypocausta (h *super* y *add.* m) 61 dispiciet: despiciat ς
VI. 3 Iam

et ridens Iocus et Sales protervi
adsint, dum refero diem beatum
laeti Caesaris ebriamque †parcen.
  vix Aurora novos movebat ortus,
iam bellaria linea pluebant
— hunc rorem veniens profudit eurus —:
quicquid nobile Ponticis nucetis,
fecundis cadit aut iugis Idymes;
quod ramis pia germinat Damascos,
et quod percoquit †aebosia Caunos,
largis gratuitum cadit rapinis;
molles gaioli lucuntulique,
et massis Amerina non perustis
et mustaceus et latente palma
praegnates caryotides cadebant.
non tantis Hyas inserena nimbis
terras obruit aut soluta Plias,
qualis per cuneos hiems Latinos
plebem grandine contudit serena.
ducat nubila Iuppiter per orbem
et latis pluvias minetur agris,
dum nostri Iovis hi ferantur imbres.
  ecce autem caveas subit per omnis
insignis specie, decora cultu

---

8 parcen: *locus desperatissimus*: noctem *Ric. Thomsonus*: heorten *Krohnius et Saftienus*: pacem ς, *alii alia* 9 movebat m: vovebat 10 bellaria ς: vellaria linea (~ borea) 11 profudit (t *add. supra v.* m) ł eous **M**[1] *in mg.* 12 Quitquid 13 idymes: hidumes m 15 quod ς: quo aebosia caunos: aestuosa (ebriosa *Waller*) Caunos *Imhofius*: Ebosea Caunos *cum alii tum Vollmer*: arbor Inda cannas *Ellisius* 16 cadit ς: cadet 17 gaioli: caseoli ς luguntulique 18 massis: passis *D. Heinsius* perustis ς: perustus 19 muscaceus 20 Praegnates: praegnantes *vulgo* caryotides ς: caria[ti]des 23 qualis: quali *Marklandus* 24 contudit ς *Krohnius*: concudit: concutit ς serena *Heinsius*: serenam 26 latis: laetis *Morellius* 27 hi: hic *Wachsmuthius* 29 specie ς: species

plebes altera non minor sedente.
hi panaria candidasque mappas
subvectant epulasque lautiores;
illi marcida vina largiuntur:
Idaeos totidem putes ministros.
orbem, qua melior severiorque est,
et gentes alis insemel togatas
et cum tot populos beata pascas,
hunc, Annona, diem superba nescis.
i nunc saecula compara, Vetustas,
antiqui Iovis aureumque tempus:
non sic libera vina tunc fluebant
nec tardum seges occupabat annum.
una vescitur omnis ordo mensa,
parvi, femina, plebs, eques, senatus:
libertas reverentiam remisit.
et tu quin etiam — quis hoc vocari,
quis promittere possit hoc deorum? —
nobiscum socias dapes inisti.
iam se, quisquis is est inops, beatus
convivam ducis esse gloriatur.
    hos inter fremitus novosque luxus
spectandi levis effugit voluptas:
stat sexus rudis insciusque ferri;
ut pugnas capit improbus viriles!
credas ad Tanain ferumque Phasim
Thermodontiacas calere turmas.
hic audax subit ordo pumilorum,
quos natura brevis statim peracta

36 insemel: insimul ς 37 beata: beate *Hessius et Lafayus* (*servato quod est v. 38* nescit) 38 nescis ς: nescit 41 libera: ubera *Cornelissenus* (*sed cf. Petr. 26* liberae cenae) 46 vocari *Ettigius*: vocare: rogare ς 52 *cf. adn. ad v. 96* spectandi: spectanti *Heinsius* 55 tanain: tanaim m ferumque m: ferrumque 57 Hic: hinc *Gronovius*: his *Bernartius* Pumili d̄nr et pumiliones m *in mg.*

nodosum semel in globum ligavit.
edunt vulnera conseruntque dextras
et mortem sibi — qua manu! — minantur.
ridet Mars pater et cruenta Virtus
casuraeque vagis grues rapinis
mirantur pugiles ferociores.
iam noctis propioribus sub umbris
dives sparsio quos agit tumultus!
hic intrant faciles emi puellae,
hic agnoscitur omne, quod theatris
aut forma placet aut probatur arte.
hoc plaudunt grege Lydiae tumentes,
illic cymbala tinnulaeque Gades,
illic agmina confremunt Syrorum,
hic plebs scenica quique comminutis
permutant vitreis gregale sulpur.
inter quae subito cadunt volatu
immensae volucrum per astra nubes,
quas Nilus sacer horridusque Phasis,
quas udo Numidae legunt sub austro.
desunt qui rapiant sinusque pleni
gaudent, dum nova lucra comparantur.
tollunt innumeras ad astra voces
Saturnalia principis sonantes
et dulci dominum favore clamant:
hoc solum vetuit licere Caesar.
vixdum caerula nox subibat orbem,
descendit media nitens harena
densas flammeus orbis inter umbras
vincens Gnosiacae facem coronae.

---

59 in globum m: inglolum 61 qua *Avantius*: quam 64 pugiles *Wachsmuthius et Friederichius*: pumilos 66 *Brandesius post v.* 78 *collocari iubet* 70 tumentes ς: timentes 75 quae: quos *Stangius* *post v.* 77 *talem fere versum intercidisse coniecit Wachsmuthius:* quas Ganges lavat (*sive* alit) ac palus Scytharum 84 licaere: Licere m *in mg*. 86 Descendit: escendit *Stangius*

conlucet polus ignibus nihilque
obscurae patitur licere nocti.
fugit pigra Quies inersque Somnus
haec cernens alias abit in urbes.
quis spectacula, quis iocos licentes,
quis convivia, quis dapes inemptas,
largi flumina quis canat Lyaei?
iam iam deficio tuoque Baccho
in serum trahor ebrius soporem.
quos ibit procul hic dies per annos!
quam nullo sacer exolescet aevo!
dum montes Latii paterque Thybris,
dum stabit tua Roma dumque terris
quod reddis Capitolium manebit.

---

95 Lyaei ς: lycei 96 tuoque Baccho ς: tuaque baccho: tuaque, Bacche *Krohnius, qui v. 52 huc inserendum censet* 100 tybris

P · PAPINI · STATII · | SILVARVM · LIBER · | PRIMVS · EXPL · INCIP · LIB · II ·

P. PAPINI STATII
SILVARUM
LIBER II.

STATIUS MELIORI SUO SALUTEM.

Et familiaritas nostra qua gaudeo, Melior, vir optime nec minus in iudicio litterarum quam in omni vitae colore tersissime, et ipsa opusculorum quae tibi trado condicio sic posita est ut totus hic ad te liber meus etiam sine epistola spectet. primum enim habet Glauciam nostrum, cuius gratissimam infantiam, et qualem plerumque infelices sortiuntur, apud te complexus amabam. iam non tibi ****** huius amissi recens vulnus, ut scis, epicedio prosecutus sum adeo festinanter, ut excusandam habuerim affectibus tuis celeritatem. nec nunc eam apud te iacto, qui nosti, sed et ceteris indico, ne quis asperiore lima carmen examinet et a confuso scriptum et dolenti datum, cum paene supervacua sint tarda solacia. Polli mei villa Surrentina quae sequitur, debuit a me vel in honorem eloquentiae eius diligentius dici, sed amicus ignovit. in arborem certe tuam, Melior, et psittacum scis a me leves libel-

8 ad te *Vollmer*: altae: alter ς 9 spectet *Baehrens* (*qui* ad te *hic inseruit*): expectet 10 gratissimam infantiam ς: gratissima infantia 12 *post* iam non tibi *lacunam statui*: iamne tibi *Krohnius*: iam vero tibi ς 15 I udico (n *supra* u *scr.* **M**[2]) 16 nequisnequis (*alterum del.* **M**[1]) 18 super vacua 19 honorem ς: honore 21 psittacum (*prius* t *del.* **M**[2])

los quasi epigrammatis loco scriptos. eandem exigebat stili facilitatem leo mansuetus, quem in amphitheatro prostratum frigidum erat, sacratissimo Imperatori ni statim traderem. ad Ursum quoque nostrum, iuvenem candidissimum et sine iactura desidiae doctissimum, scriptam de amisso puero consolationem super ea quae ipsi debeo huic libro libenter inserui, quia honorem eius tibi laturus accepto. excludit volumen genethliacon Lucani, quod Polla Argentaria, rarissima uxorum, cum hunc diem forte consuleremus, imputari sibi voluit. ego non potui maiorem tanti auctoris habere reverentiam quam quod laudes eius dicturus hexametros meos timui. haec qualiacumque sunt, Melior carissime, si tibi non displicuerint, a te publicum accipiant; si minus, ad me revertantur.

I.

GLAUCIAS ATEDII MELIORIS DELICATUS.

Quod tibi praerepti, Melior, solamen alumni,
improbus ante rogos et adhuc vivente favilla
ordiar? abruptis etiam nunc flebile venis
vulnus hiat, magnaeque patet via lubrica plagae.
cum iam egomet cantus et verba medentia saevus
confero, tu planctus lamentaque fortia mavis
odistique chelyn surdaque averteris aure.
intempesta cano: citius me tigris abactis

---

26 dotissimum 28 debeo ς: dehec 29 Excludit: est. cludit *Madvigius* (*idem cum* ς: acceptum) 30 rarissima: carissima M² 33 ſeius (ſ *prius del.* M¹, *exp.* M²)
I. 6 confero a: consero plantus mavis M² *in mg.*: manus 8 ab actis

fetibus orbatique velint audire leones.
nec si tergeminum Sicula de virgine carmen
affluat aut silvis chelys intellecta ferisque,
mulceat insanos gemitus. stat pectore demens
luctus et admoto latrant praecordia tactu.
  nemo vetat: satiare malis aegrumque dolorem
libertate doma. iam flendi expleta voluptas
iamque preces fessus non indignaris amicas?
iamne canam? lacrimis en et mea carmine in ipso
ora natant tristesque cadunt in verba liturae.
ipse etenim tecum nigrae solemnia pompae
spectatumque Urbi scelus et puerile feretrum
produxi, saevos damnati turis acervos
plorantemque animam supra sua funera vidi,
teque patrum gemitus superantem et brachia matrum
complexumque rogos ignemque haurire parantem
vix tenui similis comes offendique tenendo.
et nunc, heu, vittis et frontis honore soluto
infaustus vates versa mea pectora tecum
plango lyra, sed tu comitem sociumque doloris,
si merui luctusque tui consortia sensi,
iam lenis patiare precor. me fulmine in ipso
audivere patres, ego iuxta busta profusis
matribus atque piis cecini solacia natis
et mihi, cum proprios gemerem defectus ad ignes
— quem, Natura! — patrem. nec te lugere severus
arceo, sed confer gemitus pariterque fleamus.
  iamdudum dignos aditus laudumque tuarum,
o merito dilecte puer, primordia quaerens
distrahor. hinc anni stantes in limine vitae,

11 aut ς: ut   16 Iamque: iamne c   17 carmine in ipso ora *Friederichius*: carmina in ipso | Ore   21 damnati ς: damnat   27 tecunn (*ultimam hastam exp.* **M**¹)   28 sed tu *Vollmer*: et diu: at diri ς: en duri *Marklandus*   30 me ς: iam   32 atque **m**: at   33 defectus: deiectus *Waller*   34 nec te **m**: nec tu   38 hinc **M**²: huic   limine **m** *in mg.*: lumine

hinc me forma rapit, rapit inde modestia praecox
et pudor et tenero probitas maturior aevo.
o ubi purpureo suffusus sanguine candor
sidereique orbes radiataque lumina caelo
et castigatae collecta modestia frontis
ingenuique super crines mollisque decorae
margo comae? blandis ubinam ora arguta querelis
osculaque impliciti vernos redolentia flores
et mixtae risu lacrimae penitusque loquentis
Hyblaeis vox mixta favis? cui sibila serpens
poneret et saevae vellent servire novercae.
nil veris adfingo bonis. heu lactea colla
brachiaque ⟨et⟩ numquam domini sine pondere cervix!
o ubi venturae spes non longinqua iuventae
atque genis optatus honos iurataque multum
barba tibi? cuncta in cineres gravis intulit hora
hostilisque dies: nobis meminisse relictum.
quis tua colloquiis hilaris mulcebit amatis
pectora? quis curas mentisque arcana remittet?
accensum quis bile fera famulisque tumentem
leniet ardentique in se deflectet ab ira?
inceptas quis ab ore dapes libataque vina
auferet et dulci turbabit cuncta rapina?
quis matutinos abrumpet murmure somnos
impositus stratis abitusque morabitur artis
nexibus atque ipso revocabit ad oscula poste?
obvius intranti rursus quis in ora manusque
prosiliet brevibusque umeros circumdabit ulnis?
muta domus, fateor, desolatique penates,
et situs in thalamis et maesta silentia mensis!

---

39 Hinc M^2: Hic 48 mixta: tincta *Marklandus* 49 novercae M^2: novertae 50 Hil 51 brachiaque et ς: Brachiaque (que *i. e.* quae *suprascr.* M^2): brachia quo *Saftienus* 56 amatis: amatus *Madvigius*: amantis *Otto* 58 fera *Marklandus*: ferat tumentem ɛ: timentem: timendum m *in mg.* 59 ab ıu(*litterarum vestigia del.* M^1)ira 61 pra (*del.* M^1) rapina 63 Impositus: impositi *Schrader*: imposito *Waller* artis: arctis M^2 64 ipso — poste ς: ipsos — postes

quid mirum, tanto si te pius altor honorat
funere? tu domino requies portusque senectae,
tu modo deliciae, dulces modo pectore curae.
non te barbaricae versabat turbo catastae,
nec mixtus Phariis venalis mercibus infans
compositosque sales meditataque verba locutus
quaesisti lascivus erum tardeque parasti.
hic domus, hinc ortus, dominique penatibus olim
carus uterque parens atque in tua gaudia liber,
ne quererere genus. raptum sed protinus alvo
sustulit exultans ac prima lucida voce
astra salutantem dominus sibi mente dicavit,
amplexusque sinu tulit et genuisse putavit.
fas mihi sanctorum venia dixisse parentum,
tuque, oro, Natura, sinas, cui prima per orbem
iura animis sancire datum: non omnia sanguis
proximus aut serie generis demissa propago
alligat; interius nova saepe adscitaque serpunt
pignora conexis. natos genuisse necesse est,
elegisse iuvat. tenero sic blandus Achilli
semifer Haemonium vincebat Pelea Chiron.
nec senior Peleus natum comitatus in arma
Troica, sed claro Phoenix haerebat alumno.
optabat longe reditus Pallantis ovantis
Euander, fidus pugnas spectabat Acoetes.
cumque procul nitidis genitor cessaret ab astris,
fluctivagus volucrem comebat Persea Dictys.
quid referam altricum victas pietate parentes?
quid te post cineres deceptaque funera matris
tutius Inoo reptantem pectore, Bacche?
iam secura patris Tuscis regnabat in undis

69 pius altor ς: plus alter 71 dulces — curae: dulcis — cura *Elter* 73 variis (*del.* M^1) phariis 76 hic *Krohnius*: Hinc 78 quererere m *in mg.*: quaerere 83 Tuque (*ex* Tu quoque M^1) oro M^2: ora 84 animis ς: animus: atavis *Krohnius* 88 Flegisse 91 claro: caro ς 94 caessaret (*alterum* s *add.* M^2) 99 patris: parens c

Ilia, portantem lassabat Romulus Accam.
vidi ego transertos alieno in robore ramos
altius ire suis. et te iam fecerat illi
mens animusque patrem, necdum moresve decorve:
tu tamen et iunctas etiam nunc murmure voces
vagitumque rudem fletusque infantis amabas.
 ille, velut primos expiraturus ad austros
mollibus in pratis alte flos improbus extat,
sic tener ante diem vultu gressuque superbo
vicerat aequales multumque reliquerat annos.
sive catenatis curvatus membra palaestris
staret: Amyclaea conceptum matre putares,
Oebaliden illo praeceps mutaret Apollo,
Alcides pensaret Hylan; seu gratus amictu
Attica facundi decurreret orsa Menandri:
laudaret gavisa sonum crinemque decorum
fregisset rosea lasciva Thalia corona;
Maeonium sive ille senem Troiaeque labores
diceret aut casus tarde remeantis Ulixis:
ipse pater sensus, ipsi stupuere magistri.
scilicet infausta Lachesis cunabula dextra
attigit, et gremio puerum complexa fovebat
Invidia: illa genas et adultum comere crinem,
et monstrare artes et verba infigere, quae nunc
plangimus. Herculeos annis aequare labores
coeperat adsurgens, sed adhuc infantia iuxta;
iam tamen et validi gressus mensuraque maior
cultibus et visae puero decrescere vestes,
cum tibi quas vestes, quae non gestamina mitis
festinabat erus! brevibus constringere laenis

---

104 iunctas **M**^{2}: vinctas *ut videtur*: mutas ς: truncas *Baehrens* 110 Sive **M**^{2}: Sine palestris ς: pelestris 112 mutaret (t *finale supra v. add.* **M**^{2}) 113 Alcides **M**^{2}: Alcidet gratus: Graius ς amittu 114 Attica **M**^{2}: Actica 116 Fregisset: pressisset m *in mg.* talia 119 stupuere ς: stipuere 123 et: haec *Baehrens* 125 sed: et *Marklandus* //// iuxta (*ante rasuram fuit* e, *voluit igitur librarius* iuxta): mixta **M**^{2} 129 herus (h *del.* **M**^{1}, *exp.* m)

pectora et angusta telas artare lacerna,
enormes non ille sinus, sed semper ad annos
texta legens modo puniceo velabat amictu,
nunc herbas imitante sinu, nunc dulce rubenti
murice, nunc vivis digitos incendere gemmis
gaudebat: non turba comes, non munera cessant:
sola verecundo deerat praetexta decori.
  haec fortuna domus. subitas inimica levavit
Parca manus. quo, diva, feros gravis exeris ungues?
non te forma movet, non te lacrimabilis aetas?
hunc nec saeva viro potuisset carpere Procne,
nec fera crudeles Colchis durasset in iras,
editus Aeolia nec si foret iste Creusa;
torvus ab hoc Athamas insanos flecteret arcus,
hunc quamquam Hectoreos cineres Troiamque perosus
turribus e Phrygiis flesset missurus Ulixes.
septima lux, et iam frigentia lumina torpent,
iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.
ille tamen, Parcis fragiles urgentibus annos
te vultu moriente videt linguaque cadente
murmurat; in te omnes vacui iam pectoris efflat
reliquias, solum meminit solumque vocantem
exaudit tibique ora movet, tibi verba relinquit
et prohibet gemitus consolaturque dolentem.
gratum est, Fata, tamen, quod non mors lenta iacentis
exedit puerile decus, manesque subivit
integer et nullo temeratus corpora damno,
qualis erat.
          quid ego exequias et prodiga flammis
dona loquar maestoque ardentia funera luxu?
quod tibi purpureo tristis rogus aggere crevit,

---

130 Pectora (ct *ex* st **M**[1]) augusta 132 legens ς: leges 138 ungues *Meursius*: angues 143 ab hoc *Marklandus*: ad hoc (vnc *supra* oc *add.* m) 145 e **M**[2] (m?): et 148 pe (*del.* **M**[1]) tamen 158 Dona (o *ex* a **M**[1]) loquar c: loquor 159 rogus: torus ς

quod Cilicum flores, quod munera graminis Indi,
quodque Arabes Phariique Palaestinique liquores
arsuram lavere comam? cupit omnia ferre
prodigus et. totos Melior succendere census,
desertas exosus opes; sed non capit ignis
invidus, atque artae desunt in munera flammae.
horror habet sensus. qualem te funere summo
atque rogum iuxta, Melior placidissime quondam,
extimui! tune ille hilaris comisque videri?
unde animi saevaeque manus et barbarus horror,
dum modo fusus humi lucem aversaris iniquam,
nunc torvus pariter vestes et pectora rumpis
dilectosque premis visus et frigida lambis
oscula? erant illic genitor materque iacentis
maesta, sed attoniti te spectavere parentes.
quid mirum? plebs cuncta nefas et praevia flerunt
agmina, Flaminio quae limite Molvius agger
transvehit, immeritus flammis dum tristibus infans
traditur. et gemitum formaque aevoque meretur:
talis in Isthmiacos prolatus ab aequore portus
naufragus imposita iacuit sub matre Palaemon;
sic et in anguiferae ludentem gramine Lernae
rescissum squamis avidus bibit ignis Ophelten.
  pone metus Letique minas desiste vereri:
illum nec terno latrabit Cerberus ore,
nulla soror flammis, nulla adsurgentibus hydris
terrebit; quin ipse avidae trux navita cumbae
interius steriles ripas et adusta subibit
litora, ne puero dura ascendisse facultas.

---

161 Palaestinique *Seldenus*: palam est vidique 162 comam (-as *inde corr.* M[1], -am *restituit* m) 164 exosus (*prius* s *inseruit* M[1]) 169 barbarus m: barbaris 172 lambis: labris *Otto* 176 Molvius (*cf. Iordani ad Sall. Catil. 45, 1 notam et Lact. inst. I 21, 6*): Mulvius *Vollmer*: Milvius ς 178 aevoque *Gulielmius*: ac voce 179 isthamacos prolatus: prolutus *Polster* 182 ignis *Koestlinius*: anguis 183 desiste m: desistere 188 ascendisse m: accendisse

quid mihi gaudenti proles Cyllenia virga
nuntiat? estne aliquid tam saevo in tempore laetum?
noverat effigies generosique ardua Blaesi
ora puer, dum saepe domi nova serta ligantem
te videt et similes tergentem pectore ceras.
hunc ubi Lethaei lustrantem gurgitis oras
Ausonios inter proceres seriemque Quirini
adgnovit, timide primum vestigia iungit
accessu tacito summosque lacessit amictus,
inde magis sequitur; neque enim magis ille trahentem
spernit et ignota credit de stirpe nepotum.
mox ubi delicias et rari pignus amici
sensit et amissi puerum solacia Blaesi,
tollit humo magnaque ligat cervice diuque
ipse manu gaudens vehit et, quae munera mollis
Elysii, steriles ramos mutasque volucres
porgit et optunso pallentes germine flores.
nec prohibet meminisse tui, sed pectora blandus
miscet et alternum pueri partitur amorem.
hic finis rapto. quin tu iam vulnera sedas
et tollis mersum luctu caput? omnia functa
aut moritura vides: obeunt noctesque diesque
astraque, nec solidis prodest sua machina terris.
nam populus mortale genus plebisque caducae
quis fleat interitus? hos bella, hos aequora poscunt;
his amor exitio, furor his et saeva cupido,
ut sileam morbos; hos ora rigentia Brumae,
illos implacido letalis Sirius igni,
hos manet imbrifero pallens Autumnus hiatu.
quicquid init ortus, finem timet. ibimus omnes,

---

189 virga **m**: virgo **191** effigies: effigiem ς Blaesi ς: blessi (*cf.* 201, II 3, 77) **193** ceras *Sandstroemius*: curas **196** Adgnovit (d *exp.* **m**) **197** tacito **m**: tatito **201** Blaesi ς: blessi **204** mutasque ς: multasque **205** porgit *Barthius*: Porsit **212** populus: populos *vulgo ante Vollmerum* **218** init (∼ ant) ıbımuıs (*sic!*)

ibimus: immensis urnam quatit Aeacus umbris.
ast hic, quem gemimus, felix hominesque deosque
et dubios casus et caecae lubrica vitae
effugit, immunis fatis. non ille rogavit,
non timuit meruitve mori: nos anxia plebes,
nos miseri, quibus unde dies suprema, quis aevi
exitus, incertum, quibus instet fulmen ab astris,
quae nubes fatale sonet. nil flecteris istis?
sed flectere libens. ades huc emissus ab atro
limine, cui soli cuncta impetrare facultas,
Glaucia — insontes animas nec portitor arcet
nec durae comes ille ferae —: tu pectora mulce,
tu prohibe manare genas noctesque beatas
dulcibus alloquiis et vivis vultibus imple
et periisse nega desolatamque sororem,
qui potes, et miseros perge insinuare parentes.

II.

VILLA SURRENTINA POLLII FELICIS.

Est inter notos Sirenum nomine muros
saxaque Tyrrhenae templis onerata Minervae
celsa Dicarchei speculatrix villa profundi,
qua Bromio dilectus ager, collesque per altos
uritur et prelis non invidet uva Falernis.
huc me post patrii laetum quinquennia lustri,
cum stadio iam pigra quies canusque sederet
pulvis ad Ambracias conversa gymnade frondes,
trans gentile fretum placidi facundia Polli
detulit et nitidae iuvenilis gratia Pollae,

---

219 immensis — umbris: innumeris — umbris *Lundstroemius*: immensis — ulnis ς 222 fatis: fati ς 223 meruitve: renuitve *Heinsius* 229 Glaucia: Glaucia si *Macnaghtenus*: Glaucia nam ς 230 durae: dirae ς ille: *an* illa?

II. 4 bromo **M**[1] *in mg.* 5 Uritur (ri *in ras.* **M**[1])

flectere iam cupidum gressus, qua limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.
sed iuvere morae. placido lunata recessu
hinc atque hinc curvas perrumpunt aequora rupes.
dat natura locum montique intervenit unum
litus et in terras scopulis pendentibus exit.
gratia prima loci, gemina testudine fumant
balnea, et e terris occurrit dulcis amaro
nympha mari. levis hic Phorci chorus udaque crines
Cymodoce viridisque cupit Galatea lavari.
ante domum tumidae moderator caerulus undae
excubat, innocui custos laris; huius amico
spumant templa salo. felicia rura tuetur
Alcides; gaudet gemino sub numine portus:
hic servat terras, hic saevis fluctibus obstat.
mira quies pelagi: ponunt hic lassa furorem
aequora, et insani spirant clementius austri,
hic praeceps minus audet hiems, nulloque tumultu
stagna modesta iacent dominique imitantia mores.
inde per obliquas erepit porticus arces,
urbis opus, longoque domat saxa aspera dorso.
qua prius obscuro permixti pulvere soles
et feritas inamoena viae, nunc ire voluptas:
qualis, si subeas Ephyres Baccheidos altum
culmen, ab Inoo fert semita tecta Lyaeo.
non, mihi si cunctos Helicon indulgeat amnes
et superet Pimplea sitim largeque volantis
ungula sedet equi reseretque arcana pudicos
Phemonoe fontes vel quos meus auspice Phoebo
altius immersa turbavit Pollius urna,
innumeras valeam species cultusque locorum

---

15 unum: udum *Heinsius*: uncum *vel* imum *Gronovius* 18 terris: thermis *Polster* 23 salo ϛ: solo 25 obstat (o *ex* a **M**[1]) 26 mirum **M**[1] *in mg.* 30 arces: artes *Krohnius*
35 Lyaeo ϛ: lyceo: *an Lyceum Apollinis Lycei templum est?* 37 Piplea (*cf.* I 4, 26) 38 sedet: se det *Gronovius* 40 pollius (*alterum* l *add. supra v.* m)

Pieriis aequare modis. vix ordine longo
suffecere oculi, vix, dum per singula ducor,
suffecere gradus. quae rerum turba! locine
ingenium an domini mirer prius? haec domus ortus
aspicit et Phoebi tenerum iubar; illa cadentem
detinet exactamque negat dimittere lucem,
cum iam fessa dies et in aequora montis opaci
umbra cadit vitreoque natant praetoria ponto.
haec pelagi clamore fremunt, haec tecta sonoros
ignorant fluctus terraeque silentia malunt.
his favit natura locis, hic victa colenti
cessit et ignotos docilis mansuevit in usus.
mons erat hic, ubi plana vides; et lustra fuerunt,
qua nunc tecta subis; ubi nunc nemora ardua cernis,
hic nec terra fuit: domuit possessor, et illum
formantem rupes expugnantemque secuta
gaudet humus. nunc cerne iugum discentia saxa
intrantesque domos iussumque recedere montem.
iam Methymnaei vatis manus et chelys una
Thebais et Getici cedat tibi gloria plectri:
et tu saxa moves, et te nemora alta sequuntur.
  quid referam veteres ceraeque aerisque figuras,
si quid Apellei gaudent animasse colores,
si quid adhuc vacua, tamen admirabile, Pisa
Phidiacae rasere manus, quod ab arte Myronis
aut Polycliteo iussum est quod vivere caelo,
aeraque ab Isthmiacis auro potiora favillis,
ora ducum ac vatum sapientumque ora priorum,
quos tibi cura sequi, quos toto pectore sentis,
expers curarum atque animum virtute quieta
compositus semperque tuus?
                                        quid mille revolvam
culmina visendique vices? sua cuique voluptas

44 locive 47 negat m: vegat 52 hic ς: *utrum* hic *an* his *voluerit librarius, incertum est* 55 qua *Klotzius*: Quae 60 me tymnei 63 Quid ſ (*del.* **M**[1]) referam 64 appellei (*prius* p *del.* **M**[2]) 67 policliteo: polycleteo m 73 Culmina:

atque omni proprium thalamo mare, transque iacentem
Nerea diversis servit sua terra fenestris:
haec videt Inarimen, illinc Prochyta aspera paret;
armiger hac magni patet Hectoris, inde malignum
aera respirat pelago circumflua Nesis;
inde vagis omen felix Euploea carinis
quaeque ferit curvos exerta Megalia fluctus,
angitur et domino contra recubante proculque
Surrentina tuus spectat praetoria Limon.
una tamen cunctis, procul eminet una diaetis,
quae tibi Parthenopen derecto limite ponti
ingerit: hic Grais penitus delecta metallis
saxa; quod Eoae respergit vena Syenes,
Synnade quod maesta Phrygiae fodere secures
per Cybeles lugentis agros, ubi marmore picto
candida purpureo distinguitur area gyro;
hic et Amyclaei caesum de monte Lycurgi
quod viret et molles imitatur rupibus herbas,
hic Nomadum lucent flaventia saxa Thasosque
et Chios et gaudens fluctus spectare Carystos:
omnia Chalcidicas turres obversa salutant.
macte animo, quod Graia probas, quod Graia frequentas
arva; nec invideant quae te genuere Dicarchi
moenia! nos docto melius potiemur alumno.
quid nunc ruris opes pontoque novalia dicam
iniecta et madidas Baccheo nectare rupes?
saepe per autumnum iam pubescente Lyaeo
conscendit scopulos noctisque occulta sub umbra
palmite maturo rorantia lumina tersit
Nereis et dulces rapuit de collibus uvas.
saepe et vicino sparsa est vindemia fluctu,

---

lumina *Lenzius* 76 Prochyta ς: proclita (cl ~ d) 78 nessis 79 Euploea ς (*cf. III 1, 149*): euboea 80 ferit (*cf. Sil. I 208*): terit *Heinsius* 82 Limon ς: liman 85 delecta: desecta *Avantius* 86 *et* 87 quod ς: quot 90 lygurgi 93 charystos 94 calchidicas 95 Graia (*bis*) *Gevartius*: grata

et Satyri cecidere vadis, nudamque per undas
Dorida montani cupierunt prendere Panes.
  sis felix, tellus, dominis ambobus in annos
Mygdonii Pyliique senis nec nobile mutes
servitium, nec te cultu Tirynthia vincat
aula Dicarcheique sinus, nec saepius isti
blanda Therapnaei placent vineta Galaesi.
hic ubi Pierias exercet Pollius artes,
seu volvit monitus, quos dat Gargettius auctor,
seu nostram quatit ille chelyn seu dissona nectit
carmina sive minax ultorem stringit iambon:
hinc levis e scopulis meliora ad carmina Siren
advolat, hinc motis audit Tritonia cristis.
tunc rapidi ponunt flatus, maria ipsa vetantur
obstrepere, emergunt pelago doctamque trahuntur
ad chelyn et blandi scopulis delphines aderrant.
  vive, Midae gazis et Lydo ditior auro,
Troica et Euphratae supra diademata felix,
quem non ambigui fasces, non mobile vulgus,
non leges, non castra terent, qui pectore magno
spemque metumque domas voto sublimior omni,
exemptus fatis indignantemque refellens
Fortunam; dubio quem non in turbine rerum
deprendet suprema dies, sed abire paratum
ac plenum vita. nos, vilis turba, caducis
deservire bonis semperque optare parati,
spargimur in casus: celsa tu mentis ab arce
despicis errantes humanaque gaudia rides.

---

105 nudamque: udamque *Marklandus* 109 tyrincia vincat | Aula: vincant arva *Nohlius*: vincat ora *Baehrens* 110 dicar cheique isti — placent: istis — placeant ς *Avantius* 113 gargeticus (*cf. I 3, 94*) 118 rapidi: rabidi ς 119 trahuntur M: trahunt 122 diademata e: diademate 124 terent: tenent ς 125 voto *Waller*: tuto: cura *Krohnius* 126 refellens *Marklandus*: refelles 127 dubio: dubium *Marklandus* 132 rides (i *ex* a M^1)

tempus erat, cum te geminae suffragia terrae
diriperent celsusque duas veherere per urbes,
inde Dicarcheis multum venerande colonis,
hinc adscite meis, pariterque his largus et illis
ac iuvenile calens plectrique errore superbus.
at nunc discussa rerum caligine verum
aspicis — illo alii rursus iactantur in alto —,
et tua securos portus placidamque quietem
intravit non quassa ratis. sic perge nec umquam
emeritam in nostras puppem dimitte procellas. 142
tuque, nurus inter longe 147
. . . . praecordia curae,
non frontem vertere minae, sed candida semper
gaudia et in vultu curarum ignara voluptas;
non tibi sepositas infelix strangulat arca
divitias avidique animum dispendia torquent
fenoris: expositi census et docta fruendi
temperies. non ulla deo meliore cohaerent
pectora, non alias docuit Concordia mentes. 154
discite securi, quorum de pectore mixtae 143
in longum coiere faces sanctusque pudicae
servat amicitiae leges amor. ite per annos
saeculaque et priscae titulos praecedite famae. 146

III.

ARBOR ATEDII MELIORIS.

Stat, quae perspicuas nitidi Melioris opacet
arbor aquas complexa lacus, quae robore ab imo

---

138 at ς: Ac 139 iactantur: iactamur ς: iactentur *Barthius* 142 dimitte M: dimittere 143—146 *in fine eclogae collocandos esse docuit Antonius Amiterninus* 147 *lacunam statuit* c 148 vertere c: vescere: miscere *Buecheler* 151 avidique: avidive ς 153 deo *in ras.* M[1] 154 docuit: decuit ς

III. 1 opacet: opacat ς

incurvata vadis redit inde cacumine recto
ardua, ceu mediis iterum nascatur ab undis
atque habitet vitreum tacitis radicibus amnem.
quid Phoebum tam parva rogem? vos dicite causas,
Naides, et faciles, satis est, date carmina Fauni.
  nympharum tenerae fugiebant Pana catervae;
ille quidem it, cunctas tamquam velit, et tamen unam
in Pholoen. silvis sed fluminibusque sequentis
nunc hirtos gressus, nunc improba cornua vitat.
iamque et belligerum Iani nemus atraque Caci
rura Quirinalesque fuga suspensa per agros
Caelica tesca subit; ibi demum victa labore,
fessa metu, qua nunc placidi Melioris aperti
stant sine fraude lares, flavos collegit amictus
artius et niveae posuit se margine ripae.
insequitur velox pecorum deus et sua credit
conubia; ardenti iamiam suspiria librat
pectore, iam praedae levis imminet. ecce citatos
advertit Diana gradus, dum per iuga septem
errat Aventinaeque legit vestigia cervae.
paenituit vidisse deam, conversaque fidas
ad comites: 'numquamne avidis arcebo rapinis
hoc petulans foedumque pecus, semperque pudici
decrescet mihi turba chori?' sic deinde locuta
depromit pharetra telum breve, quod neque flexis
cornibus aut solito torquet stridore, sed una
emisit contenta manu laevamque soporae
Naidos aversa fertur tetigisse sagitta.
illa diem pariter surgens hostemque protervum

---

3 incurvata (accurvata *Politianus*) vadis ς: Curvata vadis (nodis **M**² *in mg.*) 8 cartervae 9 et tamen: it tamen ς
10 sed *Krohnius*: et: haec **m** *in mg.* 14 Celica tesca *Marklandus*: tecta 16 sivé flavos: fluidos ς: glaucos *Klotzius olim* 17 niveae: viridi *Marklandus*: curvae *Grasberger*: nitidae *Schaefer* 25 pecus **M**²: petus 26 Decrescet (*ex* -it **m**) 27 fharetra 29 levamque (m *exp.* **M**² *et* **m**) soporae *Krohnius*: soporem 31 diem: deam ς

vidit et in fontem, niveos ne panderet artus,
sic tota cum veste ruit, stagnisque sub altis
Pana sequi credens ima latus implicat alga.
quid faceret subito deceptus praedo? nec altis
credere corpus aquis hirtae sibi conscius audet
pellis et a tenero nandi rudis! omnia questus,
immitem Bromium, stagna invida et invida tela,
primaevam visu platanum, cui longa propago
innumeraeque manus et iturus in aethera vertex,
deposuit iuxta vivamque adgessit harenam
optatisque aspergit aquis et talia mandat:
'vive diu nostri pignus memorabile voti,
arbor, et haec durae latebrosa cubilia nymphae
tu saltem declinis ama, preme frondibus undam.
illa quidem meruit, sed ne, precor, igne superno
aestuet aut dura feriatur grandine; tantum
spargere tu laticem et foliis turbare memento.
tunc ego teque diu recolam dominamque benignae
sedis et inlaesa tutabor utramque senecta,
ut Iovis, ut Phoebi frondes, ut discolor umbra
populus et nostrae stupeant tua germina pinus.'
sic ait. illa dei veteres animata calores
uberibus stagnis obliquo pendula trunco
incubat atque umbris scrutatur amantibus undas.
sperat et amplexus, sed aquarum spiritus arcet
nec patitur tactus. tandem eluctata sub auras
libratur fundo rursusque enode cacumen
ingeniosa levat, veluti descendat in imos
stirpe lacus alia. iam nec Phoebeia Nais
odit et exclusos invitat gurgite ramos.

haec tibi parva quidem genitali luce paramus
dona, sed ingenti forsan victura sub aevo.

---

34 ima ς: una 38 bromium: Brimo *Scaliger*: Bromiam *Lundstroemius* 39 nisu *Peyraredus*: visu 47 dura: dira *Schrader* 53 animata: imitata *Marklandus* 55 umbris: ł umeris M[1] *in mg.* 59 imos M[2]: unos

tu, cuius placido posuere in pectore sedem
blandus honos hilarisque tamen cum pondere virtus,
cui nec pigra quies nec iniqua potentia nec spes
improba, sed medius per honesta et dulcia limes,
incorrupte fidem nullosque experte tumultus
et secrete, palam quod digeris ordine vitam,
idem auri facilis contemptor et optimus idem
comere divitias opibusque immittere lucem:
hac longum florens animi morumque iuventa
Iliacos aequare senes et vincere persta,
quos pater Elysium, genetrix quos detulit annos:
hoc illi duras exoravere sorores,
hoc, quae te sub teste situm fugitura tacentem
ardua magnanimi revirescit gloria Blaesi.

IV.

PSITTACUS EIUSDEM.

Psittace, dux volucrum, domini facunda voluptas,
humanae solers imitator, psittace, linguae,
quis tua tam subito praeclusit murmura fato?
hesternas, miserande, dapes moriturus inisti
nobiscum, et gratae carpentem munera mensae
errantemque toris mediae plus tempore noctis
vidimus. adfatus etiam meditataque verba
reddideras. at nunc aeterna silentia Lethes
ille canorus habes. cedat Phaethontia vulgi
fabula: non soli celebrant sua funera cygni.

---

68 Incorruptae (a *exp.* M[1]) 69 Et secrete (secure *anon. ap. Marklandum*) palam, quod digeris: et secrete palam quom digeris (degeris *Adrianus*) *Vollmer* 74 Elysium *Vollmer*: helisia: Elysio ς 77 revirescit ς: reviresset Blaesi ς: blessi (*cf. II 1, 201*)

IV. 2 psittace M[2]: psittate 4 hesternas ς: Externas: extremas *Marklandus* 8 at (t *ex* c M[1]?) 10 celebrant sua: celebrent tua *Lundstroemius*

at tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
conexusque ebori virgarum argenteus ordo,
argutumque tuo stridentia limina cornu,
et, querulae iam sponte, fores! vacat ille beatus
carcer et augusti nusquam convicia tecti!
huc doctae stipentur aves, quis nobile fandi
ius Natura dedit: plangat Phoebeius ales
auditasque memor penitus dimittere voces
sturnus et Aonio versae certamine picae,
quique refert iungens iterata vocabula perdix,
et quae Bistonio queritur soror orba cubili:
ferte simul gemitus cognataque ducite flammis
funera et hoc cunctae miserandum addiscite carmen:
'occidit aeriae celeberrima gloria gentis
psittacus, ille plagae viridis regnator Eoae;
quem non gemmata volucris Iunonia cauda
vinceret aspectu, gelidi non Phasidis ales,
nec quas umenti Numidae rapuere sub austro.
ille salutator regum nomenque locutus
Caesareum et queruli quondam vice functus amici,
nunc conviva levis monstrataque reddere verba
tam facilis! quo tu, Melior dilecte, recluso
numquam solus eras. at non inglorius umbris
mittitur: Assyrio cineres adolentur amomo
et tenues Arabum respirant gramine plumae
Sicaniisque crocis; senio nec fessus inerti
scandet odoratos Phoenix felicior ignes.'

V.

LEO MANSUETUS.

Quid tibi monstrata mansuescere profuit ira?
quid scelus humanasque animo dediscere caedes

15 augusti: angusti ϛ 23 cunstae 28 umenti (ͱ *super* u *add.* M²) 32 dilectae 33 at m: ac 35 gramina — Sicaniosque crocos *Marklandus* 37 Scandet: scandit ϛ
V. 1 monstrata: constrata ϛ

imperiumque pati et domino parere minori?
quid? quod abire domo rursusque in claustra reverti
suetus et a capta iam sponte recedere praeda
insertasque manus laxo dimittere morsu?
occidis, altarum vastator docte ferarum,
non grege Massylo curvaque indagine clausus,
non formidato supra venabula saltu
incitus aut caeco foveae deceptus hiatu,
sed victus fugiente fera. stat cardine aperto
infelix cavea et clausas circum undique portas
hoc licuisse nefas placidi tumuere leones.
tum cunctis cecidere iubae, puduitque relatum
aspicere, et totas duxere in lumina frontes.
at non te primo fusum novus obruit ictu
ille pudor: mansere animi, virtusque cadenti
a media iam morte redit, nec protinus omnes
terga dedere minae. sicut sibi conscius alti
vulneris adversum moriens it miles in hostem
attollitque manum et ferro labente minatur:
sic piger ille gradu solitoque exutus honore
firmat hians oculos animamque hostemque requirit.
magna tamen subiti tecum solacia leti,
victe, feres, quod te maesti populusque patresque,
ceu notus caderes tristi gladiator harena,
ingemuere mori; magni quod Caesaris ora
inter tot Scythicas Libycasque, et litore Rheni
et Pharia de gente feras, quas perdere vile est,
unius amissi tetigit iactura leonis.

---

5 praeda M[1]: praedae 6 insertasque ς: Incertasque 12 clausas — portas: clausis — portis *Guyetus* 13 tumuere *Baehrens*: timuere 16 at ς: Ac 23 animamque: animumque *Marklandus* 28 Libycasque ς: librasque et *Aldus*: in: ab *Baehrens* 29 feras: feris *Vollmer* (*servato* in *v. 28*)
30 leooNaſ (*ad v. explendum*)

VI.

CONSOLATIO AD FLAVIUM URSUM DE AMISSIONE PUERI DELICATI.

Saeve nimis, lacrimis quisquis discrimina ponis
lugendique modos. miserum est primaeva parenti
pignora surgentesque — nefas! — accendere natos;
durum et deserti praerepta coniuge partem
conclamare tori, maesta et lamenta sororum
et fratrum gemitus: alte tamen ac procul intrat
altius in sensus maioraque vulnera vincit
plaga minor. famulum — quia rerum nomina caeca
sic miscet Fortuna manu nec pectora novit —,
sed famulum gemis, Urse, pium, sed amore fideque
has meritum lacrimas, cui maior stemmate iuncto
libertas ex mente fuit. ne comprime fletus,
ne pudeat; rumpat frenos dolor iste diesque,
si tam dura placent — hominem gemis — heu mihi! subdo
ipse faces —, hominem, Urse, tuum, cui dulce volenti
servitium, cui triste nihil, qui sponte sibique
imperiosus erat. quisnam haec in funera missos
castiget luctus? gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosque canes flevere Molossi,
et volucres habuere rogum cervusque Maronem.
quid, si nec famulus? vidi ipse habitusque notavi
te tantum cupientis erum; sed maior in ore
spiritus et tenero manifesti in sanguine mores.

VI. CONSOLACIO AD FLAVIVM · VRSVM | DI (*atr.* E) AMISSIONE PVERI DELICATI 1 nimis m: nimus *ut videtur* 2 Lugendique: lugendoque *Peerlkampius* 3 Pignera accendere ς: accedere 6 alte tamen ac *Marklandus* (*nisi quod* et *maluit pro* ac): ad te tamen at: alte et tamen at *Vollmer*: at item tamen at *Krohnius*: tacite tamen at *Waller* 8 nomina *Leo*: omnia 10 vrse m: ut se 11 stemmate ς: stōmate iuncto: cuncto *Lindenbrogius* 13 diesque: decusque *Peyraredus*: deisque c: deosque *Gevartius* 14 heu: hei ς 19 molosi 20 Maronem *Peerlkampius*: marone 22 sed: sic *Krohnius*

optarent multum Graiae cuperentque Latinae
sic peperisse nurus. non talem Cressa superbum
callida sollicito revocavit Thesea filo,
nec Paris Oebalios talis visurus amores
rusticus invitas deiecit in aequora pinus.
non fallo aut cantus adsueta licentia ducit:
vidi et adhuc video, qualem nec bella canentem
litore virgineo Thetis occultavit Achillen,
nec circum saevi fugientem moenia Phoebi
Troilon Haemoniae deprendit lancea dextrae.
qualis eras! procul en cunctis puerisque virisque
pulchrior et tantum domino minor! illius unus
ante decor, quantum praecedit clara minores
luna faces quantumque alios premit Hesperos ignes.
non tibi femineum vultu decus oraque supra
mollis honos, qualis dubiae post crimina formae
de sexu transire iubent, torvoque virilis
gratia; nec petulans acies blandique severo
igne oculi, qualis, bellus iam casside, visu
Parthenopaeus erat; simplexque horrore decoro
crinis, et obsessae nondum primoque micantes
flore genae: talem Ledaeo gurgite pubem
educat Eurotas, teneri sic integer aevi
Elin adit primosque Iovi puer adprobat annos.
nam pudor unde notae menti tranquillaque morum
temperies teneroque animus maturior aevo,
carmine quo par esse queam? saepe ille volentem

---

30 canentem ς: caventem 31 achillen **M**[1]: achillem 38 vultu: vultus ς 40 torvoque ο: torvaque: torva atque ς 42 bellus iam *Krohnius*: bellis iam: bellus sine *Adrianus*: bellis cum *Otto*: bellis in *Vollmer* visu: visus ς: visa ς 43 Parthenopaeus ς: Partheiopeus horrore **m** *in mg.*: herrore: errore ς 48 pudor unde notae menti **M**[2]: pudor undae (a *exp.* **M**[1]) notae mentis: p. u. novae mentis *Skutschius*: pudor — unde notem? — mentis *Buecheler*: p. ingenuae (innocuae *anonymus Gottingensis*) mentis *Heinsius* 50 quo par esse queam *Saftienus*: quo potasse (dotasse *Heinsius*) queam: quo pensasse queam ς: quo nota esse queant *Marklandus*: quove notasse queam *Buecheler*

castigabat erum studioque altisque iuvabat
consiliis; tecum tristisque hilarisque nec umquam
ille suus vultumque tuo sumebat ab ore:
dignus et Haemonium Pyladen praecedere fama
Cecropiamque fidem, sed laudum terminus esto,
quem fortuna sinit: non mente fidelior aegra
speravit tardi reditus Eumaeus Ulixis.
quis deus aut quisnam tam tristia vulnera casus
eligit? unde manus Fatis tam certa nocendi?
o quam divitiis censuque exutus opimo
fortior, Urse, fores! si vel fumante ruina
ructassent dites Vesuvina incendia Locroe
seu Pollentinos mersissent flumina saltus
seu Lucanus Acir seu Thybridis impetus altas
in dextrum torsisset aquas, paterere serena
fronte deos; sive alma fidem messisque negasset
Cretaque Cyreneque et qua tibi cumque beato
larga redit Fortuna sinu. sed gnara dolorum
Invidia infelix animi vitalia vidit
laedendique vias.
vitae modo cardine adultae
nectere temptabat iuvenum pulcherrimus ille
cum tribus Eleis unam trieterida lustris.
attendit torvo tristis Rhamnusia vultu,
ac primum implevitque toros oculisque nitorem
addidit ac solito sublimius ora levavit,
heu! misero letale favens, seseque videndo
torsit et invidiam mortemque amplexa iacenti

---

54 hemonium pyladen: Haemonium et Pyladen *Baehrens*: Haemoniam et Pyladis *Schwartzius*: Aonium Pyladen *Marklandus* 55 Cecopriamque 57 Eumaeus ς: eumelus 58 casus ς: causas 62 Locroe *Buecheler*: locros 63 salcus 64 Acir *Madvigius*: ager 67 Cretaque fere (*del.* M[1]) cyreneque 70 cardine *Gronovius*: carmen 71 temptabat: tendebat a 73 rhamnusia (h *supra v. add.* m) 75 sublimius (*alterum* i *supra v. add.* m) 77 et invidiam *Heinsius*: et invidia: ad invidiam *Schwartzius*

iniecit nexus carpsitque immitis adunca
ora verenda manu. quinto vix Phosphoros ortu
rorantem sternebat equum: iam litora duri
saeva, Philete, senis, durumque Acheronta videbas,
quo domini clamate sono! non saevius atros
nigrasset planctu genetrix tibi saeva lacertos,
nec pater; et certe qui vidit funera frater
erubuit vinci. sed nec servilis adempto
ignis: odoriferos exhausit flamma Sabaeos
et Cilicum messes, Phariaeque exempta volucri
cinnama et Assyrio manantes gramine sucos
et domini fletus: hos tantum hausere favillae,
hos bibit usque rogus; nec quod tibi Setia canos
restinxit cineres, gremio nec lubricus ossa
quod vallavit onyx, miseris acceptius umbris
quam gemitus. sed — et ipse iuvat — quid terga dolori,
Urse, damus? quid damna foves et pectore iniquo
vulnus amas? ubi nota reis facundia raptis?
quid caram crucias tam saevis luctibus umbram?
eximius licet ille animi meritusque doleri:
solvisti. subit ille pios carpitque quietem
Elysiam clarosque illic fortasse parentes
invenit; aut illi per amoena silentia Lethes
forsan Avernales adludunt undique mixtae
Naides, obliquoque notat Proserpina vultu.
pone, precor, questus; alium tibi Fata Phileton,

---

78 nexus: nexu *Schwartzius* 79 quinto vix Phosphoros ortu *Schrader*: quinta vix fossoros (fosforos *inde fecit* m, *quae et margini adscripsit* φώcφοϱος) hora (*hoc defendit Polster*): quinta v. Ph. ora *Vollmer* 81 durumque: dirumque *Marklandus* 82 atros: atro *Vollmer quondam* 83 nigrass& *repetiit* m *in mg.* tibi saeva: sibi saeva ς: tibi salva *Polster* 90 quod ς: quo: quae *Krohnius* Setia ς: sestia 93 sed et ipse iuvat? *Polster*: sed et ipse iubet (vetat *Lundstroemius*) *anon. Gotting.*: nec et ipse iuvat *Schwartzius* quid: hic meliuſ quin m *in mg.* 99 clarosque: carosque *Bernartius* 100 illi ς: illic 101 Avernales ς: vernales 103 pileton

forsan et ipse dabit moresque habitusque decoros
monstrabit gaudens similemque docebit amorem.

VII.

GENETHLIACON LUCANI AD POLLAM.

Lucani proprium diem frequentet,
quisquis collibus Isthmiae Diones
docto pectora concitatus oestro
pendentis bibit ungulae liquorem.
ipsi, quos penes est honor canendi,
vocalis citharae repertor Arcas
et tu Bassaridum rotator Euhan
et Paean et Hyantiae sorores,
laetae purpureas novate vittas,
crinem comite, candidamque vestem
perfundant hederae recentiores.
docti largius evagentur amnes,
et plus Aoniae virete silvae,
et, si qua patet aut diem recepit,
sertis mollibus expleatur umbra.
centum Thespiacis odora lucis
stent altaria victimaeque centum,
quas Dirce lavat aut alit Cithaeron:
Lucanum canimus, favete linguis,
vestra est ista dies, favete, Musae,
dum qui vos geminas tulit per artes,

---

104 habitusque *Marklandus*: habiture: habitumque ς
105 amorem a: amori: amari ς

VII. GENETHLIACON LVCANI AD OPPIAM (Pollam *Politianus*) 3 concitatus ς: concitavit 6 archas **L** 7 tubas saridum **L** euan **L** 8 pean (*add.* m) Hyantiae ς: euhantiae **M**: euantię **L** 9 taepurpureas **L** (*in initio lineae*) 14 patet aut m: pater aut (a ut **M**): patulam *Marklandus* 16 thespiacis m: thesbiacis **M**: tespiacis **L** 17 victimaeque (m *ex* n ?m) 18 alit **M**: alid **L** citheron **M**: cytheron **L** 20 ista **M**: iste **L**

et vinctae pede vocis et solutae,
Romani colitur chori sacerdos.
felix — heu nimis! — et beata tellus,
quae pronos Hyperionis meatus
summis Oceani vides in undis
stridoremque rotae cadentis audis,
quae Tritonide fertilis Athenas
unctis, Baetica, provocas trapetis:
Lucanum potes imputare terris!
hoc plus quam Senecam dedisse mundo
aut dulcem generasse Gallionem.
attollat refluos in astra fontes
Graio nobilior Melete Baetis;
Baetim, Mantua, provocare noli.
natum protinus atque humum per ipsam
primo murmure dulce vagientem
blando Calliope sinu recepit.
tum primum posito remissa luctu
longos Orpheos exuit dolores
et dixit: 'puer o dicate Musis,
longaevos cito transiture vates,
non tu flumina nec greges ferarum
nec plectro Geticas movebis ornos,
sed septem iuga Martiumque Thybrim
et doctos equites et eloquente
cantu purpureum trahes senatum.

---

25 quępronos yperionis **L** 26 vides (vi *ex* in **L**[2]) 28 Quae **M**: que **L** tritonidę **L** fertilis **L**: fertiles **M** atheras **L** 29 betica **M**: u&ica **L** provo castra petis **L** 30 potes **M**: potes //// (*fuit* t) **L** inputare **L** 31 de disse- mundo **L** Lucanus Seneca Gallio **m** *in mg.* 34 melete betis **M**: m&eleb&is **L** 35 betim **M**: b&im **L** nimia laus sed forte tempori et auditoribus data, cum alibi (*cf. Theb. XII 816*) divinum Maronem adoret **m** *in mg.* 36 atque **M**: aque (, *add. infra* e **L**[2]) **L** ipsam **M**: ipsum **L** 37 Primo **M**: Primum **L** 38 caliope (cali *in ras.*) **L** 40 orfeos **L** 42 longe vos **L** 44 movebis (b *ex* u **L**[1]) 45 septem **M**: · uu · **L** timbrim **L** 46 elonquente **L** 47 sanatum **L**

nocturnas alii Phrygum ruinas
et tardi reducis vias Ulixis
et puppem temerariam Minervae,
trita vatibus orbita, sequantur:
tu carus Latio memorque gentis
carmen fortior exeris togatum.
ac primum teneris adhuc in annis
ludes Hectora Thessalosque currus
et supplex Priami potentis aurum,
et sedes reserabis inferorum,
ingratus Nero dulcibus theatris
et noster tibi proferetur Orpheus.
dices culminibus Remi vagantis
infandos domini nocentis ignes.
hinc castae titulum decusque Pollae
iocunda dabis adlocutione.
mox coepta generosior iuventa
albos ossibus Italis Philippos
et Pharsalica bella detonabis,
quod fulmen ducis inter arma divi,
libertate gravem pia Catonem
et gratum popularitate Magnum.
tu Pelusiaci scelus Canopi
deflebis pius et Pharo cruenta
Pompeio dabis altius sepulcrum.
haec primo iuvenis canes sub aevo,
ante annos Culicis Maroniani.
cedet Musa rudis ferocis Enni

48 phrygum **L**: frygum **M** 49 tardi reducis (-is *ex* -as **L**[1]): tarde reducis *Barthius* ulxxiaſ (*prius* x *exp. et* i *supra add.* **L**[1]; ſ *del. et* a *in* ſ *corr.* **L**[2]) **L** 51 vatibus (a *ex* o **L**[2]) 53 exeris: exeres *Marklandus* 55 ludes **L**: Laudes **M**[1]: Laudas m tessalosque **L** 56 aurum **M**: aurim **L** 59 orfeus **L** 60 culminibus ς: fulminibus (*ex* fluminibus *corr.* **L**[1]) 62 hinc ς: Huc: nunc *Krohnius* polle **L** 63 iucunda **M** allocutione **M** 66 farsalica 67 quod *Marklandus*: quo 69 gratum **M**: gravum **L** 72 sepulchrum

et docti furor arduus Lucreti,
et qui per freta duxit Argonautas,
et qui corpora prima transfigurat.
quid maius loquar? ipsa te Latinis
Aeneis venerabitur canentem.
nec solum dabo carminum nitorem,
sed taedis genialibus dicabo
doctam atque ingenio tuo decoram,
qualem blanda Venus daretque Iuno
forma, simplicitate, comitate,
censu, sanguine, gratia, decore,
et vestros hymenaeon ante postes
festis cantibus ipsa personabo.
o saevae nimium gravesque Parcae!
o numquam data longa fata summis!
cur plus, ardua, casibus patetis?
cur saeva vice magna non senescunt?
sic natum Nasamonii Tonantis
post ortus obitusque fulminatos
angusto Babylon premit sepulcro.
sic fixum Paridis manu trementis
Peliden Thetis horruit cadentem.
sic ripis ego murmurantis Hebri
non mutum caput Orpheos sequebar.
sic et tu — rabidi nefas tyranni! —
iussus praecipitem subire Lethen,

76 Lucretius Setinius m *in mg.* 79 Quid: quin m loquar L: loquor M ipsa M: ipse L 82 genialibus ς: genitalibus 83 ingenio tuo M: ingenituo L 85 sinplicitate L coniunx egregia m *in mg.* 87 hymeneon M: ymeneon L postes M: potes //// (*fuit* t *ras. loco*) L 89 sevae L graves////que (s *erasum*) L 90 fata ς: festa 92 sevavice L 93 sic natum ς: Signatum 94 Post M: po' L 95 angusto L: Augusto M babylon (y *ex* i m) sepulchro 96 trementis ς: prementis L: praementis (a *del. et exp.* m) M: trementi *Marklandus* 97 thetis (th *ex* d M[1]) M: tetis L orruit L 99 orfeos L 100 tyranni (y *ex* i m) 101 laethen M: leten L

dum pugnas canis arduaque voce
das solacia grandibus sepulcris,
— o dirum scelus! o scelus! — tacebis.'
sic fata est leviterque decidentes
abrasit lacrimas nitente plectro.
 at tu, seu rapidum poli per axem
Famae curribus arduis levatus,
qua surgunt animae potentiores,
terras despicis et sepulcra rides;
seu pacis merito nemus reclusi
felix Elysii tenes in oris,
quo Pharsalica turba congregatur,
et te nobile carmen insonantem
Pompei comitantur et Catones,
— tu magna sacer et superbus umbra
nescis Tartaron et procul nocentum
audis verbera pallidumque visa
matris lampade respicis Neronem —
adsis lucidus et vocante Polla
unum, quaeso, diem deos silentum
exores: solet hoc patere limen
ad nuptas redeuntibus maritis.
haec te non thiasis procax dolosis
falsi numinis induit figura,
ipsum sed colit et frequentat ipsum
imis altius insitum medullis,
ac solacia vana subministrat
vultus, qui simili notatus auro

---

103 sepulchris **M** 105 fata **M**: facta **L** 106 abrasit: abstersit *Skutschius* plectro (*mire diductum in* **M**) 107 At **M**: ac **L** 108 levatus ς: levatum **M**: levatu **L** 110 despicis (*ex* e i m) sepulchra **M** 112 helisii **M** tenis **L** 113 farsalica 114 insonantem (*cf. Verg. Aen. VII 451*): intonantem *Skutschius* 115 pompeico mitantur **L** 116 tu: dum *Bursianus* 117 nocentu **L** 121 diem (e *ex* u **L**[1]) silentum m: silicentum **M**: silentium **L** 124 thyasis **M** 126 frequentat **M**: frequenẽ **L** 128 Ac **M**: ad **L**: nec *Schwartzius* vana: vera *Baehrens*

stratis praenitet incubatque somno
securae. procul hinc abite, Mortes:
haec vitae genialis est origo.
cedat luctus atrox genisque manent
iam dulces lacrimae dolorque festus,
quicquid fleverat ante, nunc adoret.

---

130 stratis ς: stratus 132 genialis ς: genitalis 134 lacrimae **Lm** (*nisi quod* **m** -y-): lassimae **M** 135 Quitquid **M** FINIT DÕ GRATIAS AMEN **L** P · PAPINI · STATII · LIB · II · EXPLIC · | SILVARV̄ · INCIPIT · LIBER · III · **M**

P. PAPINI STATII

SILVARUM

LIBER III.

STATIUS POLLIO SUO SALUTEM.

Tibi certe, Polli dulcissime et hac cui tam fideliter inhaeres quiete dignissime, non habeo diu probandam libellorum istorum temeritatem, cum scias multos ex illis in sinu tuo subito natos et hanc audaciam stili nostri frequenter expaveris, quotiens in illius facundiae tuae penetrali seductus altius litteras intro et in omnis a te studiorum sinus ducor. securus itaque tertius hic silvarum nostrarum liber ad te mittitur. habuerat quidem et secundus ⟨te⟩ testem, sed hic habet auctorem. nam primum limen eius Hercules Surrentinus aperit, quem in litore tuo consecratum, statim ut videram, his versibus adoravi. sequitur libellus, quo splendidissimum et mihi iucundissimum iuvenem, Maecium Celerem, a sacratissimo imperatore missum ad legionem Syriacam, quia sequi non poteram, sic prosecutus sum. merebatur et Claudi Etrusci mei pietas aliquod ex studiis nostris solacium, cum lugeret veris

5 hac **M**[2]: haec   fide liter (*coni.* **M**[2])   7 temeritatem **m** *in mg.*: temerantem   9 illius: illo *Krohnius*   10 penetrali: penetralia *ed Parmensis*: penetrale *Politianus*   13 que 9tinent˜ in h′ lib°. **M**[2] *in mg.*   te testem *Baehrens*: testem   17 splendididissimum **M**[2]: splendissimum   iucundissimum (io *supra primas litteras scripsit* **M**[2])   17. 18 mecium   21 lugu (*del.* **M**[1]) lugeret

— quod iam rarissimum est — lacrimis senem patrem. Earinus praeterea, Germanici nostri libertus — scis quamdiu desiderium eius moratus sim, cum petisset ut capillos suos, quos cum gemmata pyxide et speculo ad Pergamenum Asclepium mittebat, versibus dedicarem. summa est egloga, qua mecum secedere Neapolim Claudiam meam exhortor. hic, si verum dicimus, sermo est, equidem securus, ut cum uxore et qui persuadere malit quam placere. huic praecipue libello favebis, cum scias hanc destinationem quietis meae tibi maxime intendere meque non tam in patriam quam ad te secedere. vale.

I.

HERCULES SURRENTINUS POLLII FELICIS.

Intermissa tibi renovat, Tirynthie, sacra
Pollius et causas designat desidis anni,
quod coleris maiore tholo nec litora pauper
nuda tenes tectumque vagis habitabile nautis,
sed nitidos postes Graisque effulta metallis
culmina, ceu taedis iterum lustratus honesti
ignis ab Oetaea conscenderis aethera flamma.
vix oculis animoque fides. tune ille reclusi
liminis et parvae custos inglorius arae?
unde haec aula recens fulgorque inopinus agresti
Alcidae? sunt fata deum, sunt fata locorum!

---

22 iam rarissimum *Baehrens*: amarissimum: rarissimum ς 23 Earinus ς: Ierinus scis *Vollmer*: scit 25 quos cum **M**[2] *in mg.*: quoscumque 27 sedere (*exp.* **M**[1], *del. rubric.*) secedere 29 dicimus: dici vis *Bursianus* equidem (*repetiit* m *in mg.*): et quidem *Marklandus* 33 in prĩaȝ · nota · Nea|polim m *in mg.* VALE (*litteris rubris*)

I. 8 tu ne (n *ex* u m) 9 liminis c: Luminis

o velox pietas! steriles hic nuper harenas,
adsparsum pelago montis latus hirtaque dumis
saxa nec ulla pati faciles vestigia terras
cernere erat. quaenam subito fortuna rigentes
ditavit scopulos? Tyrione haec moenia plectro
an Getica venere lyra? stupet ipse labores
annus, et angusti bisseno limite menses
longaevum mirantur opus. deus attulit arces
erexitque suas atque obluctantia saxa
summovit nitens et magno pectore montem
reppulit: immitem credas iussisse novercam.
    ergo age, seu patrios liber iam legibus Argos
incolis et mersum tumulis Eurysthea calcas,
sive tui solium Iovis et virtute parata
astra tenes, haustumque tibi succincta beati
nectaris excluso melior Phryge porrigit Hebe:
huc ades et genium templis nascentibus infer.
non te Lerna nocens nec pauperis arva Molorchi
nec formidatus Nemees ager antraque poscunt
Thracia nec Pharii polluta altaria regis,
sed felix simplexque domus fraudumque malarum
inscia et hospitibus superis dignissima sedes.
pone truces arcus agmenque immite pharetrae
et regum multo perfusum sanguine robur,
instratumque umeris dimitte gerentibus hostem:
hic tibi Sidonio celsum pulvinar acantho
texitur et signis crescit torus asper eburnis.
pacatus mitisque veni nec turbidus ira
nec famulare timens, sed quem te Maenalis Auge
confectum thiasis et multo fratre madentem

---

13 Ad sparsum: ac sparsum *Baehrens*: aspersum ς hircaque dunıſſ 16 ditavit **m** *in mg.*: Ditasit: ditarit ς: divisit ς 18 angusti (n *ex* u **m**) bisseno: angusto bisseni ς 19 attulit: adfuit *Meursius* artes 20 atque *add.* **M**^{1} *supra v.* 24 euristia 30 Nemees ς: vemceſ (venies **m**, *cf. Sil. II 483*) 34 artus 36 Instratum (In ∾ Lu) gerentibus: ingentibus *Marklandus* 38 Texitur **m**: Texitus

detinuit qualemque vagae post crimina noctis
Thespius obstupuit, totiens socer. hic tibi festa
gymnas, et insontes iuvenum sine caestibus irae
annua veloci peragunt certamina lustro.
hic templis inscriptus avo gaudente sacerdos
parvus adhuc similisque tui, cum prima novercae
monstra manu premeres atque exanimata doleres.
sed quaenam subiti, veneranda, exordia templi,
dic age, Calliope; socius tibi grande sonabit
Alcides tensoque modos imitabitur arcu.
tempus erat, caeli cum torrentissimus axis
incumbit terris ictusque Hyperione multo
acer anhelantis incendit Sirius agros.
iamque dies aderat, profugis cum regibus aptum
fumat Aricinum Triviae nemus et face multa
conscius Hippolyti splendet lacus; ipsa coronat
emeritos Diana canes et spicula terget
et tutas sinit ire feras, omnisque pudicis
Itala terra focis Hecateidas excolit idus.
ast ego, Dardaniae quamvis sub collibus Albae
rus proprium magnique ducis mihi munere currens
unda domi curas mulcere aestusque levare
sufficerent, notas Sirenum nomine rupes
facundique larem Polli non hospes habebam,
assidue moresque viri pacemque novosque
Pieridum flores intactaque carmina discens.
forte diem Triviae dum litore ducimus udo
angustasque fores adsuetaque tecta gravati
frondibus et patula defendimus arbore soles,
delituit caelum et subitis lux candida cessit
nubibus ac tenuis graviore favonius austro
immaduit; qualem Libyae Saturnia nimbum

43 Thespius: Thestius *Marklandus* 44 cestibus: testibus ς: caedibus *Marklandus* 47 novertae 48 doleres ς: dolores 60 echateidas 69 angustasque ς: Augustasque gravati a: gravatis 71 Delituit m: Dilicuit 72 ac ς: at 73 libyae m: librae

attulit, Iliaco dum dives Elissa marito
donatur testesque ululant per devia nymphae.
diffugimus, festasque dapes redimitaque vina
abripiunt famuli nec quo convivia migrent,
quamvis innumerae gaudentia rura superne
insedere domus et multo culmine dives
mons nitet: instantes sed proxima quaerere nimbi
suadebant laesique fides reditura sereni.
stabat dicta sacri tenuis casa nomine templi
et magnum Alciden humili lare parva premebat,
fluctivagos nautas scrutatoresque profundi
vix operire capax. huc omnis turba coimus,
huc epulae ditesque tori coetusque ministrum
stipantur nitidaeque cohors gratissima Pollae.
non cepere fores, angustaque deficit aedes.
erubuit risitque deus dilectaque Polli
corda subit blandisque virum complectitur ulnis.
'tune', inquit, 'largitor opum, qui mente profusa
tecta Dicarchei pariter iuvenemque replesti
Parthenopen? nostro qui tot fastigia monti,
tot virides lucos, tot saxa imitantia vultus
aeraque, tot scripto viventes lumine ceras
fixisti? quid enim ista domus, quid terra, priusquam
te gauderet, erat? longo tu tramite nudos
texisti scopulos, fueratque ubi semita tantum,
nunc tibi distinctis stat porticus alta columnis,
ne sorderet iter. curvi tu litoris ora
clausisti calidas gemina testudine nymphas.
vix opera enumerem; mihi pauper et indigus uni
Pollius? et talis hilaris tamen intro penates
et litus, quod pandis, amo. sed proxima sedem
despicit et tacite ridet mea limina Iuno.

82 sacri: sacris *Marklandus* 86 coetusque ς: coitusque 91 mente m (?): menta 92 dicarchei: Dicaearchi *Krohnius* iuvenemque: mitemque *Marklandus* 94 imitantia ς: mitantia 97 erat *Krohnius*: erant: ero *Baehrens* 100 ora ς: oras

da templum dignasque tuis conatibus aras,
quas puppes velis nolint transire secundis,
quo pater aetherius mensisque accita deorum
turba et ab excelso veniat soror hospita templo.
nec te, quod solidus contra riget umbo maligni
montis et immenso non umquam exesus ab aevo,
terreat: ipse adero et conamina tanta iuvabo
asperaque invitae perfringam viscera terrae.
incipe et Herculeis fidens hortatibus aude.
non Amphioniae steterint velocius arces
Pergameusve labor.' dixit mentemque reliquit.
nec mora, cum scripta formatur imagine tela.
innumerae coiere manus: his caedere silvas
et levare trabes, illis immergere curae
fundamenta solo. coquitur pars umida terrae
protectura hiemes atque exclusura pruinas,
indomitusque silex curva fornace liquescit.
praecipuus sed enim labor est excindere dextra
oppositas rupes et saxa negantia ferro.
hic pater ipse loci positis Tirynthius armis
insudat validaque solum deforme bipenni,
cum grave nocturna caelum subtexitur umbra,
ipse fodit. ditesque Caprae viridesque resultant
Taurubulae, et terris ingens redit aequoris echo.
non tam grande sonat motis incudibus Aetne,
cum Brontes Steropesque ferit, nec maior ab antris
Lemniacis fragor est, ubi flammeus aegida caelat
Mulciber et castis exornat Pallada donis.
decrescunt scopuli, et rosea sub luce reversi
artifices mirantur opus. vix annus anhelat
alter, et ingenti dives Tirynthius arce
despectat fluctus et iunctae tecta novercae

111 umquam: usquam *Baehrens* exesus (*prius* s *supra v. add.* m) 117 conscripta formantur imagine templa *Marklandus* 119 trabes m: trahes 121 Proctectura (*prius* c *del.* M[1]) 128 ditesque capre (*quod defendit Buecheler*): dites Capreae ς 137 iunctae: victae a

provocat et dignis invitat Pallada templis.
iam placidae dant signa tubae, iam fortibus ardens
fumat harena sacris. hos nec Pisaeus honores
Iuppiter aut Cirrhae pater aspernetur opacae.
nil his triste locis; cedat lacrimabilis Isthmos,
cedat atrox Nemee: litat hic felicior infans.
ipsae pumiceis virides Nereides antris
exiliunt ultro: scopulis umentibus haerent
nec pudet occulte nudas spectare palaestras.
spectat et Icario nemorosus palmite Gaurus
silvaque, quae fixam pelago Nesida coronat,
et placidus Limon omenque Euploea carinis
et Lucrina Venus, Phrygioque e vertice Graias
addisces, Misene, tubas, ridetque benigna
Parthenope gentile sacrum nudosque virorum
certatus et parva suae simulacra coronae.
quin age et ipse libens proprii certaminis actus
invicta dignare manu, seu nubila disco
findere seu volucres zephyros praecedere telo
seu tibi dulce manu Libycas nodare palaestras:
indulge sacris et, si tibi poma supersunt
Hesperidum, gremio venerabilis ingere Pollae;
nam capit et tantum non degenerabit honorem.
quod si dulce decus viridesque resumeret annos,
— da veniam, Alcide — fors hic et pensa tulisses.
  haec ego nascentes laetus bacchatus ad aras
libamenta tuli. nunc ipse in limine — cerno
solventem voces et talia dicta ferentem:
'macte animis opibusque meos imitate labores,

---

138 dignis ς: dignus 139 fortibus: sortibus *Lipsius*: insontibus *Marklandus* ischmos 143 Nemee ς: nemees 144 pumiceis ς: puniceis umentibus (ᶦ *super* u *add.* m) 149 Limon (*sic iam Politianus*) omenque *Guyetus*: limo numemque (*ultimi* m *primam hastam exp.* M[1]) 151 Addisces: adsciscis *Marklandus* 155 dignare m: digna 157 libicas: liquidas *Marklandus* nodare: nudare ς 162 hic: huic ς 164 ipse (*quo servato interpunxi cum Maenaghteno*): ipsum e: ipso ς 165 ferentem: serentem *Heinsius*

qui rigidas rupes infecundaeque pudenda
naturae deserta domas et vertis in usum
lustra habitata feris foedeque latentia profers
numina. quae tibi nunc meritorum praemia solvam?
quas referam grates? Parcarum fila tenebo
extendamque colus — duram scio vincere Mortem —,
avertam luctus et tristia damna vetabo
teque nihil laesum viridi renovabo senecta
concedamque diu iuvenes spectare nepotes,
donec et hic sponsae maturus et illa marito,
rursus et ex illis soboles nova grexque protervus
nunc umeris inreptet avi, nunc agmine blando
certatim placidae concurrat ad oscula Pollae.
nam templis numquam statuetur terminus aevi,
dum me flammigeri portabit machina caeli.
nec mihi plus Nemee priscumque habitabitur Argos
nec Tiburna domus solisque cubilia Gades.'
sic ait; et tangens surgentem altaribus ignem
populeaque movens albentia tempora silva
et Styga et aetherii iuravit fulmina patris.

II.

PROPEMPTICON MAECIO CELERI.

Di, quibus audaces amor est servare carinas
saevaque ventosi mulcere pericula ponti,
sternite molle fretum placidumque advertite votis
concilium, et lenis non obstrepat unda precanti:
'grande tuo rarumque damus, Neptune, profundo
depositum. iuvenis dubio committitur alto

---

168 Naturae (N *ex* M M[1]) 174. 172. 173. *litteris* c a b *praescriptis versuum ordinem statim restituit* M[1]. 180 templis m: templus 182 Argos ς: argus 183 tiburna m *repetiit in mg.*

II. PROPEMPTICON MECIO CELERI 4 lenis ς: levis

Maecius atque animae partem super aequora nostrae
maiorem transferre parat. proferte benigna
sidera et antemnae gemino considite cornu,
Oebalii fratres; vobis pontusque polusque
luceat; Iliacae longe nimbosa sororis
astra fugate, precor, totoque excludite caelo.
vos quoque caeruleum ponti, Nereides, agmen,
quis honor et regni cessit fortuna secundi
— dicere quae magni fas sit mihi sidera ponti —,
surgite de vitreis spumosae Doridos antris
Baianosque sinus et feta tepentibus undis
litora tranquillo certatim ambite natatu,
quaerentes ubi celsa ratis, quam scandere gaudet
nobilis Ausoniae Celer armipotentis alumnus.
nec quaerenda diu; modo nam trans aequora terris
prima Dicarcheis Pharium gravis intulit annum,
prima salutavit Capreas et margine dextro
sparsit Tyrrhenae Mareotica vina Minervae.
huius utrumque latus molli praecingite gyro,
partitaeque vices vos stuppea tendite mali
vincula, vos summis adnectite sipara velis,
vos zephyris aperite sinus; pars transtra reponat,
pars demittat aquis curvae moderamina puppis;
sint quibus exploret primas gravis artemo barcas,
quaeque secuturam religent post terga phaselon
uncaque summersae penitus retinacula vellant;
temperet haec aestus pelagusque inclinet ad ortus:
officio careat glaucarum nulla sororum.
hinc multo Proteus geminoque hinc corpore Triton
praenatet, et subitis qui perdidit inguina monstris

---

7 Metius (t *ex* c M[1]) 10 Oebalii ς: Obalii 13 ponti: Phorci *Krohnius* 15 quae: quas *Heinsius* 17 foeta: fota *Wakefieldius* 19 quam *Heinsius*: qua 24 vina ς: viva

30 exploret c: explorent primas gravis artemo barcas *Klotzius*: primos gravis arte molorchos: primos gravis artemo lembos (lintres *Schwartzius*) *Vollmer*: rupes maris artemo tortus *Ruitgersius*: remos gravis arte molybdos *Krohnius*

Glaucus adhuc patriis quotiens adlabitur oris
litoream blanda feriens Anthedona cauda.
tu tamen ante omnes, diva cum matre Palaemon,
annue, si vestras amor est mihi pandere Thebas,
nec cano degeneri Phoebeum Amphiona plectro.
et pater, Aeolio frangit qui carcere ventos,
cui varii flatus omnisque per aequora mundi
spiritus atque hiemes nimbosaque nubila parent,
artius obiecto Borean Eurumque Notumque
monte premat: soli Zephyro sit copia caeli,
solus agat puppes summasque supernatet undas
assiduus pelago; donec tua turbine nullo
laeta Paraetoniis adsignet carbasa ripis.'
audimur. vocat ipse ratem nautasque morantes
increpat. ecce meum timido iam frigore pectus
labitur et nequeo, quamvis monet ominis horror,
claudere suspensos oculorum in margine fletus.
iamque ratem terris divisit fune soluto
navita et angustum deiecit in aequora pontem.
saevus ⟨et⟩ e puppi longo clamore magister
dissipat amplexus atque oscula fida revellit,
nec longum cara licet in cervice morari.
attamen in terras e plebe novissimus omni
ibo nec egrediar nisi iam ⟨cedente⟩ carina.
quis rude et abscissum miseris animantibus aequor
fecit iter solidaeque pios telluris alumnos
expulit in fluctus pelagoque immisit hianti
audax ingenii? nec enim temeraria virtus
illa magis, summae gelidum quae Pelion Ossae
iunxit anhelantemque iugis bis pressit Olympum.
usque adeone parum lentas transire paludes

---

37 Glaucus ς: Glaucas 44 atque *Politianus*: at 49 Laeta: laesa *Heinsius* 52 monet *Klotzius*: movet 55 angustum ς: augustum 56 saevus et e ς: Saevus e 60 iam cedente carina ς: iam carina: iam currente carina *Politianus?* 61 abscissum ς: abscisum 63 hianti ς: hiantes

stagnaque et angustos summittere pontibus amnes?
imus in abruptum gentilesque undique terras
fugimus exigua clausi trabe et aere nudo.
inde furor ventis indignataeque procellae
et caeli fremitus et fulmina plura Tonanti.
ante rates pigro torpebant aequora somno,
nec spumare Thetis nec spargere nubila fluctus
audebant. visis tumuerunt puppibus undae,
inque hominem surrexit hiems. tunc nubila Plias
Oleniumque pecus, solito tunc peior Orion.
iusta queror; fugit ecce vagas ratis acta per undas
paulatim minor et longe servantia vincit
lumina tot gracili ligno complexa timores,
quaeque super reliquos te, nostri pignus amoris,
portatura, Celer. quo nunc ego pectore somnos
quove queam perferre dies? quis cuncta paventi
nuntius, an facili te praetermiserit unda
Lucani rabida ora maris, num torta Charybdis
fluctuet aut Siculi populatrix virgo profundi,
quos tibi currenti praeceps gerat Hadria mores,
quae pax Carpathio, quali te subvehat aura
Doris Agenorei furtis blandita iuvenci?
sed merui questus. quid enim te castra petente
non vel ad ignotos ibam comes impiger Indos
Cimmeriumque chaos? starem prope bellica regis
signa mei, seu tela manu seu frena teneres,
armatis seu iura dares; operumque tuorum
etsi non socius, certe mirator adessem.
si quondam magno Phoenix reverendus Achilli
litus ad Iliacum Thymbraeaque Pergama venit
imbellis tumidoque nihil iuratus Atridae,

68 angustos ς: augustos 75 Audebant: gaudebant *Marklandus* 81 quaeque ς: Quaque: quamque *vel* quique *Krohnius*: teque *Marklandus* nostris (s *finale exp. et del.* M[1]) 82 portatura: portat dura *Leo* quo — quove *Skutschius*: quos — Quosve 84 facili ς: facilis (*secundum Souterum* s *exp.*) 98 aridae (*del.* M[1]) atridae

cur nobis ignavus amor? sed pectore fido
numquam abero longisque sequar tua carbasa votis.
Isi, Phoroneis olim stabulata sub antris,
nunc regina Phari numenque orientis anheli,
excipe multisono puppem Mareotida sistro
ac iuvenem egregium, Latius cui ductor Eoa
signa Palaestinasque dedit frenare cohortes,
ipsa manu placida per limina festa sacrosque
duc portus urbesque tuas. te praeside noscat,
unde paludosi fecunda licentia Nili,
cur vada desidant et ripa coerceat undas
Cecropio stagnata luto, cur invida Memphis,
curve Therapnaei lasciviat ora Canopi,
cur servet Pharias Lethaeus ianitor aras,
vilia cur magnos aequent animalia divos;
quae sibi praesternat vivax altaria Phoenix,
quos dignetur agros aut quo se gurgite Nili
mergat adoratus trepidis pastoribus Apis.
duc et ad Emathios manes, ubi belliger urbis
conditor Hyblaeo perfusus nectare durat,
anguiferamque domum, blando qua morsa veneno
Actias Ausonias fugit Cleopatra catenas.
usque et in Assyrias sedes mandataque castra
prosequere et Marti iuvenem, dea, trade Latino.
nec novus hospes erit: puer his sudavit in arvis
notus adhuc tantum maioris lumine clavi,
iam tamen et turmas facili praevertere gyro
fortis et Eoas iaculo damnare sagittas.
ergo erit illa dies, qua te maiora daturus
Caesar ab emerito iubeat discedere bello,

---

100 Numquam: nusquam ς 109 coerceat ς: coercent 110 stagnata: stagnante ς 119 anguiferam ς: Aguiferam qua morsa veneno *Heinsius*: quaqua mersa veneno: qua mersa veterno *Marklandus* 121 massirias c(*del.* M[1]) sedes 123 his sudavit in arvis ς: his (hic ς) sudavit in armis 124 lumine *Nohlius*: numine: munere ς 125 facili: facilis *Otto*

at nos hoc iterum stantes in litore vastos
cernemus fluctus aliasque rogabimus auras.
o tum quantus ego aut quanta votiva movebo
plectra lyra! cum me magna cervice ligatum
attolles umeris atque in mea pectora primum
incumbes e puppe novus servataque reddes
colloquia inque vicem medios narrabimus annos,
tu rapidum Euphraten et regia Bactra sacrasque
antiquae Babylonis opes et Zeuma, Latinae
pacis iter, qua dulce nemus florentis Idymes,
qua pretiosa Tyros rubeat, qua purpura suco
Sidoniis iterata cadis, ubi germine primum
candida felices sudent opobalsama virgae:
ast ego, devictis dederim quae busta Pelasgis
quaeve laboratas claudat mihi pagina Thebas.

III.

CONSOLATIO AD CLAUDIUM ETRUSCUM.

Summa deum, Pietas, cuius gratissima caelo
rara profanatas inspectant numina terras,
huc vittata comam niveoque insignis amictu,
qualis adhuc praesens nullaque expulsa nocentum
fraude rudes populos atque aurea regna colebas,
mitibus exequiis ades et lugentis Etrusci
cerne pios fletus laudataque lumina terge.
nam quis inexpleto rumpentem pectora questu
complexumque rogos incumbentemque favillis

129 at ς: Ac 135. 134 b *et* a *praescriptis ordinem versuum restituit* M[1] 134 incumbes ς: Incumbens 137 zeuma (*cf. V 3, 187*): Zeugma ε *vulgo* 138 qua: quam *Baehrens* 139 Qua praeciosa tiros rubeat qua purpura suco: quo pr. T. r. quo p. fuco *Gronovius* 140 cadis *Gronovius*: vadis primum: primo *Peyraredus* 142 Pelasgis ς: pelagis 143 Quaeve: quaeque a

III. CONSOLACIO · ADCLAVDIVM · ETRVSCVM

aspiciens non aut primaevae funera plangi
coniugis aut nati modo pubescentia credat
ora rapi flammis? pater est, qui fletur. adeste
dique hominesque sacris. procul hinc, procul ite nocentes,
si cui corde nefas tacitum fessique senectus
longa patris, si quis pulsatae conscius umquam
matris et inferna rigidum timet Aeacon urna:
insontes castosque voco. tenet ecce seniles
leniter implicitos vultus sanctamque parentis
canitiem spargit lacrimis animaeque supremum
frigus amat; celeres genitoris filius annos
— mira fides! — nigrasque putat properasse sorores.
exultent placidi Lethaea ad flumina manes,
Elysiae gaudete domus; date serta per aras
festaque pallentes hilarent altaria lucos.
felix, a! nimium felix plorataque nato
umbra venit. longe Furiarum sibila, longe
tergeminus custos, penitus via longa patescat
manibus egregiis. eat horrendumque silentis
accedat domini solium gratesque supremas
perferat et totidem iuveni roget anxius annos.
  macte pio gemitu! dabimus solacia dignis
luctibus Aoniasque tuo sacrabimus ultro
inferias, Etrusce, seni! tu largus Eoa
germina, tu messes Cilicumque Arabumque superbas
merge rogis; ferat ignis opes heredis et alto
aggere missuri nitido pia nubila caelo
stipentur cineres: nos non arsura feremus
munera, venturosque tuus durabit in annos
me monstrante dolor. neque enim mihi flere parentem
ignotum, similis gemui proiectus ad ignem.

---

15 umquam: umbram *Marklandus* 18 implicitos ς: implicitor: implicitus ς 21 nigrasque: pigrasque *Heinsius* 25 a *Baehrens*: et: heu ς: o *Bentleius*: en *Polster* largus M[1]: largius 40 gemui *Politianus*: gemini ignem: ignes *Marklandus*

ille mihi tua damna dies compescere cantu
suadet: et ipse tuli quos nunc tibi confero questus.
non tibi clara quidem, senior placidissime, gentis
linea nec proavis demissum stemma, sed ingens
supplevit fortuna genus culpamque parentum
occuluit. nec enim dominos de plebe tulisti,
sed quibus occasus pariter famulantur et ortus.
nec pudor iste tibi: quid enim terrisque poloque
parendi sine lege manet? vice cuncta reguntur
alternisque premunt. propriis sub regibus omnis
terra; premit felix regum diademata Roma;
hanc ducibus frenare datum; mox crescit in illos
imperium superis. sed habent et numina legem:
servit et astrorum velox chorus et vaga servit
luna nec iniussae totiens redit orbita lucis,
et — modo si fas est aequare iacentia summis —
pertulit et saevi Tirynthius horrida regis
pacta, nec erubuit famulantis fistula Phoebi.
sed neque barbaricis Latio transmissus ab oris:
Smyrna tibi gentile solum potusque verendo
fonte Meles Hermique vadum, quo Lydius intrat
Bacchus et aurato reficit sua cornua limo.
laeta dehinc series variisque ex ordine curis
auctus honos; semperque gradi prope numina, semper
Caesareum coluisse latus sacrisque deorum
arcanis haerere datum. Tibereia primum
aula tibi vixdum ora nova mutante iuventa
panditur — hic annis multa super indole victis
libertas oblata venit — nec proximus heres,
immitis quamquam et Furiis agitatus, abegit.

---

47 famulantur: famulatur ς   49 reguntur *Gevartius*: geruntur   52 ducibus ς: dulcibus   56 Et: sic *Baehrens*   60 potusque: notusque *Lottichius*   61 Lydius ς: lilius   64 gradi *Meursius*: gradu: gradus *Peyraredus*   65 Caesarium   66 thybereia   68 multa: multum *Otto*   victis M^1: victus   69 oblata: optata *Hirschfeldius*

hinc et in Arctoas tenuis comes usque pruinas
terribilem adfatu passus visuque tyrannum
immanemque suis, ut qui metuenda ferarum
corda domant mersasque iubent iam sanguine tacto
reddere ab ore manus et nulla vivere praeda.
praecipuos sed enim merito surrexit in actus
nondum stelligerum senior dimissus in axem
Claudius et longo transmittit habere nepoti.
quis superos metuens pariter tot templa, tot aras
promeruisse datur? summi Iovis aliger Arcas
nuntius; imbrifera potitur Thaumantide Iuno;
stat celer obsequio iussa ad Neptunia Triton:
tu totiens mutata ducum iuga rite tulisti
integer, inque omni felix tua cumba profundo.
iamque piam lux alta domum praecelsaque toto
intravit Fortuna gradu; iam creditur uni
sanctarum digestus opum partaeque per omnis
divitiae populos magnique impendia mundi.
quicquid ab auriferis eiectat Hiberia fossis,
Dalmatico quod monte nitet, quod messibus Afris
verritur, aestiferi quicquid terit area Nili,
quodque legit mersus pelagi scrutator Eoi,
et Lacedaemonii pecuaria culta Galaesi
perspicuaeque nives Massylaque robora et Indi
dentis honos: uni parent commissa ministro,
quae Boreas quaeque Eurus atrox, quae nubilus Auster
invehit: hibernos citius numeraveris imbres
silvarumque comas. vigil idem animique sagacis

---

71 Hinc: hunc *ed. Aldina*: huic *Politianus* 73 suis: subis *Hirschfeldius* quie 76 surrexit: subvexit *Politianus* (?) *et Heinsius* actus ς: artus 77 dimissus *Peyraredus*: demissus
78 longo: longum *Gevartius* transmittit: transmisit *Marklandus* 82 Stat: nat *Heinsius* 89 Quitquid Hiberia ς: helberia 96 nubilus ς: nubibus 98 vigil idem animique sagacis *Leo*: vigilite (vigil ite *sep.* M^1) animaeque sagacis: vigil usque (iste *Guyetus*: ipse *Marklandus*) animique sagacis *Salmasius*: vigili tu animoque sagaci *Peyraredus*: vigilis tu animique sagacis *Imhofius*

et citus evolvit quantum Romana sub omni
pila die quantumque tribus, quid templa, quid alti
undarum cursus, quid propugnacula poscant
aequoris aut longe series porrecta viarum;
quod domini celsis niteat laquearibus aurum,
quae divum in vultus igni formanda liquescat
massa, quid Ausoniae scriptum crepet igne Monetae.
hinc tibi rara quies animoque exclusa voluptas,
exiguaeque dapes et numquam laesa profundo
cura mero; sed iura tamen genialia cordi
et mentem vincire toris ac iungere festa
conubia et fidos domino genuisse clientes.
quis sublime genus formamque insignis Etruscae
nesciat? haud quamquam proprio mihi cognita visu,
sed decus eximium famae par reddit imago,
et sibimet similis natorum gratia monstrat.
nec vulgare genus; fasces summamque curulem
frater et Ausonios enses mandataque fidus
signa tulit, cum prima truces amentia Dacos
impulit et magno gens est damnata triumpho.
sic quicquid patrio cessatum a sanguine, mater
reddidit, obscurumque latus clarescere vidit
conubio gavisa domus. nec pignora longe;
quippe bis ad partus venit Lucina manuque
ipsa levi gravidos tetigit fecunda labores.
felix a! si longa dies, si cernere vultus
natorum viridisque genas tibi iusta dedissent
stamina! sed media cecidere abrupta iuventa
gaudia, florentesque manu scidit Atropos annos;

---

99 et citus evolvit *Salmasius*: Exitus evolvit: anxius (cognitus *Leo*) evolvit *Hirschfeldius*: excitus evolvis *Peyraredus*: excutis et volvis *Imhofius* 104 vıultus 105 igne: arce *Burmannus* 111 genus: decus *Marklandus* 112 quamquam ς: quaquam 113 eximium (*alterum* i *supra v.* **M**[2]) 114 et sibimet similis *Skutschius et Krohnius*: Vultibus et sibimet similis 115 vulgare *in ras.* **M**[1] 118 tiumpho 119 quitquid 124 a: o ς

qualia pallentes declinant lilia culmos
pubentesque rosae primos moriuntur ad austros,
aut ubi verna novis expirat purpura pratis.
illa, sagittiferi, circumvolitastis, Amores,
funera maternoque rogos unxistis amomo;
nec modus aut pennis laceris aut crinibus ignem
spargere, collectaeque pyram struxere pharetrae.
quas tunc inferias aut quae lamenta dedisses
maternis, Etrusce, rogis, qui funera patris
haud matura putas atque hos pius ingemis annos!
illum et qui nutu superas nunc temperat arces,
progeniem claram terris partitus et astris,
laetus Idymaei donavit honore triumphi
dignatusque loco victricis et ordine pompae
non vetuit, tenuesque nihil minuere parentes.
atque idem in cuneos populo deduxit equestres
mutavitque genus laevaeque ignobile ferrum
exuit et celso natorum aequavit honorem.
dextra bis octonis fluxerunt saecula lustris,
atque aevi sine nube tenor. quam dives in usus
natorum totoque volens excedere censu,
testis adhuc largi nitor inde adsuetus Etrusci,
cui tua non humilis dedit indulgentia mores.
hunc siquidem amplexu semper revocante tenebas
blandus et imperio numquam pater; huius honori

---

128 tit. Afric. (cf. Gsell, rech. archéol. en Algérie 1893 p. 270 et Buecheler, anth. epigr. II 1787) . . allente ////// eclinant lia (*sic!*) culm . . . . esq rosae primos moriuntur ad . . . . vernovis (*sic!*) expirat purpura pratis.

---

130 ubi ς: tibi   132 maternoque ς: maternosque 134 collectaeque: collataeque *Gronovius*: coniectaeque *Heinsius* 136 Etrusce ς: etrusca   138 temperat ς: temperet 141 dignatusque: dignatumque *Koestlinius*   et: in *Baehrens* 143 populo deduxit *Otto*: populos deduxit: populo te eduxit *Burmannus*: populo seduxit *Baehrens*   145 celso — honorem *Krohnius*: celso — honore: celse — honori *Salmasius* 146 ottonis

pronior ipse etiam gaudebat cedere frater.
quas tibi devoti iuvenes pro patre renato,
summe ducum, grates, aut quae pia vota rependunt!
tu — seu tarda situ rebusque exhausta senectus
erravit seu blanda diu Fortuna regressum
maluit — attonitum et venturi fulminis ictus
horrentem tonitru tantum lenique procella
contentus monuisse senem; cumque horrida supra
aequora curarum socius procul Itala rura
linqueret, hic molles Campani litoris oras
et Diomedeas concedere iussus in arces
atque hospes, non exul, erat. nec longa moratus
Romuleum reseras iterum, Germanice, limen
maerentemque foves inclinatosque penates
erigis. haud mirum, ductor placidissime, quando
haec est quae victis parcentia foedera Cattis
quaeque suum Dacis donat clementia montem,
quae modo Marcomanos post horrida bella vagosque
Sauromatas Latio non est dignata triumpho.
  iamque in fine dies et inexorabile pensum
deficit. hic maesti pietas me poscit Etrusci,
qualia nec Siculae moderantur carmina rupes
nec fati iam certus olor saevique marita
Tereos. heu quantis lassantem brachia vidi
planctibus et prono fusum super oscula vultu!
vix famuli comitesque tenent, vix arduus ignis
summovet. haud aliter gemuit per inania Theseus
litora, qui falsis deceperat Aegea velis.
tunc immane gemens foedatusque ora tepentes
adfatur cineres:
'cur nos, fidissime, linquis

---

155 rependunt: rependant ς   157 erravit ο: errabit
168 victis **M**[1]: victus   174 moderantur: modulantur *Bentleius*
179 per inania *Bursianus*: periuria: per Sunia *Polster*
180 Litora: (*servato* periuria *v. 179*) litore ς: altera *Sandstroemius*   182 cur ς: cui

Fortuna redeunte, pater? modo numina magni
praesidis atque breves superum placavimus iras,
nec frueris tantique orbatus muneris usu
ad manes, ingrate, fugis. nec flectere Parcas
aut placare malae datur aspera numina Lethes?
felix, cui magna patrem cervice vehenti
sacra Mycenaeae patuit reverentia flammae!
quique tener saevis genitorem Scipio Poenis
abstulit et Lydi pietas temeraria Lausi.
ergo et Thessalici coniunx pensare mariti
funus et immitem potuit Styga vincere supplex
Thracius? hoc quanto melius pro patre liceret!
non totus rapiere tamen, nec funera mittam
longius; hic manes, hic intra tecta tenebo:
tu custos dominusque laris, tibi cuncta tuorum
parebunt; ego rite minor semperque secundus
assiduas libabo dapes et pocula sacris
manibus effigiesque colam: te lucida saxa,
te similem doctae referet mihi linea cerae,
nunc ebur et fulvum vultus imitabitur aurum.
inde viam morum longaeque examina vitae
adfatusque pios monituraque somnia poscam.'
   talia dicentem genitor dulcedine laeta
audit et immites lente descendit ad umbras
verbaque dilectae fert narraturus Etruscae.
   salve supremum, senior mitissime patrum,
supremumque vale, qui numquam sospite nato
triste chaos maestique situs patiere sepulcri.
semper odoratis spirabunt floribus arae,
semper et Assyrios felix bibet urna liquores
et lacrimas, qui maior honos. hic sacra litabit
manibus eque tua tumulum tellure levabit.

---

189 reverentia ς: reventia 191 Lydi ς: lichi (*vel* lidii) 201 cerae ς: c&r& 202 fulvum ς: fuulum 204 monituraque c: morituraque 207 cetret *in mg.* M[1] (*spectat ad v. 201*) 210 situs ς: sitiss 214 tumulum ς: tumultum

nostra quoque exemplo meritus tibi carmina sancit
hoc etiam gaudens cinerem donasse sepulcro.

IV.

CAPILLI FLAVI EARINI.

Ite, comae, facilemque precor transcurrite pontum,
ite coronato recubantes molliter auro;
ite, dabit cursus mitis Cytherea secundos
placabitque notos, fors et de puppe timenda
transferet inque sua ducet super aequora concha.
accipe laudatos, iuvenis Phoebeie, crines,
quos tibi Caesareus donat puer, accipe laetus
intonsoque ostende patri. sine dulce nitentes
comparet atque diu fratris putet esse Lyaei.
forsan et ipse comae numquam labentis honorem
praemetet atque alio clusum tibi ponet in auro.
Pergame, pinifera multum felicior Ida!
illa licet sacrae placeat sibi nube rapinae
— nempe dedit superis illum, quem turbida semper
Iuno videt refugitque manum nectarque recusat —,
at tu grata deis pulchroque insignis alumno
misisti Latio, placida quem fronte ministrum
Iuppiter Ausonius pariter Romanaque Iuno
aspiciunt et uterque probant. nec tanta potenti
terrarum domino divum sine mente voluptas.
dicitur Idalios Erycis de vertice lucos
dum petit et molles agitat Venus aurea cygnos,
Pergameas intrasse domos, ubi maximus aegris
auxiliator adest et festinantia sistens
fata salutifero mitis deus incubat angui.

---

215 sancit: sanxit *ed. Parmensis*

IV. CAPILLI · FLAVI · IERINI (*cf. Sid. Apoll. carm. 22 epist. § 6*) 9 fratris ς: fratres 12 Perga me 13 nube: laude *Marklandus*: pube *Koestlinius* 21 id alios 22 sy (*del.* M[1]) cignos 23 Perga meas

hic puerum egregiae praeclarum sidere formae
ipsius ante dei ludentem conspicit aras.
ac primum subita paulum decepta figura
natorum de plebe putat; sed non erat illi
arcus et ex umeris nullae fulgentibus umbrae.
miratur puerile decus vultumque comasque
aspiciens 'tune Ausonias' ait 'ibis ad arces,
neglectus Veneri? tu sordida tecta iugumque
servitii vulgare feres? procul absit: ego isti,
quem meruit, formae dominum dabo. vade age mecum,
vade, puer: ducam volucri per sidera curru
donum immane duci; nec te plebeia manebunt
iura: Palatino famulus deberis amori.
nil ego, nil, fateor, toto tam dulce sub orbe
aut vidi aut genui. cedet tibi Latmius ultro
Sangariusque puer quemque irrita fontis imago
et sterilis consumpsit amor. te caerula Nais
mallet et adprensa traxisset fortius urna.
tu, puer, ante omnis; solus formosior ille,
cui daberis.' sic orsa leves secum ipsa per auras
tollit olorinaque iubet considere biga.
nec mora. iam Latii montes veterisque penates
Euandri, quos mole nova pater inclitus orbis
excolit et summis aequat Germanicus astris.
tunc propior iam cura deae, quae forma capillis
optima, quae vestis roseos accendere vultus
apta, quod in digitis, collo quod dignius aurum.
norat caelestis oculos ducis ipsaque taedas
iunxerat et plena dederat conubia dextra:
sic ornat crines, Tyrios sic fundit amictus,
dat radios ignemque suum. cessere priores
deliciae famulumque greges; hic pocula magno

26 egregiae ς: egregie 34 procul ς: procul procul
39 tam ς: iam 40 cedet: cedat ς Latmius ς: lamus
47 veterisque *Barthius*: veteresque 48 Euandi orbis:
urbis ς 57 gregres

prima duci murrasque graves crystallaque portat
candidiore manu: crescit nova gratia Baccho.
care puer superis, qui praelibare verendum
nectar et ingentem totiens contingere dextram
electus, quam nosse Getae, quam tangere Persae
Armeniique Indique petunt! o sidere dextro
edite, multa tibi divum indulgentia favit!
olim etiam, ne prima genas lanugo nitentes
carperet et pulchrae fuscaret gratia formae,
ipse deus patriae celsam trans aequora liquit
Pergamon. haud ulli puerum mollire potestas
credita, sed tacita iuvenis Phoebeius arte
leniter haud ullo concussum vulnere corpus
de sexu transire iubet. tamen anxia curis
mordetur puerique timet Cytherea dolores.
nondum pulchra ducis clementia coeperat ortu
intactos servare mares; nunc frangere sexum
atque hominem mutare nefas, gavisaque solos
quos genuit natura videt, nec lege sinistra
ferre timent famulae natorum pondera matres.
tu quoque nunc iuvenis, genitus si tardius esses,
umbratusque genas et adultos fortior artus,
non unum gaudens Phoebea ad limina munus
misisses; patrias nunc solus crinis ad oras
naviget. hunc multo Paphie saturabat amomo,
hunc nova tergemina pectebat Gratia dextra.
huic et purpurei cedet coma saucia Nisi,
et quam Sperchio tumidus servabat Achilles.
ipsi, cum primum niveam praecerpere frontem
decretum est umerosque manu nudare nitentes,
adcurrunt teneri Paphia cum matre volucres
expediuntque comas et Serica pectore ponunt
pallia. tunc iunctis crinem incidere sagittis

---

60 *interpunxi cum Vollmero* 61 continguere 62 Flectus 68 ulli ς: illi 70 corpus ς: corpeus 72 cithera 77 ma (*del.* M[1]) famulae 83 hunc ς: Nunc 84 cedet: cedat ς saucia ς: faucia

atque auro gemmisque locant, rapit ipsa cadentem
mater et arcanos iterat Cytherea liquores.
tunc puer e turba, manibus qui forte supinis
nobile gemmato speculum portaverat auro,
'hoc quoque demus', ait; 'patriis nec gratius ullum
munus erit templis ipsoque potentius auro.
tu modo fige aciem et vultus hic usque relinque.'
sic ait et speculum reclusit imagine rapta.
at puer egregius tendens ad sidera palmas,
'his mihi pro donis, hominum mitissime custos,
si merui, longa dominum renovare iuventa
atque orbi servare velis! hoc sidera mecum,
hoc undae terraeque rogant. eat, oro, per annos
Iliacos Pyliosque simul, propriosque penates
gaudeat et secum Tarpeia senescere templa.'
sic ait et motas miratur Pergamos aras.

V.

* * * * * * * * * * *

Quid mihi maesta die, sociis quid noctibus, uxor,
anxia pervigili ducis suspiria cura?
non metuo ne laesa fides aut pectore in isto
alter amor; nullis in te datur ire sagittis
— audiat infesto licet hoc Rhamnusia vultu —,
non datur. et si egomet patrio de litore raptus
quattuor emeritis per bella, per aequora lustris
errarem, tu mille procos intacta fugares,
non intersectas commenta retexere telas,
sed sine fraude palam, thalamosque armata negasses.

---

91 cadentem *Schrader*: cadentes 95 patriis ς: patris 97 hic *Barthius*: huc: hos *Marklandus* 98 reclusit: seclusit *Gronovius* 99 at ς: Ac 103 oro ς: ore annos ς: annus

V. VIA DOMITIANA: EGLOGA AD UXOREM ς 1 Quid ς: Quis 9 intersectas ς: interfectas: imperfectas ς

dic tamen, unde alta mihi fronte et nubila vultus?
anne quod Euboicos fessus remeare penates
auguror et patria senium componere terra?
cur hoc triste tibi? certe lascivia corde
nulla nec aut rapidi mulcent te proelia Circi
aut intrat sensus clamosi turba theatri;
sed probitas et opaca quies et sordida numquam
gaudia.
quas autem comitem te rapto per undas?
quamquam et si gelidas irem mansurus ad Arctos
vel super Hesperiae vada caligantia Thyles
aut septemgemini caput haut penetrabile Nili,
hortarere vias. etenim tua — nempe benigna
quam mihi sorte Venus iunctam florentibus annis
servat et in senium —, tua, quae me vulnere primo
intactum thalamis et adhuc iuvenile vagantem
fixisti, tua frena libens docilisque recepi,
et semel insertas non mutaturus habenas
usque premo. tu me nitidis Albana ferentem
dona comis sanctoque indutum Caesaris auro
visceribus complexa tuis sertisque dedisti
oscula anhela meis; tu, cum Capitolia nostrae
infitiata lyrae, saevum ingratumque dolebas
mecum victa Iovem; tu procurrentia primis
carmina nostra sonis totasque in murmure noctes
aure rapis vigili; longi tu sola laboris
conscia, cumque tuis crevit mea Thebais annis.
qualem te nuper Stygias prope raptus ad umbras,
cum iam Lethaeos audirem comminus amnes,
aspexi, tenuique oculos iam morte cadentes.
scilicet exhausti Lachesis mihi tempora fati

11 alta: alia *ed. Aldina*: alba *Cornelissenus* 15 rapidi: rabidi *Wakefieldius* mulcent ς: mulcem 16 clamosi: damnosi *Baehrens* 20 vel ς: Ves 21 haut penetrabile c: ut penetrabile: impenetrabile ς 25 intactum ς: Intantum 28 tu *Politianus*: ter 29 comis ς: comes 32 dolebas c: doleres: dolere (*inf. hist.*) *Krohnius*

te tantum miserata dedit, superique potentes
invidiam timuere tuam. post ista propinquum
nunc iter optandosque sinus comes ire moraris?
heu ubi nota fides totque explorata per usus,
qua veteres, Latias Graias, heroidas aequas?
isset ad Iliacas — quid enim deterret amantes? —
Penelope gavisa domos, si passus Ulixes;
questa est Aegiale, questa est Meliboea relinqui,
et quam — quam saevi! — fecerunt maenada planctus.
nec minor his tu nosse fidem vitamque maritis
dedere. sic certe cineres umbramque priorem
quaeris adhuc, sic exequias amplexa canori
coniugis ingentes iterasti pectore planctus,
iam mea. nec pietas alia est tibi curaque natae,
sic et mater amas, sic numquam corde recedit
nata tuo, fixamque animi penetralibus imis
nocte dieque tenes. non sic Trachinia nidos
Alcyone, vernos non sic Philomela penates
circumit amplectens animamque in pignora transfert.
et nunc illa tenet, viduo quod sola cubili
otia iam pulchrae terit infecunda iuventae.
sed venient, plenis venient conubia taedis.
sic certe formaeque bonis animique meretur;
sive chelyn complexa petit seu voce paterna
discendum Musis sonat et mea carmina flectit,
candida seu molli diducit brachia motu:
ingenium probitas artemque modestia vincit.
nonne leves pueros, non te, Cytherea, pudebit

---

45 graias: Graiasque ς 46 Iliacas ς: iliacos 48 Meliboea ς: melibia 49 quam — quam saevi! — *Politianus*: quamquam saevi (*mirum in modum hic locus coniecturis temptatus est*) 50 vitamque ς: victamque: invictamque *Baehrens* 55 corde recedit M^1: recedit corde 56 penetrabilibus 57 Trachinia ς: intracia 58 vernos ς: nervos philomelia 60 tenet: tepet *Baehrens* viduum — cubile *Gevartius* 61 iam: tam *Politianus* 63 animique ς: animaeque 64 petit: ferit *Peyraredus*: quatit *Waller*

hoc cessare decus? nec tantum Roma iugales
conciliare toros festasque accendere taedas
fertilis: et nostra generi tellure dabuntur.
non adeo Vesuvinus apex et flammea diri
montis hiems trepidas exhausit civibus urbes:
stant populisque vigent. hinc auspice condita Phoebo
tecta Dicarchei portusque et litora mundi
hospita: at hinc magnae tractus imitantia Romae
quae Capys advectis implevit moenia Teucris.
nostra quoque et propriis tenuis nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum trans aequora vectae
ipse Dionaea monstravit Apollo columba.
has ego te sedes — nam nec mihi barbara Thrace
nec Libye natale solum — transferre laboro,
quas et mollis hiems et frigida temperat aestas,
quas imbelle fretum torpentibus adluit undis.
pax secura locis et desidis otia vitae
et numquam turbata quies somnique peracti.
nulla foro rabies aut strictae in iurgia leges:
morum iura viris solum et sine fascibus aequum.
quid nunc magnificas species cultusque locorum
templaque <et> innumeris spatia interstincta columnis,
et geminam molem nudi tectique theatri
et Capitolinis quinquennia proxima lustris,
quid laudem litus libertatemque Menandri,
quam Romanus honos et Graia licentia miscent?
nec desunt variae circa oblectamina vitae:
sive vaporiferas, blandissima litora, Baias,
enthea fatidicae seu visere tecta Sibyllae

---

70 toros ς: toro 72 vesuvinus M[1]: vesuinus 74 hinc *Heinsius*: hic 75 mundi: mundo *Marklandus* 77 Neapolitanus fuit Statius m *in mg.* 78 Nostra quoque et: nostra quoque haud *Marklandus*: nostraque nec *Otto* 80 Dionea — columba *Politianus*: dioneae — columbae 82 libre 86 peracti: parati ς 90 templaque et ς: Templaque 93 litus: lusus *Baehrens*: lites *Lundstroemius*: risus *Lindenbrogius* 94 Graia ς: grata

dulce sit Iliacoque iugum memorabile remo,
seu tibi Bacchei vineta madentia Gauri
Teleboumque domos, trepidis ubi dulcia nautis
lumina noctivagae tollit Pharus aemula lunae,
caraque non molli iuga Surrentina Lyaeo,
quae meus ante alios habitator Pollius auget,
Aenarumque lacus medicos Stabiasque renatas:
mille tibi nostrae referam telluris amores?
sed satis hoc, coniunx, satis est dixisse: creavit
me tibi, me socium longos adstrinxit in annos.
nonne haec amborum genetrix altrixque videri
digna? sed ingratus qui plura adnecto tuisque
moribus indubito: venies, carissima coniunx,
praeveniesque etiam; sine me tibi ductor aquarum
Thybris et armiferi sordebunt tecta Quirini.

---

104 Aenarumque *Vollmer*: Denarumque: Aenariaeque ϛ: Dimidiaeque *Imhofius*: Inarimesque *Unger* Stabiasque *Heinsius*: staviasque 110 venies **M**[1]: veniem (?)

P · PAPINI · STATII · SILVARUM · LIBER · | III · EXPLIC · INCIP · LIBER · IIII

P. PAPINI STATII
SILVARUM
LIBER IV.

STATIUS MARCELLO SUO SALUTEM.

Inveni librum, Marcelle carissime, quem pietati tuae dedicarem. reor equidem aliter quam invocato numine maximi imperatoris nullum opusculum meum coepisse; sed hic liber tres habet * * * * * * * * * * * se quam quod quarta ad honorem tuum pertinet. primo autem septimum decimum Germanici nostri consulatum adoravi; secundo gratias egi sacratissimis eius epulis honoratus; tertio viam Domitianam miratus sum, qua gravissimam harenarum moram exemit. cuius beneficio tu quoque maturius epistolam meam accipies, quam tibi in hoc libro a Neapoli scribo. proximum est lyricum carmen ad Septimium Severum, iuvenem, uti scis, inter ornatissimos secundi ordinis, tuum quidem et condiscipulum, sed mihi citra hoc quoque ius artissime carum. nam Vindicis nostri Herculem Epitrapezion secundum honorem, quem de

---

IV. 6 invo cato (*coni.* $\mathbf{M}^2$) 7 maximi $\mathbf{M}^2$: maximum opus cubum (*corr.* $\mathbf{M}^2$) 8 habet . . . . . se quam *lacunam statuere Hahnius et Vollmer*: habet se quam 9 quod (o *ex* a $\mathbf{M}^1$) 12 sacratis simis (*coni.* $\mathbf{M}^2$) epulis ς: epistolis 14 quoque $\mathbf{M}^2$: quo 15 meam: eam *Marklandus* a nea|poli $\mathbf{M}^2$: aue a|poli 16 septimium $\mathbf{M}^2$: septimum 18 con discipulum (s *supra v. add.* $\mathbf{M}^2$) citra *Nohlius et Bursianus*: contra 19 artissime: arctissime $\mathbf{M}^2$

me et de ipsis studiis meretur, imputare etiam tibi possum. Maximum Vibium et dignitatis et eloquentiae nomine a nobis diligi satis eram testatus epistola, quam ad illum de editione Thebaidos meae publicavi; sed nunc quoque eum reverti maturius ex Dalmatia rogo. iuncta est egloga ad municipem meum Iulium Menecratem, splendidum iuvenem et Pollii mei generum, cui gratulor quod Neapolim nostram numero liberorum honestaverit. Plotio Grypo, maioris gradus iuveni, dignius opusculum reddam, sed interim hendecasyllabos, quos Saturnalibus una risimus, huic volumini inserui.

quare ergo plura in quarto silvarum quam in prioribus? ne se putent aliquid egisse, qui reprehenderunt, ut audio, quod hoc stili genus edidissem. primum supervacuum est dissuadere rem factam; deinde multa ex illis iam domino Caesari dederam, et quanto hoc plus est quam edere? exercere autem ioco non licet? 'secreto' inquit. sed et sphaeromachias spectamus et palaris lusio admittit. novissime: quisquis ex meis invitus aliquid legit, statim se profiteatur adversum. ita, quare consilio eius accedam? in summam, nempe ego sum qui traducor; taceat et gaudeat. hunc tamen librum tu, Marcelle, defendes, et si videtur, hactenus, sin minus, reprehendemur. vale.

---

22 vivium M[2]: uiuium 24 thebais statii M[2] *in mg.* 38 ioco: iocos ς 39 sphero machias 40 palaris — admittit: pilaris — admittitur ς 41 profiteatur: profitetur *cum Aldina Vahlenus* 44 sed si videtur, hactenus. hunc tamen librum tu Marcelle defendes, sin minus, reprehendemur *Vollmer, alii alia* 45 VALE *rubris litteris*

I.

SEPTIMUS DECIMUS CONSULATUS IMP. AUG. GERMANICI.

Laeta bis octonis accedit purpura fastis
Caesaris insignemque aperit Germanicus annum
atque oritur cum sole novo, cum grandibus astris
clarius ipse nitens et primo maior Eoo.
exultent leges Latiae gaudete curules,
et septemgemino iactantior aethera pulset
Roma iugo, plusque ante alias Euandrius arces
collis ovet: subiere novi Palatia fasces,
et requiem bissenus honos precibusque receptis
curia Caesareum gaudet vicisse pudorem.
ipse etiam immensi reparator maximus aevi
attollit vultus et utroque a limine grates
Ianus agit, quem tu vicina Pace ligatum
omnia iussisti componere bella novique
in leges iurare fori. levat ecce supinas
hinc atque inde manus geminaque haec voce profatur:
'salve, magne parens mundi, qui saecula mecum
instaurare paras, talem te cernere semper
mense meo tua Roma cupit; sic tempora nasci,
sic annos intrare decet. da gaudia fastis
continua; hos umeros multo sinus ambiat ostro
et properata tuae manibus praetexta Minervae.
aspicis ut templis alius nitor, altior aris
ignis et ipsa meae tepeant tibi sidera brumae?
moribus atque tuis gaudent turmaeque tribusque
purpureique patres, lucemque a consule ducit
omnis honos? quid tale, precor, prior annus habebat?
dic age, Roma potens, et mecum, longa Vetustas,
dinumera fastos nec parva exempla recense,

I. 1 ottonis   5 gaudete M^2: gaudere   9 bissenus *Stangius*: bissextus   11 eciam (ci *ex* a M^1)   23 aris: astris M^1 *in mg.*   25 atque: aequa *Bursianus*   26 patres M^1: patris

sed quae sola meus dignetur vincere Caesar.
ter Latio deciesque tulit labentibus annis
Augustus fasces, sed coepit sero mereri:
tu iuvenis praegressus avos. et quanta recusas,
quanta vetas! flectere tamen precibusque senatus
promittes hunc saepe diem. manet insuper ordo
longior, et totidem felix tibi Roma curules
terque quaterque dabit. mecum altera saecula condes,
et tibi longaevi renovabitur ara parentis;
mille tropaea feres, tantum permitte triumphos:
restat Bactra novis, restat Babylona tributis
frenari; nondum gremio Iovis Indica laurus,
nondum Arabes Seresque rogant, nondum omnis honorem
annus habet, cupiuntque decem tua nomina menses.'
   sic Ianus clausoque libens se poste recepit.
tunc omnes patuere dei laetoque dederunt
signa polo, longamque tibi rex, magne, iuventam
annuit atque suos promisit Iuppiter annos.

II.

EUCHARISTICON AD IMP. AUG. GERM. DOMITIANUM.

Regia Sidoniae convivia laudat Elissae,
qui magnum Aenean Laurentibus intulit arvis,
Alcinoique dapes mansuro carmine monstrat,
aequore qui multo reducem consumpsit Ulixem:
ast ego, cui sacrae Caesar nova gaudia cenae
nunc primum dominaque dedit consurgere mensa,
qua celebrem mea vota lyra, qua solvere grates

31 latio: Latios *Gronovius* 32 fasces ς: faces sed: et *Krohnius* 35 promittes ς: Promittitis: permittes c hunc saepe M^1: saepe hunc 38 parentis: Tarenti *Turnebus* permitte ς: promitte 40 babilonia 41 nondum gremio: nondum in gremio *Livineius* 45 patuere: favere *Baehrens*

II. EUCHARISTICON · AD · IMP · AUG · GERM · DOMITIANŪ (*alterum* i *huius vocis et* ū *add. supra v. rubr.*) 4 reducem ς: ruducem 7 qua solvere *Vollmer*: quas solvere

sufficiam? non, si pariter mihi vertice laeto
nectat odoratas et Smyrna et Mantua lauros,
digna loquar. mediis videor discumbere in astris
cum Iove et Iliaca porrectum sumere dextra
immortale merum! steriles transmisimus annos:
haec aevi mihi prima dies, hic limina vitae.
tene ego, regnator terrarum orbisque subacti
magne parens, te, spes hominum, te, cura deorum,
cerno iacens? datur haec iuxta, datur ora tueri
vina inter mensasque et non adsurgere fas est?
　tectum augustum, ingens, non centum insigne columnis,
sed quantae superos caelumque Atlante remisso
sustentare queant. stupet hoc vicina Tonantis
regia, teque pari laetantur sede locatum
numina — nec magnum properes excedere caelum —:
tanta patet moles effusaeque impetus aulae
liberior campi multumque amplexus operti
aetheros et tantum domino minor; ille penates
implet et ingenti genio iuvat. aemulus illic
mons Libys Iliacusque nitet, . . . multa Syene
et Chios et glaucae certantia Doridi saxa
Lunaque portandis tantum suffecta columnis.
longa supra species: fessis vix culmina prendas
visibus auratique putes laquearia caeli.
hic cum Romuleos proceres trabeataque Caesar
agmina mille simul iussit discumbere mensis,
ipsa sinus accincta Ceres Bacchusque laborat
sufficere. aetherii felix sic orbita fluxit
Triptolemi; sic vitifero sub palmite nudos
umbravit colles et sobria rura Lyaeus.

---

9 odoratas: adoratas ς　13 hic: haec ς　14 subasti　15 curam deorum　22 nec magnum pr. excedere caelum: ne magnum pr. escendere caelum *Gronovius*: ne in magnum pr. excedere caelum *Lundstroemius*　24 campi: campo *Politianus*　27 nitet . . . multa (spaciū $\mathbf{M}^1$ *in mg.*): nitet ⟨hic⟩ multa *Baehrens*; *suppl.* ⟨nec⟩ *Schwartzius*: ⟨tum⟩ *Elter*)　28 Chios ς: duos　Doridi *Politianus*: doride　34 laborat: laborant a　36 T triptolemi　vitifero: uvifero *Krohnius*

sed mihi non epulas Indisque innixa columnis
robora Maurorum famulasque ex ordine turmas,
ipsum, ipsum cupido tantum spectare vacavit
tranquillum vultus et maiestate serena
mulcentem radios summittentemque modeste
fortunae vexilla suae; tamen ore nitebat
dissimulatus honos. talem quoque barbarus hostis
posset et ignotae conspectum agnoscere gentes.
non aliter gelida Rhodopes in valle recumbit
dimissis Gradivus equis; sic lubrica ponit
membra Therapnaea resolutus gymnade Pollux,
sic iacet ad Gangen Indis ululantibus Euhan,
sic gravis Alcides post horrida iussa reversus
gaudebat strato latus adclinare leoni.
parva loquor necdum aequo tuos, Germanice, vultus:
talis, ubi Oceani finem mensasque revisit
Aethiopum sacro diffusus nectare vultus
dux superum secreta iubet dare carmina Musas
et Pallenaeos Phoebum laudare triumphos.
di tibi — namque animas saepe exaudire minores
dicuntur — patriae bis terque exire senectae
annuerint fines! rata numina miseris astris,
templaque des habitesque domos! saepe annua pandas
limina, saepe novo Ianum lictore salutes,
saepe coronatis iteres quinquennia lustris!
qua mihi felices epulas mensaeque dedisti
sacra tuae, talis longo post tempore venit
lux mihi, Troianae qualis sub collibus Albae,
cum modo Germanas acies modo Daca sonantem
proelia Palladio tua me manus induit auro.

41 vultus et *Politianus*: vultu sed 48 Menbra 54 sacro: sacros ς 61 limina ς: Lumina 66 Daca ς: flaca 67 induit ς: induet

III.

VIA DOMITIANA.

Quis duri silicis gravisque ferri
immanis sonus aequori propinquum
saxosae latus Appiae replevit?
certe non Libycae sonant catervae
nec dux advena peierante bello
Campanos quatit inquietus agros,
nec frangit vada montibusque caesis
inducit Nero sordidas paludes,
sed qui limina bellicosa Iani
iustis legibus et foro coronat,
qui castae Cereri diu negata
reddit iugera sobriasque terras,
qui fortem vetat interire sexum
et censor prohibet mares adultos
pulchrae supplicium timere formae,
qui reddit Capitolio Tonantem
et Pacem propria domo reponit,
qui genti patriae futura semper
sancit lumina Flaviumque caelum:
hic segnis populi vias gravatus
et campos iter omne detinentes
longos eximit ambitus novoque
iniectu solidat graves harenas
gaudens Euboicae domum Sibyllae
Gauranosque sinus et aestuantes
septem montibus admovere Baias.
hic quondam piger axe vectus uno
nutabat cruce pendula viator

III. 2 aequori ς: aequoris 6 inquietus (*alterum* i *supra v. add.* **M**[2]) 11 qui ς: Quis 13 qui ς: Quis 19 lumina: limina ς: numina *Buecheler* caelum *Turnebus*: calvum: cultum *Baehrens*: culmen *ed. Aldina* 20 segnis ς: senis: caenis *Gronovius* gravatus *Heinsius*: gravatas 27 uno: udo *Heinsius*

sorbebatque rotas maligna tellus,
et plebs in mediis Latina campis
horrebat mala navigationis;
nec cursus agiles, sed impeditum
tardabant iter orbitae tacentes,
dum pondus nimium querens sub alta
repit languida quadrupes statera.
at nunc, quae solidum diem terebat,
horarum via facta vix duarum.
non tensae volucrum per astra pennae
nec velocius ibitis, carinae.
   hic primus labor inchoare sulcos
et rescindere limites et alto
egestu penitus cavare terras;
mox haustas aliter replere fossas
et summo gremium parare dorso,
ne nutent sola, ne maligna sedes
et pressis dubium cubile saxis;
tunc umbonibus hinc et hinc coactis
et crebris iter alligare gomfis.
o quantae pariter manus laborant!
hi caedunt nemus exuuntque montes,
hi ferro scopulos trabesque levant;
illi saxa ligant opusque texunt
cocto pulvere sordidoque tofo;
hi siccant bibulas manu lacunas
et longe fluvios agunt minores.
hae possent et Athon cavare dextrae
et maestum pelagus gementis Helles
intercludere ponte non natanti.
his parvus, nisi cliviae vetarent,

---

33 tacentes: iacentes *Marklandus*: latentes *Burmannus*
35 repit ς: Repit (*cf. ad v. 79*) 36 at ς: Ac 40 lalor
43 fossas ς: fossos 46 faxis (*nihil adn. Souter*) 48 gonfis
53 sordidoque: torridoque *Heinsius* 59 cliviae *Is. Vossius*: deviae (*vel* cleviae): di viam *Barthius*

Inous freta miscuisset Isthmos.
fervent litora mobilesque silvae,
it longus medias fragor per urbes,
atque echon simul hinc et inde fractam
Gauro Massicus uvifer remittit.
miratur sonitum quieta Cyme
et Literna palus pigerque Savo.
  at flavum caput umidumque late
crinem mollibus impeditus ulvis
Vulturnus levat ora maximoque
pontis Caesarei reclinus arcu
raucis talia faucibus redundat:
  'camporum bone conditor meorum,
qui me vallibus aviis refusum
et ripas habitare nescientem
recti legibus alvei ligasti,
et nunc ille ego turbidus minaxque,
vix passus dubias prius carinas,
iam pontem fero perviusque calcor;
qui terras rapere et rotare silvas
adsueram — pudet! —, amnis esse coepi;
sed grates ago servitusque tanti est,
quod sub te duce, te iubente cessi,
quod tu maximus arbiter meaeque
victor perpetuus legere ripae.
et nunc limite me colis beato
nec sordere sinis malumque late
deterges sterilis soli pudorem,
ne me pulvereum gravemque caelo
Tyrrheni sinus obruat profundi,

62 it e: Et fragror 63 ethon hinc hinc et inde 64 Massicus ς: marsicus 66 Savo e: sason 73 qui ς: Quis 74 et ς: It 79 repit M[1] *in mg.* (*spectat ad v. 35*) 81 servitusque *Politianus*: scruitusque 84 Victor: vinctor *Heinsius* perpetuus (*alterum* e *ex* i M[1]) 88 caelo: caeno ς 89 obruat ς: obluat

qualis Cinyphius tacente ripa
Poenos Bagrada serpit inter agros,
sed talis ferar, ut nitente cursu
tranquillum mare proximumque possim
puro gurgite provocare Lirim.'
  haec amnis pariterque se levarat
ingenti plaga marmorata dorso.
huius ianua prosperumque limen
arcus, belligeris ducis tropaeis
et totis Ligurum nitens metallis,
quantus nubila qui coronat imbri.
illic flectitur excitus viator,
illic Appia se dolet relinqui.
tunc velocior acriorque cursus,
tunc ipsos iuvat impetus iugales;
ceu fessis ubi remigum lacertis
primae carbasa ventilatis aurae.
ergo omnes, age, quae sub axe primo
Romani colitis fidem parentis,
prono limite commeate gentes,
Eoae citius venite laurus.
nil obstat cupidis, nihil moratur:
qui primo Tiberim relinquit ortu,
primo vespere naviget Lucrinum.
  sed quam fine viae recentis imo,
qua monstrat veteres Apollo Cumas,
albam crinibus infulisque cerno!
visu fallimur? an sacris ab antris
profert Chalcidicas Sibylla laurus?
cedamus; chely, iam repone cantus:
vates sanctior incipit, tacendum est.

---

90 tacente: iacente *Peyraredus*: latente *Schrader* 95 levarat: levabat ς 96 mamorata 98 belligeris: belligeri ϛ 100 imbri: Iri ς 101 fectitur 104 ipsos ς: ipso 106 ventilatis (— *super* a *et add. et del.* M[2]) 114 imo a: uno 118 Profest calchidicas 119 ropone

en! et colla rotat novisque late
bacchatur spatiis viamque replet.
tunc sic virgineo profatur ore:
'dicebam, veniet — manete campi
atque amnis —, veniet favente caelo,
qui foedum nemus et putres harenas
celsis pontibus et via levabit.
en! hic est deus, hunc iubet beatis
pro se Iuppiter imperare terris;
quo non dignior has subit habenas,
ex quo me duce praescios Averni
Aeneas avide futura quaerens
lucos et penetravit et reliquit.
hic paci bonus, hic timendus armis,
Natura melior potentiorque.
hic si flammigeros teneret axes,
largis, India, nubibus maderes,
undaret Libye, teperet Haemus.
salve, dux hominum et parens deorum,
provisum mihi conditumque numen.
nec iam putribus evoluta chartis
sollemni prece quindecim virorum
perlustra mea dicta, sed canentem
ipsam comminus, ut merearis, audi.
vidi quam seriem merentis aevi
pronectant tibi candidae sorores:
magnus te manet ordo saeculorum,
natis longior abnepotibusque
annos perpetua geres iuventa,
quos fertur placidos adisse Nestor,
quos Tithonia computat senectus
et quantos ego Delium poposci.

---

125 favente ς: favete 134 bonus M[1]: boniss 140 conditumque: cognitumque ς 145 Vidi: audi *Heinsius* seriem ς: series merentis: recentis *Krohnius* 150 placidos adisse: pl. obisse ς: placidus subisse *Heinsius* 151 tithonia M[2]: cithonia

iuravit tibi iam nivalis Arctus,
nunc magnos Oriens dabit triumphos.
ibis qua vagus Hercules et Euhan
ultra sidera flammeumque solem
et Nili caput et nives Atlantis,
et laudum cumulo beatus omni
scandes belliger abnuesque currus;
donec Troicus ignis et renatae
Tarpeius pater intonabit aulae,
haec donec via te regente terras
annosa magis Appia senescat.'

IV.

EPISTOLA AD VITORIUM MARCELLUM.

Curre per Euboicos non segnis, epistola, campos,
hac ingressa via, qua nobilis Appia crescit
in latus et molles solidus premit agger harenas.
atque ubi Romuleas velox penetraveris arces,
continuo dextras flavi pete Thybridis oras,
Lydia qua penitus stagnum navale coercet
ripa suburbanisque vadum praetexitur hortis.
illic egregium formaque animisque videbis
Marcellum et celso praesignem vertice nosces.
cui primam solito vulgi de more salutem,
mox inclusa modis haec reddere verba memento:
'iam terras volucremque polum fuga veris aquosi
laxat et Icariis caelum latratibus urit;
ardua iam densae rarescunt moenia Romae.
hos Praeneste sacrum, nemus hos glaciale Dianae,

157 et Nili: ad Nili *Brandesius, qui v.* 158 *ante* 157 *collocari iubet* 159 scandes ς: Sandes 162 regente ς: gerente 163 senescat: senescet *Heinsius*

IV. EPISTOLA · AD · VICTORIUM · MARCILLUM 2 via *Vollmer*: vias 5 contimuo 8 illic ς: Ille: illac *Krohnius* 9 vertite 10 primam: primum ς 13 lantrantibus

Algidus aut horrens aut Tuscula protegit umbra,
Tiburis hi lucos Anienaque frigora captant.
te quoque clamosae quaenam plaga mitior urbi
subtrahit? aestivos quo decipis aere soles?
quid? tuus ante omnis, tua cura potissima, Gallus,
nec non noster amor — dubium morumne probandus
ingeniine bonis — Latiis aestivat in oris
anne metalliferae repetit iam moenia Lunae
Tyrrhenasque domos? quod si tibi proximus haeret,
non ego nunc vestro procul a sermone recedo;
certum est, inde sonus geminas mihi circumit aures.
sed tu, dum nimio possessa Hyperione flagrat
torva Cleonaei iuba sideris, exue curis
pectus et assiduo temet furare labori.
et sontes operit pharetras arcumque retendit
Parthus et Eleis auriga laboribus actos
Alpheo permulcet equos et nostra fatescit
laxaturque chelys: vires instigat alitque
tempestiva quies, maior post otia virtus!
talis cantata Briseide venit Achilles
acrior et positis erupit in Hectora plectris.
te quoque flammabit tacite repetita parumper
desidia et solidos novus exultabis in actus.
certe iam Latiae non miscent iurgia leges,
et pacem piger annus habet messesque reversae
dimisere forum. nec iam tibi turba reorum
vestibulo querulique rogant exire clientes;
cessat centeni moderatrix iudicis hasta,
qua tibi sublimi iam nunc celeberrima fama
eminet et iuvenis facundia praeterit annos.
felix curarum, cui non Heliconia cordi
serta nec imbelles Parnasi e vertice laurus,

---

17 Anienaque ς: amenaque 18 quae nam: quae iam *Otto* 22 ingeniine ς: Ingeniive 26 geminas geminas (*alterum exp.* M[1]) cirumit 27 fraglat 30 operit ς: aperit 32 Alpheo ς: Alpheos 36 positis ς: postis 37 tacitae 38 solidos: solitos ς 40 habet ς: labet

sed viget ingenium et magnos accinctus in usus
fert animus quascumque vices: nos otia vitae
solamur cantu ventosaque gaudia famae
quaerimus. en egomet somnum et geniale secutus
litus, ubi Ausonio se condidit hospita portu
Parthenope, tenues ignavo pollice chordas
pulso Maroneique sedens in margine templi
sumo animum et magni tumulis adcanto magistri:
at tu, si longi cursum dabit Atropos aevi,
— detque, precor, Latiique ducis sic numina pergant,
quem tibi posthabito studium est coluisse Tonante,
quique tuos alio subtexit munere fasces
et spatia obliquae mandat renovare Latinae! —
forsitan Ausonias ibis frenare cohortes
aut Rheni populos aut nigrae litora Thyles
aut Histrum servare datur metuendaque portae
limina Caspiacae. nec enim tibi sola potentis
eloquii virtus: sunt membra accommoda bellis
quique gravem tarde subeant thoraca lacerti:
seu campo pedes ire pares, est agmina supra
nutaturus apex; seu frena sonantia flectes,
serviet asper equus. nos facta aliena canendo
vergimur in senium: propriis tu pulcher in armis
ipse canenda geres parvoque exempla parabis
magna Getae, dignos quem iam nunc belliger actus
poscit avos praestatque domi novisse triumphos.
surge, agedum, iuvenemque, puer, deprende parentem,
stemmate materno felix, virtute paterna.
iam te blanda sinu Tyrio sibi curia felix
educat et cunctas gaudet spondere curules.' —
    haec ego Chalcidicis ad te, Marcelle, sonabam

---

60 obliquae: antiquae c 63 datur *Imhofius*: datus: latus c 64 pontentis 65 menbra 66 tarde: faciles *Otto* 68 nutaturus ς: Nittaurus 71 ipse ς: Ipsa parvoque ς: parvaque 73 avos prestatque: avus (c) perstatque *Peyraredus* 76 curia *Marklandus*: gloria 78 calchidicis

litoribus, fractas ubi Vesvius erigit iras,
aemula Trinacriis volvens incendia flammis.
mira fides! credetne virum ventura propago,
cum segetes iterum, cum iam haec deserta virebunt,
infra urbes populosque premi proavitaque tosto
rura abiisse mari? necdum letale minari
cessat apex. procul ista tuo sint fata Teati
nec Marrucinos agat haec insania montes.
nunc si forte meis quae sint exordia musis
scire petis, iam Sidonios emensa labores
Thebais optato collegit carbasa portu
Parnasique iugis silvaque Heliconide festis
tura dedit flammis et virginis exta iuvencae
votiferaque meas suspendit ab arbore vittas.
nunc vacuos crines alio subit infula nexu:
Troia quidem magnusque mihi temptatur Achilles,
sed vocat arcitenens alio pater armaque monstrat
Ausonii maiora ducis. trahit impetus illo
iam pridem retrahitque timor. stabuntne sub illa
mole umeri an magno vincetur pondere cervix?
dic, Marcelle, feram? fluctus an sueta minores
nosse ratis nondum Ioniis credenda periclis?
iamque vale et penitus voti tibi vatis honorem
corde exire veta. nec enim Tirynthius * * * *
* * * * * * * * * * * * almae
pectus amicitiae; cedet tibi gloria fidi
Theseos, et lacerum qui circa moenia Troiae
Priamiden caeso solacia traxit amico.

---

79 Vesvius ς: ve suus erigit ς: eriget 80 trinacriis **M**[1]: trinacrius 83 tosto *Vollmer*: toto: cocto *Krohnius*: tota *Grasberger* 85 tuo sint (*sic iam ed. Parmensis*) fata Teati *Imhofius* (*nisi forte vox Teate ut Reate indeclinabilis est tuendumque e finale*): tuos in fata teate: tibi sint fata, Teate *Marklandus* 86 Marrucinos ς: maur (*del.* **M**[1]) marucinos 91 iuveneae 101 voti: noti ς honorem: amorem c 102 *lacunam statuit Leo cum Marklando; locus varie temptatus*

V.

ODE LYRICA AD SEPTIMIUM SEVERUM.

Parvi beatus ruris honoribus,
qua prisca Teucros Alba colit lares,
fortem atque facundum Severum
non solitis fidibus saluto.

iam trux ad Arctos Parrhasias hiems
concessit altis obruta solibus,
iam pontus ac tellus renident
in Zephyros Aquilone fracto.

nunc cuncta veris frondibus annuis
crinitur arbos, nunc volucrum novi
questus inexpertumque carmen,
quod tacita statuere bruma.

nos parca tellus pervigil et focus
culmenque multo lumine sordidum
solantur exemptusque testa
qua modo ferbuerat Lyaeus.

non mille balant lanigeri greges,
nec vacca dulci mugit adultero,
unique siquando canenti
mutus ager domino reclamat.

sed terra primis post patriam mihi
dilecta curis; hic mea carmina
regina bellorum virago
Caesareo peramavit auro,

V. 8 in Zephyros aquilone fracto *Buecheler et Krohnius*: Iam zephiros aquilone fractos 9 veris: veri *Baehrens*: ruris *Wernsdorfius* 10 crinitur ς: Crinitus 13 nos ς: Hos 16 qua ς: Quo: qui c: cum *Vollmer* ferbuerat ς: fer uerat 17 balant ς: lavant lanigeri ς: lapigeri 21 est (*del.* $\mathbf{M}^1$) post 22 hic *Heinsius*: hinc 24 peramavit: decoravit *Marklandus*

cum tu sodalis dulce periculum
conisus omni pectore tolleres,
ut Castor ad cunctos tremebat
Bebryciae strepitus harenae.

tene in remotis Syrtibus avia
Leptis creavit? iam feret Indicas
messes odoratisque rara
cinnama praeripiet Sabaeis.

quis non in omni vertice Romuli
reptasse dulcem Septimium putet?
quis fonte Iuturnae relictis
uberibus neget esse pastum?

nec mira virtus: protinus Ausonum
portus vadosae nescius Africae
intras adoptatusque Tuscis
gurgitibus puer innatasti.

hinc parvus inter pignora curiae
contentus ⟨artae⟩ lumine purpurae
crescis, sed immensos labores
indole patricia secutus.

non sermo Poenus, non habitus tibi,
externa non mens: Italus, Italus.
sunt Urbe Romanisque turmis,
qui Libyam deceant alumni.

est et frementi vox hilaris foro,
venale sed non eloquium tibi;
ensisque vagina quiescit,
stringere ni iubeant amici.

---

28 strepitus harenae: crepitus habenae *Schrader* 34 reptasse ς: Raptasse 38 nescius *Avantius*: nesciet 42 artae *Burmannus*: *om. sine lac.*: arto *Turnebus* 47 Urbe ς: turbae 48 libram 49 hilaris: habilis *Marklandus* 52 ni ς: ne

sed rura cordi saepius et quies,
nunc in paternis sedibus et solo
Veiente, nunc frondosa supra
Hernica, nunc Curibus vetustis.

hic plura pones vocibus et modis
passim solutis, sed memor interim
nostri verecundo latentem
barbiton ingemina sub antro.

VI.

HERCULES EPITRAPEZIOS NOVI VINDICIS.

Forte remittentem curas Phoeboque levatum
pectora, cum patulis tererem vagus otia Saeptis
iam moriente die, rapuit me cena benigni
Vindicis. haec imos animi perlapsa recessus
inconsumpta manet. neque enim ludibria ventris
hausimus aut epulas diverso a sole petitas
vinaque perpetuis aevo certantia fastis.
a miseri! quos nosse iuvat, quid Phasidis ales
distet ab hiberna Rhodopes grue, quis magis anser
exta ferat, cur Tuscus aper generosior Umbro,
lubrica qua recubent conchylia mollius alga:
nobis verus amor medioque Helicone petitus
sermo hilaresque ioci brumalem absumere noctem
suaserunt mollemque oculis expellere somnum,
donec ab Elysiis prospexit sedibus alter
Castor et hesternas risit Tithonia mensas.
o bona nox iunctaque utinam Tirynthia luna!
nox et Erythraeis Thetidis signanda lapillis
et memoranda diu geniumque habitura perennem!

---

54 nunc in ς: Nunc et in 58 passim ς: Passum: passu *Marklandus* interum 60 ingemina *Gronovius*: ingeminas
VI. 5 manet ς: manent 6 a: e ς 10 p (*del.* **M**[1]) generosior 14 somnum ς: sumnum 19 habitura *Avantius*: habitumque

mille ibi tunc species aerisque eborisque vetusti
atque locuturas mentito corpore ceras
edidici. quis namque oculis certaverit usquam
Vindicis, artificum veteres agnoscere ductus
et non inscriptis auctorem reddere signis?
haec tibi quae docto multum vigilata Myroni
aera, laboriferi vivant quae marmora caelo
Praxitelis, quod ebur Pisaeo pollice rasum,
quid Polycliteis iussum spirare caminis,
linea quae veterem longe fateatur Apellen,
monstrabit: namque haec, quotiens chelyn exuit, illi
desidia est, hic Aoniis amor avocat antris.
   haec inter castae genius tutelaque mensae
Amphitryoniades multo mea cepit amore
pectora nec longo satiavit lumina visu:
tantus honos operi finesque inclusa per artos
maiestas! deus ille, deus! seseque videndum
indulsit, Lysippe, tibi parvusque videri
sentirique ingens! et cum mirabilis intra
stet mensura pedem, tamen exclamare libebit,
si visus per membra feres: 'hoc pectore pressus
vastator Nemees, haec exitiale ferebant
robur et Argoos frangebant brachia remos.'
ac spatium! tam magna brevi mendacia formae!
quis modus in dextra, quanta experientia docti
artificis curis, pariter gestamina mensae
fingere et ingentes animo versare colossos!
tale nec Idaeis quicquam Telchines in antris
nec stolidus Brontes nec, qui polit arma deorum,
Lemnius exigua potuisset ludere massa.

---

21 corpere   25 Haec: hic ς   26 caelo *Avantius*: caeli   30 monstrabit *Gevartius*: monstravit   illi *Gevartius*: ille   35 finesque inclusa per artos ς: finesque (tenuesque *Bursianus*: iuvenesque *Polster*) incl. per artus   37 Indulsit (l *ex* s M[1], l *exp.* M[2], *voluit ergo* Inclusit)   39 pedem *Politianus*: pedum   40 menbra   43 Ac spacium: a! spatio *Baehrens*   47 quitquam thelcines

nec torva effigies epulisque aliena remissis,
sed qualem parci domus admirata Molorchi
aut Aleae lucis vidit Tegeaea sacerdos;
qualis et Oetaeis emissus in astra favillis
nectar adhuc torva laetus Iunone bibebat:
sic mitis vultus, veluti de pectore gaudens,
hortatur mensas. tenet haec marcentia fratris
pocula, at haec clavae meminit manus; aspera sedis
sustinet et cultum Nemeaeo tegmine saxum.

digna operi fortuna sacro. Pellaeus habebat
regnator laetis numen venerabile mensis
et comitem occasus secum portabat et ortus,
praestabatque libens modo qua diademata dextra
abstulerat dederatque et magnas verterat urbes.
semper ab hoc animos in crastina bella petebat,
huic acies semper victor narrabat opimas,
sive catenatos Bromio detraxerat Indos
seu clusam magna Babylona refregerat hasta
seu Pelopis terras libertatemque Pelasgam
obruerat bello; magnoque ex agmine laudum
fertur Thebanos tantum excusasse triumphos.
ille etiam, magnos Fatis rumpentibus actus,
cum traheret letale merum, iam mortis opaca
nube gravis vultus alios in numine caro
aeraque supremis timuit sudantia mensis.

mox Nasamoniaco decus admirabile regi
possessum; fortique deo libavit honores
semper atrox dextra periuroque ense superbus
Hannibal. Italicae perfusum sanguine gentis

---

51 parti admisata 52 Aleae *Hermolaus Barbarus*: taleae Tegeaea ϛ: tegea 55 vultus: vultu *Handius*: vultum *Baehrens* 57 clavae *Marklandus*: levae 58 Nemeaeo ϛ: nemeo 59 Pellaeus ϛ: polleus 62 Prestabatque: prensabatque ϛ: pressabatque *Schrader* 64 ab *vulgo*: ad (d *in ras. ex* b M[1]) 65 acies — narrabat opimas ϛ: acie — narrabat opinas: acie — sacrabat opima *Bursianus*: acie — narrasse *(inf. hist.)* propinans *Krohnius* 78 Italicae ϛ: italiae

diraque Romuleis portantem incendia tectis
oderat, et cum epulas, et cum Lenaea dicaret
dona, deus castris maerens comes ire nefandis,
praecipue cum sacrilega face miscuit arces
ipsius immeritaeque domos ac templa Sagunti
polluit et populis furias immisit honestas.
 nec post Sidonii letum ducis aere potita
egregio plebeia domus. convivia Syllae
ornabat semper claros intrare penates
adsuetum et felix dominorum stemmate signum.
 nunc quoque, si mores humanaque pectora curae
nosse deis; non aula quidem, Tirynthie, nec te
regius ambit honos, sed casta ignaraque culpae
mens domini, cui prisca fides coeptaeque perenne
foedus amicitiae. scit adhuc florente sub aevo
par magnis Vestinus avis, quem nocte dieque
spirat et in carae vivit complexibus umbrae.
hic igitur tibi laeta quies, fortissime divum,
Alcide, nec bella vides pugnasque feroces,
sed chelyn et vittas et amantes carmina laurus.
hic tibi solemni memorabit carmine, quantus
Iliacas Geticasque domos quantusque nivalem
Stymphalon quantusque iugis Erymanthon aquosis
terrueris, quem te pecoris possessor Hiberi,
quem tulerit saevae Mareoticus arbiter arae.
hic penetrata tibi spoliataque limina mortis
concinet et flentes Libyae Scythiaeque puellas.
nec te regnator Macetum nec barbarus umquam

---

79 portantem ς: portentem 81 comes ς: comis nep (*del.* M[1]) nefandis 82 sacrilega *Gronovius*: sacrilegas arces ς: artes 83 immeritaeque ς: meritaeque sgunti 85 aere ς: aera 86 egregio ς: Egregia Syllae *Handius*: sibillae (*alterum* i *ex* u M[1]) 89 si: sic *Schrader* 90 Tirynthie *Politianus*: tirintia 91 casta ς: castra 94 magnis s (s *del.* M[1]) vestinus avis *Avantius*: aquis 96 divum M[1]: divumque 101 Strymphalon 105 Libyae ς: libre

Hannibal aut saevi posset vox horrida Syllae
his celebrare modis. certe tu, muneris auctor,
non aliis malles oculis, Lysippe, probari.

VII.

ODE LYRICA AD VIBIUM MAXIMUM.

Iam diu lato sociata campo
fortis heroos, Erato, labores
differ atque ingens opus in minores
contrahe gyros,

tuque, regnator lyricae cohortis
da novi paulum mihi iura plectri,
si tuas cantu Latio sacravi,
Pindare, Thebas:

Maximo carmen tenuare tempto;
nunc ab intonsa capienda myrto
serta, nunc maior sitis et bibendus
castior amnis.

quando te dulci Latio remittent
Dalmatae montes, ubi Dite viso
pallidus fossor redit erutoque
concolor auro?

ecce me natum propiore terra
non tamen portu retinent amoeno
desides Baiae liticenve notus
Hectoris armis.

VII. ODE · LYRICA · AD · VIVIVM · MAXIMVM · 1 sociata: satiata ς: spatiata ς 2 heroos ς: herois 15 fossor ς: fessor 19 liticenve notus Hectoris armis *ed. Parmensis*: laticemve motus H. amnis

torpor est nostris sine te Camenis,
tardius sueto venit ipse Thymbrae
rector et primis meus ecce metis
haeret Achilles.

quippe te fido monitore nostra
Thebais multa cruciata lima
temptat audaci fide Mantuanae
gaudia famae.

sed damus lento veniam, quod alma
prole fundasti vacuos penates.
o diem laetum! venit ecce nobis
Maximus alter!

orbitas omni fugienda nisu,
quam premit votis inimicus heres,
optimo poscens — pudet heu! — propinquo
funus amice.

orbitas nullo tumulata fletu:
stat domo capta cupidus superstes
imminens leti spoliis et ipsum
computat ignem.

duret in longum generosus infans,
perque non multis iter expeditum
crescat in mores patrios avumque
provocet actis!

tu tuos parvo memorabis enses,
quos ad Eoum tuleras Orontem
signa frenatae moderatus alae
Castore dextro;

---

35 propinquo funus amice *Krohnius et Klotzius*: propinquo funus amici: propinquom f. amico *vulgo* 46 Eoum ς: eum tuleras: tuleris *Avantius*

ille ut invicti rapidum secutus
Caesaris fulmen refugis amaram
Sarmatis legem dederit, sub uno
vivere caelo.

sed tuas artes puer ante discat,
omne quis mundi senium remensus
orsa Sallusti brevis et Timavi
reddis alumnum.

VIII.

GRATULATIO AD IULIUM MENECRATEN.

Pande fores superum vittataque templa Sabaeis
nubibus et pecudum fibris spirantibus imple,
Parthenope; clari genus ecce Menecratis auget
tertia iam soboles. procerum tibi nobile vulgus
crescit et insani solatur damna Vesaevi.
nec solum festas secreta Neapolis aras
ambiat: et socii portus dilectaque miti
terra Dicearcheo nec non plaga cara madenti
Surrentina deo sertis altaria cingat,
materni qua litus avi, quem turba nepotum
circumit et similes contendit reddere vultus.
gaudeat et Libyca praesignis avunculus hasta,
quaeque sibi genitos putat attollitque benigno
Polla sinu. macte, o iuvenis, qui tanta merenti
lumina das patriae. dulcis tremit ecce tumultus
tot dominis clamata domus. procul atra recedat

VIII. GLATVLATIO · AD · IVLIVM · MENECRATEN · 1 Pandere (re *del. rubr.*) sorores (*del.* M[1] *et rubr.*) fores 3 Menecratis ς: menecrates 8 Dicarcheo *Baehrens*: dicachen: Dicaearcho *Krohnius* (*cf. III 1, 92*) 11 similes — vultus: simili — vultu *Heinsius* 12 hastas (s *finale del.* M[1]) 15 dulcis tremit ecce tumultus: dulci tremit (fremit *Heinsius*: strepit *Baehrens*) ecce tumultu c

Invidia atque alio liventia pectora flectat:
his senium longaeque decus virtutis et alba
Atropos et patrius laurus promisit Apollo.
ergo quod Ausoniae pater augustissimus urbis
ius tibi tergeminae dederat laetabile prolis,
omen erat. venit totiens Lucina piumque
intravit repetita larem. sic fertilis, oro,
stet domus et donis numquam mutata sacratis.
macte, quod et proles tibi saepius aucta virili
robore, sed iuveni laetanda et virgo parenti
— aptior his virtus, citius dabit illa nepotes —,
qualis maternis Helene iam digna palaestris
inter Amyclaeos reptabat candida fratres;
vel qualis caeli facies, ubi nocte serena
admovere iubar mediae duo sidera lunae.
    sed queror haud faciles, iuvenum rarissime, questus
irascorque etiam, quantum irascuntur amantes.
tantane me decuit vulgari gaudia fama
noscere? cumque tibi vagiret tertius infans,
protinus ingenti non venit nuntia cursu
littera, quae festos cumulare altaribus ignes
et redimire chelyn postesque ornare iuberet
Albanoque cadum sordentem promere fumo
et cantu signare diem, sed tardus inersque
nunc demum mea vota cano? tua culpa tuusque
hic pudor. ulterius sed enim producere questus
non licet; en hilaris circumstat turba tuorum
defensatque patrem. quem non hoc agmine vincas?
    di patrii, quos auguriis super aequora magnis
litus ad Ausonium devexit Abantia classis,
tu, ductor populi longe migrantis, Apollo,

---

19 laurus *Krohnius*: lauro: lauros ς *vulgo* 21 ger (*del.* M[1]) ter geminae 24 mutata: nudata *Marklandus* 26 sed iuveni laetanda et *Vollmer*: sed (spem *Hertzius*) iuveni letam dat: sed iuveni laetanda st *Baehrens* 32 rarissime: carissime ς 38 redimere 39 Albanoque: Albanique *Krohnius* 40 cantu: creta *Bentleius* sed: sic *Baehrens* 46 Abantia ς: ab anxia

cuius adhuc volucrem laeva cervice sedentem
respiciens blande felix Eumelis adorat,
tuque, Actaea Ceres, cursu cui semper anhelo
votivam taciti quassamus lampada mystae,
et vos, Tyndaridae, quos non horrenda Lycurgi
Taygeta umbrosaeque magis coluere Therapnae:
hos cum plebe sua patrii servate penates.
sint, qui fessam aevo crebrisque laboribus urbem
voce opibusque iuvent viridique in nomine servent.
his placidos genitor mores largumque nitorem
monstret avus, pulchrae studium virtutis uterque.
quippe et opes et origo sinunt hanc lampade prima
patricias intrare fores, hos pube sub ipsa,
si modo prona bonis invicti Caesaris adsint
numina, Romulei limen pulsare senatus.

IX.

HENDECASYLLABI IOCOSI AD PLOTIUM GRYPUM.

Est sane iocus iste, quod libellum
misisti mihi, Grype, pro libello.
urbanum tamen hoc potest videri,
si post hoc aliquid mihi remittas;
nam si ludere, Grype, perseveras,
non ludis. licet, ecce, computemus!
noster purpureus novusque charta
et binis decoratus umbilicis,
praeter me mihi constitit decussis:

49 eumeliss 50 Actaea ς: acea 52 lygurgi 53 Targeta 54 patrii: patriae *Gronovius* 55 fessam ς: fossam 57 his placidos ς: His placidus: hos placidus *Sudhausius* 59 hanc *Gevartius*: hac 61 bonis (b *in ras. ex* p M[1])

IX. ENDECA · SYLLABI · IOCOSI · ADPLOTIV̄ · GRYPVM · 4 Si post hoc aliquid mih (mihi M[2] *in mg.*) remittas: si posthac aliud mihi remittes *Heinsius* 7 cartha 8 umbilicis ς: umbilicus 9 decussis: decussi *Turnebus*

tu rosum tineis situque putrem,
quales aut Libycis madent olivis
aut tus Niliacum piperve servant
aut Byzantiacos colunt lacertos,
nec saltem tua dicta continentem,
quae trino iuvenis foro tonabas,
aut centum prope iudices, priusquam
te Germanicus arbitrum sequenti
annonae dedit omniumque late
praefecit stationibus viarum,
sed Bruti senis oscitationes
de capsa miseri libellionis
emptum plus minus asse Gaiano,
donas. usque adeone defuerunt
caesis pillea suta de lacernis
vel mantelia luridaeve mappae,
chartae Thebaicaeve Caricaeve?
nusquam turbine conditus ruenti
prunorum globus atque cottanorum?
non enlychnia sicca, non replictae
bulborum tunicae? nec ova tantum
nec lenes halicae nec asperum far?
nusquam Cinyphiis vagata campis
curvarum domus uda coclearum?
non lardum grave debilisve perna?
non lucanica, non graves falisci,
non sal oxyporumve caseusve,
aut panes viridantis aphronitri

12 miliacum 13 colunt: olent *Heinsius* 21 libellionis ς: libelliones 24 caesis: scissis *Heinsius* suta ς: sicta (*vel* suta *vel* sicca) 26 Carthae 28 cottanorum ς: cattanorum 29 eulychnia: ellychnia *vulgo* 30 bulborum ς: Bullorum 31 lenes *Heinsius*: leves 34 grave: breve *Marklandus* 35 Lucanica M² *repetiit in mg.* 36 oxyporumve *ed. Aldina*: oxyforumve 37 *utrum* nitidantis *an* viridantis M *habeat, non facile contenderis; illud verisimilius* aphronitri ς: afpronitri

vel passum psithiis suis recoctum,
dulci defruta vel lutosa caeno?
quantum nec dare cereos olentes,
cultellum tenuesve codicillos?
ollares, rogo, non licebat uvas,
Cumano patinas in orbe tortas
aut unam dare synthesin — quid horres? —
alborum calicum atque caccaborum?
sed certa velut aequus in statera,
nil mutas, sed idem mihi rependis.
quid si, cum bene mane semicrudus
inlatam tibi dixero salutem,
et tu me vicibus domi salutes?
aut, cum me dape iuveris opima,
expectes similes et ipse cenas?
irascor tibi, Grype. sed valebis;
tantum ne mihi, quo soles lepore,
et nunc hendecasyllabos remittas.

---

38 suis *Avantius*: uvis *vel* unis 39 defruta ς: defructa 40 nec: vel c 41 Cutellum 43 in: vel *Heinsius* 49 Inlatam: illotam *Scriverius* dixero ς: dixere 54 ne ς: me quo (ς) soles lepore c: quod soles lepori

P · PAPINI · STACII · SILVARVM · LIBER | IIII · EXPLICIT · INCIP · LIB · V ·

P. PAPINI STATII

SILVARUM

LIBER V.

STATIUS ABASCANTO SUO SALUTEM.

Omnibus affectibus prosequenda sunt bona exempla, cum publice prosint. pietas, quam Priscillae tuae praestas, et morum tuorum pars et nulli non conciliare te, praecipue marito, potest. uxorem enim vivam amare voluptas est, defunctam religio. ego tamen huic operi non ut unus e turba nec tantum quasi officiosus adsilui. amavit enim uxorem meam Priscilla et amando fecit mihi illam probatiorem; post hoc ingratus sum, si lacrimas tuas transeo. praeterea latus omne divinae domus semper demereri pro mea mediocritate conitor. nam qui bona fide deos colit, amat et sacerdotes. sed quamvis propiorem usum amicitiae tuae iampridem cuperem, mallem tamen nondum invenisse materiam.

10 nec M^2: vec 11 Priscilla ς: priscillam 16 usum ς: visum: me visum *Krohnius* 17 tamen: tamen talem *Barthius*

I.

EPICEDION IN PRISCILLAM [UXOREM].

Si manus aut similes docilis mihi fingere ceras
aut ebur impressis aurumve animare figuris,
hinc, Priscilla, tuo solacia grata marito
conciperem. namque egregia pietate meretur,
ut vel Apelleo vultus signata colore,
Phidiaca vel nata manu reddare dolenti.
sic auferre rogis umbram conatur et ingens
certamen cum Morte gerit curasque fatigat
artificum inque omni te quaerit amare metallo.
sed mortalis honos, agilis quem dextra laborat.
nos tibi, laudati iuvenis rarissima coniunx,
longa nec obscurum finem latura perenni
temptamus dare iusta lyra, modo dexter Apollo
quique venit iuncto mihi semper Apolline Caesar
annuat: haut alio melius condere sepulcro.
sera quidem tanto struitur medicina dolori,
altera cum volucris Phoebi rota torqueat annum;
sed cum plaga recens et adhuc in vulnere primo
nigra domus questu miseramque accessus ad aurem
coniugis orbati, tunc flere et scindere vestes
et famulos lassare greges et vincere planctus
Fataque et iniustos rabidis pulsare querelis
caelicolas solamen erat. licet ipse levandos
ad gemitus silvis comitatus et amnibus Orpheus
adforet atque omnis pariter matertera vatem,
omnis Apollineus tegeret Bacchique sacerdos:

I. EPYCEDION IN PRISCILLAM VXOREM 1 fingere: pingere *Krohnius* 4 meretur M[2]: moretur 6 nata M[2]: vata: rasa *Schrader* 11 rarissima: carissima ς 15 haud ς: aut 19 Nigra: aegra *Heinsius* quaestu miseramque: questu miseram qui *Macnaghtenus*: quis tum miserandam *Adrianus*: questu misero hautque *Baehrens* 20 tunc (t *fortasse ex* n M[1]) 21 vincere planctus: vincere planctu *vel* iungere planctus *Heinsius* 22 iniustos M[2]: iu iustos

nil cantus, nil fila deis pallentis Averni
Eumenidumque audita comis mulcere valerent:
tantus in attonito regnabat pectore luctus!
nunc etiam ad planctus refugit iam plana cicatrix,
dum canimus, gravibusque oculis uxorius instat
imber. habentne pios etiamnum haec lumina fletus?
mira fides! citius genetrix Sipyleia fertur
exhausisse genas, citius Tithonida maesti
deficient rores aut exsatiata fatiscet
mater Achilleis hiemes adfrangere bustis.
macte animi! notat ista deus, qui flectit habenas
orbis et humanos propior Iove digerit actus,
maerentemque videt lectique arcana ministri!
hinc etiam documenta capit, quod diligis umbram
et colis exequias. hic est castissimus ardor,
hic amor a domino meritus censore probari.
   nec mirum, si vos collato pectore mixtos
iunxit inabrupta Concordia longa catena.
illa quidem nuptumque prior taedasque marito
passa alio, sed te ceu virginitate iugatum
visceribus totis animaque amplexa fovebat;
qualiter aequaevo sociatam palmite vitem
ulmus amat miscetque nemus ditemque precatur
autumnum et caris gaudet redimita racemis.
laudantur proavis seu pulchrae munere formae,
quae morum caruere bonis, falsaeque potentes
laudis egent verae: tibi quamquam et origo niteret
et felix species multumque optanda maritis,
ex te maior honos, unum novisse cubile,
unum secretis agitare sub ossibus ignem.
illum nec Phrygius vitiasset raptor amorem

27 fl (*del.* $\mathbf{M}^1$) fila   28 comis: choris *Lindenbrogius*
33 si pelea (Sipyleia ς) fertur: Sipylea feretur *Heinsius*
44 catenae (e *finale del.* $\mathbf{M}^1$)   45 nuptumque ς: nuptuque
51 Laudantur: laudentur ς   proavis seu ς: proavi seu (*quo servato* munera *Imhofius coniecit*): proavis aut *Heinsius*
52 falsaeque *Heinsius*: falsoque

Dulichiive proci nec qui fraternus adulter
casta Mycenaeo conubia polluit auro.
si Babylonos opes, Lydae si pondera gazae
Indorumque dares Serumque Arabumque potentes
divitias, mallet cum paupertate pudica
intemerata mori vitamque rependere famae.
nec frons triste rigens nimiusque in moribus horror,
sed simplex hilarisque fides et mixta pudori
gratia. quod si anceps metus ad maiora vocasset,
illa vel armiferas pro coniuge laeta catervas
fulmineosque ignes mediique pericula ponti
exciperet. melius, quod non adversa probarunt,
quae tibi cura tori, quantus pro coniuge pallor!
sed meliore via dextros tua vota marito
promeruere deos, dum nocte dieque fatigas
numina, dum cunctis supplex advolveris aris
et mitem genium domini praesentis adoras.
audita es, venitque gradu Fortuna benigno.
vidit quippe pii iuvenis navamque quietem
intactamque fidem succinctaque pectora curis
et vigiles sensus et digna evolvere tantas
sobria corda vices, vidit, qui cuncta suorum
novit et inspectis ambit latus omne ministris.
nec mirum: videt ille ortus obitusque, quid auster,
quid boreas hibernus agat, ferrique togaeque
consilia atque ipsam mentem probat. ille probatis
molem immensam umeris et vix tractabile pondus
imposuit — nec enim numerosior altera sacra
cura domo —, magnum late dimittere in orbem
Romulei mandata ducis viresque modosque
imperii tractare manu; quae laurus ab arcto,
quid vagus Euphrates, quid ripa binominis Histri,

---

64 in moribus ς: maioribus 66 ad ς: et: in *Baehrens* vocasset ς: vacasset 81 auster ς: arctos 82 togaeque ς: rotagae 83 probatis *Krohnius*: iubatis: subactis *Avantius*: iugatis *Lohrius* 84 pondus *Avantius*: tempus

quid Rheni vexilla ferant, quantum ultimus orbis
cesserit et refugo circumsona gurgite Thyle
— omnia nam laetas pila attollentia frondes,
nullaque famosa signatur lancea penna —;
praeterea, fidos dominus si dividat enses,
pandere, quis centum valeat frenare, maniplos
inter missus eques, quis praecepisse cohorti,
quem deceat clari praestantior ordo tribuni,
quisnam frenigerae signum dare dignior alae;
mille etiam praenosse vices, an merserit agros
Nilus, an imbrifero Libye sudaverit austro;
cunctaque si numerem, non plura interprete virga
nuntiat ex celsis ales Tegeaticus astris
quaeque cadit liquidas Iunonia virgo per auras
et picturato pluvium ligat aera gyro
quaeque tuas laurus volucri, Germanice, cursu
Fama vehit praegressa diem tardumque sub astris
Arcada et in medio linquit Thaumantida caelo.
qualem te superi, Priscilla, hominesque benigno
aspexere die, cum primum ingentibus actis
admotus coniunx! vicisti gaudia paene
ipsius, effuso dum pectore prona sacratos
ante pedes avide domini tam magna merentis
volveris. Aonio non sic in vertice gaudet,
quam pater arcani praefecit hiatibus antri
Delius, aut primi cui ius venerabile thyrsi
Bacchus et attonitae tribuit vexilla catervae.
nec tamen hinc mutata quies probitasve secundis
intumuit: tenor idem animo moresque modesti
fortuna crescente manent. fovet anxia curas

93 famosa *Salmasius*: fumosa 95 maniplos | Inter missus eques: maniplis intermixtus equos *Salmasius*: maniplo intermissus eques *Madvigius* 100 Libye ς: librae 105 cursu: curru *Casaubonus* 106 vehit ϛ: velut 107 taumantida 110 paene *Burmannus*: cene: certe *Marklandus* 112 merentis: ferentis *Baehrens* 113 Aonio ς: ausonio 114 quam *Barthius*: Quem 115 cui ius ϛ: cuius 117 hinc ς: hic

coniugis hortaturque simul flectitque labores.
ipsa dapes modicas et sobria pocula tradit,
exemplumque ad erile monet; velut Apula coniunx
agricolae parci vel sole infecta Sabina,
quae videt emeriti iam prospectantibus astris
tempus adesse viri, propere mensasque torosque
instruit expectatque sonum redeuntis aratri.
parva loquor. tecum gelidas comes illa per arctos
Sarmaticasque hiemes Histrumque et pallida Rheni
frigora, tecum omnes animo durata per aestus
et, si castra darent, vellet gestare pharetras,
vellet Amazonia latus intercludere pelta;
dum te pulverea bellorum nube videret
Caesarei prope fulmen equi divinaque tela
vibrantem et magnae sparsum sudoribus hastae.
hactenus alma chelys. tempus nunc ponere frondes,
Phoebe, tuas maestaque comam damnare cupresso.
quisnam impacata consanguinitate ligavit
Fortunam Invidiamque deus? quis iussit iniquas
aeternum bellare deas? nullamne notabit
illa domum, torvo quam non haec lumine figat
protinus et saeva proturbet gaudia dextra?
florebant hilares inconcussique penates:
nil maestum. quid enim, quamvis infida levisque,
Caesare tam dextro posset Fortuna timeri?
invenere viam liventia Fata, piumque
intravit vis saeva larem. sic plena maligno
adflantur vineta noto, sic alta senescit
imbre seges nimio, rapidae sic obvia puppi
invidet et velis adnubilat aura secundis.
carpitur eximium Fato Priscilla decorem;

---

121 tradit (d *ex* b **M**[1]) 122 movet 123 parti Sabina *Heinsius*: sabino 126 redeuntis ς: redeuntibus 127 illa: ire *Schrader* 132 pulverea: pulvereum *Baehrens* 133 Caesarei ς: Caesari 139 notabit *Barthius*: notavit 144 tam dextro **M**[1]: dextro tam 149 adnubilat: obnubilat *Marklandus*

qualiter alta comam silvarum gloria pinus
seu Iovis igne malo seu iam radice soluta
deficit et nulli spoliata remurmurat aurae.
quid probitas aut casta fides, quid numina prosunt
culta deum? furvae miseram circum undique leti
vallavere plagae, tenduntur dura sororum
licia et exacti superest pars ultima fili.
nil famuli coetus, nil ars operosa medentum
auxiliata malis; comites tamen undique ficto
spem simulant vultu, flentem notat illa maritum.
ille modo infernae nequiquam flumina Lethes
incorrupta rogat, nunc anxius omnibus aris
inlacrimat signatque fores et pectore terget
limina; nunc magni vocat exorabile numen
Caesaris. heu durus fati tenor! estne quod illi
non liceat? quantae poterant mortalibus annis
accessisse morae, si tu, pater, omne teneres
arbitrium? caeco gemeret Mors clusa barathro
longius et vacuae posuissent stamina Parcae.
iamque cadunt vultus oculisque novissimus error
optunsaeque aures, nisi cum vox sola mariti
noscitur; illum unum media de morte reversa
mens videt, illum aegris circumdat fortiter ulnis
immotas obversa genas, nec sole supremo
lumina, sed dulci mavult satiare marito.
tum sic unanimum moriens solatur amantem:
'pars animae victura meae, cui linquere possim
o utinam, quos dura mihi rapit Atropos, annos:
parce, precor, lacrimis, saevo ne concute planctu
pectora, nec crucia fugientem coniugis umbram.
linquo equidem thalamos, salvo tamen ordine mortis,
quod prior: exegi longa potiora senecta

156 tenduntur: tenuantur ς 161 flumina: numina *Heinsius* 168 baratro 172 reversa: reversae *Heinsius* 177 possim: possem *Marklandus* 180 Poctora 181 mortis *Imhofius*: mostis

tempora; vidi omni pridem te flore nitentem,
vidi altae propius propiusque accedere dextrae.
non in te fatis, non iam caelestibus ullis
arbitrium: mecum ista fero. tu limite coepto
tende libens sacrumque latus geniumque potentem
inrequietus ama. nunc, quod cupis ipse iuberi,
da Capitolinis aeternum sedibus aurum,
quo niteat sacri centeno pondere vultus
Caesaris et propriae signet cultricis amorem.
sic ego nec Furias nec deteriora videbo
Tartara et Elysias felix admittar in oras.'
haec dicit labens sociosque amplectitur artus
haerentemque animam non tristis in ora mariti
transtulit et cara pressit sua lumina dextra.
at iuvenis magno flammatus pectora luctu
nunc implet saevo viduos clamore penates,
nunc ferrum laxare cupit, nunc ardua tendit
in loca — vix retinent comites —, nunc ore ligato
incubat amissae mersumque in corde dolorem
saevus agit, qualis conspecta coniuge segnis
Odrysius vates positis ad Strymona plectris
obstupuit tristemque rogum sine carmine flevit.
ille etiam erecte rupisset tempora vitae,
ne tu Tartareum chaos incomitata subires,
sed prohibet mens fida ducis mirandaque sacris
imperiis et maior amor.
quis carmine digno
exequias et dona malae feralia pompae
perlegat? omne illic stipatum examine longo
ver Arabum Cilicumque fluit floresque Sabaei
Indorumque arsura seges praereptaque templis
tura Palaestinis, simul Hebraeique liquores

---

191 signet: signes *Baehrens* 197 flamnatus 202 agit: alit *Marklandus* conspecta coniuge segnis: conspecto coniugis igni *Barthius* 205 erecte///// (*primum e supra v.* M^1; *ante rasuram videtur fuisse* -t *vel* -r) 207 Sec ducis mirandaque: duci (*sic iam* ϛ) servandaque *Barthius* 211 ciliciumque

Coryciaeque comae Cinyreaque germina; et altis
ipsa toris Serum Tyrioque umbrata recumbit
tegmine. sed toto spectatur in agmine coniunx
solus; in hunc magnae flectuntur lumina Romae
ceu iuvenes natos suprema ad busta ferentem:
is dolor in vultu, tantum crinesque genaeque
noctis habent. illam tranquillo fine solutam
felicemque vocant, lacrimas fudere marito.
est locus, ante urbem qua primum nascitur ingens
Appia quaque Italo gemitus Almone Cybebe
ponit et Idaeos iam non reminiscitur amnis.
hic te Sidonio velatam molliter ostro
eximius coniunx — nec enim fumantia busta
clamoremque rogi potuit perferre — beato
composuit, Priscilla, toro. nil longior aetas
carpere, nil aevi poterunt vitiare labores
siccatam membris: tantas venerabile marmor
spirat opes. mox in varias mutata novaris
effigies: hoc aere Ceres, hoc lucida Gnosis,
illo Maia tholo, Venus hoc non improba saxo.
accipiunt vultus haud indignata decoros
numina: circumstant famuli consuetaque turba
obsequiis, tunc rite tori mensaeque parantur
assiduae. domus ista, domus! quis triste sepulcrum
dixerit? hac merito visa pietate mariti
protinus exclames: 'est hic, agnosco, minister
illius, aeternae modo qui sacraria genti
condidit inque alio posuit sua sidera caelo.'
sic, ubi magna novum Phario de litore puppis
solvit iter iamque innumeros utrimque rudentes
lataque veliferi porrexit brachia mali

---

214 Coryciaeque ς: Corsciaeque 215 Serum ς: serium 230 siccatam ς: Sic catum marmor (*prius* r *supra v. add.* M[1]) 232 effigies ς: Effugies 233 tolo: coli *Krohnius* (*ita ut infinitivus pendeat ex verbo* novaris *v. 231*): polo *Polster, alii alia* 238 hac ς: haec

invasitque vias, in eodem angusta phaselos
aequore et immensi partem sibi vindicat austri.
quid nunc immodicos, iuvenum lectissime, fletus
corde foves longumque vetas exire dolorem?
nempe times, ne Cerbereos Priscilla tremescat
latratus? tacet ille piis! ne tardior adsit
navita proturbetque vadis? vehit ille merentes
protinus et manes placidus locat hospite cumba.
praeterea, si quando pio laudata marito
umbra venit, iubet ire faces Proserpina laetas
egressasque sacris veteres heroidas antris
lumine purpureo tristes laxare tenebras
sertaque et Elysios animae praesternere flores.
sic manes Priscilla subit; ibi supplice dextra
pro te Fata rogat, reges tibi tristis Averni
placat, ut expletis humani finibus aevi
pacantem terras dominum iuvenemque relinquas
ipse senex! certae iurant in vota sorores.

II.

LAUDES CRISPINI VETTI BOLANI FILII.

Rura meus Tyrrhena petit saltusque Tagetis
Crispinus; nec longa mora est aut avia tellus,
sed mea secreto velluntur pectora morsu,
udaque turgentes impellunt lumina guttas,
ceu super Aegaeas hiemes abeuntis amici
vela sequar spectemque ratem iam fessus ab altis
rupibus atque oculos longo querar aere vinci.
quid? si militiae iam te, puer inclite, primae
clara rudimenta et castrorum dulce vocaret

245 in: it *Gevartius* angusta ς: augusta 252 cumba: ripa *Marklandus* 255 heroidas ς: eoridas 261 pacantem *Avantius*: Placantem 262 certae: ternae *Nodellius*

II. 3 sed *Gronovius*: Et 4 guttas: guttae *Marklandus* 7 longo ς: longon

auspicium, quanto manarent gaudia fletu
quosve darem amplexus! etiamne optanda propinquis
tristia? et octonos bis iam tibi circuit orbes
vita, sed angustis animus robustior annis,
succumbitque oneri et mentem sua non capit aetas.
nec mirum: non te series inhonora parentum
obscurum proavis et priscae lucis egentem
plebeia de stirpe tulit; non sanguine cretus
turmali trabeaque recens et paupere clavo
augustam sedem et Latii penetrale senatus
advena pulsasti, sed praecedente tuorum
agmine. Romulei qualis per iugera circi,
cum pulcher visu, titulis generosus avitis
expectatur equus, cuius de stemmate longo
felix demeritos habet admissura parentes,
illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
pulvis et incurvae gaudent agnoscere metae:
sic te, clare puer, genitum sibi curia sensit,
primaque patricia clausit vestigia luna.
mox Tyrios ex more sinus tunicamque potentem
agnovere umeri. sed enim tibi magna parabat
ad titulos exempla pater. quippe ille iuventam
protinus ingrediens pharetratum invasit Araxen
belliger indocilemque fero servire Neroni
Armeniam. rigidi summam Mavortis agebat
Corbulo, sed comitem belli sociumque laborum
ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum; atque illi curarum asperrima suetus
credere partirique metus, quod tempus amicum
fraudibus, exerto quaenam bona tempora bello,

11 propinquis ς: propinqui: propinqua *Krohnius* 12 et octonos ς: ut ottonos 13 angustis ς: augustis (-is *ex* -us **M**^{1}) 17 tretus 18 trabeaque recens et *Krohnius*: trabeque ac remis et: trabeaque Remi nec *Lipsius* 21 qualis (qu *ras. ex* aci **M**^{1}) 22 generosiss 23 stammate 24 demeritos: emeritos *Gevartius* 27 curia **M**^{1}: cura 39 exerto *Livineius*: exorto

quae suspecta fides aut quae fuga vera ferocis
Armenii. Bolanus iter praenosse timendum,
Bolanus tutis iuga quaerere commoda castris,
metiri Bolanus agros, aperire malignas
torrentum nemorumque moras tantamque verendi
mentem implere ducis iussisque ingentibus unus
sufficere. ipsa virum norat iam barbara tellus,
ille secundus apex bellorum et proxima cassis.
sic Phryges attoniti, quamquam Nemeaea viderent
arma Cleonaeusque acies impelleret arcus,
pugnante Alcide tamen et Telamona timebant.
disce, puer, — nec enim externo monitore petendus
virtutis tibi pulcher amor: cognata ministret
laus animos. aliis Decii reducesque Camilli
monstrentur — tu disce patrem, quantusque negantem
fluctibus occiduis fesso usque Hyperione Thylen
intrarit mandata gerens quantusque potentis
mille urbes Asiae sortito rexerit anno,
imperium mulcente toga. bibe talia pronis
auribus, haec certent tibi conciliare propinqui,
haec iterent comites praecepta senesque paterni.
  iamque alio moliris iter nec deside passu
ire paras; nondum validae tibi signa iuventae
inrepsere genis, et adhuc tenor integer aevi.
nec genitor iuxta; fatis namque haustus iniquis
occidit et geminam prolem sine praeside linquens.
nec saltem teneris ostrum puerile lacertis
exuit albentique umeros induxit amictu.
quem non corrupit pubes effrena novaeque

40 suspecta *Politianus*: suscepta 43 Metiri: metari c 44 torrentum *Heinsius*: Tot rerum: tot veprum (sentum *Krohnius*) c 48 Nemeaea *Politianus*: nemea 54 negantem: nigrantem *Avantius* 55 fesso usque *Vollmer*: fessusque: fessoque c: fessum usque *Unger* (*qui etiam* Hyperiona) 56 potentis *Heinsius*: potentes 58 bibe *Heinsius*: tibi 61 alio: adeo *Marklandus*: animo *Waller*: illo *Heinsius* 63 nõ (= nota) **M**[1] *in mg.* 65 occidit et ς: Occidio et: occidit heu c 68 corrupit **M**[1]: corripit: corripuit ς

libertas properata togae! ceu nescia falcis
silva comas tollit fructumque expirat in umbras.
at tibi Pieriae tenero sub pectore curae
et pudor et docti legem sibi dicere mores;
tunc hilaris probitas et frons tranquilla nitorque
luxuriae confine tenens pietasque per omnes
dispensata modos; aequaevo cedere fratri
mirarique patrem miseraeque ignoscere matri,
admonuit fortuna domus. tibine illa nefanda
pocula letalesque manu componere sucos
evaluit, qui voce potes praevertere morsus
serpentum atque omnis vultu placare novercas?
infestare libet manes meritoque precatu
pacem auferre rogis; sed te, puer optime, cerno
flectentem iustis et talia dicta parantem:
'parce, precor, cineri: fatum illud et ira nocentum
Parcarum crimenque dei, mortalia quisquis
pectora sero videt nec primo in limine sistit
conatus scelerum atque animos infanda parantes.
excidat illa dies aevo nec postera credant
saecula! nos certe taceamus et obruta multa
nocte tegi propriae patiamur crimina gentis.
exegit poenas, hominum cui cura suorum,
quo Pietas auctore redit terrasque revisit,
quem timet omne nefas. satis haec lacrimandaque nobis
ultio. quin saevas utinam exorare liceret
Eumenidas timidaeque avertere Cerberon umbrae
immemoremque tuis citius dare manibus amnem.'
macte animo, iuvenis! sed crescunt crimina matris.
nec tantum pietas, sed protinus ardua virtus
affectata tibi. nuper cum forte sodalis

73 tunc: hinc *Baehrens* 74 tenens: timens *Barthius* 75 modos *Behotius*: domos 77 nefonda 79 praevertere (v *ex* t M[1]) 81 meritoque ς: mertioque 84 ira c: ire 88 excidat illa dies aevo *Avantius*: Excitat illa die saevo 93 satis ς: fatis 97 sed: sic ς 99 sodalis — palleret c: sodales — pallerent

immeritae falso palleret crimine famae
erigeretque forum succinctaque iudice multo
surgeret et castum vibraret Iulia fulmen:
tu, quamquam non ante forum legesque severas
passus, sed tacita studiorum occultus in umbra,
defensare metus adversaque tela subisti
pellere, inermis adhuc et tiro, paventis amici.
haud umquam tales aspexit Romulus annos
Dardaniusque senex medii bellare togata
strage fori. stupuere patres temptamina tanta
conatusque tuos, nec te reus * * * * * *
* * * * * * * * * ipse timebat.
par vigor et membris, promptaeque ad fortia vires
sufficiunt animo atque ingentia iussa sequuntur.
ipse ego te nuper Tiberino in litore vidi,
qua Tyrrhena vadis Laurentibus aestuat unda,
tendentem cursus vexantemque ilia nuda
calce ferocis equi, vultu dextraque minacem:
— si qua fides dictis, stupui armatumque putavi —:
Gaetulo sic pulcher equo Troianaque quassans
tela novercales ibat venator in agros
Ascanius miseramque patri flagrabat Elissam;
Troilus haud aliter gyro leviore minantes
eludebat equos aut quem de turribus altis
Arcadas Ogygio versantem in pulvere metas
spectabant Tyriae non torvo lumine matres.
ergo age — nam magno ducis indulgentia pulsat
certaque dat votis hilaris vestigia frater —,
surge animo et fortes castrorum concipe curas.
monstrabunt acies Mavors Actaeaque virgo,

---

100 crimine ς: crimae 103 legesque ς: leges 110 nec te reus ipse timebat: *lacunam statuit Leo, qui antea* tunc *pro* te *coniecerat* 114 qua c: Qui 117 dictis armatumque: Martemque *Marklandus* 120 flagrabat: flammabat *Heinsius*: inflagrabat *Unger* 121 leviore: breviore *Gronovius* 125 magno: magni ς 128 Actaeaque ς: acceaque

flectere Castor equos, umeris quatere arma Quirinus,
qui tibi tam tenero permisit plaudere collo
nubigenas clipeos intactaque caedibus arma.
   quasnam igitur terras, quem Caesaris ibis in orbem?
Arctoosne amnes et Rheni fracta natabis
flumina an aestiferis Libyae sudabis in arvis?
an iuga Pannoniae mutatoresque domorum
Sauromatas quaties? an te septenus habebit
Hister et umbroso circumflua coniuge Peuce?
an Solymum cinerem palmetaque capta subibis
non sibi felices silvas ponentis Idymes?
quod si te magno tellus frenata parenti
accipiat, quantum ferus exultabit Araxes!
quanta Caledonios attollet gloria campos!
cum tibi longaevus referet trucis incola terrae:
'hic suetus dare iura parens, hoc caespite turmas
adfari; late speculas castellaque longe
— aspicis? — ille dedit cinxitque haec moenia fossa;
belligeris haec dona deis, haec tela dicavit
— cernis adhuc titulos —; hunc ipse vocantibus armis
induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno'.
qualiter in Teucros victricia bella paranti
ignotum Pyrrho Phoenix narrabat Achillem.
   felix, qui viridi fidens, Optate, iuventa
durabis quascumque vias vallumque subibis,
forsan et ipse latus — sic numina principis adsint —
cinctus et unanimi comes indefessus amici,

---

129 equos ς: eques 130 qui ς: quis 131 nubigenas *D. Heinsius*: Nubigeras caedibus ς: cedimus arma: aera *Marklandus* 133 Arctoosne ς: -ve 134 librae arvis ς: armis 137 umbroso: undoso *Avantius, vulgo* Peuce ς: pauce 138 Solymum c: solidum 140 magno ς: magne 141 Accipiat: accipiet *Politianus* 142 Caledonios *Politianus*: calidonios 145 late *Waller*: vitae: vigiles *Marklandus*: vicis *Baehrens, alii alia* speculas ς: specula

148 vocantibus *Heinsius*: vacantibus 149 thoraca (h *supra v.* **M**[1]) 150 paranti *Morellius*: parentis 153 subibis (*alterum* b *ex* ll **M**[1])

quo Pylades ex more pius, quo Dardana gessit
bella Menoetiades. quippe haec concordia vobis,
hic amor est duretque precor! nos fortior aetas
iam fugit; hinc votis animum precibusque iuvabo,
et mihi! sed questus solitos si forte ciebo
et mea Romulei venient ad carmina patres,
tu deeris, Crispine, mihi, cuneosque per omnes
te meus absentem circumspectabit Achilles.
sed venies melior — vatum non irrita currunt
omina —, quique aquilas tibi nunc et castra recludit,
idem omnes perferre gradus cingique superbis
fascibus et patrias dabit insedisse curules.
  sed quis ab excelsis Troianae collibus Albae,
unde suae iuxta prospectat moenia Romae
proximus ille deus, Fama velocior intrat
nuntius atque tuos implet, Crispine, penates?
dicebam certe: vatum non irrita currunt
auguria. en! ingens reserat tibi limen honorum
Caesar et Ausonii committit munia ferri.
vade, puer, tantisque enixus suffice donis,
felix, qui magno iam nunc sub praeside iuras
cuique sacer primum tradit Germanicus ensem!
non minus hoc, fortis quam si tibi panderet ipse
Bellipotens aquilas torvaque induceret ora
casside. vade alacer maioraque disce mereri!

III.

EPICEDION IN PATREM SUUM.

Ipse malas vires et lamentabile carmen
Elysio de fonte mihi pulsumque sinistrae

157 haec ς: et concordia ς: cordia 160 Et: heu ς: hei *Lindenbrogius* questus: coetus *Gronovius* 166 cingique *Politianus*: cingitque 168 sed ς: Si: st! *Krohnius* 175 vade ς: Unde 180 casside ς: Cassidad alater

da, genitor praedocte, lyrae. neque enim antra moveri
Delia nec solitam fas est impellere Cirrham
te sine. Corycia quicquid modo Phoebus in umbra,
quicquid ab Ismariis monstrabat collibus Euhan,
dedidici. fugere meos Parnasia crines
vellera, funestamque hederis inrepere taxum
extimui trepidamque — nefas! — arescere laurum.
certe ego, magnanimum qui facta attollere regum
ibam altum spirans Martemque aequare canendo.
quis sterili mea corda situ, quis Apolline merso
frigida damnatae praeduxit nubila menti?
stant circum attonitae vatem et nil dulce sonantes
nec digitis nec voce deae. dux ipsa silenti
fulta caput cithara, qualis post Orphea raptum
astitit, Hebre, tibi, cernens iam surda ferarum
agmina et immotos sublato carmine lucos.
at tu seu membris emissus in ardua tendens
fulgentisque plagas rerumque elementa recenses,
quis deus, unde ignes, quae ducat semita solem,
quae minuat Phoeben quaeque integrare latentem
causa queat, notique modos extendis Arati,
seu tu Lethaei secreto in gramine campi
concilia heroum iuxta manesque beatos,
Maeonium Ascraeumque senem, non segnior umbra
accolis alternumque sonas et carmina misces:
da vocem magno, pater, ingeniumque dolori.
nam me ter relegens caelo terque ora retexens
Luna videt residem nullaque Heliconide tristes
solantem curas; tuus ut mihi vultibus ignis

III. 3 praedocte: perdocte ς: praeclare *Marklandus*: praerepte *Schwartzius* moveri: movere ς corricia *ut vid.* 6 Quitquid monstrabrat 7 meos ς: meus (*sive* mens) pernasia 10 Certe: ille *Marklandus* 12 corda ς: carda merso: verso ς 13 praeduxit a: produxa menti ς: menis: venis *Ellisius* 14 sonantes ς: sonantē 21 semita ς: semina

23 notique: doctique a 28 magno *Avantius*: magna (*fortasse* -a *ex* -o M[1]): magnam ς ingeniumque ς: ingenium 29 caelo: caelum *Heinsius*

inrubuit cineremque oculis umentibus hausi,
vilis honos studiis. vix haec in munera solvo
primum animum tacitisque situm depellere curis
nunc etiam labente manu, nunc lumine sicco
ordior adclinis tumulo, quo molle quiescis
iugera nostra tenens, ubi post Aeneia fata
stellatus Latiis ingessit montibus Albam
Ascanius, Phrygio dum pingues sanguine campos
odit et infaustae regnum dotale novercae.
hic ego te — nam Sicanii non mitius halat
aura croci, dites nec si tibi rara Sabaei
cinnama, odoratas nec Arabs decerpsit aristas —
inferiis cum laude datis et carmine plango
Pierio; sume ⟨en⟩ gemitus et vulnera nati
et lacrimas, rari quas umquam habuere parentes.
atque utinam fortuna mihi, dare manibus aras,
par templis opus, aeriamque educere molem,
Cyclopum scopulos ultra atque audacia saxa
Pyramidum, et magno tumulum praetexere luco!
illic et Siculi superassem dona sepulcri
et Nemees lucum et Pelopis solemnia trunci.
illic Oebalio non finderet aera disco
Graiorum vis nuda virum, non arva rigaret
sudor equum aut putri sonitum daret ungula fossa;
sed Phoebi simplex chorus, et frondentia vatum
praemia laudato, genitor, tibi rite ligarem.
ipse madens oculis, umbrarum animaeque sacerdos,
praecinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni

---

32 hausi ς: hausit *interpunxi cum Krohnio* 33 immunera solvo: tollo *Schrader* 34 curis: chordis *Schrader* 35 labente ς: habente nunc: nec *Gronovius* 36 adclinis (d *exp.* M²?) 40 infaustae: infestae ς 42 dites c: ditis 44 inferiis cum laude datis et *Krohnius*: Inferni cum laudae laci sed: inserui cum laude loci (locis *Bernartius*, *qui et his v. 41 pro* hic) sed c 45 sume en (et ς: hos *Marklandus*) gemitus *Klotzius*: sume gemitus 46 quas ς: quam 54 nuda ς: unda: uncta *Polster* 57 ligarem: dicarem ς

ore nec Orpheae quirent avertere leges.
atque tibi moresque tuos et facta canentem
fors et magniloquo non posthabuisset Homero,
tenderet et torvo pietas aequare Maroni.
cur magis incessat superos et aena sororum
stamina, quae tepido genetrix super aggere nati
orba sedet vel quae primaevi coniugis ignem
aspicit obstantesque manus turbamque tenentem
vincit in ardentem, liceat modo, itura maritum?
maior et his forsan superos et Tartara pulsem
invidia: externis etiam miserabile visu
funus eat. sed nec modo se Natura dolenti
nec Pietas iniusta dedit; mihi limine primo
fatorum et viridi, genitor, ceu raptus ab aevo
Tartara dura subis. nec enim Marathonia virgo
parcius extinctum saevorum crimine agrestum
fleverit Icarium, Phrygia quam turre cadentem
Astyanacta parens. laqueo quin illa supremo
inclusit gemitus: at te post funera magni
Hectoris Haemonio pudor est servisse marito.
non ego, quas fati certus sibi morte canora
inferias praemittit olor nec rupe quod atra
Tyrrhenae volucres nautis praedulce minantur,
in patrios adhibebo rogos; non murmure trunco
quod gemit et durae queritur Philomela sorori:
nota nimis vati. quis non in funere cunctos
Heliadum ramos lacrimosaque germina dixit
et Phrygium silicem atque ausum contraria Phoebo
carmina nec fida gavisam Pallada buxo?

---

61 tibi: ibi me *Heinsius* 62 magniloquio 68 modo, itura *Schrader*: moritura: ruitura *Heinsius* 69 et his *Krohnius*: aliis: at his *Baehrens*: ais *Vollmer* 71 modo: mihi c 72 Nec: haec *Krohnius accepta Boxhorni lectione* in iusta 77 Astranacta supremo: supremos *Meursius* 84 durae: dirae *Gronovius* philomelia (*alterum* i *del. fortasse* M[1]) 85 nota ς: Nata cunctos ς: cuncto 88 fida: foeda *Heinsius*: victa *Baehrens*: ficta *Lundstroemius, alii alia*

te Pietas oblita virum revocataque caelo
Iustitia et gemina plangat Facundia lingua
et Pallas doctique cohors Heliconia Phoebi,
quis labor Aonios seno pede ducere cantus
et quibus Arcadia carmen testudine mensis
cura lyrae nomenque fuit quosque orbe sub omni
ardua septena numerat Sapientia fama,
qui furias regumque domos aversaque caelo
sidera terrifico super intonuere cothurno,
et quis lasciva vires tenuare Thalia
dulce vel heroos gressu truncare tenores.
omnia namque animo complexus et omnibus utor,
qua fandi vis lata patet, sive orsa libebat
Aoniis vincire modis seu voce soluta
spargere et effreno nimbos aequare profatu.
exere semirutos subito de pulvere vultus,
Parthenope, crinemque adflato monte sepultum
pone super tumulos et magni funus alumni,
quo non Monychiae quicquam praestantius arces
doctaque Cyrene Sparteve animosa creavit.
si tu stirpe vacans famaeque obscura iaceres
nil gentile tenens, illo te cive probabas
Graiam atque Euboico maiorum sanguine duci.
ille tuis totiens praestabat tempora sertis,
cum stata laudato caneret quinquennia versu

92 ducere cantus *amicus quidam Gronovi et Barthius*: ducere campos: currere campos *Heinsius* 94 cura lyrae *Gronovius*: Cydalibem 96 Qui M^1: Quis 98 quis c: qui

tenuare c: tenuere 99 heroos ς: oroos tenores c: leones: lepores *Ribbeckius* 100 utor: autor c 101 vis: via *Marklandus* 102 seu ς: ceu 104 semrutos 105 adflato: efflato *Leo* 107 Monichiae *Heinsius* (*cf. Theb.* II 252. XII 616, *Steph. Byz. s. v.* *Μουνυχία*): moniciae: Munichiae *vulgo*

quitquam prestantias artes 108 Doctaque: doctave *Marklandus* 109 vacans *Baehrens*: vetas: vetus ς: *alii alia*

111 atque: aque *Marklandus* 112 praestabat *Elter*: prestat sed: prȩcinxit *vel* prȩstrinxit c: praestant se *Vollmer*, *qui* tuis — sertis *parenthesi conclusit* sertis c: seris

ora supergressus Pylii gregis oraque regis
Dulichii speciemque, comam subnexus utroque.
non tibi deformes obscuri sanguinis ortus
nec sine luce genus, quamquam fortuna parentum
artior expensis; etenim te divite ritu
ponere purpureos Infantia legit amictus
stirpis honore datos et nobile pectoris aurum.
protinus exorto dextrum risere sorores
Aonides, puerique chelyn summisit et ora
imbuit amne sacro iam tum mihi blandus Apollo.
nec simplex patriae decus, et natalis origo
pendet et ambiguo geminae certamine terrae
te de gente suum Latiis ascita colonis
Graia refert Hyele, gravis ⟨heu!⟩ qua puppe magister
excidit et mediis miser evigilavit in undis;
maior at inde suum longo probat ordine vitae
* * * * * * * * * * * * * *
Maeoniden aliaeque aliis natalibus urbes
diripiunt cunctaeque probant; non omnibus ille
verus, alit victos immanis gloria falsi.
atque ibi dum profers annos vitamque salutas,
protinus ad patrii raperis certamina lustri
vix implenda viris, laudum festinus et audax
ingenii. stupuit primaeva ad carmina plebes
Euboea et natis te monstravere parentes.
inde frequens pugnae nulloque ingloria sacro
vox tua: non totiens victorem Castora gyro

---

114 pilii: Lycii *Vollmer olim; an* Pythi? gregis: senis ς 115 speciemque: specieque c utroque: utraque c 118 expensis *Avantius*: extensis te (*ex* ri M[1]) 119 legit: adegit c: vidit *Baehrens* amittus 122 puerique: pueroque ς summisit: summersit *Krohnius* 125 et: ab *Barthius* 126 suum: sua *Heinsius* 127 Hyele *Heinsius*: sele gravis heu *Krohnius*: gravis: Troius *Baehrens*: gravidus *Ellisius*: Graius *Vollmer*: pronus *Waller* 129 *nulla in* M *lacuna, quam statuit Marklandus* 132 verus *Schottius*: Versus victos: victas *Bentleius* 133 ibi ς: ubi 135 festinus et audax *Lipsius*: festina sed ut dux

nec fratrem caestu virides clausere Therapnae.
sin pronum vicisse domi: quid Achaea mereri
praemia nunc ramis Phoebi nunc gramine Lernae
nunc Athamantea protectum tempora pinu,
cum totiens lassata tamen nusquam avia frondes
abstulit aut alium tetigit Victoria crinem?
hinc tibi vota patrum credi generosaque pubes
te monitore regi, mores et facta priorum
discere, quis casus Troiae, quam tardus Ulixes,
quantus equos pugnasque virum decurrere versu
Maeonides quantumque pios ditarit agrestes
Ascraeus Siculusque senex, qua lege recurrat
Pindaricae vox flexa lyrae volucrumque precator
Ibycus et tetricis Alcman cantatus Amyclis
Stesichorusque ferox saltusque ingressa viriles
non formidata temeraria Chalcide Sappho,
quosque alios dignata chelys. tu pandere doctus
carmina Battiadae latebrasque Lycophronis atri
Sophronaque implicitum tenuisque arcana Corinnae.
sed quid parva loquor? tu par adsuetus Homero
ferre iugum senosque pedes aequare solutis
versibus et numquam passu breviore relinqui.
quid mirum, patria si te petiere relicta,
quos Lucanus ager, rigidi quos iugera Dauni,
quos Veneri plorata domus neglectaque tellus
Alcidae vel quos e vertice Surrentino
mittit Tyrrheni speculatrix virgo profundi,
quos propiore sinu lituo remoque notatus
collis et Ausonii pridem laris hospita Cyme
quosque Dicarchei portus Baianaque mittunt

140 clausero: plausere c: sensere *Krohnius* 141 Sin: sit c 144 Cum: quin *Heinsius* 149 equos ς: equus (*quod retinet Krohnius, qui v. 150 scribi vult* Maeonidae) 153 Ibycus *Politianus*: Obsicus 154 saltusque ingressa: fastusque (cantusque *Otto*) ingressa *Polster*: actusque egressa *Marklandus* 155 calchide: Leucade *Italus quidam* 156 doctus: docti *Marklandus* 157 atri ς: ari 168 ausoni

litora, qua mediis alte permissus anhelat
ignis aquis et operta domos incendia servant?
sic ad Avernales scopulos et opaca Sibyllae
antra rogaturae veniebant undique gentes;
illa minas divum Parcarumque acta canebat
quamvis decepto vates non irrita Phoebo.
mox et Romuleam stirpem proceresque futuros
instruis inque patrum vestigia ducere perstas.
sub te Dardanius facis explorator opertae,
qui Diomedei celat penetralia furti,
crevit et inde sacrum didicit puer; arma probatis
monstrasti Saliis praesagumque aethera certis
auguribus; cui Chalcidicum fas volvere carmen,
cur Phrygii lateat coma flaminis, et tua multum
verbera succincti formidavere Luperci.
et nunc ex illo forsan grege gentibus alter
iura dat Eois, alter compescit Hiberas,
alter Achaemenium secludit Zeumate Persen,
hi dites Asiae populos, hi Pontica frenant,
hi fora pacificis emendant fascibus, illi
castra pia statione tenent: tu laudis origo.
non tibi certassent iuvenilia fingere corda
Nestor et indomiti Phoenix moderator alumni
quique tubas acres lituosque audire volentem
Aeaciden alio frangebat carmine Chiron.
talia dum celebras, subitam civilis Erinys
Tarpeio de monte facem Phlegraeaque movit
proelia. sacrilegis lucent Capitolia taedis,

---

170 permissus: permixtus ς 171 aquas (*del.* M[1]) aquis domos: domus *Cruceus* 174 divum ς: duum canebat ς: canebant 178 opertae ς: oportae 180 probatis *Baehrens*: probatur: probata *Wolfg. Meyer*: probatus *Vollmer* 181 monstrasti Saliis *Lipsius* (Saliis *iam* ς): Monstrastis aliis certis: certi *Vollmer* 182 calchidicum volucre 183 Cur frigii lateat: lanea cui Phrygii *Avantius* 186 hiberas: Hiberos ς, *vulgo* 187 zeumate: Zeugmate ς, *vulgo* 188 asiae (s *ex* l M[1]) 197 proelia ς: Proeligia taedis ς: rhedis

et Senonum furias Latiae sumpsere cohortes.
vix requies flammae necdum rogus ille deorum
siderat, excisis cum tu solacia templis
impiger et multum facibus velocior ipsis
concinis ore pio captivaque fulmina defles.
mirantur Latii proceres ultorque deorum
Caesar, et e medio divum pater annuit igni.
iamque et flere pio Vesuvina incendia cantu
mens erat et gemitum patriis impendere damnis,
cum pater exemptum terris ad sidera montem
sustulit et late miseras deiecit in urbes.
me quoque vocales lucos Boeotaque tempe
pulsantem, cum stirpe tua descendere dixi,
admisere deae; nec enim mihi sidera tantum
aequoraque et terras, quae mos debere parenti,
sed decus hoc quodcumque lyrae primusque dedisti
non vulgare loqui et famam sperare sepulcro.
qualis eras, Latios quotiens ego carmine patres
mulcerem felixque tui spectator adesses
muneris! heu quali confusus gaudia fletu
vota piosque metus inter laetumque pudorem!
quam tuus ille dies, quam non mihi gloria maior!
talis Olympiaca iuvenem cum spectat harena
qui genuit, plus ipse ferit, plus corde sub alto
caeditur; attendunt cunei, spectatur Achaeis
ille magis, crebro dum lumina pulveris haustu
obruit et prensa vovet expirare corona.
ei mihi quod tantum patrias ego vertice frondes
solaque Chalcidicae Cerealia dona coronae
te sub teste tuli! qualem te Dardanus Albae

199 deorum ς: duorum 207 montem ς: monte 209 Boeotaque *Baehrens*: biotaque (*facile legitur* luocaque): Inoaque *Polster, alii alia* 212 quae mos *Krohnius*: quam vos (*locum varie, sed parum feliciter alii temptaverunt*) 213 decus (s *ex* m M[1]) 215 eras (s *ex* t M[1]) 218 Vota m?: Nota 219 tuus *Politianus*: iuus 222 Achaeis *Imhofius*: achates 223 haustu ς: hausti 226 calchidicae cerialia

vix cepisset ager, si per me serta tulisses
Caesarea donata manu! quod subdere robur
illa dies, quantum potuit dempsisse senectae!
nam quod me mixta quercus non pressit oliva,
et fugit speratus honos: quam dulce parentis
invida Tarpei caperes! te nostra magistro
Thebais urguebat priscorum exordia vatum;
tu cantus stimulare meos, tu pandere facta
heroum bellique modos positusque locorum
monstrabas. labat incerto mihi limite cursus
te sine et orbatae caligant vela carinae.
nec solum larga memet pietate fovebas:
talis et in thalamos. una tibi cognita taeda
conubia, unus amor. certe seiungere matrem
iam gelidis nequeo bustis; te sentit habetque,
te videt et tumulos ortuque obituque salutat,
ut Pharios aliae ficta pietate dolores
Mygdoniosque colunt et non sua funera plorant.
quid referam expositos servato pondere mores?
quae pietas, quam vile lucrum, quae cura pudoris,
quantus amor recti? rursusque, ubi dulce remitti,
gratia quae dictis? animo quam nulla senectus?
his tibi pro meritis famam laudesque benignas
iudex cura deum nulloque e vulnere tristem
concessit. raperis, genitor, non indigus aevi,
non nimius, trinisque decem quinquennia lustris
iuncta ferens. sed me pietas numerare dolorque
non sinit, o Pylias aevi transcendere metas
et Teucros aequare senes, o digne videre
me similem! sed nec leti tibi ianua tristis:
quippe leves causae, nec segnis labe senili

232 quam *Baehrens*: qua dulce (l *ex* s **M**[1]) 233 Invida: invia *Ellisius* 235 tu **M**[1]: tua 241 seiungere **c**: si iungere 242 te **c**: et 251 Iudex: vindex *ed. Aldina* tristem: tristes *Marklandus: de lacuna post hunc v. statuenda cogitavit Krohnius* 253 trinisque ς: crinisque 258 segnis ς: segnes labe: tabe *Gronovius*

exitus instanti praemisit membra sepulcro,
sed te torpor iners et mors imitata quietem
explicuit falsoque tulit sub Tartara somno.
quos ego tunc gemitus, — comitum manus anxia vidit,
vidit et exemplum genetrix gavisaque novit —
quae lamenta tuli! veniam concedite, manes,
fas dixisse, pater: non tu mihi plura dedisses.
felix ille patrem vacuis circumdedit ulnis:
vellet et Elysia quamvis in sede locatum
abripere et Danaas iterum portare per umbras;
temptantem et vivos molitum in Tartara gressus
detulit infernae vates longaeva Dianae;
sic chelyn Odrysiam pigro transmisit Averno
causa minor, sic Thessalicis Admetus in oris;
si lux una retro Phylaceida rettulit umbram,
cur nihil exoret, genitor, chelys aut tua manes
aut mea? fas mihi sic patrios contingere vultus,
fas iunxisse manus, et lex quaecumque sequatur.
  at vos, umbrarum reges Aetnaeaque Iuno,
si laudanda precor, taedas auferte comasque
Eumenidum; nullo sonet asper ianitor ore,
Centauros Hydraeque greges Scyllaeaque monstra
aversae celent valles, umbramque senilem
invitet ripis, discussa plebe, supremus
vector et in media componat molliter alga.
ite, pii manes Graiumque examina vatum,
inlustremque animam Lethaeis spargite sertis
et monstrate nemus, quo nulla inrupit Erinys,
in quo falsa dies caeloque simillimus aer.
inde tamen venias, melior qua porta malignum

---

263 novit c: vovit *ut vid.* 271 *et* 272 sic: si c 273 si lux *Heinsius*: Silva: sic lux *Vollmer* retulit 274 nihl (*ex* nil **M**[1]) 275 sic: sit ς 277 aecneaque: Enneaque *Gronovius*: Lethaeaque *Waller* 278 taedas ς: caedas 279 ianitor ς: ianrior 280 Centauros *Politianus*: Centaurus Hydraeque ς: bydraeque scillaeque 286 inrupit: irrumpit ς 288 porta c: parte

cornea vincit ebur, somnique in imagine monstra,
quae solitus. sic sacra Numae ritusque colendos
mitis Aricino dictabat nympha sub antro,
Scipio sic plenos Latio Iove ducere somnos
creditur Ausoniis, sic non sine Apolline Sylla.

IV.

SOMNUS.

Crimine quo merui, iuvenis placidissime divum,
quove errore miser, donis ut solus egerem,
Somne, tuis? tacet omne pecus volucresque feraeque
et simulant fessos curvata cacumina somnos,
nec trucibus fluviis idem sonus; occidit horror
aequoris, et terris maria adclinata quiescunt.
septima iam rediens Phoebe mihi respicit aegras
stare genas; totidem Oetaeae Paphiaeque renident
lampades et totiens nostros Tithonia questus
praeterit et gelido spargit miserata flagello.
unde ego sufficiam? non si mihi lumina mille,
quae sacer alterna tantum statione tenebat
Argus et haud umquam vigilabat corpore toto.
at nunc heu! si aliquis longa sub nocte puellae
brachia nexa tenens ultro te, Somne, repellit,
inde veni nec te totas infundere pennas
luminibus compello meis — hoc turba precetur
laetior —: extremo me tange cacumine virgae,
sufficit, aut leviter suspenso poplite transi.

---

289 monstra ς: monstrat 293 Creditur: creditus *Heinsius* sic *Sudhausius*: nec: et ς

IV. 5 trucibiss 8 renident *Baehrens*: revisent: relucent *Krohnius*: revisunt ς 10 spargit: parcit *Schrader* 11 si: sunt *Baehrens* 14 heu! si *Barthius*: heus 17 precetur *Heinsius*: precatur 19 aut — transi: at — transit *Brandesius*

V.

EPICEDION IN PUERUM SUUM.

Me miserum! neque enim verbis solemnibus ulla
incipiam nec Castaliae vocalibus undis
invisus Phoeboque gravis. quae vestra, sorores,
orgia, Pieriae, quas incestavimus aras?
dicite, post poenam liceat commissa fateri.
numquid inaccesso posui vestigia luco?
num vetito de fonte bibi? quae culpa, quis error,
quem luimus tantis? morientibus ecce lacertis
viscera nostra tenens animamque avellitur infans,
non de stirpe quidem nec qui mea nomina ferret
oraque; non fueram genitor, sed cernite fletus
liventesque genas et credite planctibus orbi:
orbus ego. huc patres et aperto pectore matres
conveniant; cineremque oculis et crimina ferto,
si qua sub uberibus plenis ad funera natos
ipsa gradu labente tulit madidumque cecidit
pectus et ardentes restinxit lacte papillas;
quisquis adhuc tenerae signatum flore iuventae
immersit cineri iuvenem primaque iacentis
serpere crudelis vidit lanugine flammas,
adsit et alterno mecum clamore fatiscat:
vincetur lacrimis, et te, Natura, pudebit.
tanta mihi feritas, tanta est insania luctus.
hoc quoque cum ni⟨tor⟩ ter dena luce peracta
adclinis tumul⟨o et pla⟩nctus in carmina verto

V. EPYCIDION · IN · PUERUM · SUUM · 2 nec: nunc *Scriverius* 5 liceat: libeat *Skutschius* 8 lacertis ς: lacestis 9 animamque *ed. Parmensis*: animaque 14 cineremque oculis et crimina: crinemque rogis et gramina *Heinsius* ferto (*sic* M *secundum Souterum*) *Politianus*: ferte (*secundum Loevium et Krohnium*) 15 uberi (*del.* M^1) uberibus 17 papillas: favillas c 20 flammas c: malas 24 nitor *Gronovius*: ni . . . dena ς: dana 25 tumulo et planctus *Krohnius* (et *om. vulgo*): tumul . . . . nctus

discordesque m⟨odos et⟩ singultantia verba
molior: orsa ly⟨rae vis⟩ est atque ira tacendi
impatiens. sed nec solitae mihi vertice laurus
nec fronti vittatus honos. en taxea marcet
silva comis, hilaresque hederas plorata cupressus
excludit ramis; nec eburno pollice chordas
pulso, sed incertam digitis errantibus amens
scindo chelyn. iuvat heu, iuvat inlaudabile carmen
fundere et incompte miserum laudare dolorem.
sic merui, sic me cantuque habituque nefastum
aspiciant superi. pudeat Thebasque novumque
Aeaciden: nil iam placidum manabat ab ore.
ille ego qui — quotiens! — blande matrumque patrumque
vulnera, qui vivos potui mulcere dolores,
ille ego lugentum mitis solator, acerbis
auditus tumulis et descendentibus umbris,
deficio medicasque manus fomentaque quaero
vulneribus, sed summa, meis. nunc tempus, amici,
quorum ego manantes oculos et saucia tersi
pectora: reddite opem, saevas exsolvite gratis.
nimirum cum vestra, domus, ego funera maestus
* * * * * * * * * * * * * * *
increpitans: 'qui damna doles aliena, repone
infelix lacrimas et tristia carmina serva.'
verum erat: absumptae vires et copia fandi
nulla mihi, dignumque nihil mens fulmine tanto
repperit: inferior vox omnis et omnia sordent
verba. ignosce, puer: tu me caligine maesta

---

26 modos et ς: m . . . . . 27 lyrae vis *Krohnius (cuius interpunctionem secutus sum)*: ly . . . . . 29 victatus 32 incertam: incertum *Marklandus* 33 scindo ς: Sciēdo 34 incompte ς: incomite laudare: nudare *Marklandus* 35 Sic: si *Unger* merui: meriti *Baehrens* 37 manabat: manabit ς 38 blande (e ∼ o) 39 vivos: viduos *Heinsius* 42 Dificio 44 faucia *post* 46 *lacunam statuit Baehrens, qua spreta Klotzius quondam* modis — maestis *pro* domus — maestus 47 qui: quid *Skutschius* doles *Politianus*: dolens 51 vox ς: nox 52 maesta ς: maestu: maestum ς

obruis a! durus. viso si vulnere carae
coniugis invenit caneret quod Thracius Orpheus
dulce sibi, si busta Lini complexus Apollo
non tacuit: nimius fortasse avidusque doloris
dicor et in lacrimis iustum excessisse pudorem.
quisnam autem gemitus lamentaque nostra rependis?
o nimium felix, nimium crudelis et expers
imperii, Fortuna, tui, qui dicere legem
fletibus aut fines audet censere dolendi!
incitat heu! planctus; potius fugientia ripas
flumina detineas rapidis aut ignibus obstes,
quam miseros lugere vetes. tamen ille severus,
quisquis is est, nostrae cognoscat vulnera causae.
non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
nequitias doctumque sui convicia Nili
infantem, lingua nimium salibusque protervum,
dilexi: meus ille, meus. tellure cadentem
aspexi atque unctum genitali carmine fovi
poscentemque novas tremulis ululatibus auras
inserui vitae. quid plus tribuere parentes?
quin alios ortus libertatemque sub ipsis
uberibus tibi, parve, dedi; heu, munera nostra
rideres ingratus adhuc. properaverit ille,
sed merito properabat, amor, ne perderet ⟨ullum⟩
libertas tam parva diem. nonne horridus ⟨inde⟩
invidia superos iniustaque Tartara pulsem?
nonne gemam te, care puer? quo sospite natos
non cupii, primo gemitum qui protinus ortu

53 durus *Politianus*: duro 58 rependis: reprendis *Politianus* 59 O nmium expers M[1]: etpers 63 flumina ς: Fulmina detineas *Heinsius*: deıuneus: devincas e 65 causae: curae *Marklandus* 67 nequitias *Marklandus*: Aedituas: delicias *Avantius* 68 nimium *Marklandus*: sumum: eximium *Waller, alii alia* 70 Aspexi: excepi *Avantius* 74 tibi M[1]: ubi 75 ingratus ς: ingatus: ignarus *Avantius* 76 ullum ς: *om.*: unum *Baehrens* 77 inde *Baehrens*: *om.*: ipsos ς 80 non cupii e: Concupii genitum quem p. o. | implicui fixique *Politianus*

implicuit fixitque mihi, cui verba sonosque
monstravi questusque et vulnera caeca resolvens,
reptantemque solo demissus ad oscula nostra
erexi, blandoque sinu iam iamque ⟨cadentes⟩
†excepere genas dulcesque accersere somnos.
cui nomen vox prima meum ludusque tenello
risus, et a nostro veniebant gaudia vultu.

* * *

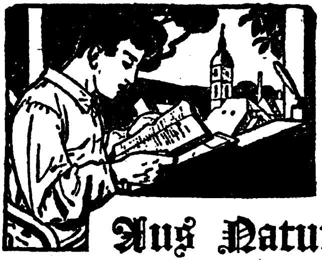
82 et *supra lineam* M^1 resolvens *Marklandus*: ne solvam: resolvi ς 83 nostra *Krohnius:* vestra: dextra ς 84 cadentes *Baehrens*: *om.*: nitentes ς 85 Excepere: exsopire *Vollmer*: exceptare *Unger*: excipere ipse *Krohnius* 86 tenello ς: tenebo *post v.* 87 *duobus versibus vacuis intermissis hanc subscriptionem litteris maiusculis rubricator addidit* FINIS · ADEST · VERE · PRECIUM · VULT · SCRIPTOR · HEBERE; *dehinc duodecim versus in fine paginae vacui sunt.*

STATII DE BELLO GERMANICO FRAGMENTUM.

lumina: Nestorei mitis prudentia Crispi
et Fabius Veiento — potentem signat utrumque
purpura, ter memores implerunt nomine fastos —
et prope Caesareae confinis Acilius aulae.

Valla ad Iuv. 4, 94: Acilius Glabrionis filius consul sub Domitiano fuit Papinii Statii carmine de bello Germanico quod Domitianus egit probatus: 'lumina — aulae'. — cf. Buecheler, mus. Rhen. vol. XXXIX (1884) p. 283—285.

INDEX NOMINUM.

Ver

Reallexi [redacted] rtums.

Siebente ... Erler.

Mit zahlreichen Abbildungen.